CORA SANDEL

ALBERTE OCH FRIHETEN

ALBERTE OCH FRIHETEN

ROMAN

AV

CORA SANDEL

FRÅN NORSKAN AV

EINAR OCH INGE ROSENBORG

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Originalets titel:
ALBERTE OG FRIHETEN

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1933

I.

Det man känner mest, när kläderna falla och man står där utan en tråd på kroppen, framför en främmande, är inte blygsel. Det är skyddslöshet, oro för att något skall komma nära en, skada en. En hudens ångest så att säga. Det är också ensamhetskänsla, någonting i riktning av att befinna sig allena i en öde trakt. Det går inte över med tiden, det är likadant var gång.

Alberte kastar av sig sina plagg ungefär som man kastar sig i sjön. Med en smula svindel. Och med en förnimmelse av att om hon inte gör det nu med detsamma, blir det aldrig. Hon knäpper upp en knapp här, en knapp där, och kläderna glida ned omkring henne alla på en gång. Innan de nå golvet, griper hon dem, stiger ur dem och lägger dem i en hög på en stol. Och hon kliver upp på modellbordet och gör tappert front mot faktum. Hon hänger inte blygt med vare sig höfter eller huvud, men knyter händerna lite och ser mr Digby rätt i ögonen, medan hon ledar sig till ställningen, så "står" hon — — —

Mr Digby går på håll, rättar på glasögonen, lutar huvudet på sned. Med avrundande handrörelser antyder han riktningar, anvisar med sin oförbätterliga engelska accent: — Comme ça — — — comme ça. Förklarar slutligen kort men vänligt att det är bra, c'est bien.

Och tiden börjar att krypa fram på det otäcka sätt Alberte minns från det hon var barn. Så som den kunde krypa fram i kyrkan till exempel. Eller när hon gick ut och gick med pappa, och de gingo och gingo utan att komma till tals med varandra. Rent kroppsligt förnimmer hon hur den långsamt glider förbi henne, segt, sugande, mattsamt, den både hörs och känns. Detta att stå där och inte göra annat än att stå blir som att vara spänd i ett pinoredskap. Lemmarna värka och domna bort. Det är inte det värsta. Värre är naggandet i sinnet, ett jämnt molande som av en blottad nerv.

Det är någonting hon skulle ha gjort, någonting annat än att stå här. Alberte kan bara aldrig bli klok på vad det är. Hon tjänar en franc och tjugufem i timmen, klarar sig så länge det varar och ligger ingen till last. Såtillvida borde hon alltså ha gott samvete.

I den stora spegeln ser hon sig själv, tunn och lång i linjerna, klädd i knappa, magra muskler, som bukta och runda sig lite här och var, inte mycket, inte mera än att man inte behöver skämmas för det. En behärskad nakenhet, utan överdrifter, utan krass prägel av kön. När man nu en gång är kvinnfolk, kan man inte gärna begära att vara behäftad med mindre.

Ute är det tidig, orolig vår, inne är det råkallt. Mr Digbys atelјé, som är första klassens och mot norr, utan störande reflexer, ligger full av kvargömd vinterfuktighet. Alberte blir fort blå och grumlig i färgen, särskilt ned över benen. Och det är inte bara värme, som porerna släppa ifrån sig. Det är själva livet, som

de långsamt låta sila ut från en. Ett lömskt svinn av krafter.

Mr Digby är ingen bödel. Med snälla små mellanrum frågar han om Alberte är trött, om hon fryser, medan han på korta ben stegar fram och tillbaka mellan duken och en, som det tycks, fast observationspunkt ute på golvet. Alberte för sin del står sina tre kvart utan att segna eller sjunka i knäna, om hon än darrar och svajar av det. Hon har ett slags löjlig och orimlig föreställning om att ju ihärdigare hon står, desto mildare stämmer hon vissa dunkla makter, som ha den egenheten att tvinga oss in i förhållanden och situationer vi hata och avsky.

Runda, honetta, alldeles harmlösa betrakta mr Digbys ögon henne genom glasögonen, släppa henne inte ett ögonblick för tidigt. Precis på slaget, när Alberte är tom i huvudet och lam i lemmarna och varken hoppas eller väntar mera, bara är en slö kropp som står där, säger han: — Vila er, fröken. Själv fortsätter han att komma och gå, kisa, gå på håll och anbringa små färgklickar, se förnöjd ut och gnola. Han har dilettantens förfärliga flit i blodet.

Alberte sveper in sig i sin kappa, kryper ihop över Le Journal. Hon läser ut dagens novell, som hon började på i métron, slukar teater, konst och litteratur, mord och sensationer, men hoppar konsekvent över all politik. Till slut ser hon igenom annonsspalterna, konstaterar att ”Enastående medel mot rynkor”, kraftpiller och gummistrumpor, Crème Simon och ”Abbé Sourys föryngringstinktur” finnas på sin plats, att tillvarons bakgrund i den delen är oförändrad och fullt normal.

Under tiden använder hon vilan till att komplettera en slarvig sista måltid, tuggar i sig lite bröd, frukt eller choklad.

— — —

Det värsta är tiden som går, det näst värsta de, som titta in och stå och se på, "beundrarna av mr Digbys konst". Var gång dörren går upp för en av dem, står Alberte som på nålar, redo att upplösa sig i luft och försvinna.

Hon har återigen ett av sina förborgade järn i elden, färdas på en ljusskygg liten bakväg i livet, har gjort så sen barnsben. Dessa obehöriga, som hon inte är skyldig räkenskap för någonting som helst, gripa henne på bar gärning. Välklädda, synnerligen respektabla, oftast en smula till åren, tillhöra de en kategori, som hon gömmer sig för och utan undantag för bakom ljuset.

De äro farliga. Visserligen bor mr Digby i Passy, i ett stilla, ofantligt korrekt kvarter, på sätt och vis så fjärran som väl möjligt från de omgivningar där Alberte rör sig i vardagslag. Olyckan kan i alla fall vara framme när som helst. Det man vill dölja har en besynnerlig benägenhet att sippra fram i dagen. Såväl mr Digbys som Albertes umgänge rör sig fritt omkring, kan träffas, bli bekanta, kan på intet vis hindras därifrån. Möjligheten för katastrofer lurar alltid. Å andra sidan — — det man måste, det måste man. Man får ta den risk som följer med.

Anspänt, lite krampaktigt står hon och uthärdar de främmande ögonen. Trots och ovilja brottas inom henne. Hon förstår den modell som en gång på Cola-

rossi plötsligt lipade åt någon som kommit in och stod och såg och inte hade företagit sig annat än att stå och se. Hon förstår gatflickan som kastar ett föraktfullt glåpord i ansiktet på damen som går förbi. Hon har en dunkel känsla av samhörighet med dem.

— — —

— Eh bien, säger mr Digby. Jag tackar er. Han lägger från sig paletten och gnider sig i händerna.

När mr Digby säger så mycket, betyder det att han är färdig för den här gången. Det blir inte fler femfrancsstycken att förtjäna nu på ett tag, goda, fullviktiga mynt, som göra en väl till mods. Eller guldslantar, tio francs, tjugu francs, som väcka rikmansövermod i en, göra en lätt i gången, ny i ansiktet, slösande och lättsinnig. Men det blir att vara lös och ledig igen och ha sitt alibi i ordning. Det blir att sträcka lite på sig. Alberte har än en gång krafsat till sig en bit existens. Mänskligt att döma har det avlupit utan katastrofer.

— Jag tackar er, upprepar mr Digby. Jag är nöjd med er. Jag reser till södern, till England, Bretagne, jag kommer tillbaka till Paris i oktober. Det är möjligt att jag då vill ha en modell som är mer comme ça! Han antyder med händerna svällande former och spärrar upp ögonen bakom brillorna: Jag vet inte på förhand, jag vet aldrig på förhand. Jag är en mycket nyckfull man, mycket nyckfull. Men om — — och han nickar uppmuntrande till Alberte.

Det är ungefär vad mr Digby sade i fjol vid den här tiden. I korta meningar, som ofta tryta för honom, rör han sig på det främmande språket. Det faller

honom aldrig in att tala engelska till Alberte. Det är inte heller nödvändigt, han får fram det väsentliga och lyckas antyda resten.

Med små hastiga steg går han in i våningen bredvid, talar lågt med någon där inne, man hör klirrandet av pengar. Det hugger till i Alberte: Blir det sju eller åtta eller nio gånger? Drar han ifrån den gången då vi måste avbryta därför att han blev dålig? Eller den gången då det oväntat kom en besökande på genomresa från England? Då blir det bara just till hyran. Jag borde säga något, om han drar ifrån, men jag är så dum med sånt. Jag borde säga till exempel — — —

Mr Digby kommer tillbaka med mrs Digby. Skämtande kallar han henne ”min jury”, medan han på bordet lägger upp två nya tjugufrancsstycken och fem francs i smått. Han drar inte ifrån. Alberte, som njuter med hela kroppen av att känna kläder omsluta sig igen, bemäktigar sig pengarna lättvindigt, lite vårdslöst, som om hon var dag inkasserade sådana summor.
— Tack, säger hon.

Under beundrande utrop tar mrs Digby konstverket i betraktande. Som alltid, när ett arbete är färdigt, appellerar hon till Alberte: — Det är mycket vackert, inte sant? Mycket fint i färgen? Mr Digby är konstnär, ja, ja, konstnär. Jag hoppas ni inte är för trött? Det måtte vara mycket, mycket tröttande. Men det blir en vana, inte sant? Hon går tätt inpå duken, liten, vänlig och närsynt, för lornjetten upp och ned över målningen, granskar den med kännarmin. Den är slickad och söt som bilden på en chokladask och liknar mr Digbys övriga produktion, en samling rosenröda da-

mer, mer eller mindre "comme ça", mot samma bakgrund av tunt lila och caput mortuum. Överallt, upptill och nertill, pryda de väggarna.

Hövligt instämmer Alberte. Hon sätter på sig hatten och pudrar näsan.

— Och om, säger mr Digby: När jag kommer tillbaka — —?

— Ni har bara att vända er till Alphonsine. Hon har alltid min adress.

— Gott. Fortfarande madame Alphonsine. Mycket bra — — jag tackar er.

Alberte får en handtryckning av mrs och en av mr Digby. Och hon skyndar sig över den välskötta gårdsplanen. Vitt grus, nypåfyllt, tungt att gå i, markerar liksom med makt dess längd och bredd. Låg buxbom inramar en mittbädd med knoppande buskar. Småbladig murgröna, putsad och fin, kläder väggarna med jämnt, enformigt grönt, inramar, klippt som efter linjal, prydliga dörrar med blanka mässingskyltar och stora ateljéfönster med draggardiner av shantung innanför. En concierge, som ser ut som husan i ett fint hus, visar sig vaksamt i sitt fönster. Hon nickar till Alberte, därför att Alberte, om hon också måste räknas till de lösa existenserna, inte är av allra värsta slaget utan tvärtom ser jämförelsevis anständig ut.

Vinden kommer i stötar. Det är en av dessa dagar i mars, då vasst, varmt solsken växlar med kalla vinterilar. Längs gatan, som är kantad med låga murar och trädgårdar bakom murarna, svaja nakna grenar styrsellöst mot skyar i drift och plötsliga ultramarinblå himmelsdjup. Intill trottoarkanten vid ett hörn en kärra

full av violer och mimosa, som en festlig kokard på dagens sönderrivna skrud.

Alberte svänger om ännu ett hörn och befinner sig under métrons höga järnskelett mellan hyreskaserner som kasta kylig skugga. Ett tåg larmar i väg över huvudet på henne. En stund senare sitter hon själv i ett, färdas högt upp i luften, mellan himmel och jord på Passybron över Seinen.

Bortöver bänkarna rasslar det till av tidningar, som läggas ned, folk ser ut. Djupt nere ligger Paris, ljust i ljust av plötslig sol under en väldig himmel med vandrande skymassor. Människor, bilar, fiacrer vimsa omkring som leksaker. I nordost över Menilmontant en kolsvart skur, rakt under en Seinen som flytande metall. En bogserare med pråmar efter sig arbetar sig upp mot strömmen, piper genomträngande och bolmar ut tjock, svart rök, som gör det vassa ljuset ännu vassare.

Det blommar upp inom Alberte, en våg sköljer bort trötthet och gammal kyla. Hon känner ansiktet bli annorlunda och sådant att män oroas av det. Gud vet vad det består i. Med ens är det där och får dem till att sitta och vrida på huvudet i riktning av en, i små ryck, snabbt och liksom i överrumpling. Någon synnerlig utmärkelse är det inte, det kan komma nästan vem som helst till del, som har kjolar på. Men ett slags garanti för att man är någorlunda som andra, intet under av fulhet, inte direkt frånstötande, är det åtminstone. Och om vederbörande inte för egen del är den rena förnärmelsen, kan det bidra till att man blommar upp ändå lite mera.

Tåget skramlar in över Grenellekvarteret, upp längs

breda avenyer med planterad gångbana i mitten. Bebyggelsen är dels gammaldags låg, en smula fattig, en smula anlupen av fuktighet, dels splitterny i jugendstil, lysande som smör i solen. Plötsligt är alltsammans borta. Vita, kakelklädda, dunkelt upplysta väggar och valv glida förbi, brokiga affischer. En påträngande dunst av källare och desinfektion fyller vagnen. Och töttheten värker på nytt i Albertes lemmar. Hon slocknar under jorden.

— — —

Vid Montparnasse går hon av, kommer upp i dagen igen bakom järnvägsstationen, i skuggan av den höga muren och av bron, som i höjd med husens tredje våning för tågen ut ur staden. Här är det slut på vänliga stadsdelar, här ta de stora, trista arbetarkvarteren bortom Avenue du Maine vid. En pust av gråa och hårda öden slår emot en. Alberte måste ovillkorligen just här tänka på dödsdomar och exekution. Kanske kommer det sig av muren — — —

Hon blir stående och ser upp mot ett av husen i Rue de L'Arrivée. Hôtel des Indes står det i jättelika guldbokstäver på ett balkongräcke tvärsöver fasaden.

Från ett räcke några våningar högre upp fladdrar ett ögonblick något vitt, en klut, en näsduk, som är bunden fast där uppe. Den blåses ut av vinden och slaknar igen. Alberte konstaterar att den finns där, skyndar sig så bort under bron där det flammar av frukt, blommor och grönsaker på handkärror inne i halvdunklet. Hon köper violer och en kvist mimosa, gör också ett par andra inköp, är inne i en mjölkbutik.

Och hon försvinner in i Hôtel des Indes.

Komma upp från den hårda gatan. Sparka av sig skorna och kasta sig, så lång man är, på ett eller annat, en säng, en divan. Slappna i alla lemmar, medan det susar milt och stilla från det lilla spritköket. Få i sig en kopp te eller två, käx, marmelad, ett par cigarretter — och avspänningen kommer. Den saliga liknöjdhet, varur ny livsvilja spirar.

Hungrig? Ja —

Inte som när man som barn kom hem från en skidtur och högg ett eller annat på vägen genom köket, därför att man inte kunde vänta tills skiddräkten var av och man själv bänkad vid matbordet. Inte den friska, begärliga glupskhet, som gör all mat god och som man mättar, basta. Nej — en kroppens eviga otillfredsställelse, som är kvar även när man har ätit. Som inte kan stillas, bara dövas och avledas. Med te till exempel och cigarretter.

Alberte ligger på armbågen på Liesels säng, lyssnar till spritlågans sus och röker en Maryland. Liesel kommer och går, hämtar koppar och skedar i spegelskåpet, torkar av dem och dukar framme i ljuset på en stol med en handduk över. Den svarta, helskurna klänningen av dåligt snitt vill gärna sno sig lite. Hon drar i den gång på gång och borrar emellanåt i förbifarten näsan i blommorna som Alberte haft med sig. De prunka på kaminfrisen och mångfaldigas av spegeln

bakom. — Reizend, säger Liesel: Wunderbar. Wie freundlich, Albertchen —

Balkongdörrarna stå på glänt. Det trånga, avlånga rummet, som får allt sitt ljus genom dem, är fyllt av dovt gatbuller, av rök från nära skorstenar och av den outrotliga gamla sovkammarodör som är billiga hotells. Det hjälper inte stort att vädra ut den, den tränger in igen från trappan.

Först nu känner Alberte riktigt hur trött hon är. En trötthet som liknar upplösning i intet. Minst två rykande varma koppar starkt te vill det till för att samla henne igen. Hon blåser ut små rökskyar och utväxlar vardagliga yttranden med Liesel. Korta som på ett slags chifferspråk falla de från båda hållen:

— Nå? — — Å jo — Ingenting nytt? — — Gar nichts.

På tvättstället ligger ett hekto smör i papper därför att det, som Liesel husmoderligt säger, håller sig bäst på marmorskiva. Där stå mandariner och två små gräddostar, som Alberte har bidragit med. Penslar i blöt speta ut från Liesels handfat.

Alberte ser sig om efter skissen från Pont Neuf. Stödd mot två stolsben står den på golvet med baksidan ut, ett dåligt tecken. Spår av gulockra längs blindramens kant och på Liesels klänningskjol markera tydligt sammanhanget mellan den och henne — —

Nu värmer hon tekannan. Med händerna slutna omkring den låter hon med vaggande rörelser en skvätt kokande vatten strömma sakta hit och dit i dess inre, medan hon tankfullt följer den med ögonen:

— Fräulein Stoltz lagar te på äggvattnet. Det tycker jag är för ekonomiskt. Var så god, Albertchen, smöret är från i dag.

Hon drar klänningen rätt och sätter sig. Hon har en av sina självfrånvarande dagar, en av dem då hon är lite rundryggad, lite missmodig och borta i sig själv. I dag är det inte värt att fråga hur det går vid Pont Neuf, i dag har förmodligen någon stannat och stått och sett på Liesel och stört henne. En av lastpråmarna i förgrunden har kanske varit borta då hon infann sig, eller något oväntat har slagit ut i motivet, en nyanlagd sandhög, en intet ont anande metare på fällstol. Hon har säkert fördärvat målningen för sig igen och är modlös och talanglös. Det händer —

— Tack. Alberte tar koppen som Liesel räcker henne, tömmer den i begärliga klunkar, lik en drinkare som äntligen får sitt. Utan att säga något, liksom efter en ritual, fyller Liesel den på nytt, och Alberte tömmer den för andra gången. Så reser hon på sig, stiger ned i skorna och rycker närmare. Den starka, varma drycken gör sin verkan i henne.

— Färdig med fader Digby för den här gången, säger hon och breder smör på en käx: Hyran klar, tio francs i överskott, fem till garçonen. Jag tar de oblekta linnena i pantbanksboden, Liesel, klipper upp dem nertill och gör combinations av dem. Det blir en och sjuttiofem stycket. I Bon Marché får jag inga under fem francs —

Liesel tar blicken till sig igen, långt bortifrån. Hon betvivlar att planen låter sig realisera. Det blir nödvändigt att sätta in kilar, det är inte så enkelt som

Alberte föreställer sig, och sömmarna bli långa att sy bara för hand. Men Alberte har sina idéer och vill inte rubbas i sin tro på dem. Kilar? Visst inte. När man inte är tjockare än hon är! — Vad sömmarna angår kan man ta stora styng. Hon känner till en concierge som tar emot maskinsöm, fem centimes metern, men det kan man spara. Och någonting måste jag ha inunder, säger hon: — Jag har snart inte en trasa kvar att skicka till tvätt —

— Nej, suckar Liesel och behöver för sin del en underkjol, strumpor, skor. Det är fatalt när det kommer därhän att sådana saker måste förnyas. Man *måste* ha dem. Och möjligheterna till en ny hatt, en ny klänning försvinna på obestämd tid i det blå. Bara femfrancsgubben ville visa sig —

— Ja, det går väl an för er som är målare! Alberte tänker med avundsjuka på den där femfrancsgubben som går omkring och köper studier, rubb och stubb, stort och smått till samma oföränderliga genomsnittspris. I fjol köpte han allt som Liesel hade för hundratrettiofem francs. Det är oerhörda summor som en bildande konstnär plötsligt kan stampa ur jorden. Men femfrancsgubben är något av en mystisk figur, han kommer oväntat eller han kommer inte alls. Det tjänar ingenting till att söka upp honom, skriva till honom, be folk skicka honom till en. Han är nyckfull och oberäknelig som väder och vind. Man hör talas om att han skall ha varit hos den eller den, och sedan hör man kanske ingenting på länge.

Att sitta inne med en produktion som kan bli föremål för efterfrågan av femfrancsgubbar är i alla fall

något av en grundval i livet. Vid en snabb blick runtomkring sig i Liesels rum, där blindramar med baksidan ut stå på varandra längs alla väggar, konstaterar Alberte att Liesel när som helst, om lyckan står henne bi, kan göra en affär i stor stil igen. Har man så dessutom regelbundet underhåll hemifrån, går det sannerligen ingen nöd på en —

— Det kostar att måla, protesterar Liesel: es kostet furchtbar viel, Albertchen. Bara zinkvitt går till otroliga summor, att inte tala om färger som cadmium och krapplack. Alberte däremot, som inte behöver något driftkapital! Liesel förstår inte att hon står modell, att hon kan, aber gar nicht.

— Det är ju ingenting annat jag kan, säger Alberte.

— Ni kan. Franska. Skriva.

Otåligt spänner Alberte ögonen i Liesels över koppen: — Kan jag leva av två elever som jag hade i fjol och inte har längre? Kan jag det, Liesel? Eller kan jag hoppas att få flera här i landet? Alla går till fransmän, det vet ni mycket väl. Och skriva! Jag kan inte skriva. Jag står hellre modell.

Hon tar en stor klunk och sätter hårt ifrån sig koppen. — Liesel gör mygg till elefanter. Hon har inte varit här tillräckligt länge. För resten sitter Liesel själv modell. Alberte påpekar det, väl vetande att argumentet haltar: Liesel sitter för Eliel. Hon lagar kaffe åt honom, syr i knappar. Kunde hon bara på samma gång vänja honom av med att uppträda utan krage och halsduk och att se ut som en skomakare —

— Jag sitter för huvudet, säger Liesel: För huvudet, Albertchen —

— Ja — och för en hand, för en axel. Skall det fortsätta på det viset — — —

Liesel skrattar inte —

Hon brukar annars vara med om skämtet, skratta åt skomakaren, förklara för gud vet vilken gång att jo, hon vek ner klänningen en dag då Eliels modell inte kunde komma. Hon tyckte att för Eliel som är så flitig, så talentiert och så präktig kunde hon göra det — och hon skrattar igen —

Det är frestande att retas med henne för det där. Eliel har hållit på med hennes porträtt i en oändlighet. Alphonsine insinuerar att han sprättar bort knappar ur sina kläder, när Liesel skall komma, för att få henne att sy i dem igen åt honom, sitta där och vara huslig och söt. Och Liesel skrattar —

Nu förmodar hon lite kort och kallt att det är slut med sittningen hos Eliel. — Som Alberte vet, får han besök från Sverige, en svensk flicka, som Eliel skall visa omkring i Paris. Till dess vill han ha bysten färdig i gips, vara lös och ledig — det kan man ju förstå —

— Ja, säger Alberte. Det kan man väl —

Plötsligt småler Liesel. Det är som en skiftning av trots i leendet, hon ser rakt på Alberte: — Ness utan krage och halsduk ser också ut som en skomakare —

— Ja, säger Alberte förvånat: Jo visst —

— — —

År gå, årstider växla. Alberte och Liesel befinna sig oföränderligt i samma situation, pekuniärt och i övrigt. De göra ingen karriär. Till och med Liesel, som har talang, stampar beständigt på samma fläck. Hon

betalar kontingent till Indépendants men kommer aldrig så långt som till att skicka in ett arbete. Hon reser sommar efter sommar till Bretagne med den fasta föresatsen att försöka sig vid årets höstsalong. Hon kommer hem igen och har fortfarande ingenting som hon tycker kan komma i fråga, har fortfarande inte fått ihop någonting —

Det tänker Alberte på. Hon sitter och ser på Liesel, som går oroligt omkring i rummet med en droppande marmeladkäx i handen, vänder på allt det som står mot väggen och sätter fram det i ljuset.

Det är mest aktstudier, och de äro som aktstudier bruka, ett rakt ben och ett slappt, hängande axlar, armar och höfter, magar som ballonger, bröstkorgar som ropa på ortopedisk behandling. Somliga äro goda ansatser, de flesta äro överarbetade. Det kommer nästan alltid ett ögonblick då Liesel, om hon inte hejdas av någon ödets skickelse, förlorar fattningen och förvandlar ett friskt och rent färgackord, ett anslag som var bra som det var, till något hårt, torrt och klanglöst. Hennes arbeten kunna se ut som om de fördärvats med vilja och i raseri. Plötsligt har det tecknats i dem med tjocka, hänsynslösa penseldrag. Eller omotiverade, främmande färgytor ha satts in, som inte höra hemma där och slå ihjäl allt omkring sig. Sedan kommer hon ingen vart.

Hon är från någon småstad i någon Östersjöprovins, Alberte har för länge sen slutat med att försöka minnas vilken. Det är invecklat med Östersjöprovinserna, det är nästan som med Balkan. På kaminfrisen tronar i kabinettsformat Liesels mor, en liten rund, tyskfödd

fru med vitt kräs kring hals och ärmar och omgiven av fyra döttrar, däribland Liesel som liten flicka, sittande på en pall framför de andra. Över sängen hänger ett urblekt ungdomsporträtt av en mager man med långt svart skägg och djupt liggande ögon — hennes ryske far, död för ett par år sedan. Det var han som höll med Liesel, då hon ville börja måla, och stod på hennes sida. Hon har två barndomsspråk, tyska och ryska, och blandar gärna sin korthuggna, otillräckliga franska med dem båda. Ännu den dag som är nöter hon sina sorgkläder.

När Liesel nickar åt det håll där de stå på kaminfrisen och säger: — Sie sind alle furchtbar gut, aber — förstår Alberte fullständigt vad det innebär. Liesel yttrar sig sällan mera än så om dem.

Hon har en smula lutande axlar, och kjolen hänger ned en smula bak, hennes tal och sätt är en smula senfärdigt. Men hon har stora grå ögon i ett avlångt, blekt ansikte, slätt som grädde i hyn och med en liten nebulosa av fräknar tvärsöver näsan. Hon har röd mun och ett stort, glatt, svart hår som ligger snott om huvudet i fasta, blanka flätor. På det hela taget är Liesel söt och föremål för åtskillig närgångenhet. Tvivelaktiga individer på ateljéerna vilja kyssa henne, hotellgäster vilja in till henne på rummet om natten. Hon är mindre härdad än Alberte mot sådana upplevelser och kan inte se iskall och oberörd ut, men flammar i ansiktet och blir förskräckt i ögonen. Och utsatt för ännu mer hänsynslös närgångenhet. När Liesel ibland alldeles tappar modet, är komplett talanglös och vill sluta att måla, dyker i hennes tal upp en

rik affärsman, som går hemma i födelsestaden och vill gifta sig med henne och är hennes anhörigas käpphäst. Honom kan Alberte inte med. Han smakar dålig roman och är ointressant, är kanske rentav en inbillning och en fabel. Hon önskar att Liesel ville låta bli att komma med honom —

Liesel går på med att ställa upp dukar, hämta fram dem från vrårna och bakom spegelskåpet. Snart stå de både högt och lågt, mot stolar och bordsben, på kaminfrisen och uppe i sängen. Hon lägger sina anhöriga i kabinettsformat hopfällt på bordet för att få plats och vänder slutligen på skissen från Pont Neuf, anbringar den framför allt det andra. Man ser ett stycke kaj, ett par stora, bladlösa träd, pråmar och i bakgrunden valvet av bron, det hela bra från början, av en viss tung fyllighet i färgen. Men ilskna, ultramarinblå streck äro tecknade kors och tvärs i pråmarna. De höra inte längre hemma någonstans, falla alldeles ut ur tavlan.

Alberte tiger och ser på. Hon är van vid dessa plötsligt inträffande mönstringar av verk. Så göra också andra målare. Mitt i en munfull få de ett anfall och vända fram allting som står mot väggen. De bli upplagda av det och gnola, eller de bli tankspridda och irritabla, omottagliga för tröst.

— Jag blir som Potter, Albertchen, som Potter och Stoltz — Liesel sätter sig och betraktar modstulet sin utställning: Det är alltihop för i år — inte ens femfrancsgubben vill väl ha det —

— Prat, Liesel. Ni har talang. Det säger Marusjka, det säger Eliel och Ness och alla. Kunde ni bara vänja

er av med att jämt och ständigt fördärva allting. Potter och Stoltz — Alberte rycker medlidsamt på axlarna.

Men hon tycker inte om sin egen ton av vanemässig uppmuntran. Och hon ser i detsamma framför sig en hel rad halvgamla kvinnor som traska omkring på Montparnasse, som alltid finnas där. De äro över varje rimlig ålder, äro fyrtio och femtio och ännu äldre, ha rynkor och grått, ovårdat hår, släpa runt med stora penselpåsar på armen, fällstol och staffli under den, en våt duk på blindram i var hand och kjolarna sjaskande efter sig. De sitta i gathörn och parker och längs Seinestranden och måla, ta upp plats, påträngande och besvärliga, på akademier och croquiskurser, försvinna kanske om sommaren men dyka upp igen på hösten, ofrånkomliga som årstiden själv, leva av ingenting, laga te på äggvattnet, som Fräulein Stoltz. Hon är en av dem, Potter en annan. Ursprungligen äro de från olika land och ha haft sina egendomligheter. Nu gå de här och äro och måla ungefär lika allesammans. Det är de som fylla väggarna i de yttersta rummen på Indépendants, de rum man alltid skyndar igenom för att komma fram till det nya, det rysliga eller det helt enkelt duktiga. Det är något hemskt i den tanken att det går an att bli gående här på det viset och inte vara annat än en halvgammal, ful, lite fattig dilettant.

— Ni *får* inte fördärva allting, Liesel — — Ni är tvungen att sluta med det och komma så långt att ni ställer ut. Om ni bara kunde låta era saker vara i fred, medan de ännu är bra — — —

— Jag *känner* färgen, säger Liesel. Hon pressar de knäppta händerna mot bröstet och ser stort framför

sig: Jag känner den rent fysiskt, Albertchen, ibland får jag som en stöt genom kroppen av den, men — — hon sluter ögonen, huvudet sjunker framåt på den böjliga halsen: Det är *teckningen.* Plötsligt ser jag hur tokig den är. Jag vill rätta, *måste* rätta, och så blir allting galet. Jag vet inte hur det går till, det är som ett tvång. Jag har ingen talang — jag har en liten talang, det är värre än ingenting — — —

Nu är vi framme vid affärsmannen, tänker Alberte. Hon tror på Liesels begåvning som man tror på jorden under sig, går ut från den som någonting givet och tar inte hennes anfäktelser tragiskt. Men Liesel går plötsligt förbi henne ut på balkongen, låter dörrarna stå öppna efter sig och ställer sig där ute med bägge händerna på räcket. En stund efter vänder hon sig med ryggen mot det, stöder sig på det med armbågarna. Huvudet böjer hon en smula bakåt och ser ned i Rue de L'Arrivée.

Som en mörk ram om en ljus tavla omge henne dörrkarmen och de öppna dörrarna, med de förfärligt smutsiga gardinerna smetade mot rutorna, allt av den solida gråhet, som präglar gator där järnvägen går fram. Över henne faller en glimt från den dalande solen i en vacker brytning av ljus och skugga, modellerar fram ett stycke av flätkransen kring huvudet, halsens spända senor, bröstet som tvingas upp av ställningen, de hängande handlederna. En vindpust kommer kjolen att fladdra lite åt sidan, sveper den halvt om Liesels ben. Den slängiga gestalten i den nötta svarta klänningen får en plastisk tyngd, som den inte har i vanliga fall, håret en främmande glans av metall.

Liesel är plötsligt monumental där ute mellan himmel och jord. Hon säger lågt på sin korthuggna franska ut mot Rue de L'Arrivée: — Mitt liv är inte intressant.

Överrumplad lyssnar Alberte efter de små saktmodiga orden. Antingen det nu kommer av att Liesel står där ute och är monumental eller ej, de växa i tomrummet som de lämnat efter sig, bli orakelord, kasta ett skarpt och oväntat ljus över förtid och framtid. En av de förfärande sekunder, då man ser sin egen existens och svindlar vid det, är med ens där. Djupt i Alberte hugger det till: — Inte mitt heller, inte mitt heller. Det går och går och är inte intressant, som Liesel säger. Jag vet inte ens vart jag vill hän. Jag är som en som har lagt från land och låter sig driva utan roder — — —

En otäck kyla kryper över henne, hjärtat blir litet, hårt och hackande som förr i tiden hemma, när hon hade begått ogärningar eller något svårt förestod. Hon hör det frusna och tunna i sin egen röst, då hon säger: — Det blir intressant, Liesel, det blir. Vänta tills ni börjar ställa ut och kommer riktigt i gång. Tack för te — — —

Hon knyter skorna och tar på sig, gör sig redo att gå, bemannar sig under tiden, söker fram ur sinnet frihetskänslan som ibland likt ett lätt rus kan göra gången till ett slags dans, påminner sig själv om att man landar ju då och då vid små glädjens öar. Visst nå de fram någonstans, inte bara Liesel, utan också hon. Redan det är ett stort ting att inte ligga landfast på ett alldeles orätt ställe — — — och det rör sig om livet, själva livet, det oersättliga — — —

— Skall ni till aftonkurs, Liesel? Alberte hoppas halvt om halvt att Liesel i kväll skall anse vidare bemödanden gagnlösa. De kunde gå ut tillsammans, komma i skratt tillsammans över det ena och det andra, över sig själva till sist. Har man bara kommit så långt, ljusnar det med detsamma — — —

Men Liesel skall till aftonkurs. Hon har betalt för den, hon tycker — — —

— Det är också ett skäl, säger hon. Plötsligt låter hon sig falla ner på sängen, släpper efter och skrattar: Wie alles tragikomisch ist, Albertchen.

— Det kan ni säga. Alberte skrattar också, befriat. Hon känner på en gång en stor tacksamhet vid tanken på hur mycket de ha skrattat bort tillsammans, hon och Liesel, under årens lopp — — —

Hôtel de L'Amirauté vid Place de Rennes ser respektabelt och förtroendeingivande ut. Namnet i jättestora guldbokstäver tvärsöver fasaden, lagerträd i gröna lådor vid ingången, öppen vestibul med röd matta över golvet, makliga korgstolar, bladväxter. I dörren monsieur, välklädd som en skyltfigur i ett skräddarfönster, med vågat hår och leendet parat, alltid och ögonblickligen till disposition. Inne i kassan madame, ung, vacker, oklanderlig, i vit sidenblus och med långa glänsande naglar. I detta korrekta etablissemang går Alberte in. Här bor hon.

Monsieurs hälsning kan man inte klaga på. Det är inte den hälsning som han hedrar sjöofficerarna från Lorient och Brest med, han har inte leendet framme, men det väntar inte heller Alberte. Madame däremot hälsar påfallande kyligt, granskar hennes person uppifrån och ner, fäster så blicken på påsen, som hon bär. Alberte stannar, öppnar den mot henne:

— Inte annat än frukt, madame — — frukt, tidningar — — —

— Ça va, ça va. Madame ser frånvarande på påsen och tänker tydligen för länge sedan på något annat. Hon lutar sig med knäppta händer fram över sin lilla disk och yttrar: Ni vet, fröken, när man låter brödbitar ligga och flyta på golvet — — —

— Jag låter inte brödbitar ligga och flyta på golvet — — —

Madame ser ännu kyligare ut: — Garçonen talade om för mig att det var råttor i ert rum. Jag var själv där uppe i dag för att se efter. Det låg bröd på golvet.

Alberte rodnar: — Jag lade lite bröd på golvet i går kväll — — —

— När man låter mat ligga i vrårna, får man råttor. Det är självklart, hävdar madame: Matresterna lockar dit råttorna, förstår ni.

— Jag lade bröd på golvet för att råttorna inte skulle bli för närgångna, inte angripa mig i sängen. Jag har hela tiden haft råttor här, det var först i går som jag — — Alberte darrar på rösten och dessutom en smula på benen, som kännas lite overkliga under henne.

— Låt inte era matrester ligga i vrårna och ni slipper råttor, voilà. Madame räcker Alberte hennes nyckel och vänder sig småleende mot en ny gäst, som under hedersbetygelser föres in av monsieur. Samtalet är slut. Mörkröd i ansiktet och med bultande hjärta vandrar Alberte förbi den öppna dörren till monsieurs och madames privata matsal, ett litet rum, som får sitt snåla ljus från gårdssidan. En mättad dunst av god mat strömmar ut därinifrån. En mager gammal dam i ljusgrå schal går och dukar, tar en servett, som redan låg på plats, upp från bordet och lägger den lite annorlunda, ser på effekten och rättar lite på den igen. Den gulnade handen skälver utan uppehåll, huvudet skakar oupphörligt på halsen. Då Alberte går förbi, ser hon upp med närsynt gumblick — — —

— Det är jag, madame Firmin, norskan — — —

— Ah, är det ni, är det ni? God afton, liten.

Och Alberte börjar uppstigningen.

Den röda mattan fortsätter uppför trappan, en våning, två våningar. I den tredje sätter Alberte upp farten, svänger extra hastigt över avsatsen och ser rakt fram. I detsamma öppnas en dörr på glänt: — Mademoiselle Selmer!

— Mademoiselle — — —

— Alltid bråttom, alltid mycket att göra! Och jag som är så ensam!

— Men mademoiselle — — —

— Kom in ett ögonblick, tag en cigarrett med mig. Vi kunde gå ut och äta middag tillsammans. Det skulle glädja mig, om ni — — —

Den bleka, ljusa, lite stela damen i dörröppningen är skräddarsytt korrekt, lång och smal, klädd till att gå ut. Hon stirrar genomträngande blått på Alberte och stiger åt sidan för att låta henne passera.

Alberte håller sig fast i trappräcket och flyttar sig inte. Hon ser in i ett av hotellets bästa rum åt gatan, ett av de nymonterade, som unga madame har låtit göra i ordning. Lätta portiärer äro halvt fördragna där inne, de röra sig svagt i draget från dörren och fylla rummet med ett dämpat rosafärgat ljus. Det skiner i nickelkranar och moderna finesser, det är ett av dessa rum som man går och ser i syne om vintern. när en liten box kol kostar en franc och femti och en isande nordanvind jagar dammoln genom gatorna. Frukt, som inte är köpt från vagn, ligger i en skål på bordet, gyllne päron, blå druvor. Där ligger en hatt,

ett par handskar, en blårävsboa. En kubistisk studie står mot ett par stolsben på golvet.

— Kom in och se på mitt sista arbete. Säg mig er mening. Vad tycker ni?

— Det är vackert, mycket vackert, mademoiselle — mademoiselle — — —

— Wolochinska, Wolochinska! Är mitt namn så omöjligt att komma ihåg? Min gud, min gud — — —

— Det är mycket vackert, mademoiselle Wolochinska, upprepar Alberte, och följer med ögonen ett hoprört puzzle av djupa, lite grumliga färger, som Wolochinska vandrar omkring med för att placera det fördelaktigare. Hon drar ifrån portiärerna. Dagern slår black mot tavlans tjocka lag av färg och mot hennes egna kantiga drag under slätt, kortklippt, mycket ljust hår.

— Kom in, stå inte där. Det är ju formligen som om ni vore rädd för mig. Wolochinska ler tvunget.

Alberte ler ännu mera tvunget: — Jag har bråttom — — jag har något, som jag måste göra färdigt i kväll, en korrespondens — — jag är ledsen, jag ber er ursäkta — — den är mycket vacker, er tavla, mycket — — god afton, mademoiselle — — —

Alberte är redan på väg uppåt. Bakom henne ropar Wolochinska: — Ni är stygg! Så stygg! Vet ni då inte vad ensamhet är?

— Jo, ropar Alberte. Jo, mademoiselle. Och hon räddar sig ännu högre, tar två steg i taget.

Den röda löparen avlöses av en av kokos. Snart tar också den slut. Dörrarna bli annorlunda, fönsterna låga och små. Till slut famlar Alberte sig fram i mörker

under taket till en dörr, som är hennes, öppnar, befriar sig från ytterkläderna och tar försiktigt från blusens inre fram två ägg och litet uppskuret. Hon sätter sig på sängen med händerna tryckta mot hjärtat liksom för att hålla det i styr.

Det är en liten ovädrad vindskupa, som luktar möss. Snedtak, fyrkantig glugg i taket. Den står öppen natt och dag, men det gör varken från eller till. Samma mängd gammal luft, som tycks ha uppsugit generationers damm och utdunstningar, håller sig envist kvar i rummet, mättas från gamla länstolar med misstänkt utseende, från takets skorstenar i närheten och från hela hotellets samlade sovrumsodör, lagrad på den översta trappavsatsen.

Det är redan ganska skumt. De nedre partierna av möblerna försvinna i skuggor, den lilla fläcken himmel har tunn guldglans. Då Alberte har suttit en liten stund, höres från handfatet ett svagt skvalpande ljud. Hon går bort och ser ned i det.

I grått tvålvatten simmar en mus runt, runt, försöker med små mellanrum att komma upp efter kanten men plumsar tillbaka. Alberte betraktar den utan förvåning. Hon går ut på trappan och spejar ned i dess dunkla djup — — —

När hon har stått där en stund, bli ett vitt förkläde och en viftande dammvippa synliga mellan två dörrar och försvinna igen. Dämpad sång stiger ett ögonblick i avbrutna strofer melankoliskt mot ovan: Et le pauvre gas, quand viens le trépas — — serrant la médaille qu'il baise, glisse dans l'océan sans fond — — —

— Jean, ropar Alberte.

En hand ställer ut en full toalettspann och en svabb på avsatsen och är borta.

— Jean!

— Mademoiselle — — —

— Var snäll och kom upp — — —

Jean dyker upp ur mörkret, röd i ansiktet, röd i håret, belyst av det svinnande dagsljuset bortifrån gluggen. Han är i skjortärmar och stort förkläde och väpnad med dammvippa.

— Mademoiselle önskar — — —?

Jean inger inte på minsta vis någon ängslan. Alberte meddelar honom också utan omsvep att det återigen är en råtta i hennes handfat.

— En till? Det är därför att de är törstiga. De där djuren lider av törst alldeles som vi. För resten är vädret tryckande, det skulle inte förvåna mig, om vi fick åska.

— Tryckande? Alberte tänker en sekund på den oroliga, blåsande våren utanför — — —

— Ja, tryckande. Jag skall ta ut den.

Jean bemäktigar sig handfatet och försvinner. Strax därpå är han tillbaka.

— Vad gjorde ni med den? frågar Alberte, gripen av skuldkänsla gentemot musen.

— Jag slog ihjäl den, upplyser Jean till synes oberörd och utan att närmare ingå på frågan: Råttorna är skadedjur, som mademoiselle vet. Jag sa till dem där nere att mademoiselle var besvärad av dem, och madame var här uppe, men — — Jean gör en beklagande gest med dammvippan. Mademoiselle förstår,

madame! Och dessutom låg det bröd i det där hörnet. Jag hade inte sett det. Madame såg det. Det var otur.

— Ja, medger Alberte och sätter sig plötsligt, trött på alltsammans. Hon bryr sig inte om att försvara sin lilla åtgärd längre, den var väl dum, som så mycket annat hon företar sig — — —

Jean viftar av vana några tag med vippan över de möbler, som äro inom räckhåll. — Den gamla skulle ha skickat upp en råttfälla eller också katten. Den här gör grimaser och säger att det inte går för sig att hyra ut till konstnärer och utlänningar, de är osnygga.

— Pardon — — —

— Å, säger Jean hastigt. Jag som städar rummen här uppe vet bättre än någon annan, att det inte är sant, vad mademoiselle angår. Mademoiselle är inte konstnär och är mycket proper. Mademoiselle vet att skicka sig. Det är skillnad på utlänningar och utlänningar. Den ungerska musikern längre bort i korridoren och hans dam däremot — — — det är inte längre sedan än i går som de återigen stoppat till vattenklosetten. Damen hade lagt en hel bunt rättikor i den, det är ju klart att det inte går ned. Hon visade mig att de var maskätna. Som om det var något skäl. Penslar tvättar hon under kranen här ute. Man får händerna fulla av färg, se bara på mitt förkläde. Och den där gröten, som utlänningar äter, kokar hon på rummet trots förbudet mot matlagning. Den kokar över. Det är vidrigt. Inte en men tio gånger har jag varit tvungen att ge mig upp med trasa och hink. Att förklara något för dem är inte värt, de begriper inte ett ord. Jag får lov att anmäla dem för madame — — —

Alberte, som själv har varit grön och oerfaren, sänder den eteriska, prærafaelitiska damen, hon då och då brukar möta i trappan, en medlidsam tanke. Det är hon som med utpräglat dansk accent och ett högst begränsat ordförråd för parets förhandlingar med omvärlden. — Nyckel var så vänlig, vatten var så vänlig, brev var så vänlig? Hon har långa, smala, omöjliga händer, stora, frånvarande ögon, ett väsen fullt av ängslig reservation. Det ligger i luften att hon gömmer sig med sin musiker. Man skulle kanske skrämma livet ur henne genom att träda hjälpande till, tala norska och översätta. De ha, både han och hon, ett sätt att gå ut och in, öppna och stänga sin dörr — — just så mycket, att deras smala personer kunna komma igenom — — vrida om nyckeln, som avskär från varje närmande. Ingenting kan göras för detta par, vars existens märks bara på de olyckor, som de anstifta, och på en och annan lång, blank violinton, som når Alberte tvärsöver taket genom gluggen.

Å andra sidan är det inte enbart muntert för Jean och hans nation heller, med de oräkneliga hjälplösa människorna från världens alla hörn, som i Paris gladeligen starta en tillvaro de aldrig prövat på förut.

— Jag förstår mycket väl att det är tråkigt, medger Alberte. Men säg ingenting till madame. De reser snart, de hör inte till dem som stannar länge.

Jean rycker på axlarna: — Den gamla, hon hade tålamod, hon gick upp på rummen, talade med folk och förklarade. Den unga — — —

— Den gamla är bra, slår han fast. Men nu är det förbi både med henne och med oss allihop. Den unga

vänder upp och ned på allting. Om det så är här uppe under taket, skall det bli nya tapeter, värmeledning och elektricitet. Jo då, mademoiselle, och varmt och kallt vatten liksom i rummen en och två trappor upp. Det blir slut med att bo här för trettiofem francs i månaden, slut med konstnärer och sådant folk. Man tänker bli ett stort hotell, liksom förr i världen i monsieurs farfars tid, man tänker modernisera sig och konkurrera med Hôtel Lutetia. Mademoiselle skall få se — —

Det är bäst att jag säger upp, innan jag blir uppsagd, tänker Alberte trött. Hon säger: — Det blir flottare gäster och större drickspengar — —

— Det blir slut, säger Jean, för en pojke från landet som jag. Det blir städerskor i svart med vita mössor på huvudet. Madame kommer att köra oss bägge två på porten, både mademoiselle och mig. Hon sa upp Aristide för att ta en som tjänat på Hôtel Wagram. Jo visst, han har tjänat på Wagram, den nya. Liksom om han kunde mera än vi andra för det. Han ser ut som en hårvattensreklam, det är hela skillnaden. — — Jag tror nu att den gamla gör bäst i att flytta sin väg — — —

— Kanske det — — —

— Den unga har tagit kassan, och det må vara hänt, hon är svärdotter, monsieurs fru. Men hon låtsas ingenting höra, när den gamla vill säga ett ord, är det ett sätt? Och monsieur! Jean slår ut med händerna, drar upp axlarna: Stackars karl — — Han är hanrej innan årets slut. Hon gör sig till för de resande bakom hans rygg, hon är av den sorten. Om det var min hustru — — — Jean tiger plötsligt.

Genom Alberte går ett minne. En klar och mild höstdag, en vackert belyst, lugn interiör, som öppnade sig efter trappans mörker, någonting i stil med ett konstnärsbo, ateljé nästan, med sol från ovan i en flammande parallellogram på golvets röda kakel — — — en blid gammal dam i ljusgrå schal, som spjuveraktigt satte handen för munnen och viskade: — Inga vägglöss — — tro mig — — här kan ni sova i fred. Allting förenade sig om att väcka en föreställning om lycka, ro, hamn, om att en gång för alla ha kommit bort från mörka, avlånga hotellrum, smala som gångar och liggande mittför trappan, filtrerapparater för buller, drag och dålig luft, billiga, billigast — — —

— Jag måste gå, förklarar Jean. Jag kan inte stå här och prata. Somliga resande lämnar ju inte sina rum, så att man får komma till, förrän frampå eftermiddagen! — Vilken lortmétier i alla fall. Oh la la — — Jag är trött på det, mer än trött, för länge sen. Det är sant, en av de där herrarna har varit här, den minsta — — jag sa att mademoiselle inte var hemma. Får jag ge mademoiselle ett råd, skulle det vara att inte låta vatten stå i handfatet, när mademoiselle går ut — — —

— Nej, säger Alberte undergivet. Jag skall inte göra det mer.

Jean ådagalägger sin goda vilja genom att i förbifarten vifta ett par slag över sänggaveln med sin vippa. Och han drar sig tillbaka.

Alberte är ensam. Hon står en stund med hängande armar, liksom handfallen. Ljuden från gatan och från

husets inre nå henne, liksom de sista ljuden från omvärlden, när man är inmurad.

I spegeln över cheminéen ser hon, svagt belyst av det försvinnande dagsljuset, konturerna av den obekanta, som hon är van att möta i speglarna överallt där hon slår upp sina bopålar, en skepnad hon aldrig blir kvitt och aldrig blir klok på, aldrig kan få att riktigt stämma med sin inre människa.

I denna belysning ses inte kastet med ögonen. Det är mycket som inte ses. Skuggor ha barmhärtigt lagt sig över åtskilligt. Bara en smal gestalt med håret ned över öronen står där inne — — —

Under årens lopp här nere har hon lärt sig att ta skepnaden i spegeln sådan den är. Kämpar inte längre med att lämpa sin obekväma person efter skick och mod, men anpassar så långt möjligt sina få och billiga plagg efter sig själv. Ful? Antagligen. Men här på Montparnasse promenerar folk omkring med uppnäsor och mångahanda fel i ansiktet och går ändå för sig. De fundera ut en klädsel som passar, skaffa sig stil, "genre", ett hurtigt väsen, och äro inte alls så tokiga. Barndomens värkande sår, den svidande förnimmelsen att förolämpa människorna genom sitt blotta utseende, har så gott som läkts hos Alberte. Det är bara när hon träffar resande hemifrån som det gör sig påmint —

Hon vankar omkring i rummet, stiger upp på en stol och ser ut genom gluggen, ordnar blommorna på kaminfrisen och ger dem vatten, tänder spritköket —

Snart kommer hon bara att se översidan av föremålen. Mörkret flyter upp omkring dem, strömmar fram ur vrårna, liksom havet där hemma långsamt åt

sig upp längs kobbar och skär. Endast de två frambenen på den ena av de två gamla länstolarna med misstänkt utseende skola länge fortsätta att stå fritt borta under takgluggen, medan cheminéens svarta marmorprofil blir skarpare — — —

Tiden är inne att tända lampan, ta fram penna och bläck, grammatik och lexika, fylla sin kväll med studier eller med skriveri. Ingen hindrar Alberte. Hon har studerat franska grundligt, tagit lektioner, gått på föredrag, lärt sig många och långa dikter utantill och gymnastiserat sina r, skrivit otaliga tjocka häften fulla med böjningar och på det hela taget uppehållit sig här "för språkets skull". Hon är ingen nybörjare, litteraturen står henne öppen —

Hennes läsning försiggår egentligen inte här. Den äger rum vid bokhandelsdiskarna i Odéonteaterns arkader, hos bouquinisterna längs Seinen, på Bibliotèque St.e Geneviève. Sällan kan hon köpa en bok, dem hon äger kan hon utantill. Hennes studier voro inte gratis. De slukade vad som fanns att sluka och mer till. Hon fick hjälp till dem. Nu äro de ett argument för dem, som vilja ha henne tillbaka till ordnade förhållanden, en trumf i breven hemifrån, någonting som hon bör komma hem och "få användning för" —

Skriva? Hon kan ju det med, efter vad Liesel påstod. Har till och med bråttom med det, efter vad hon själv så djärvt sade till Wolochinska.

Då och då, i anfall av förtvivlad penningnöd och hänsynslös företagsamhet, griper hon till det. När hyran inte kan stampas ur jorden på annat sätt. När skorna blivit utslitna eller behovet av ett nytt plagg

skriande. När hon inte törs be om kredit hos leverantörerna längre och mr Digby är bortrest eller inte har användning för henne. Det är ett alibi när så behövs, och annars en av de tillfälliga utvägarna, något som hon kan, därför att hon har lärt det i skolan, tack vare dressyr, läraktighet och därför att man väntar att hon skall kunna det. Artiklar om ditt och datt, om lopptorget och fjortonde juli, en folkfest i Tuillerieträdgården, en Seine-översvämning, saker som man inte behöver veta mera om, än det man ser för sina ögon, ämnen att gömma sig bakom, gömma sin brist på vetande, på erfarenhet, en samling ord att kasta i ansiktet på läsare lika dumma och okunniga som man själv, förvirra och förbluffa dem med. Man hittar på ett ämne, stuvar ihop intryck i ett lämpligt antal rader och undertecknar det hela A. S. Gör det med motvilja och skamkänsla, känner att man övar våld mot någonting inom sig, och att det som man skildrar är osant, därför att det är lättvindigt och utvärtes —

Det kan hända henne att hon skriver annorlunda. Men det är inte något som kan användas i tidningar. Det kan överhuvudtaget inte användas till någonting som helst, kan inte tänkas inbringa ett rött öre, skulle aldrig bli antaget till tryckning en gång. En form för dagdriveri med andra ord. Det har Alberte många former för, har alltid haft det. Hon slår dank med virtuositet.

Andra människor ha ett mål och sträva mot det, eller de ha åtminstone ett arbete. Deras liv är inte som en dunkel stig som slingrar sig i mörkret utanför dem, och som de inte kunna hitta fram till.

Bortsett från de första två tre brusande åren, då allting gav sig av sig själv, då hon högg in på allting, språket, staden, museerna, forntid och nutid, likt en hungrande som äntligen får sätta sig till dukat bord, vet Alberte den dag i dag inte vad hon egentligen vill. Hon har alltjämt bara negativa instinkter liksom förr i tiden hemma. Klart och tydligt säga de henne vad hon inte vill. Allting hos henne ryggar inför vissa situationer och vissa människor, vissa göromål och vissa omgivningar, så att hon formligen känner det kroppsligt som feber och tryck för bröstet. Sedan står hon där, fri från det som hon inte ville och utan aning om vad hon vidare skall göra med sig själv.

Hon har gjort ett och annat försök att övervinna detta. Hon minns en plats som en hjälpsam svensk dam en gång skaffat henne i ett skandinaviskt pensionat, där damen bodde. Alberte skulle slippa något, som hon med bestämdhet visste att hon inte ville och som återigen stod hotande vid horisonten — — att resa hem. Med hjälp av sin franska skulle hon stå gästerna till tjänst, följa dem ut på staden, hjälpa damerna att byta i de stora magasinen, klara upp deras missförstånd med tjänstefolket. När så behövdes vara beredd att tvätta upp en blus, stryka upp en skrynklig klänning, följa till tåget.

Det var ett varmt rum, tre goda mål mat om dagen, möjligheter till presenter och drickspengar, en grön gren för en som hon. På sjunde dagen smet Alberte i tysthet efter att ha visat sig tämligen omöjlig, bränt hål i en sidenblus och förlorat tålamodet med en gammal dam, som ville upp i Lafayette och byta två små

broderade servetter, när man redan hade börjat rulla ned järnpersiennerna för fönsterna — — —

Det var vinter och ösregn. Strax före middagen, medan gästerna voro på sina rum och ingen frågade efter henne, smög Alberte som i desperation nedför trapporna, begav sig till ett dystert men billigt hotell i Rue St. Jacques och gick till sängs där, illa till mods och eländig — — —

Den känsla av övergivenhet och förtappelse som hon blev ensam med i det lilla mörka rummet, där det luktade unket och obebott, sängens fuktiga lakan, ljusstumpen som osade och brann ned, den gråkalla gryningen som omsider kom, ge henne ännu förnimmelser som hon inte blir kvitt.

Nästa dag skrev hon på ett kafé ett pinsamt brev, bad om ursäkt och om att hennes koffert skulle lämnas till budet. Sedan dess undviker hon helst skandinaver — — —

Hon tog ånyo sin tillflykt till tillfälliga och efemära elever, till korrespondenser, till att ströva omkring, till att läsa. Det var då hon anförtrodde sig åt Alphonsine, som efter en del betänkligheter satte henne i förbindelse med mr Digby. Och hon gick och klädde av sig hos den främmande mannen. Det var obehagligt, det var förödmjukande, men det var livets bittra lag och inte värre än mycket annat. Det var ingenting att upphäva ramaskri över, som de skulle ha gjort hemma.

Ett häftigt och plötsligt verksamhetsbehov kan besätta henne emellanåt, en orolig drift att använda krafter, använda dem till vad som helst nästan, springa gata upp och gata ned till ställen där det och det hände

den och den gången under revolutionen, stå upp mitt i natten och skriva långt och överströmmande till Jakob, ge sig på studier, avhjälpa sin okunnighet — — —

Hon har kastat sig in i det ena och det andra, i blindo så att säga, har traskat omkring i museer i veckotal och tagit det planmässigt, hängt på biblioteken över verk om ditt och datt, till och med anatomi, gjort anteckningar och kalkerat grafiska framställningar av människokroppen och tidvis känt liksom en hemlig tillfredsställelse med det som tråkat ut henne. Gud vet om det inte just var det som var behövligt, när man ville lära sig att arbeta med en sak. Tills hon en dag slutade lika tvärt som hon hade börjat.

Hon är ytlig, suger sig fort mätt, även om ämnet egentligen intresserar henne. Den tanken kan slå henne att det kanske är motståndet som fattas, friktionen mot andras ogillande. Och hon känner sig ännu mera negativ — — —

Långa tider är hon slö och liknöjd. Hon har vad hon behöver för dagen. Världen omkring henne är som en film, komisk och gripande om vartannat. Och hon är borta från det där hemma, det är hon åtminstone. Det är plankan som hon flyter på och som inte får släppas, vad än må hända.

Och dagarna gå. Till dess tillvaron plötsligt tar henne i nacken, skakar om henne eftertryckligt. Hon står där utan ett rött öre — — hon får ett brev med uppmaning att komma hem — — det dyker upp en eller annan som är anställd i släktens hemliga polis — — någon säger någonting, såsom Liesel nyss: — Mitt

liv är inte intressant. Sådant ruskar upp en, väcker till bitter eftertanke. Men det förbättrar en inte — — —

Alberte reser sig, sätter på sina ägg, ser på stationsuret vad klockan är och kryper väntande ihop på sängen. Spårvagnsklockorna skära vasst genom gatbullret, ett tåg visslar. Hon håller ögonen på en liten vattenpöl, som Jean spillde, då han gick sin väg med handfatet. Klart avgränsad, i svag relief, står den på det röda golvet och speglar takgluggens fina guldljus.

Om en stund händer det något vid pölen. En liten rörlig silhuett trillar fram ur mörkret under snedtaket, stannar och vädrar, sitter ett ögonblick på ändan med de små, små framtassarna lyfta — — Alberte kan se den lilla nosen röra på sig — — trillar vidare fram mot det ljusa vattnet, dricker. Som ett ornament ligger svansen i en slinga bakom den.

Hon åser den med fattning. Den är ett faktum. Strax efter kommer en till, ett nytt faktum. Albertes rum vimlar av möss, men rum kunna vimla av värre djur. Möss bitas inte. De lukta otäckt, men det äro de inte ensamma om. Hon vet djur, som både lukta och bita — — —

Och hon låter dem vimla. Det är egentligen bara när de hittas i handfatet, som hon inte är situationen vuxen.

— — —

Frampå kvällen går Alberte ut, driver omkring på gatan —

Den är mångas tillflykt vid denna tid, de husvillas, de ensammas, de prostituerades — de handfallnas, som

inte veta vad de skola ta sig till. Ingen är så omöjlig att han inte där törs känna sig på sin plats —

Hon går nedför Rue de Rennes, den gråaste, stenhårdaste, mest ökenaktiga bland gator. Där träffar man inga bekanta, där är man den anonyma som går förbi, arbetarflickan på väg hem, gatflickan på väg ut, ett spån i strömmen —

Nedför, uppför, nedför igen, först på den ena trottoaren och så på den andra. Trafiken avtar. Gatan får efterhand prägel av tom scen där ett brokigt skådespel blivit uppfört. Skräp och papper, bananskal och cigarrettstumpar ligga kvar i rännstenen efter det och få, allteftersom kvällen går, karaktären av ett slags kusligt staffage. Alla luckor äro stängda uppe i husen —

Från barerna lyser det kallt och vitt. Silhuetter glida ut och glida in, grammofonskrål kommer stötvis genom dörrar som gå upp och igen, brottstycken av musik från små orkestrar kastas ut huller om buller. De förbipasserande få utseende av att vara ute i ljusskygga ärenden, även Alberte. Ord slängas då och då till henne, ibland skämtsamma, ibland snälla, aldrig grova och råa som hemma. Det värsta är det korta, låga: Tu viens? naket som en order till en slav. Men går man fort och låtsas om ingenting, faller det hela bort av sig själv. Det händer att det görs gott igen med en ursäkt, Pardon, madame. Alberte är aldrig rädd på gatan här, som hon kunde vara i Oset och i gränderna hemma i småstaden i norr.

Det är ensligt. Det står liksom en bister kyla ut från allting. Ingen skulle höra en, om något hände på en

öde sträcka, ingen skulle öppna luckorna för att se efter vem det var som skrek —

Men det händer ingenting. Och i själva ödsligheten finns något av ett äventyr. Att gå på gatan kan vara som att följa en flod. Den är larmande full av trafik eller den flyter mörk och övergiven med spridda ljus efter stranden. Den för människorna mot varandra, från varandra, man vet inte vart den till sist kan föra en eller till vem.

Storstadsgatan där man springer sig varm om vintern. Alberte har en otillåtlig svaghet för den.

— Om vi skulle resa till Versailles, Liesel?

Alberte böjer sig fram över det med vaxduk täckta bordet på trottoaren utanför "Kuskarnas mötesplats", en anspråkslös restaurang från den första, famlande tiden här nere, dit hon och Liesel gå emellanåt som på tyst överenskommelse. Hon ser förväntansfullt på Liesel, som tankspridd och en smula sammansjunken slåss med en seg hönsvinge och gång på gång mumlar något om "uralter Hahn".

— Vi kunde ta tvåtåget från Montparnasse —

— Nej, säger Liesel. Jag skall till croquis.

— I dag? Nej, vet ni vad, Liesel — har ni inte börjat förr —

Vårhimmeln står hög och pastellblå över staden. Dyningen av ljud går med en ny ton, ett ljust durande, som är årstidens egen. Den friska färgen av nyutsprunget löv står lika överraskande i gatubilden i år som i fjol, som alla år. Allt är uppdrivet i toner av luft, av ljus till gränsen av overklighet. En smak av vatten och äng flyter i atmosfären —

Våren med allt vad den bär med sig av lycka och plåga är över staden. Man har lust till otroliga saker, att ta en fiacre per timme och låta det vara hänt, att köpa massor av blommor, köpa vackra saker, att äta utanför Leduc varenda dag, äta middag på D'Harcourt

i skymningen med tänd lampa på bordet. Ens gamla hatt är ett brott mot världsordningen.

Nog borde man väl kunna resa till Versailles åtminstone. Det kostar en och trettiofem men ligger inom möjlighetens gränser. Alberte känner redan den varma solluften som, stinn av buxbomsdoft, står över rabatterna där ute, ligger redan på magen i gräset, följer skyar och insekter på deras nyckfulla väg, medan Liesel sitter på fällstol, siktar med en pensel, kisar och målar. Blå skugga vandrar långsamt runt en skulptur, in över en plan, upp efter en allés väldiga vägg av ljus grönska. Solfläckar flytta sig över almstammar, klockan i slottskapellet markerar timmarna, utbetalar dem så att säga i klingande mynt och med kunglig rundhänthet. Man är inne i det tidlösa överflödet —

Men Liesel vill till croquis. Där är fortfarande fullt, förklarar hon, och en ny modell som skall vara enastående. Det är inte tillräckligt med teckningen om kvällarna. Dit går dessutom bara dilettanter och gamla damer, inga verkliga konstnärer. Det fattas atmosfär där. — Jag måste till croquis i dag, säger Liesel, hon ser nervös och utpinad ut och stretar med hönan.

— Är ni kry, Liesel? Faktum är att Liesel närmast ser sjaskig ut, fastän hon i år har ringat ur klänningen ännu mera i halsen, ändrat på rosorna i hatten, så att de urblekta partierna äro nästan dolda och på det hela taget sitter rustad för säsongen med lite för nakna Botticelliaxlar och tyll över dem.

— Kry? Jo, tack. Liesel har inte sovit. Men annars —

— Varför har Liesel inte sovit? Är det de där människorna bredvid nu igen? Ni får lov att be att få ett annat rum, Liesel.

— Asch — man kommer bara bredvid andra, som är likadana. Det vet väl Alberte. Och Liesel bryr sig inte om dem, aber gar nicht. Hon låtsas som om hon inte hör. Det sista förklarar hon med häftighet och blir röd.

— Nej visst —

Plötsligt ser Alberte en tår rinna långsamt nedför Liesels ansikte, Liesel torkar bort den, fort, hårt som till avstraffning. Det kommer en till —

— Jag är nervös, mumlar Liesel ursäktande, det är för det att jag är trött. Hon torkar tårar grundligare, utan att försöka dölja det, ser upp och presterar ett generat litet leende. Vad tänker ni om mig, Albertchen?

— Nej, ingenting. Ovillkorligen lägger Alberte sin hand på Liesels, ett ovanligt och sällan använt uttryck för sympati, som får dem båda att se en smula brydda ut. Hon tar strax handen till sig igen och ångrar att hon kom med den. Nu grinar Liesel, snyftar och måste snyta sig. Alberte gjorde det väl bara värre med den där handen, hon är alltid så dum med sådant —

Det hela är ohjälpligt, nu är det bara att vänta tills det går över. Liesel torkar sig i ansiktet, rödfläckig och ynklig, försöker att gömma sig för omvärlden under den stora hatten. Då hon har kommit sig lite, säger hon liksom avslutande en tankegång: — Låt aldrig någon kyssa er, Albertchen. Jag menar, om han inte tycker gräsligt mycket om er —

— Nej, säger Alberte osäkert —

— Har de bara fått kyssa oss, så är det ute med oss. Liesel snyftar och letar efter en torr snibb av näsduken. Hon ser inte upp.

En skräck kommer krypande över Alberte. Har Liesel gått och rotat sig in i något? Skräcken lägger sig strax, då hon får höra att det är Eliel det gäller. — Ni förstår naturligtvis att det är Eliel? Liesel har bråttom med snibben —

Men Alberte, som ett ögonblick tänkt på hotellgäster och tvivelaktiga individer, andas ut lättad, lite flat: — Eliel! Han är då säkert kär i er, Liesel —

— Å, långtifrån. Liesel slår ifrån sig med händerna. Den svenska flickan, Albertchen, den svenska flickan. Nu är det tre veckor sedan hon kom. Potter har sett henne och Eliel, de satt på stolar under träden i Luxembourgträdgården och såg ut att ha det trevligt tillsammans. Och inte ett ord har Liesel hört från Eliel på hela tiden. Om inte det är dåliga tecken, så vet inte Liesel. Men karlar är visst sådana —

Det är lumpet av Eliel, tänker Alberte. Listigt eller lumpet eller bägge delarna. Hon griper sig an med att trösta Liesel, framhåller för henne att ibland kommer det ju sådana hit som man måste ta sig an från morgon till kväll, man har inte en ledig stund. Det är kanske inte så gott för Eliel, Liesel skall få se —

Liesel vill ingenting hellre än tröstas. Med blanka ögon ser hon på Alberte, säger då och då: — Tror ni det, Albertchen? Däremellan kommer hon tillbaka till att om hon bara inte hade låtit kyssa sig, hade hon aldrig blivit så här. Hon citerar ett yttrande av Potter

som på fråga, vad hon menade om situationen, kort och gott sagt: — Well, if he is hard up for a girl —

— Bry er inte om Potter. Hon är gammal, hon har nog aldrig — Alberte bryter av. Det är med detta som med andra av Potters många bittra och nakna ord, de rycka undan grunden för en, göra tillvaron osäker och bister, ful och hård. Man fryser av dem, står plötsligt utan skydd i en isöken —

— Ja, där ser ni, säger Liesel. Så blir man av att vara som Potter. Man skall ha någon att hålla av, Albertchen. De som säger det har rätt, Marusjka har rätt —

Alberte rycker på axlarna, går inte in på frågan. Men hon hittar något verkligt tröstande att säga: — Ni skall få se att Eliel vill göra er jaloux, Liesel. Jag skulle kunna tänka mig det —

Innerligt, med stora ögon, viskar Liesel: — Albertchen — ibland har jag nästan tänkt det själv. Och kommer han bara verkligen tillbaka —

Hon småler. Samtidigt är det något under vapen i blicken, redo att värja sig —

Alberte angriper ingen av dem, råder varken från eller till och fäller inte mer något raljerande ord om Eliel. Han är inte längre den stora, godmodiga, fumliga bondpojken, som man sade små roligheter om, skrattade lite åt, både bak hans rygg och rätt i ansiktet på honom. Han har erövrat Liesel. Det ger honom en oväntad nimbus.

Själv har Alberte känt honom som en tungrodd nykomling, som inte kunde gå ensam till posten eller göra sig förstådd av sin concierge utan hjälp. Det föll på

hennes lott att hjälpa honom över det värsta, skaffa honom en billig järnsäng från skrothandlaren, ordna hans mjölkleveranser och annat. Han blev, som vissa män bli när de hjälpas till rätta med saker, som de på intet vis kunna klara själva, drömmande och underlig i blicken när han såg på henne, tankspridd när de voro samman. Men Alberte var på sin vakt. När man i hela sitt liv bara har att göra med sådana, som inte kunna komma på fråga, får man till sist en viss färdighet i att sätta allting på plats med små medel, tonfall, ansiktsuttryck, plötslig stelhet. Hon genomförde sin mission utan att någonting hade inträffat, och en känsla av tvång, som stigit upp inom henne, föll bort och var sin kos. Kvar står en lite passiv vänskap, som huvudsakligen yttrar sig i ett och annat ömsesidigt penninglån.

Nu sitter Liesel här, förändrad av oro och längtan för Eliels skull. Alberte känner samma något snopna förundran som hon kände i barnaåren, när hon inte kunde roa sig med de andras lek och det gick upp för henne att det berodde på bristande förmåga. Eliel — man kan förälska sig i Eliel. Liesel sitter här och har gjort det. Han kan bli hjälten i drömmar, den som besätter en, sjunger i blodet på en —

Han plågas ofta av snuva om vintern, har den ovanan att snörvla. Näsan snurrar formligen runt i ansiktet på honom. Det är väl sådana saker man skall se bort från —

Stillfärdigt, med blanka ögon och ett litet leende, som vill gömma sig men oupphörligt bryter fram igen, talar Liesel om Eliel. Om hans begåvning, hans flit,

vad han sade då och vad han gjorde då, hur hon måste skratta åt honom ibland, och hur rörd hon är ibland, och hur dum hon har varit, och bara hon inte har fördärvat alltihop. Men han *är* intelligent. Och han är *egentligen* vacker. Alberte har själv sagt en gång att han var vacker, när han arbetade —

Jo visst, Liesel. Alberte ser framför sig Eliels långa, lite lutande person, omgiven av många och stora skulpturer, som på ett besynnerligt vis tyckas vara i släkt med honom själv, släpa på lemmar som de inte riktigt rå med och ha liksom stannat mitt i en dröjande, halvt antydd, fumligt hjälplös rörelse. Hon minns en inre klarhet som plötsligt under arbetet liksom splittrar hans tunga blick, händernas egendomligt intensiva liv, när de gripa om leran och tvinga fram form ur den — den lugna, rättmätiga triumf, varmed Eliel långsamt vrider på kavaletten och visar omvärlden ett nytt verk, hans kast med huvudet när han gör det, som om han med seger rest sig ur ett långvarigt och hårt nappatag. Allt det väsentliga hos honom. Nu sitter Liesel här och ser bort från allt oväsentligt och är som en segrare hon också. Dessutom kommer hon in på sitt arbete. Ingenting fattas henne — — —

— Vad tänker ni på, Albertchen?

— Nej — på ingenting. Fortsätt, Liesel!

Liesel ville bara säga att visserligen har hon definitivt fördärvat tavlan från Pont Neuf — hon gick ju dit för att bättra på den, och träden hade blivit ljusgröna under mellantiden, och så fick hon den olycksaliga idén att — ja. Men nu skall hon ta itu med teckningen på allvar, inte tänka på färgen så länge.

Från och med i eftermiddag croquis. Det är visst inte bara därför att Eliel möjligen är där. Hon pressar bröstet och de knäppta händerna mot bordskanten och ser bedyrande på Alberte.

Alberte sitter och tänker på att i eftermiddag finns det bara ett att göra. Berusa sig på sitt eget privata sätt. Glömma Eliel och Liesel och alla som ha allt det man själv inte har och aldrig får.

— — —

La Vilette — St. Sulpice —

Förbi St. Germain-des-Prés, över Place St. Michel, Seinen, La cité, förbi Porte St. Martin, Gare-de-L'Est. Genom breda och raka, smala och krokiga gator. Gator som lukta bensin, parfym, puder, och gator som lukta olja, pommes frites, pannkaka. Regelbundna, korrekta gator, där husen stå och se ut som de äro, och andra, där skyltar, markiser, affischer, reklampåhitt av alla slag trängas på varandra, upplösa och förskjuta konturer, trolla bort alla bärande ytor i ett myller av brokiga bitar. Gator, som sorla av muntert mänskligt liv, medan två rader ljusa lövkronor löpa ihop i soldis långt framme, och dystra gator, fulla av kall skugga, kallt öde, av något tryckande och beklämmande som håller solen borta. Små parker, blomsterprunkande paradis med lekande barn, och slakteriernas skamlösa styggelse — — —

Ge sig ut i det. Driva, ströva omkring, se på, suga till sig, utan annat mål än att göra det. Ta en av de gammaldags hästbussarna som ännu gunga fram här och var — inte den illröda autobussen som stormar

omkring i vissa gator. Gå av och stiga på andra bussar, tränga in i okända trakter, köpa frukt från kärror och äta den på bänkar, höra klockorna slå olika i olika kyrktorn och veta att det har ingenting att betyda, ingen vet var man är och ingen var man hör hemma. På baren, där man dricker kaffe och knackar hål på ett hårdkokt ägg mot disken, är man den som kom och gick och som ingen kan ge upplysningar om. Det kommer Alberte att förnimma något som liknar skadeglädje.

Det finns en plats på omnibustaket, närmast kusken och rakt ovanför hästarnas tjocka, vaggande bakdelar. Där vaggar man själv över allting annat, har fri utsikt —

Linjer, som man drog upp som barn, blir man inte lätt fri från. De föra vidare, föra långt. Alberte har sin dagdrivarböjelse från det hon var liten. Den kan väckas av mångt och mycket, leda, trötthet, oro i kroppen, en blå himmel eller en grå, en glädje, en oförklarlig impuls. Den har fått ett tillskott av nyfikenhet, som inte gör den mera tillåtlig.

Hon kan följa obekanta människor gata upp och gata ned, följa dem i och ur spårvagnar och bussar för att få se var de till sist gå in, lyssna spänt efter samtal mellan vilt främmande, som gällde det liv och välfärd för henne, uppsöka platser där hon ingenting har att göra, för det att ett eller annat litet drag ger henne känslan av att där sker något. Vissa gator och hus öva en oförklarlig dragningskraft på henne, hon drives tillbaka till dem gång på gång för att få stå där en stund, se folk färdas ut och in. Blint, utan att kunna

ge sig själv något giltigt skäl till det, suger hon till sig intryck, som en svamp suger fuktighet.

Hon vänder hem från sina expeditioner, trött, hungrig, fullt på det klara med att hon ännu en gång har förbrukat pengar, tid och skosulor till ingen nytta. Och likväl egendomligt tillfredsställd, som om djupa och dunkla krav inom henne fått sitt för en tid. I hjärnan myllra brottstycken av främmande samtal. Lösrivna bilder från gatans brokiga liv förskjuta varandra, tränga sig mer eller mindre på, stänga ruelse och onda tankar ute —

Om det nu stannade vid detta. Men en natt någon tid senare är hon kanske uppe med svidande ögon och feberpuls och raspar oläsliga rader på blad, samvetslöst utrivna ur första bästa skrivbok, som sedan är förstörd.

Som i lönndom har ett och annat, hon var vittne till, klätt sig i ord. Eller yttranden, hon hört, slå upp i sinnet och äro som mystiska knutar, där många trådar av mänskligt liv löpa samman, slingra sig om varandra och löpa tillbaka i mörkret, som de kommo från. Man skriver ner dem — och innan man vet ordet av är man i kamp med språket som med ett plastiskt material, vill tvinga fram liv ur det liksom Eliel gör med sin lera. Gömd i de yttre händelserna ligger verkligheten, orden, som man hör, äro mest maskerade tankar. Men det finns glimtar som belysa, yttranden som avslöja — Alberte tycker ibland att hon fått fatt i något sådant. Och hon kämpar med de motsträviga orden, de äro som en upprorisk flock och spänna ben för varandra. När de omsider stå där, övervunna och

på plats, faller det som stiltje över sinnet efter denna onyttiga uppståndelse mitt i natten —

På morgonen står det någonting där. Det ser främmande och oigenkännligt ut, hör in i ett sammanhang. Gud vet vilket. Det är stängt omkring det, ingen väg åt något håll. För att hitta den måste man veta mer om livet, mycket om livet, allt möjligt om livet, och mera än man ser från ett omnibustak. Som forsen suger och drar, kan myllret på gatan suga och dra. En trängtan efter att virvla med i det, vore det så bara för att se hur det gick, stiger upp inom en. Och efter att komma dess myriader hemligheter på spåret.

Detta med nattvak och lappar är ytterligare en öm punkt i Albertes samvete. Dagen efter är hon ruggig och illa till pass. Och högen av lösa papper i kofferten ligger för länge sedan och fyller och är orsak till oordning. De fladdra omkring där nere och äro överallt. En dag måste det tas ett avgörande beslut om dem. Hon kan inte alltid fortsätta att öppna, släppa ned och stänga igen. Men hon har en olycklig svaghet för denna röra av beskrivna blad.

Begravet i minnet ligger ett landskap i stumpar och stycken. I landskapet flyttar sig en skugga, dyker upp än här, än där, en naiv företeelse som går och diktar. Bakgrunden växlar, den kan vara overklig som en teaterdekoration, en fjällmassa i guld och blått, upplyst nedifrån av en onaturligt låg sol — kan vara strömvirvlar, en älv som flyter och flyter, djup av grått i grått eller grönt i grönt — en snöstrand i tö under ett ljus, som inte är dag och inte natt, ingen sommars och ingen vinters ljus. Och det kan vara

nästan ingenting, en matt fläck i oändligheten, omsluten av dimma, regn, snötjocka som av väldiga draperier. Skuggan är likadan hela tiden, i en omsydd kappa av bedrövligt snitt och med händerna krökta upp i ärmarna —

Som en realitet, utkristalliserad av alltsammans, existerade en gång en medtagen skrivbok, fylld med dålig efterklang av medelmåttiga poeter. Den dök upp ur kofferten en kall och fuktig vinterafton i Rue Delambre och var till att skratta och gråta åt, var rakt ingenting som folk hade lov att hitta efter en, om man dog, tvärtom. Den blev en hastigt flammande och lysande värme som man en stund höll sina iskalla händer intill, såtillvida gjorde den verkligen ett ögonblicks nytta. Alberte tycker inte om att tänka på den.

En dag måste lapparna i kofferten samma väg —

— Mitt barn — — — tag er till vara för er själv — — var inte för god, för medgörlig — — —

Alphonsine talar långsamt, med gott rum mellan orden. Hon har makat glas och assietter åt sidan och spritt korten, till synes utan all ordning, över bordet. Med hakan stödd mot ena handen och den andra vilande på utspretade fingrar över en grupp av tre eller fyra betraktar hon dem grubblande. Hon lägger en stjärna för Liesel.

Liesel sitter bredvid henne på Marusjkas divan, en smula lågt på grund av en resår som är sönder. Hon sträcker på halsen för att följa med och trutar med halvöppen mun, medan ljus rodnad och ofrivilliga småleenden komma och gå i hennes ansikte. Då och då ger hon med ett ironiskt ach eller doch till känna att hon inte alls tar det på allvar.

Bredvid Liesel Alberte, illa och inklämt. Sedan ryssen, en av dessa många bekanta till Marusjka som oväntat dyka upp och försvinna igen. Han har vänt sig till Alberte på ryska och på italienska med samma magra resultat, hon förstår inte ett ord av någotdera. Nu är han närgången, brutalt och utan omsvep, kniper henne i armen, trampar henne på tårna, böjer sig fram och nidstirrar på henne rätt i ansiktet, som om det var emedan hon hade svårt att fatta som hon förhöll sig passiv.

Men ingenting är ofarligare än handgripligheter, ingenting kan man med större trygghet låta passera. Och demonstrationer ligga en gång för alla inte för Alberte. Kan hon inte i all stillhet komma undan, griper hon till det gamla vapnet tystnaden, sitter rätt upp och ned som en stod, spelar döv, blind och känslolös. Ett system som i längden avväpnar vem som helst.

På den andra sidan har hon Marusjka, som sparkat av sig sandalerna och dragit de nakna fötterna upp under kjolen. De små korta tårna, som äro hennes stolthet, därför att de inte ha det minsta lilla märke efter fotbeklädnad, spela och röra sig. Med cigarretten i mungipan lutar hon sig på korsade armar fram över bordet och följer med i stjärnan.

Tvärsöver ett rörigt stilleben av flaskor, glas, fruktskal och askkoppar värjer sig Alberte genom tobaksröken mot flera par ögon. Oförställt muntra eller spänt undersökande flytta de sig mellan henne och korten. Potters ögon, sammanknipna till streck i det trötta, åldrande ansiktet. Finnen Kaléns små, sneda, beslöjade av vin. Den svenska fruns — hon som rest hemifrån och börjat måla och som Kalén för tillfället ledsagar runt och kallar "lilla ängeln" — stela, ljusblå, runda av spänning. Sivert Ness' ögon, påfallande klara och nyktra i det kantiga norska ansiktet. Och högt över dem alla Eliels. Han har uppenbarat sig igen. Han är klädd i nya räfflade sammetsbyxor av det slag som arbetarna på gatan använda, vida i benen och trånga nertill, och det är något animerat över honom. Ett stycke ut på golvet, uppkliven på Marusjkas höga målarstol, njuter han utan förbehåll situationen, medan

han garderar sig genom att då och då mumla: — Hh — — — en sån buse — — — fullkomlig buse — — — jag har lust att klå upp honom — — —

En dansk i glasögon, en tyst och tillfällig person, inte konstnär och alldeles ointressant, sitter lågt och en smula utanför kretsen på en omkullslagen stol. Eliel har fiskat upp honom någonstans på ett kafé, har släpat honom med sig och introducerat honom i sällskapet med en viskande motivering: — Jag ger mig tusan på att karlen har pengar, bor i Neuilly vet jag. En skiss skall han åtminstone få köpa. Man ska väl lura bönder när man kan.

”Karlen” sitter och ser sig om med desorienterade glasögon. Nu hör han plötsligt något som han uppfattar och säger med övertygelse: — Klö ham ja — det er hvad man skulde. Men Eliel böjer sig ned och talar lågmält med honom, och frågan om att klå ryssen faller bort.

Hettan har kommit, sommaren är där. Den enda ruta som går att öppna i det stora sidofönstret står på vid gavel. Falnat ljus från en hotande åskhimmel faller in över alltsammans. Det är i en av de otaliga små ateljéerna i nummer nio Rue Campagne Première.

— Här ligger lycka åt er, säger Alphonsine. Hon ser allvarligt på Liesel, stöder pekfingret på ett av korten: Lycka. På villkor att ni inte låter hjärtat löpa i väg med er. Var på er vakt mot ert hjärta.

I den lilla pausen, medan Alphonsine överväger igen, böjer Potter sig fram över bordet och säger lågmält till Alberte: — Men are like hungry dogs, I allways told you — — —

Och hon går över till sin långsamma, omständliga och oförbätterliga amerikanskfranska och säger högt till hela sällskapet: — Det är kvinnans olycka att hon tänker med hjärtat. Mannen, han tänker med något som sitter lägre — — —

Den otäcka Potter. En liten storm reser sig runt bordet. Alphonsine säger: — Men ni är ryslig, madame. Från Liesel kommer lågt och förebrående: — Potter! Marusjka ropar allvarligt, med uppdragna ögonbryn: — Vi också, vi också, ofta, jo då. Genom det hela höres Eliels: — Tvi vale — ett sånt fruntimmer.

— Vad? Vad sade hon? Den svenska frun vaknar ur det förvirrade samspråk som hon för med den ganska fulle Kalén, ser sig blåögt omkring. Kalén lägger handen över hennes: — Lugna sig, lugna sig, ängeln — det var ingenting för små änglar inte. Men gumman skulle, ta mig fan — — —

Dansken har ingenting förstått. Han förfrågar sig hövligt. Och Eliel, som antagligen tycker att han har ett visst ansvar för mannen, förklarar tankspritt: — Äsch, gumman pratar strunt, hon är manhatare. Men Marusjka är förbannat bussig egentligen. Eliel plirar tankfullt mot Marusjka, och Liesel blir orolig och flackande i blicken.

Sivert Ness säger ingenting. Han säger aldrig stort, denne stillsamme pojke från Vestfold, som oförtrutet är fabelaktigt flitig och fabelaktigt fattig i en fallfärdig ateljé i Rue Vercingétorix. Han sitter och rullar en cigarrett. Då han ser upp, är det på Alberte, som

efter vanan strax låter blicken vika undan. Hon tycker inte om Sivert Ness. Han är en tyst, påträngande figur i fula, tjocka bondkläder, utmärkt och präktig naturligtvis och en landsman. Men hon har ingenting med honom att göra per blick.

I detsamma kniper ryssen henne i armen igen, hans fot stryker hennes under bordet, hans ena knä klänger upp på henne. Och Marusjka, som ligger så lång hon är på divanen bakom dem, viskar glad och upplivad i hennes öra: — Jag ser nog vem han föredrar, vem han vill ha. Det är er. Han är operasångare — — —

Då sköljer rodnaden över Alberte, hård, elak, skoningslös. Hon känner skam och harm slå ut i ansiktet. Operasångare! Det är henne inte klart varför, men det hela blir värre av detta faktum, blir outhärdligt. I ett värkande nu försiggår en plötslig utredning i hennes hjärna: Mellan honom och Marusjka finns gammal bekantskap sedan långt tillbaka, någonting avslutat kanske. Omkring Liesel står hennes förhållande till Eliel som ett slags beskyddande aura. Män ha väderkorn för sådant, de gå inte gärna i vägen för varann. Potter är Potter och fantastiskt gammal, elaka tungor påstå över fyrtio. Alphonsine — — —

Alberte skulle kunna passa för denne operasångare på genomresa. Hon är lös och ledig, lagom ung, frisk, proper, anspråkslös, ofarlig, billig i dubbel bemärkelse, gratis så att säga. Hon skelar på ena ögat, det spelar ingen roll i det här sammanhanget.

Det är så de tänka också, de som tilltala en på gatan, de som säga: — Tu viens? i örat på en. Och de skygga och försiktiga, de med beräknande vilja längst

inne i blicken. En flicka som man kan kosta på sig — — —

— Jag går, Marusjka. Jag går hem. Alberte står upprätt, kavar för att komma ut. Men Marusjka håller fast henne bakifrån. Viskar i örat på henne:

— Inga dumheter, ni har hela sommaren på er att sitta ensam i er vindskupa. Vi äter hos Leduc. Jag lägger ut för er — — —

Genom surret av alla rösterna, som övertala henne att stanna, att inte bry sig om det, och så vidare, hör Alberte plötsligt dansken i glasögonen säga, enträget och liksom konfidentiellt: — Hör, om ni helst vill gå, får jag då inte lov att följa er den lilla biten?

Hon sätter sig rätt ned igen, svarar, nej, tusen tack, käckt och avvärjande. Denne främling, som sitter där och har samma känsla som hon själv för var gränsen går, får på intet vis uppträda som något slags räddningsexpedition, utsänd från ordnade förhållanden. Hon är där hon vill vara, när allt kommer omkring, även inräknat grovkorniga närmanden. Dessutom for vid Marusjkas ord en ilning av ödsligheten på vindsrummet genom henne, en förkänning av den sugande ensamhetskänsla som sommarkvällen i storstaden ger. Tids nog får hon sitta hemma afton efter afton och koka sitt ensamma ägg. Hon skrattar nervöst och säger till Marusjka: — Ja — kan ni lägga ut så — — —

— C'est ça. Lättad av att all misstämning är över, kysser Marusjka henne hastigt på kinden och talar samtidigt ryska till ryssen. Han ser förvånad och beklagande ut, skakar på huvudet och skrattar. Strax

därpå är han där igen, stillsammare, mindre öppet än förr, enträgnare — — —

— — —

Mellan de klippta träden i gröna lådor utanför Leduc är det trångt. Amerikanarna dominera, fylla alldeles ensamma ett par långbord, unga, barhuvade män med atletaxlar, damer i alla åldrar med flor om hatten och flor om halsen, behängda med långa kedjor av bärnsten, ametister, grön jaspis. De sitta med armbågarna på bordet och röka med blicken i fjärran, hälsa nonchalant och tankspritt på Potter och vänligt på Marusjka, som går från bord till bord och trycker händer.

Ett kort, häftigt regn har fallit. Det doftar av jord och våta löv, luften står full av kryddad ånga från de japanska rönnarna på Boulevard Edgar Quinet. Sjuk och åskmättad hänger aftonhimmeln mellan taken —

Det är den koppärriga Germaine som passar upp. Hon är vän med alla, flyttar ihop folk och skaffar plats, skrattar och slänger rappa svar åt alla håll. Potter tar Alberte under sina vingar: — Stackars liten, kom hit — — —

Över Alberte faller den trötthet som för hennes del alltid är en följd av sällskapsliv. Hon sitter och sjunker hän i sig själv. Mekaniskt instämmer hon med den svenska frun som gång på gång utbryter: — Så förtjusande att vara ute tillsammans så här — just så här — vad Paris är förtjusande i alla fall — vad alla människor är förtjusande. Jag tycker alla är så gräsligt rara — — —

— Ja, säger Alberte. Gräsligt rara — — —

Ryssen har gått till attack mot Germaine. Han tar henne om livet, när hon passerar, förföljer henne in till disken, är borta i ett hörn med henne. Alphonsine ser efter dem och rycker på axlarna: — Så dum är hon inte — — —

Det är en solid och förnuftig måltid Alphonsine har beställt. Entrecôte med potatis och sallad, kall risgröt med kompott, punkt. Inget kaffe. Hon äter lugnt, som med eftertanke, river stycken av sitt bröd och tuggar till, pratar inte mer än nödvändigt. Så räknar hon ut vad hon har att betala, lägger pengarna på bordet, tänder en cigarrett och lutar sig tillbaka på stolen:

— Voilà, jag är färdig. Om någon önskar höra min mening om regeringen eller herr Fallières, är ögonblicket inne. Det är bara att presentera sig — — —

Alphonsine gör allting med ro och grundlighet. Hon är inte ung längre men en eftersökt modell, därför att hon har uppfattning, är punktlig och utan nycker. Nu har hon ätit, och nu vilar hon. Hatten har hon hängt ifrån sig på ett av träden i låda. Över det korta, breda ansiktet, där hud och muskler sitta knappt och spänt över kindbenen, faller rött hår fram i en tjock våg och samlas i en avlång rulle tvärsöver huvudet. En målad mun och två stora, kattgröna iris stå brutalt mot den puderbleka hyn. Under ögonen är det som om brunblå skugga åte sig djupt in. Det ger henne något härjat och medtaget, nästan anfrätt. Hon ler med stora, starka tänder.

Alphonsine är en vän. Man kan betro sig till henne och bli förstådd. Hon lägger stjärnor och får alltid sagt ett och annat som uppmuntrar, varnar eller på

annat vis gagnar en. Hon gör gärna en tjänst, har skaffat Alberte sysselsättning hos den oförarglige mr Digby i den andra ändan av Paris och håller tyst med det. Det följer trygghet med Alphonsine.

Nu trycker hon glöden ur cigarrettstumpen och förkunnar att hon drar sig tillbaka. Om de andra ha för avsikt att sluta på Montmartre eller Bullier, få de inte räkna på henne. Hon har stått på sina ben i åtta timmar, hon skall i arbete klockan åtta nästa morgon, och först skall sängen vara bäddad och sängkläderna ordentligt vädrade. Hon avskyr att komma hem till ostädat rum. — God natt, allesammans — — —

Som alltid när någon går, blir det ett litet uppehåll i samtalet. En amerikanska, som vid närmaste bord utbreder sig om kubismen, blir ett ögonblick så hörbar att alla småle. Så säger Marusjka: — Lilas — eller hur?

— — —

Ljuset från elektriska båglampor mellan lövverk har fortfarande samma magiska verkan på Alberte som när hon upplevde det första gången. Fantastiska, teatraliska månar tändas plötsligt, och en mystisk värld av gröna bladkaskader och svarta skuggor, av rörliga ljuscirklar och dunkla silhuetter är skapad. Människor glida in och ut som på en scen, själv känner man sig skyddad som i månsken och räddad. Från dagen med dess många elaka timmar, från den oändliga sommarkvällen utanför.

De amerikanska orden om kubism ha tänt. Marusjka är i full fejd med Kalén, som gör narr av de nya teorierna. På sitt lugna sätt, ytterligare understruket

av hans långsamma, sökande franska, blandar sig Sivert Ness i samtalet. Han sitter annars mest och lyssnar. Nu bekänner han att, kubist eller inte, så har han köpt boken av Gleize och Metzinger. Ja, det har han verkligen. Den är bara tusan så svår. För det första kan han för litet av språket. Kunde han bara franska bättre — han mumlar det sista på norska och ser på Alberte — — —

Kalén jublar. Han har nu blivit riktigt full och klaskar Sivert på låret: — Ha ha, bäste bror, där hjälper ingen franska inte. Smörja, smörja alltihop. Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta, har bror hört det nån gång? Det har en stor skald sagt, en mycket stor skald, som bror inte känner — ja — och den där boken är just dunkelt tänkt. Alltsammans dom kommer med är dunkelt tänkt, med undantag för det stället där dom säger att några utav dom ömkligen *låtsas* vara starka och djupa, medan andra, *som författarna inte anse sig böra nämna* — märk det, min bror — *fritt röra sig på de högsta planen.* Vad dom menar med det yttrandet är fullkomligt klart — fullkomligt klart ja — för övrigt har bror ont om pengar, bror kunde begagna dom bättre. Vet bror ens vad ett teorem är för någonting? Det ser man på bror att bror inte vet. Men dom där kubisterna, dom begär av sina läsare att noga övertänka vissa teorem av Rieman — Det är löjligt av bror att ge sig in på sådant — — —

Sivert svarar inte mycket. Han tar den druckne mannen förnuftigt och medger att ja, jo visst, ja det förstås. Kalén, som talat sig ilsken och hotfull, sjunker ihop över glaset igen, lugnad av medhållet.

Ämnet har kommit Potter och Marusjka att gå varma. Och Sivert, påpasslig som en stövare, lyssnar nu till dem. På sitt omständliga sätt kommer Potter med den vanliga visan om kaminrören. Kubisterna måla kaminrör, grå och bruna, varför? Eller de stycka upp en kaffekvarn och anbringa dess olika delar om varandra, på varandra, i varandra på duken. Varför? Frågar man dem, säga de att det inte alls är det som de göra, fastän varenda en kan se det. De förskansa sig bakom formler och floskler, som ingen förstår, allra minst de själva, i grund och botten veta de varken ut eller in. *Jo,* säger Potter, hon låter inte Marusjka komma till ordet men överröstar henne och påstår att hon känner kubister som sitta långa stunder åt gången och förtvivlade hålla sig med bägge händerna om huvudet, när de skola måla, av bara grubbel över *hur* de skola göra. — Fumisterie, säger Potter och blåser ut rök genom näsborrarna: Blå dunster. Humbug.

Marusjka har blivit stilla. Hon har samma ansikte som ibland när hon talar ryska med ryssar om Ryssland. De mörka ögonen, som i vanliga fall flyga hit och dit av liv, tyckas se inåt, försjunkna i begrundan. Sakta säger hon med djup röst: — De äro nyskapare, sökare — de bana väg — — —

— Som inte för någon vart.

— Jo.

— Nej.

Så slutar det alltid. Med försäkringar ut i det blå. De tvistande luta sig tillbaka på stolarna och tala inte till varandra på en stund, övertygade om varandras

brist på omdöme. Men Liesel får omsider tillfälle att komma med sin lilla trosbekännelse: — Jag är *inte* kubist. Till och med kubisterna säga att man är född till det eller inte. Jag är det inte. Man skall vara vad man är.

— Det är rätt, förklarar Eliel med eftertryck. Och Liesel rodnar ljust och lyckligt och ser sig om för att dölja det. — Mutermilka, säger hon, och fortsätter med denna polska målarinna, som är hennes ideal —

Vid ett par bord, som flyttats ihop lite längre bort, smäller det av norska röster. Alberte har efter hand kommit därhän, att hon hör norska så att säga utifrån, så som en utlänning får antagas höra det. Det kan klinga bra, ligga fast och säkert i ett ljust, kraftigt, en smula onyanserat tonläge, ha sin egen korthuggna, klara melodi. Det är utan omsvep, går rakt på, är ett redligt och öppet språk.

Men när många tala samman, fara de knappa meningarna, de lösrivna, självtillräckliga orden mot varandra som ilskna gläfs: — Nei. Jo. Javel. Icke tale om. Töv. På ingen måte. Tvertimot. De slå hårt mot trumhinnan, och på sista stavelsen stiga rösterna som i trots. När kvinnor tala, är det ibland som om de ville prata omkull motståndaren, prata honom matt, så att han inte orkar mera. De böja sig fram, hålla honom fast med ögonen, tala högt, kategoriskt, som om de inte tålde motsägelse. Tills plötsligt en kvinnoröst, låg, klar och böjlig, färdas så fågellätt upp och nedför sin lilla, rena tonstege att man följer den som man följer musik. Och även den är norsk och liknar ingen annan stämma i något annat språk.

Den svenska frun har slagit sig på Alberte. Främmande i kretsen, bekant egentligen bara med Kalén, som också står lite utanför, har hon väl behov att knyta an med kvinnorna. Hon har sina anfäktelser och suckar: — Om han ändå kunde låta bli spriten! Han är en så underbar människa annars, så fin och rar i grund och botten. Men olycklig förstås — har velat döda sig, o ja, inte en utan många gånger. Man tycker man själv har fått gå igenom så mycket, och så är det ändå ingenting, när man jämför — Kunde man bara hjälpa en sådan människa, göra något för honom —

Alberte har hört detsamma förr. Kalén går här, full för jämnan, håller år ut och år in på med ett drama, som aldrig blir färdigt, slåss litet emellan och gör skandal, är obehaglig och grälsjuk. Alltid har han en eller annan suckande kvinnlig nykomling i släptåg, medan hans svenska fru, som ger massage och för en obemärkt tillvaro vid Rue D'Assas, betalar hans kaféskulder och stiger upp och lagar havresoppa åt honom, när han kommer hem frampå morgonsidan. Man blir med åren en smula avtrubbad i sitt deltagande för Kalén, kommer lätt att uttrycka det vanemässigt. Ja, stackars han, säger Alberte och tänker på någonting annat —

Halvt om halvt håller hon ett öga på dansken, redo att försvara sig. Folk på genomresa, som behöver någon att lotsa sig omkring, falla bara alldeles för ofta på hennes lott. Hon tycker att hon känner glasögonen riktade på sig då och då.

Han säger inte mycket, antingen det nu beror på att

språkförbistringen är honom ett hinder i vägen eller inte. Han har ett magert ansikte som det inte är någon riktig ordning på och som glasögonen göra det ännu svårare att hålla reda på. De fånga oupphörligt reflexer från alla möjliga håll och dölja blicken. När han rör på sig, förskjutes kavajens axelstoppning uppåt. Rösten påminner om Rasmussens. Var gång Alberte hör den, flyta stumpar av minnen upp inom henne. Hon hör Rasmussen när de till exempel gingo förbi Galeries Lafayette och billiga stuvar lågo i högar utanför: — Det där är er färg — den biten skulle ni ta — så skulle ni sy den så och så —

Hon tog den aldrig. Hur billig den var, var den ändå för dyr, därför att den måste sys. Men hon lärde åtskilligt om sig själv av Rasmussen, medan de tillsammans strövade kors och tvärs genom Paris, till fots och i omnibus. En dag måste han sluta att måla och resa hem av dunkla, något svävande anledningar. Alberte fick det intrycket att det var för att sitta på kontor och att det skulle vara för en tid. Hon saknade honom mycket. Han har för länge sedan slutat upp med att skriva —

— Skål, Albertchen — vad tänkte ni nu på? Liesel lyfter på avstånd sitt glas mot henne, småler. Liesel är inte längre upplöst och nere som för en tid sedan. Hon utstrålar liksom en stilla, samlad strålglans, något tillbakaträngt som oavlåtligt bryter igenom. Alltefter-som kvällen går tyckas hennes ögon bli dunklare och mera beslöjade, om det nu beror på det som hon dricker eller på något annat. Att allt är klappat och klart mellan henne och Eliel får man väl antaga. Ännu i

dag sade Liesel: Vi är lyckliga, Albertchen — aber so —

Också Eliel är en annan. Han har inte bara nya byxor, han har konstnärskappa, som han sveper omkring sig med ett kast. Och ny bredbrättig hatt. Synar man Eliel i sömmarna, är han ny från topp till tå. Dessutom börjar han bli sommarbrun. Sommaren är Eliels bästa tid. Då får han en jämn, varm patina, som står bra till tänderna och ögonen och gör honom yngre och bondskt vacker.

Det har hänt Alberte att det klack till i henne, när Eliel under årens lopp uppenbarade sig i detta skick. Men hon mindes snuvan om vintern och åtskilligt annat, och så var det över.

Nu ser Eliel emellertid riktigt bra ut. Nya kläder göra sannerligen en del. En ny förälskelse säkert också — — —

— — —

Ryssen vill till Montmartre. Lilla ängeln får ett spänt uttryck i ögonen, klappar i händerna och ropar: — O ja, snälla ni. Jag som inte har sett magdans än. Jag vill så rysligt gärna se magdans. Just för att se det, inte alls för annat —

Men uppslaget rinner ut i sanden av brist på anslutning. Under den diskussion, som uppstår om saken, försvinna Liesel och Eliel, äro borta som genom ett mirakel. Även Potter går ensam och med lite släpande steg nedför trottoaren. Kalén är tung i blicken och grälsjuk. Han förklarar att ängeln kommer, fan ta honom, inte på något Montmartre i kväll inte. Hon

blir tyst och insisterar inte, blir liten och tilltufsad i ansiktet. Kort därpå äro också de borta —

Marusjka hugger en fiacre och får de kvarvarande instuvade i den. De köra runt Luxembourgträdgården. Det har regnat lite igen. Trägatläggningen i Rue D'Assas skiner som lack i vätan, speglar gatlyktor och ensliga fotgängare. Det doftar våldsamt av osynliga träd i blom —

Alberte har ryssens knä mot sitt igen, han trampar henne ihärdigt på fötterna. Nu gäller det att komma sams innan det är för sent. Alldeles hopplöst kan det väl inte vara —

Alberte sitter där och vet att hon befinner sig i denna fiacre bara av ett enda skäl, skräcken för att komma hem och bli ensam med sig själv.

Det blir dansken och Ness som slutligen följa henne. De resonera sommarnöje med varann. Dansken skall på landet här nere, till en gift syster som han har. Han vänder sig mot Alberte och berättar att han bor i Neuilly hos samma syster. — Jaså, säger Alberte, trött och tom i huvudet.

Utanför hennes hotelldörr tycker plötsligt denne med förhållandena fullständigt obekante person, som inte har det minsta med henne att skaffa, att han fortfarande måste ta sig an henne: — Är ni säker på att ni kommer in ordentligt? Vi väntar här tills vi ser att ni är inne. God afton, tack för i kväll, vi ses igen. Vi väntar här, Ness och jag —

Det dröjer innan dörren går upp. Alberte förklarar: — Det är Jean som sover. Man måste alltid ringa några gånger. Kära, gå bara —

Ness står ute på trottoaren. Han skall som alltid tidigt upp nästa morgon och är en smula otålig: — Fröken Selmer kommer nog in. Gatan är ju för resten trafikerad —

Men dansken envisas: — Vi väntar här, Ness och jag —

— — —

Det är mycket riktigt Jean som har vakten. I ljuskretsen från den lilla ficklampan, som han riktar mot henne som mot en inbrottstjuv, skymtar hon hans ansikte, tungt av sömn och hetta. Han ligger påklädd utan skor på en fällsäng i det lilla rummet bredvid kassan och mumlar yrvaket, då hon säger sitt namn. Och han riktar lampan mot hyllraden på väggen, så att hon kan finna sin nyckel och sin ljusstake —

Inredningen är den sorgliga av brunmålat trä som tycks vara oupplösligt förbunden med all administration. Ljuset är snålt och grått. Här luktar fattigdom.

Av gammal vana, på grund av atavism kanske, ser sig Alberte om med skygga sidoblickar, när hon går in, smiter fort genom porten. Som så många gånger förr ända sedan barndomen är hon återigen ute på livets små bakvägar. När hon väl kommit in, glider förnimmelsen av henne likt ett gammalt besvärligt plagg som man kastar. Hon är rätt och slätt den hon är och känner det som en lättnad. Misslyckad, lite på sned i tillvaron — ja. Men det är också de andra som komma hit. Ingen väntar att man skall vara annat, ingen är så värst mycket duktigare själv. Tvärtom — en stillsam insikt om livets besvärligheter, om att det består av alternativ, ligger i luften. De lågmälda människor, som samlas här, se i varandra vederhäftiga personer, som ställa garantier, växla blickar fulla av samförstånd, småleenden. Ingen behöver strama upp sig för att överbevisa de andra om faktum.

Bänken under fönstret är Albertes fasta plats. Där är hon i skydd för ljuset, ser alla som komma in, kan se rätt in i den lilla luckan, där med vissa mellanrum ett skalligt manshuvud med grå borstmustascher och glasögon visar sig. Huvudet riktar glasögonen mot en eller annan av de väntande, nämner en summa med ett

icke ovänligt ça va? efter. Vederbörande reser sig och går fram.

När allt kommer omkring är det ett välvilligt huvud. Det ser på en allvarligt men utan ogillande. Det är likadant mot alla, mot damen som nervöst och liksom i smyg tar fram en ring ur handväskan, mot gumman som plockar bland småsakerna i ett knyte. Det hör på vad folk har att anföra och går med på att lämna förklaringar. Inte alla huvuden i luckor göra det.

Man litar på det. När det till exempel säger quarante francs, ça va? kommer inte Alberte med invändningar. Hon går ut från dess ofelbarhet i dessa saker och tar dessutom i betraktande att om man inte får något svindlande belopp, så begärs det inte heller något svindlande belopp av en, när den tiden är inne. Och småsakerna från konfirmationen eller efter mamma, nålarna, ringarna, halsbandet, klockan försvinna i det okända — det väldiga, grå komplexet som omger en och upptar kvarteret.

Vad är egendom? När det kommer till kritan, ett stycke papper som ger förnyad entré till tillvaron för en stund, en biljett till den så att säga. Är lyckan god, firar man ibland ett kortare återseende med det som man en gång trodde sig äga. Om hörnet, på Rue du Regard, finns en dörr, en mörk lokal, där en fåtalig församling, stilla som en menighet som avvaktar undret, sitter på bänkar framför varandra. Där är det. Där köper man för dyra pengar illusionen att äga sina ägodelar för en tid. Man är nästan frimodigare när man sätter in dem, än när man tar ut dem igen. För det har man egentligen inte alls råd till.

Pengar i fickan göra gången lätt. De äro som ett slags legitimation, återskänka en rätten att existera och se folk i ögonen, göra saker och ting som öka välbefinnandet och självkänslan — förhöra sig om priser, välja matvaror, bära hem dem och äta upp dem, betala sin skuld, fiffa upp sin person. På vägen över gården tänker Alberte som hon brukar vid synen av ordet "Matelas" över en dörr: Gudskelov så långt som till madrassen har jag då inte kommit än. Jag har visserligen ingen, men i alla fall —. Hon konstaterar också med tillfredsställelse att hon inte tänker ge sig in på Rue St. Placide och låna vidare på pantsedeln. Så fräck är hon inte.

Municipalgardisten i förstugan vrider på mustaschen och småler mot Alberte när hon går förbi. Han gör det i all godmodighet. Alberte missuppfattar det heller inte utan småler tillbaka.

Det är en afton i juli efter en fullkomligt lugn dag. Hettan utanför lägger sig med ett kvävande tryck över en. Solen har försvunnit från gatan, men asfalten utstrålar tung, hopsamlad värme. Tjock av trötthetsdunster, damm, bensin och matos står luften orörlig mellan husväggarna.

Under kaféernas markiser myllrar det av människor omkring de små runda marmorborden. Det glänser matt i blå sifoner, i guldgul, röd eller smaragdgrön vätska, det droppar segt av socker ned i grumlig absinth, immar på glas och ishinkar av snabbt smältande is. Synen av en isbit som sval och glatt glider ned i en vermuth kommer Alberte att tänka på en sälhund som hon såg på cirkus en gång. Den hade ett litet badkar

av gummi, där den plumsade i och ur. Omedelbart följes den av en annan tavla som stiger fram ur dolda djup och stannar kvar en sekund inne bakom ögonen — några små hus, halvt begravda i snö under en grå himmel, obebodda, iskalla —

Efter trottoarkanten flytta sig de sista frukt- och grönsakskärrorna långsamt framåt under en poliskonstapels otåliga: — Avançons, messieursdames, avançons. En dunst av upplösning följer dem i kölvattnet, av något för länge lagrat, i begynnande jäsning —

En sommar igen, förkommen och tarvlig, ovädrad och lite snuskig, som den fort blir inne på stengatorna. Den andas ut i parker och stilla villakvarter. Man kan överraska den där, full av mörk, tungsint sötma, men den flämtar på asfalten, tilltygad och illa medfaren. Träd komma att dö, djur och människor halvdö. Alberte vet det, hon har upplevat det många gånger. För första gången kommer det henne att känna modet svikta.

Långsamt driver hon framåt, håller öga med fruktvagnarna, studerar matsedeln utanför restaurang Léon men går igen. Ögonblicket lämpar sig inte för extravaganser även om man har hyran, alla penninglösas mara, i fickan —

Liesel!

Med ryggen mot trottoaren, lastad med påsar och små paket, står Liesel vid en försenad kärra och väljer bland dagens sista klämda persikor. Hon rycker till och ser upp, överrumplad, med stora ögon, samlar det hon bär i ena handen för att kunna ge hatten en puff. Den vill gärna ta överbalans på de uppstaplade flätorna: — Albertchen! Wie gehts? Det är tryckande i kväll,

aber so, nicht wahr? Den och den och den, ach nein, inte den, den är rutten, men den och den. Liesel väljer och vrakar oförskräckt bland persikorna. Fruktförsäljerskan, en grovt byggd människa med rediga ögon och kopparhy, mumlar något om att skulle kunderna själva få ta för sig, skulle det snart gå baklänges med affärerna. Så slår hon plötsligt om och skrattar: — Enfin — det är de sista för i dag, och madame är söt. Se där, ett drygt pund, min lilla. Hon räcker Liesel den fyllda påsen och blinkar till Alberte: Han har haft tur, hennes man, han har en duktig hushållerska och en söt väninna, han får en god dessert i afton. Och ni, min lilla dam? Också ett pund, inte sant?

Hon fyller raskt en påse till: — Voilà — tretti centimes. De har kostat femti. Jag är hederlig, jag påstår inte att man kunde sätta fram dem för republikens president, men de är goda, de är saftiga, tro mig, ni blir nöjd. Med slanten, som Alberte räckt henne, mellan tänderna, rotar hon i sin väska efter småpengar, vandrar så vidare med sin kärra: God afton, mina damer, och lycka till!

Liesel rodnar sin ljusa rodnad: — Hörde ni vad hon sa, Albertchen? Är det inte som om de såg det på en?

— Så säger de till alla som är söta, Liesel —

— De ser det på en, slår Liesel fäst. Men de tycker om det. Här är det som det skall vara, inte galet som på andra håll. Hon såg mycket väl att jag inte hade ring. Titta — inte en enda rutten. Förr fick jag alltid ruttna. *Är* jag söt, Albertchen?

Skyggt, med ett blygt litet leende, ställer Liesel denna avgörande fråga. Samtidigt stannar hon, lassar över sina påsar på Alberte, drar ut hattnålarna och sticker in dem på nya ställen, slår damm av klänningen. Och Alberte, som vet vad det gäller och dessutom uppriktigt tycker att Liesel är söt, nickar bekräftande:

— Visst.

Det är inget tvivel om vart Liesel skall gå. De dagar äro förbi då Liesel skulle till henne. Eller hem och tända spritköket. En smula snopen, förbigången och utanför tänker hon: Liesel kunde gärna fråga hur jag har det. Men Liesel säger: — Jag såg på hattar i fönstret här på andra sidan gatan. Ni vet — där de kostar lika mycket allihop, fyra och nittifem. Men de är så ledsamma, Albertchen, so bürgerlich. Då är de som vi själva gör ihop bättre, mer konstnärliga, nicht wahr? Det finns en i Bon Marché — Marusjka vill hjälpa mig med den. Den behöver bara en blomma eller två, fertig. Men fjorton francs för bara stommen, unmöglich. Särskilt nu. Jag har varit lättsinnig, Albertchen —

— Ni är ju aldrig annat. Orden ramla Alberte ur munnen, i trötthet, halvt på skämt, utan avsikt. Hon ångrar dem ögonblickligen. Blev inte Liesel ett ögonblick liksom märkt i ansiktet? I varje fall säger hon i lite ynklig ton: — Det är sant, jag *är* lättsinnig. Det går inte en månad utan att jag är rädd — men *rädd*. Och ändå har det bara gått ett par —

Ansikten, som hon sett få detta märkta uttryck här på Montparnasse, försvinna och dyka upp igen ännu mera märkta — eller bara försvinna, komma Alberte i tankarna. Likgiltiga, tillfälliga ord från gathörn och

kaféer klinga i örat: — Tja — det gick på tok för henne förstås — blev med barn —

En ängslande oro för Liesel far igenom henne. Så tänker hon: Det är ju Eliel, den hygglige Eliel, den snälle Eliel. Och i detsamma säger Liesel fast och innerligt: — Jag har bara gjort vad jag måste göra. Det är lika naturligt som att vara till. Jag *älskar* honom, Albertchen — jag *älskar* Eliel. Jag är tokig som går och säger det högt här på gatan —

Liesels lilla bekännelse drunknar fullständigt i gatans larm, överröstas av en lastbil som dundrar förbi, liksom en suck överröstas av en lavin. Ingen har hört den utom Alberte. Ändå ser Liesel sig om förskräckt och konstaterar lättad: — Inga bekanta, Gott sei Dank —

Det är ett faktum, att de otroligaste saker, sanna och osanna om varandra, sippra ut från Montparnasse över världen, hinna upp och oroa intet ont anande anhöriga, om det så är i Amerika, ge anledning till uppståndelse och katastrofer. Ett rykte skulle kanske inte behöva lång tid för att nå fram till familjen i kabinettsformat. Att den inte lämpar sig för nyheter av det slaget ses med blotta ögat.

— De tycker att man skall vara gift und so weiter, säger Liesel, som om Alberte hade talat högt. De kunde hitta på att komma hit — störa Eliel —

Och Eliel får inte störas. Han är en begåvning. Någon lär en gång i Versailles ha använt ordet geni. Dessutom passar han illa i en dramatisk konflikt, är otänkbar i den. Liesel understryker ytterligare det all-

varliga i saken: — Ingen vet det utom ni, Albertchen — ingen — ni är väl försiktig —

— Det kan ni väl begripa, Liesel. Alberte är inte den som förråder någon. Tiga hör till det som hon verkligen kan. Det sårar henne lite att bli särskilt uppmanad till det. Kallt frågar hon: Var kommer ni ifrån?

Liesel ler sitt nya, underfundiga leende: — Jag sa ju att jag varit lättsinnig — igen —

Alberte ser på henne uppifrån och ner. Hon är i sin evinnerliga svarta. Dammet ses förfärligt på den om sommaren. Den passar på det hela taget illa för årstiden, och Liesel pärlar, blek av värmen. Alberte konstaterar att den blivit ännu mera beskuren, ärmarna räcka bara till armbågen. Hatten är den urblekta violetta från i fjol, jättestor, som modet krävde det då, med små röda rosor omkring. Liesels påsar innehålla alldeles tydligt matvaror från vagnarna. Men på lillfingret dinglar ett litet lätt paket —

— Ni tittar på klänningen, Albertchen. Skulle jag ha låtit ärmarna vara?

— Visst inte. Vad är *det,* Liesel?

— Det kan ni aldrig gissa — — —

— Någonting från Bon Marché?

— Gar nicht, gar nicht — — —

— Då vet jag inte. Alberte är plötsligt trött på skämtet. Pengarna, som hon har i fickan, öva inte längre någon verkan på henne, hon känner sig överflödig och onödig. Men bredvid sig hör hon Liesel förklara:

— Jag *vill* vara snygg, Albertchen, nu vill jag vara det. Jag vill vara — hon ser sig sökande omkring och finner också ett ord som täcker hennes tanke: Trou-

blante. *Troublante* liksom parisiskorna. Ni skrattar, aber — — —

— Troublante är bra. Det är det vi vill vara. Vi är bara inte utrustade för det — — —

— Där ser ni, Albertchen! Liesel blir full av förtroenden i rösten. — Jag kommer från "Cent Mille Chemises" — Hunderttausend Chemisen. Jag har köpt ett nattlinne med infällda spetsar, ganz allerliebstes, nitton francs och nittifem — — —

Liesel nickar mot det lilla paketet. Men Alberte, som inte vet bättre, än att Liesels garderob ropar efter andra förnyelser, och som dessutom är korttänkt och på alla vis distanserad, utbryter av uppriktigt hjärta:

— Har ni blivit millionär eller komplett tokig?

— Tokig, Albertchen, tokig, inte millionär. Jag har inte hyra förrän den femtonde, men i alla fall — — — En skugga far över Liesels ansikte, så utbrister hon plötsligt: Det får gå som det vill, Albertchen!

Hennes röst blir ännu mera full av förtroenden, av något innerligt som hon hållit tillbaka: — I natt skall jag vara hos honom hela natten, för första gången, skall inte klä på mig och gå igen. Vi ska sova tillsammans och vakna tillsammans. Det blir riktigare, naturligare, inte sant? Jag har önskat det hela tiden. Man *önskar* det, Albertchen — — —

Spårvagnen till Fontenay aux Roses blir synlig längre ner på gatan, och Liesel sätter full fart mot hållplatsen: — Jag *måste* med. Han äter ju *aldrig* ordentlig déjeuner, bara sardiner und so was. Jag *måste* ha tag på en kotlett, innan de stänger där ute. Majonnäs och skinka och Brie och frukt har jag här. Ni kommer väl

ut snart, Albertchen? Tänk, han hoppas få sälja gruppen — den lilla, patinerade. Då reser vi till St. Jean du Doigt — såvida inte Potter eller Marusjka bestämmer sig just för det stället. Han tänker använda mig för skisser i plastelina, han säger att jag liknar en Cranach, att jag har gett honom en idé! Till en stor figur! Albertchen! I sin brådska finner Liesel tid att se upp på Alberte, betydelsefullt. Hennes liv är inte ointressant längre, hon är allt, hon är musa. Hon kan mycket väl begära lite hjälp och lättnad i vardagens små bestyr. Å, ta en kupong åt mig, är ni snäll —

Alberte tar kupongen, och Liesel lyckas het och förpustad, med hatten starkt på sned, komma upp på den överfyllda spårvagnen. Fäktande för en plats åt sig och sina paket står hon i trängseln på plattformen, knuffas hit och dit, andfådd och strålande. Bröstet går upp och ned på henne, läpparna blossa som om de vore målade. Ett par unga män, med cigarrett i mungipan, nicka till varandra, utväxla högt små erkännande ord: — Hon är söt, den lilla, mycket söt — vore det bara mödan lönt att göra kur till henne — — —

Det är uppenbart för alla att det inte är mödan lönt. En äldre kvinna gör moderligt plats: — Se här, min lilla dam, här står ni bättre med allt det ni har att bära. Spårvagnen så här dags, när man har handlat, jag vet vad det vill säga — — —

Liesel strålar ännu mer, i lyckligt samförstånd med hela världen. Hon ser rörd ner på Alberte, som står kvar och förmodligen ser lite bedrövlig ut. Just som vagnen sätter sig i gång, får Liesel en impuls. Hon lutar sig ut och viskar, när det bär av: — Ni skulle ta

någon, Albertchen — Marusjka har rätt — ni skulle ta — — —

De sista orden slukas av larmet. Liesel är borta —

— — —

Uppe i sitt rum flämtar Alberte till i den instängda luften, som slår emot henne. Fort och häftigt som i nöd river hon kläderna av sig, kastar dem på sängen och vrider en svamp över sig. Och hon tänder spritköket, sätter sig naken mittibland sina klädesplagg och suger i sig persika efter persika.

Till en början tänker hon på ingenting, håller med framgång förhatliga tankar borta. De kunna vara som glupska fåglar omkring åteln. I trängre och trängre ringar omkretsa de en. Man slår dem från sig, de komma igen. Till slut sitta de på en, baska med mörka vingar och tuta en i öronen. De slita i hjärtat med vassa näbbar, och hjärtat vrider sig i pina, stannar emellanåt — — —

Tills vidare har Alberte sin måltid. Efter persikorna komma de evinnerliga äggen. Brödet stoppar hon i sig medan hon väntar på att äggen skola koka. Hon äter och städar undan, slår en kimono om sig och öppnar dörren till trappan, ställer den på vid gavel — — —

Fönster stå öppna där ute mot den trånga gården, djup som en brunn. Det är middagstid och stilla i hela huset. Ljud av gafflar höres nerifrån monsieurs och madames våning och slammer av krukor och fat från köket. Över trappräcket ser hon Jean och den nye garçonen gå ned för att få mat. De knäppa västarna på vägen och stryka håret till rätta med fingrarna.

Hon vädrar efter draget som hon hoppas skall

komma. Men den tunga, döda luften rör sig inte. Ingenting rör sig, ingenting höres utom de små spridda ljuden av middagsverktygen och det dova bullret från gatan. Likväl går Alberte som på vakt mellan fönstret och dörren, lyssnande, beredd att när som helst vrida om nyckeln.

Hon är van vid sommartomma vindsvåningar, känner deras faror och fördelar. De bero delvis på den manliga betjäningen, som också har sina rum på vinden. Men här går den hygglige Jean och traskar. Från det hållet har hon ingenting att frukta. Av paret längre bort i korridoren inte heller.

Men oväntade ting kunna hända — — —

Hon minns en afton i fjol, tung, kvävande, med mullrande åska långt borta. Kroppens krav på frisk luft, hopsparat inom henne under sommar efter sommar, blev plötsligt omöjligt att motstå. Oförsiktigt slängde hon upp dörren på vid gavel medan hon, stående på en stol, naken under kimonon och med huvudet ut genom gluggen, med alla porer sög i sig de små vindilar som då och då fläktade över taken. De otaliga raderna av gula skorstenspipor fingo en sjuklig ton under det uppdragande ovädret. I söder, över Vanves och Malakoff, trasades den blyfärgade himmeln sönder av blixt på blixt, en och annan våldsam vindstöt kom och lovade förlösning. Hon tyckte sig känna hur blodet drack luften i lungorna och spolade livgivande genom det torra nätet av ådror. Draget rev i kimonons lätta tyg, som fladdrade till ibland för ett ögonblick. Hon fick luftbad invändigt och utvändigt, och allting hos henne, sinnen och kropp, vidgade sig

och tog emot. På en flik av bulevarden såg hon de små torra, hopskrynklade bladen, som högsommarens dödströtta storstadsträd strö omkring sig, jaga nedför trottoaren, alla i samma riktning, likt upplösta lilleputtarméer på flykt. Tågvisslingarna skuro genom luften från Montparnasse.

Då kom som en otäck stöt känslan att hon inte var ensam. Hon såg ned, och där stod mannen, tjock, skäggig, i bara skjorta och byxor, naken långt ner på bröstet, mörkt av hår som ett djurs. I den åskdigra skymningen föreföll han som någonting utanför verkligheten, så mycket mer som han inte sade ett ord, men bara stirrade på henne. Inte heller Alberte sade något. Stum och styv steg hon ned från sin stol, drev honom under bägges tystnad ut baklänges, medan det högg till i henne: Vi är ensamma här uppe — det är långt ned — han kommer först till dörren — tar han och stänger den, kommer ingen att höra oss — — —

Han stängde inte. Ljudlöst som han kommit, försvann han igen, i tofflor eller strumpläster. Ett lås, som sakta knäppte borta i mörkret, var det enda som tydde på att han verkligen hade varit där.

Han var varken en drömsyn eller en våldsman. Alberte såg honom igen nästa dag i trappan, en vardaglig resande i plommonstop och regnrock. En helt vanlig man, som bodde billigt högt upp och sökte billiga nöjen, förd på villospår av den öppna dörren och den lätt klädda damen innanför. Hon kunde ha råkat ut för det som var värre.

Andra minnen från vindsvåningar i andra hotell ligga lagrade inom henne, styggare, farligare. Hon

tycker inte om att gräva i dem. Detta sista är nästan det harmligaste. Det faktum att hon inte ostraffat kan ställa sin dörr öppen en kvävande kväll, därför att hon är var mans villebråd, kvinna, har avsatt bitterhet hos henne.

Hon går ett stycke ned i trappan, ser ut genom det låga fönstret. Nu ha de slutat äta där nere, nu höres bara slamret från köket. På botten av gårdens trista schakt sitter någon på huk och leker med hotellkatten. Den ligger på sidan, halvt på rygg, och slår lättjefullt ifrån sig med tassen. Det är Jean som sitter där. Han har just spolat gården. En krets av små svarta pölar är kvar omkring honom i asfaltens fördjupningar —

Det går i trappan, och Alberte listar sig in igen, stänger. Hon kunde gå ut, som hon brukar, eller hon kunde sätta sig nere på bulevarden. Det står henne fritt, är ett ofarligt och billigt kvällsnöje, delat av tusenden, av hela stora befolkningslager. Storstadens melankoliska sommarkväll, den har hon tillträde till. Till dess döende ljus, som hänger kvar sjukligt grönt i fönsterrutor högt uppe, dess tryckande atmosfär med plötsliga pustar av friskare luft, som flaxa kraftlöst i kaféernas markiser, jaga upp damm och dö igen. Dess flämtning efter ro som drunknar i grammofonskrål och spårvagnsklämtning. Trötta, lågmälda, tysta sitta människorna på bänkarna. När de luta huvudet bakåt, se de himmeln, tunn, glasklar, alltför ljus, avstämd för att stå hel och fri över ett doftande landskap, men uppspänd i bitar över ökenformationer av sten och cement. Om det så är träden längs trottoaren, se de främmande och omotiverade ut, likna dem man tar

upp ur en leksaksask och ställer i rader, konstgjorda, onaturligt mörka — — —

Från sommar efter sommar känner Alberte till detta. Det är då, som de ensamma inte kunna stå mot längre utan komma fram från sina gömslen, gå stillsamt efter gatan, som om de hade en väg och ett mål. Det är då, som fattiga och lite åldrade kvinnor leta fram något omöjligt och avlagt ur sina lådor, något som en gång klädde dem, sätta det på sig och gå ut, skuldmedvetna och oroliga, med lite åtstramade ansikten.

Det finns kvällar då en drift, en inre nödvändighet tvingar Alberte att söka upp just detta. Då hon med ett slags begärlighet suger åt sig atmosfärens tyngd, allt det som den förutom dagens dunster bär på, mänsklig fordringslöshet, trötthet, resignation, ostillad längtan. Någonting inom henne hämtar näring ur detta, slår ut i smärtfylld växt — — —

Men det måste ske i frihet och efter eget val, får inte vara ens enda utväg. Det kan få en bismak av nöd och uttömda möjligheter, som man skall akta sig för. I kväll är det inte värt att gå ned och sitta på en bänk. — Man kan bli mer ensam med sig själv där nere än någon annanstans — — —

Gå till Liesel? Passa henne, när hon kommer från kvällsteckningen? Inte låtsas om hennes lite trötta förvåning, tilltvinga sig rätten till hennes sotiga, trånga balkong, nödtorftigt skild från de angränsande genom ett lågt galler. Trösta sig med att även om Liesel kanske hellre skulle ha lagt sig nu, så sitter hon åtminstone på sin balkong, njuter förmånen av denna härlighet, något som hon sällan törs när hon är ensam,

därför att hon blir tilltalad och eftertraktad över gallret — — —

Slut. Slut med det. Liesel är hos Eliel. Hon är inte längre den en smula ensamma flickan, som släpade omkring sina målargrejor och sin hängande svarta klänning mellan Colarossi, Seinestränderna och Luxembourg och återvände hem, rufsig, dammig, nersmord med färg och uthungrad. Och modlöst förklarade: I dag var det fyra som stod och såg på — jag kan inte, när någon ser på. Allting var annorlunda då jag kom — nu har jag fördärvat det igen. Jag blir aldrig någonting — mitt liv är inte intressant — — —

Från den dag i vintras, då Eliel tog Liesels hand i sin, lyfte den mot ljuset, besåg den från alla håll och kanter och frågade om han fick modellera den — "den var så ovanligt vacker och karaktärsfull" — har Liesel i tur och ordning tillryggalagt de normala etapperna, suttit för handen, för huvudet, för en axel, för alltihop, sytt i knappar och lagat kaffe, sjunkit ihop som en trasa och blommat upp som en ros. Och har nu placerat halva sin hyra i ett nattlinne med infällda spetsar. Allt utan att Alberte var riktigt på det klara med vad som försiggick. Nu sitter Alberte där, kvarlämnad vid vägkanten, medan de andra köra vidare med allting klart och ett sista: Ni skulle ta någon ni också — — —

Ta någon! Alberte stiger upp och går oroligt omkring i rummet. Kvinnor upprepa det i alla tonarter, var man kommer. Från gamla fru Weyer hemma i småstaden, som klappade en på axeln och upprepade: En god make, en god make — till Marusjka, som

småler för sig själv åt minnen och säger: Varför leva som ni gör, mina barn? Till vad nytta? Kärlek gör glad — vad vore livet utan kärlek — jag skulle vissna och dö, det säger jag öppet — och till Alphonsine, som plirar grönt och genomträngande mot en och lugnt konstaterar: Il vous manque une affection, mademoiselle — — —

Men Alberte minns Liesel en gång i vintras då Marusjka omigen kom med sin variation av temat. Den slog plötsligt ned i Liesel. Hon hade hört den många gånger förr, nu slog den ned. Hennes ögon blevo med ens blanka och stora som på ett barn, som fått svar på avgörande frågor. Något skedde med Liesel i det ögonblicket. Kanske var det då, som hon ändrade kurs och så smått styrde ned mot Eliel, som sedan länge kryssat omkring henne, lät honom närma sig, liksom på försök — — —

Så kom den svenska flickan — det ena med det andra.

En god vän — två armar omkring er, när dagen är slut — jag önskar er det, mademoiselle — — —

Det är Alphonsine igen. Hennes betänksamma och undvikande svar på ett eller annat yttrande om försök på arbete som inte lyckas för en, om oduglighet som man lider under. Ingen kan som hon slå ned i ens dagdrömmar, rakt på det som de ytterst röra sig om, antingen man tillstår det för sig själv eller inte. Hon gör ingen lömsk propaganda som fruarna där hemma, de som inte hade rast eller ro förrän varenda en satt fast i den fälla de själva gått i — hushåll och pigbekymmer, underlivssjukdomar och barnmorskan Jul-

lum som ett slags välbeställd bödel i bakgrunden. Hon gör inte heller som Marusjka, som obegripligt lätt och sorglöst glider från det ena över i det andra och slår bort alla betänkligheter med att hon litar på sin goda stjärna.

Alphonsine tar fram svagheten hos en, håller upp den i ljuset för ett ögonblick. Hon skulle skaka allvarligt nekande på huvudet, om man en dag gick in på frågan, blottade sin ynkedom och sade: Vem, Alphonsine? Vem? Mannen på gatan, som säger tu viens till en? Hotellgästen, som vill in på ens rum? Han med det mer eller mindre vackra utseendet, som stryker omkring i ateljéerna efter gratis kärlek och som nästan vem som helst kan få en gång eller två? Eller en av dem som kropp och själ rygga för, en med snuva, en med seg vilja innerst inne i de försiktiga ögonen? Hon skulle säga: Men det finns andra, mademoiselle —

— Inte för mig, säger Alberte högt, plötsligt och bittert. Hon fortsätter i tankarna: Ömhet? Ömhet, Alphonsine? När man i åratal har bott vägg i vägg med alla slags människor och väggarna voro tunna, får man lite svårt för att tro på den. Först är man rädd, tänker på galenskap eller på instängda djur, till sist förstår man. Stönanden, kamp, ett brustet vrål i mörkret, en tung stillhet, som om döden inträtt, snarkningar. Snarkningar! Eller kvinnogråt, strömmar av bittra, förebrående ord. Var blev ömheten av? Den kom visst bort på vägen — — —

Alphonsine skulle väl småle lite melankoliskt och veta bättre. Och ha rätt — — —

Alberte sitter på sin säng i mörkret. Med armarna om de uppdragna knäna och hakan vilande mot dem. Hon stiger plötsligt ned, tänder, kläder på sig febrilskt — — —

Nu har det onda nått hjärtat. Nu kramas det av ångesten. Den oklara ångesten för livet, sådant det steg för steg avslöjar sig. Och för att det trots allt skall rinna obegagnat bort mellan fingrarna på en —

Hon störtar ned, köper kvällstidningarna, Le Rire, nya cigarretter, köper till och med en dyr litterär månadstidskrift, tar en vermuth vid zinkdisken i huset bredvid, gör i en hast av med en massa pengar.

Gare Montparnasse. Tåget till Bretagne, framme vid lokomotivet, i solskenet, långt utanför banhallen.

De vänner, Alberte har, resa tredje. Reser någon andra, är det mer eller mindre tvivelaktiga personer hemifrån, folk som kommer till Paris för att störta igenom Louvren, tillbringa dagarna i de stora magasinen och nätterna på Place Pigalle, sticka näsan i Albertes angelägenheter och säga dumheter om fransmännen och om Paris.

Vännerna ha ett besvärligt och oelegant bagage, ha matpaket och vinflaskor med i kupén, såsom Liesel och Eliel nu. Farliga staffliben sticka ut från Liesels plädrem, hennes dukar på blindramar äro i vägen överallt, och då Eliel sätter ifrån sig hennes handväska på fotsteget, höres en oroande klang av glas, som kommer henne att hastigt och förskräckt öppna väskan. Dess innehåll simmar i rödvin.

Med en suck ger Liesel sig till att plocka ut toalettsaker, penslar, små bröd och skinka i papper, alltsammans genomdränkt, drypande av vin, medan resandeströmmen delar sig på ömse sidor om henne liksom om en smittfarlig person. Stram och lite stött hjälper Eliel till.

Nu äro de inne i kupén, högt trätande om det ändamålsenliga i att ha flaskor i handbagaget. Alberte ser dem där inne som upphettade, utschasade skuggor

bakom andra passagerare. Liesel snurrar förvirrat runt, pekar upp mot näten, parlamenterar angående sina dukar. De äro inte lätta att anbringa. Eliel torkar sig om pannan, ordnar, stuvar om. Han upprepar med små mellanrum, och hans franska är ännu mer otymplig än hennes: — Man packar inte glas comme ça. Liesel: — Det var för din skull. Jag tänkte på dig. Men jag skall aldrig mer — — —

Alberte vet, hur det kommer att gå. Snart, om högst tio minuter, ber Liesel Eliel om förlåtelse för att hon varit dum och dessutom häftig. Och Eliel säger nådigt: — Det var inte så farligt. Han slutar att vara stram i ansiktet. Bara Liesel har bett om förlåtelse.

Där är hon i kupéfönstret: — Min stackars Alberte — vi reser, vi. Ni — ni stannar — — —

Alberte rycker på axlarna: — Än sen?

— Men jag är glad att ni flyttar till Eliels ateljé. Det är nästan som på landet, Albertchen. Ni har sex veckor alldeles för er själv där ute. Och där finns *inga* väggmadammer — — —

Andra resande tränga undan Liesel. Eliel banar sig fram i hennes ställe, ropar genom surret: — Min lera, snälla Alberte, ni kommer väl ihåg min lera — att blöta på den menar jag — sprutan — — —

Liesel: — Blommorna, Albertchen — katten, stackars djur — nyckeln finns hos madame Lefranc —

Eliel: — Sprutan ligger på kavaletten — leran i lådan måste också blötas — vattenhinken — — —

Alberte kliver upp på fotsteget för att höra bättre, men tåget börjar gå, och hon lyftes resolut ned igen

av en förbiilande konduktör. En sista gång kommer Eliel till synes: — Vattenhinken står i *skrubben* — — Liesel ber er komma ihåg blommorna — — Han torkar sig om pannan. Bakom honom småler Liesel matt och lycklig. Alberte nickar att hon förstått. De äro borta.

Halvt bedövad av hetta, ljus och larm ser hon det långa tåget glida förbi. Det är fullproppat med resande, medelklassfamiljer med barn, folk med målarpackning, bönder, en och annan präst eller nunna som oberörd av allt omkring sig låter rosenkransen löpa mellan fingrarna medan läpparna röra sig ljudlöst, engelska, tyska, amerikanska turister. Det går till havet, till frisk luft, friskt vatten, fri himmel, stillhet, går mittpå dagen, var dag. När sommaren i Paris har kommit därhän, att man måste tänka på ett rum som aldrig vädras, följer Alberte undan för undan sina vänner till detta tåg, i år liksom i fjol, liksom alla år.

Uppifrån järnvägen, som mellan två gator förts in i staden i höjd med husens tredje våning, ser hon in genom fönsterna i Rue de L'Arrivée. Allt i den är grått av järnvägsrök. På Liesels balkong i Hôtel des Indes står en man i skjortärmarna och borstar sig på byxorna — — — Liesels rum är redan uthyrt. En vision av blått hav och vit sand, av käringtand, vitklöver och glest gräs vaggande i vinden, en vision som varje år uppstår i Albertes hjärna just här, projicieras en sekund mot bakgrunden av grå hus, upplöses igen och försvinner. Hennes ben äro plötsligt tunga som bly, vägen tillbaka till banhallens skugga oöverkomlig. Stegen föra henne inte ur fläcken.

I de trista stentrapporna, som från stationen leda ned till gatan, uppstår trots den döda, stillastående hettan något som nästan liknar drag. Det stiger upp nerifrån, kvavt och orent, fullt av dunster, men smyger likväl som en lindring över kroppen, över ansikte och hals, kommer volangen omkring urringningen att fladdra, lyfter lite i kjolarna. Folk går långsamt här, tar det lugnt. Alberte stannar ett ögonblick — — —

En främmande andedräkt över halsen, ett andfått: — Tu viens? rakt i örat får henne att vända sig. En tjock man, blank av värme och med en handväska i vardera handen, betraktar henne muntert och förväntansfullt. Hon skyndar sig nedför trappan.

Torget utanför ligger som ett ökenlandskap i solskenet, sönderbråkat, oframkomligt, uppfyllt av faror. Över upprivna skenor, mellan högar av sand och sten når Alberte trottoaren på den andra sidan, går in i sitt hotell, börjar gå uppför trappan — — —

På avsatserna ligga använda lakan i högar. Innanför en dörr ses Jean manövrerande sin dammvippa över kaminfrisen. Han gnolar på sin evinnerliga: Et le pauv' gas, quand viens le trépas — — —

Tre trappor upp står Wolochinskas dörr på glänt. Alberte vill skynda förbi, men öppningen vidgas plötsligt. Där står Wolochinska lång och smal i kimono. Bakom henne inne på bordet handväskor och toalettsaker — framme på golvet en stor koffert med målarattiralj bredvid. Det är tydligt att hon skall bryta upp.

— Mademoiselle Selmer — ni kan i alla fall ingenting göra i den här värmen. Kom in och få någonting kallt att dricka. Jag tänkte just ringa efter det. Kom

in och slå er ner så länge och känn er hemmastadd. Se på mig — — —

Med en stor, vacker hand stryker sig Wolochinska ned efter kroppen. Hennes platta gestalt modelleras tydligt under det tunna tyget, stora, broderade storkar smyga sig om henne. Alberte blir stående. Hon har en smula dåligt samvete över att inte ha varit vidare vänlig mot Wolochinska. Det kan vara rysligt synd om den ensamma. Samtidigt känner hon sig instinktivt beklämd inför denna polska, som visar henne en enträgen välvilja, som hon inte förstår och inte återgäldar.

— Skall ni resa? frågar hon och låtsar förvåning.

— Ja, det vet ni väl. Kom in ett ögonblick.

Motsträvigt går Alberte in — — —

Wolochinska skjuter fram ett cigarrettetui till henne över bordet.

— Sätt er. Ta en cigarrett. Vad vill ni ha, en vermuth, en grenadine? Tjock av is? Vad säger ni till det?

— Tack, försöker Alberte avböjande. Jag — — Jag måste strax gå igen — — jag har någonting att uträtta — — —

— Alltid skall ni gå igen. Alltid. Man skulle kunna tro, att det är en sjukdom, en nervös sjukdom. Wolochinska skrattar sitt tvungna skratt — — —

Men Alberte hittar en liten formel, som hon själv tycker är ganska lyckad. Den är också till en viss grad sann.

— Jag måste leva, säger hon — — —

Wolochinskas ansikte förändras. Hon ser på Alberte med ett nytt uttryck i ögonen.

— Ja, jo visst. Jag är dum och oförstående. Förlåt

mig, kära. Den stora, vackra handen söker Albertes över bordet. Hon är tvungen att ta den ett ögonblick, känner att den vill hålla kvar hennes, drar sin egen tillbaka och slätar över med ett leende.

— Det var väl ingenting. Jag hoppas ni får en trevlig sommar — kommer att trivas där borta där ni skall vara. Det är i Normandie eller hur?

— Seine-Inférieure. Alldeles vid Fécamp. Wolochinskas ansikte är stelt igen, har det spända uttryck som Alberte inte vet hur hon skall tyda. Hon tycker att hon känner igen det någon annanstans ifrån, men kan inte göra klart för sig varifrån. Wolochinska stirrar ut i luften ovanför henne, säger liksom i tankar:

— Ni skall alltså stanna här?

— Ja —

— Varför?

Alberte rycker på axlarna.

— Jag är alltid i Paris om somrarna, jag — hon bryter av. Tala om det omöjliga i att ge sig ut i okända förhållanden, när man lever ur hand i mun med stampen som ekonomisk bas, vill hon inte. Hon förklarar: Jag älskar Paris.

— Också i augusti?

— Också i augusti.

Wolochinska har rest sig, går av och an i rummet med långa steg, stannar, släcker cigarretten mot kaminfrisen, säger utan att se upp: — Följ med —

Hon vänder sig om och ser fast på Alberte.

Även Alberte har rest sig: — Det går nog inte —

— Det går. Det beror uteslutande på er själv. Jag bjuder er. Wolochinska fortsätter att se på Alberte,

som känner sig illa till mods. Detta är så främmande. Kanske är det polskt —

— Det är mycket vänligt, börjar hon. Men det kan inte komma på fråga —

— Hör nu, säger Wolochinska. Jag har sympati för er, stor sympati. Själv är jag ensam här, utan vänner. Vi blir fullständigt ogenerade där borta. Jag avskyr pensionat, jag har hyrt ett litet hus och skall ha någon som sköter hushållet för mig — för oss. Ni kan bada, vila er, göra vad ni vill, och jag — jag är en ensam människa, mademoiselle Selmer —

— Jag förstår, säger Alberte förvirrad av det perspektiv som rullas upp för henne, på en gång skrämd och lockad liksom inför en fälla med en godbit i. Hon ser åter käringtand, stor himmel, ljus sand, allt det som hon i tidens lopp kommit att förbinda med sommarnöje. Och uttrycket i Wolochinskas ansikte är plötsligt hjälplöst, nästan fattigt, hon hänger med munnen och ser härjad ut. Jag förstår, säger Alberte igen för att vinna tid —

Då kommer Wolochinska rakt emot henne. Alberte räcker fram handen, redo till ett förstående handtryck. Men Wolochinska tar den inte. Hon fattar Alberte om axlarna, ser henne in i ögonen med sin hårda, blå blick. Alberte får nätt och jämnt tid att känna beklämningen gå över i ångest — så har hon fått en häftig, befallande kyss rakt på munnen. Som stungen av en geting drar hon undan huvudet —

— Följ med, mademoiselle! Wolochinska tar efter hennes händer —

— Jag kan inte komma, mademoiselle. Ni är mycket

vänlig, men — Jag önskar er en trevlig sommar, jag önskar — Alberte är redan i dörren. Någonting vill kväva henne. Samtidigt tänker hon febrilskt: Det var inte menat så — det är jag som —

Bakom sig hör hon Wolochinska: — Lilla dumsnut. Lilla kalla dumsnut från norden. Vad var det ni trodde? Ni har en nervös sjukdom, mademoiselle Selmer —

Alberte når sin dörr, stänger den bakom sig. Hjärtat bultar. Hon gnider läpparna med näsduken och minns med ens vem det var som Wolochinska ett ögonblick liknade i ansiktet. En sjöman på en kaj en gång. Som en plötslig glimt från samma stora, dolda livsdjup hade samma flamma tänts i två vitt skilda ansikten under vitt skilda förhållanden. Men den gången ville jag i grund och botten själv, mumlar Alberte ut i luften och blir lugnare av det. — Rätt skall i alla fall vara rätt. Och jag kan inte med sånt där, säger hon högt —

Fastän klockan går på tre, är sängen obäddad, toaletthinken full, den tunga luften bemängd med tobaksrök. En våldsam vämjelse över den tillvaro hon för stiger upp inom henne. Här luktar ungkarl, tänker hon och vädrar med avsky efter luften i sitt eget rum —

— Jean!

Intet svar —

— Jean — —

Jean dyker upp ur trappans dunkel —

— Klockan går på tre, börjar Alberte, ännu andfådd efter uppträdet där nere. Hon känner lättnad vid att kasta sig över någonting, vad det vara må.

Jean tillkännager att han vet det. Men han har fått oväntade resande i första och andra. Han hade hoppats att mademoiselle skulle stanna ute till kvällen, som mademoiselle ofta gör. Han framhåller också att det är påfrestande med värmen här uppe mittpå dagen. Om mademoiselle gick ut tidigare. Mademoiselle stiger sent upp —

Det kan Alberte inte förneka. Hon står i trappan i halvmörkret utanför dörren och erkänner helt och fullt att allting är hennes eget fel, medan Jean traskar ut och in med hink och handkanna, skakar lakan genom fönstret i trappan, torkar av golvet med sin svabb och dammar av kaminfris, bord och stolar med sin vippa. Hon stiger sent upp, det är en av de saker som hon har dåligt samvete över —

— Var snäll och rör inte blommorna, Jean —

— Men de faller, mademoiselle.

— Det gör ingenting.

Jean rycker på axlarna, som om han frånsade sig allt ansvar, gör ett svep med dammvippan på kaminfrisen runtom pionerna och kastar en sista blick över rummet: — Jag tror inte det är något mera som jag kan göra, mademoiselle —

Då säger Alberte, och orden ramla ur munnen på henne: — Jag flyttar i morgon eller i övermorgon —

Jeans ögon bli runda som brickor i det fräkniga ansiktet. En rodnad stiger långsamt upp i det, översvämmar det helt. Så säger han strängt:

— Det kan ni inte, ni bor per månad.

— Jag får betala för hela månaden — Alberte känner en förvåning växa inom sig. Flytta kan ingen neka

mig, jag skall bo hos vänner, jag skall se om huset, medan de är borta — jag —

Här står hon och rättfärdigar sig för Jean. Det är en smula orimligt. Det blir ännu orimligare. Jean säger, och hans ansikte är mörkt, hans röst anklagande:

— Och ni har ingenting sagt —

— Jag har inte vetat det förrän nu. Det har kommit så hastigt — mina vänner bestämde sig först i sista ögonblicket. Och eftersom jag ändå inte kan bo kvar — det skall ju byggas om, det har ni själv berättat —

Jean ser ned. Han står och stryker längs sänggaveln med dammvippan, följer dess rörelser med ögonen —

— Jag känner till ett hotell på Avenue du Maine, säger han och ser fortfarande inte upp. Ett litet bra ställe, enkelt, utan ståhej. Den gamla har lovat att rekommendera mig hos ägaren, hon känner honom. Det är ett etablissemang där man har det bekvämt, kommer och går och inrättar sig som man har lust. Det är inte som här. Jag trodde att det kanske kunde vara något för mademoiselle med —

Jean ser upp, ser rakt fram, ut i luften. Han har ett ansiktsuttryck som Alberte känner igen, hon har mött det hos andra pojkar, hos Jakob. Så se de ut i ansiktet, när någonting har gått dem emot, på en gång stötta och bedrövade: Enfin — eftersom det är som det är —

Alberte gör i tanken ett språng bort till Avenue du Maine. Någonstans måste hon bo, när Eliel kommer tillbaka. Men hon tycker inte om hotellen där, de se

unkna och instängda ut, och avenyen är föga trevlig om kvällarna. Hon säger: — Ni kan ju ge mig adressen. Det var snällt av er att tänka på mig —

Ur en nött plånbok fiskar Jean fram ett tryckt kort och räcker henne, Maison meublée Chauchard, electricité, téléphone etc. Alberte tar det: — Tack —

Men Jean står kvar, han stryker fortfarande sänggaveln med dammvippan och säger liksom i tankar:

— Man visste ju att ni var en demoiselle — en — en beläst person, en mera beläst person än man själv — man ser det på era böcker. Men — Jean gör en åtbörd med sin vippa, hans tal blir snabbare och liksom frimodigare. Å andra sidan, mademoiselle lever comme ça, alldeles ensam. För att tala rentut, mig förefaller ni som en fröken som har råkat i olycka —

— Men här har ju bott andra ensamma damer, svarar Alberte lite förvirrad. Amerikanskorna till exempel och mademoiselle Wolochinska. Jag är inte den enda. Vi har inte råkat i olycka, vi — hon har ordet arbetar på tungan men tar sig i det: Vi studerar.

— De amerikanska damerna var två, förklarar Jean. De var målarinnor och medelålders. Mademoiselle Wolochinska är också målarinna, inte heller hon är så ung längre. Mademoiselle är ung och gör ingenting —

Alberte blir mycket röd. De sista orden träffa henne som piskrapp. Liksom i en avgrund varsnar hon vilken fullständigt oförklarlig och oberättigad företeelse hon är.

— Jag är här för att studera franska, säger hon kort.

— Det kan ni. Ni talar mycket bra för att vara en

utlänning. Ni talar nästan som en av oss. Vad har ni för nytta av att kunna mer?

— Men — undervisa —

— I ert land då?

— Ja — i mitt land, svarar Alberte lågmält.

Jean ser förbi henne. Han ser upp mot det blå i takgluggen. Det är som om han såge alltsammans där ute, då han säger:

— Vi håller till på landet, mademoiselle. Vi har en ko och en gris, vi har jorden, potatisen, kålen, sardinfisket. När det är varmt och stilla som i dag, önskar jag, att jag var där. I dag är havet vitt som mjölk i solskenet — det är torgdag i Pont-Croix —

— Ni längtar hem? säger Alberte.

— Längtar? Nej. Men jag vill hem igen, det är säkert. Jeans blick kommer tillbaka från gluggens blå. Han ser förbi henne mot väggen och vaggar i knäna medan han håller föredrag om sig själv. När man var färdig med militärtjänsten, tänkte man som så, att man måste känna Paris. Sedan tänkte man att man fick stanna tills man hade till en båt. På den gamlas tid gick det ändå an. Hon är en bra kvinna, men nu är huset här förändrat. Det finns inga utsikter mer för en pojke från landet som jag. Jag är led på det för resten. Det är en lortmétier att springa på det här viset i trapporna och tömma hinkar, jag överlåter det åt parisarna. Får jag platsen på Avenue du Maine, så tar jag den. Men om ett år har jag till del i en båt, det är alltid något —

— Ja visst, säger Alberte uppmuntrande, i oklar lättnad över den vändning samtalet tagit — —

— Efter fyrti års fiske får man pension, säger Jean. Av staten.

— Jaså — — —

Jean hugger med huvudet, och ser bort över golvet. Det är någonting han vill ha fram och plötsligt störtar han sig ut i det.

— Alltnog — ibland har jag tänkt som så, den här fröken, hon är jämt ensam, det ser inte ut till att bli till någonting med de andra herrarna — kanske skulle hon bli nöjd hos oss på landet. Lite grand har hon väl — Hon gör ingenting för att tjäna sitt bröd, åtminstone inte såvitt jag vet. Hon är anspråkslös, nöjer sig med lite, är proper. Properhet är någonting som jag sätter värde på. Jag har alltid tänkt att skulle jag gifta mig, så skulle det vara med en proper person. Alltnog — kanske har jag tagit fel. Plötsligt stött, fastän Alberte inte sagt ett ord, ser Jean rakt mot väggen igen — —

Hon står där förvirrad, flat, rörd, arg och tänker: Det är väl inte allvar? men har samtidigt en dunkel känsla av upprättelse och rehabilitering, någonting sådant som att det ena missförståndet på sätt och vis utplånar det andra — — —

En förnimmelse liknande den som hon fick, när de i barndomen sade till henne: — Tänk så glada många skulle vara över en tallrik mjölk och bröd, glider genom sinnet. Visionen av vit strand och viftande käringtand i glest gräs, som förföljt henne i dag, inställer sig ånyo, påträngande och envis — — —

Men hon ser också vaxdukssoffor och porslinshundar, fastän de kanske ha varken det ena eller det andra i Jeans trakter. Hon känner den atmosfär av ogillande

som hon, den odugliga, alltid skapar omkring sig. Rakt framför sig har hon Jeans runda ögon, hans fräknar och ljusröda hår, den evigt oknäppta västen — — —

— Snart gifter ni er med en ung flicka från er hembygd. Alberte försöker, så gott hon kan, med lite gemytlighet.

— Det kan hända, säger Jean. Någon måste man ju ha. Han ser missbelåten ut, får i sista stund öga på en liten ö av damm som ligger kvar på kaminfrisen, vankar dit och manövrerar sin dammvippa. Och han drar sig tillbaka med ett ceremoniellt: Mademoiselle — —

Där står Alberte. I dag har hon kunnat komma på landet, hon kan inte klaga på att det saknats möjligheter.

Gris och ko, kål och potatis, någonting säkert att existera på, någonstans dit man hör och som ändå inte är där hemma utan tvärtom så otroligt fjärran från allt det gamla, att kanske ingen någonsin mer skulle få höra något om henne — det är oerhört, men någonting inom henne griper efter detta. Sådan hennes ställning är, borde hon kanske betänka sig två gånger innan hon definitivt avbryter förhandlingarna.

Hade nu Jean sett ut som vissa andra, som hon träffat hos Marusjka. Eller på Colarossi, när hon hämtat Liesel. Stolta erövrare i slängkappor, spänstiga amerikanare som komma och gå i ateljéerna. Eller den unga sjömannen på kajen, Cedolf, som hon kände för många år sedan — — —

Då hade det aldrig varit fråga om gris eller ko eller andra former av fast existens. Cedolf till exempel — han begagnade sig av ett svagt ögonblick och kysste

henne utan ceremonier. Han kysste en annan på nästa tilläggsplats. Sådan var Cedolf, sådana äro de som likna honom — — —

Men Jean är Jean. Och själv är hon för struntförnäm. Fin kallade de det hemma. För obeständig, för rädd för det enahanda, det som är utan nya möjligheter. Och för oduglig. Hon skulle bara komma att gå där, fumlig och i vägen — — —

Från de ljusröda pionerna på kaminfrisen lossnar plötsligt en samling blad och faller, blir liggande inuti varann som små uppåtvända barnsliga handflator — Mekaniskt börjar Alberte ta ned tavlor från väggarna. Hon skall flytta, hon måste ta itu med förberedelserna.

Och interiören, som hon fått ihop här uppe med de medel som funnos, plockar hon sönder igen. Dödsmasken av den unga flickan, som lär ha drunknat i Seinen, fotografiet av Jakob i arbetskläder på ett däck, taget av en ambulerande fotograf någonstans i Sydamerika, reproduktionerna efter Manet och Gauguin, Rembrandt och Van Gogh, så som de, den ena efter den andra, gjort intryck på henne och flott anskaffats, Eliels och Marusjkas teckningar, Liesels färgskiss, böckerna i gult omslag. Allt har haft sin noga utstuderade plats, har delvis fyllt dubbla uppgifter, varit till glädje för ögat och dolt fula fläckar i tapeten, allt har tagit sig bra ut i gluggens lugna ljus. Till och med den kraftiga glansdagern, som fajanskrukan på kaminfrisen så här dags på dagen får mittpå magen, har spelat sin roll i helheten. Det blir dött i den delen av rummet, när Alberte nu tar bort de fallfärdiga pionerna och torkar av kaminfrisen — — —

Det skulle stå blommor där. Det har stått blommor där. Från de första fuktiga violerna i februari till eftersommarens billiga prakt av phlox, dahlior och solrosor. Några av dem kände hon sedan sin barndom. De kommo in i huset i förbindelse med en eller annan festdag, med julen. Eller de prunkade, fåtaliga och oåtkomliga, i fönstret till systrarna Kramers modeaffär. I enstaka fall, såsom vad rosorna angick, drevos de upp i hemmet med otrolig möda, voro föremål för tävlan, avund, hemlighetsmakeri. Om mimosa läste man bara i dåliga romaner, de voro overkliga som grevar och grevinnor, som Monte Carlo och Lago Maggiore. Man trodde knappt på deras existens.

Här köper man dem massvis från kärror, får famnen full för femtio centimes. De ha flammat som aldrig någonsin i ljuset från gluggen, tänt festbål i rummet. Länge stå de sig inte här under taket, de vissna fort och falla av brist på luft, på grund av för mycken stillastående hetta. Men det var rikedom och slöseri också i det sätt varpå blombladen stilla dalade och hopade sig på den blanka, svarta marmorplattan. Alberte tog aldrig bort dem, förrän alla fallit — — —

Hon sätter sig ner, ser sig om på förödelsen. Här har stått en fotogenkamin. Den lånade madame Firmin henne den första vintern. Den lyste rött och värmde, väckte lust till att sitta och vara flitig med ett eller annat, drev ut gammal kyla ur Alberte, kyla som satt kvar i kroppen efter de sollösa rummen på Rue Delambre och trakten däromkring, där fuktigheten om hösten stal sig in i en som en oavlåtlig feberförnimmelse och höll i till långt frampå våren — — —

Hon låg sjuk här en gång. Jean kom upp med kamomillte och varm soppa. Via Liesel spriddes ryktet om den komfort som Alberte levde i. Det gamla borgerliga hotellet fick ett inslag av brandfarlig och mindre korrekt publik, individer med mjölkflaskor och våta paket i händerna, med ett svärtat spritkök på lavoaren och fantastiskt snitt på de billiga kläderna. Men Liesel kom inte. Hon bodde fem francs billigare där hon var.

En dag kom unga madame. Och hon fryser ut vem hon vill. Med sina två kalla, klara ögon, sin lugna rannsakan av ens person, sin stumma nick bort mot reglementet på väggen. Sin svärmor har hon frusit ut i smårummen mot gården och sin man ut på tröskeln. Där han står som en reklamfigur — — —

— — —

Frampå eftermiddagen, när packningen i stort sett är undangjord, knackar det på dörren. Det är Jean. Han har dagens rena handdukar över armen och är såtillvida stadd i rätta ärenden.

Med ryggen mot rummet sysslar han med att hänga upp handdukarna, draperar dem omsorgsfullt på hållaren. Ryggen ser purken ut. Alberte känner starkt nödvändigheten att säga ett eller annat, något vänligt och muntert. Hon letar förgäves efter det — — —

Då tar Jean till orda, han ser förbi henne: — Enfin — eftersom det är som det är, gick jag ner till den gamla och sa: Mademoiselle har alltid varit comme il faut, alltid betalat på dagen, hon är en gammal hyresgäst, det är inte mer än rimligt om hon slapp betala för halva månaden — — Det är avskyvärt, skall jag tala om, brusar han plötsligt upp och spänner ögonen

i Alberte: Här i huset är de rika, oh la la. Och för mademoiselle är det att kasta ut pengarna genom fönstret. Det är inte rätt.

— Men Jean — — Alberte rycker på axlarna, som hon har fått för vana att göra här nere, när någonting är oundvikligt och måste bäras — —

— Det var inte mödan lönt. Den stackars gamla sa: På min tid skulle det inte ha gjorts några svårigheter. Jag var resonlig, jag kom bra överens med folk och var glad över det, om de också bodde på vinden, men nu är det slut, min stackars Jean. Det var vad hon sa, mademoiselle: Nu är det slut, min stackars Jean. Det är trist — — — Jean ser anklagande på väggen — — —

— Tack i alla fall. Det var vänligt av er — — —

— Till er tjänst, mademoiselle. Jean ser åter purken ut. Han vänder sig hit och dit ett par gånger, som om han sökte någonting. Han är utan sin dammvippa, har inte den att vifta sig ut med. Ut kommer han emellertid. Hans tofflor höras ett ögonblick nere i trappan —

Alberte känner sig med ens förfärligt ensam. Tanken gör som på försök ett språng bort till hotellen på Avenue du Maine — — —

II.

Alberte far upp ur sömnen och sätter sig rätt upp i sängen —

Dagen grånar nätt och jämnt genom de stora fönsternas draggardiner. En fågeldrill höres utanför. Över hennes ena nyckelben sitter en stickande sveda, dunkar i kapp med hjärtat —

Hon tänder ett ljus, för det sökande över lakan och filtar, lyfter på huvudkudden, fort, med uppövad färdighet. Fuktar så fingret och slår med ett triumferande utrop ned på en liten flat, mörk skiva, stor som en lins, bär den till handfatet, släpper den ned i vattnet. Där ligga redan ett par stycken och sprattla —

Hon tar en flaska från stolen bredvid, slår ut en skvätt av innehållet i handen och baddar sitt värkande nyckelben. Etsande rinner det nedför bröstet, stänker omkring henne. Det blir en ljus, rund fläck på yllefilten — en till —

Kvävande slår ammoniaklukten upp i den fuktiga luften, som fyller Eliels ateljé. Formlösa massor av lera, insvepta i våta klutar, göra den tung av rå dunst. Endast en av fönsternas många rutor går att öppna —

Alberte lägger sig igen, försöker att glömma och bli borta men kan inte. Hon fortsätter att ligga och se ut i gryningen, som långsamt fyller rummet. Oroligt och plågsamt bultar blodet i henne. Fågeldrillen utanför har blivit en hel kör, som dämpat preludierar —

Eliels madrass luktar unket. Det var den som hon själv hjälpte till att skaffa honom en gång i vintras, då han hade lagt sista hand vid ett stort arbete och det plötsligt omkring honom uppstod den atmosfär av entusiasm, rörelse och beskäftig omsorg, som en fattig och klumpig begåvning periodvis väcker. Efter två års uppehåll i Paris ägde Eliel utom sina kavaletter och sin lera ingenting annat än en korgstol med hål i sitsen, en snedbent järnsäng, en naken divan, ett bord, en pall, ett par koppar. Detta faktum slog hans bekantskapskrets med dåligt samvete.

I korridoren på Colarossi, bland de många anslag om allt möjligt som konstnärerna själva spika upp där, fick Alberte syn på ett om en använd men bra madrass, billigt till salu i nästa hus —

Hon hade ett av sina sällsynta anfall av mod och företagsamhet. Det är som om man då och då ville rehabilitera sig själv i sina egna ögon, uträtta något. På halsbrytande trappor, anbragta på utsidan av huset, begav hon sig till platsen i fråga och avslutade handeln i en atmosfär av osäkerhet och illa dolt manligt raljeri. Ägaren visade sig att vara pluralis, ett lag svenskar och norrmän som bodde tillsammans. Alla voro hemma, alla sutto eller lågo, var och en på sitt läger, bräckliga sängar och tvivelaktiga divaner om varandra, alla hade ansikten som hon kände igen från Montparnasse. En tog pipan ur munnen och reste sig från det salubjudna föremålet —

Vandringen tillsammans med ett stadsbud och madrassen ut till Eliels ateljé var lång och långsam. Rodnaden flög ljus och snabb över Liesels ansikte, när

dörren gick upp, hon hade just börjat med att sitta för Eliel. Med fingret på kaffekannans lock stod hon böjd över hans kopp —

Så klappade hon i händerna och ropade: — Wunderbar. Och hon förklarade att tingesten måste piskas —

Under protester piskade Eliel madrassen till solens nedgång. Dammolnet stod lika tjockt och oförändrat över den. Gång på gång uttalade han som sin uppfattning att den *var* ren, att Liesel och Alberte voro tokiga med sitt damm. När mörkret föll på och man inte längre såg dammet, bara förnam det som ett obehag i luften omkring sig, resignerade Liesel. Madrassen var väl stoppad med damm, de fingo lägga den på sin plats. När Alberte återsåg den, var den täckt med ett ”assyriskt” draperi till elva och nittifem från Lafayettes billiga avdelning.

— Det är väggmadammer i den. Liesel må säga vad hon vill. Men man ligger gratis på den. I detta förhållande finns en viss balans, som stämmer med livets lagar i övrigt och gör att man inte beskärmar sig. På Hôtel de L'Amirauté fanns det möss, en djurart som är att föredra. Men det kostade trettiofem francs i månaden att bo där.

Daggryningen flyter långsamt ned från ovan, löser Eliels skulpturer ur mörkret, ger dem luft och bakgrund. De stå där, en underlig, bekymrad värld av gipsväsen, som förgäves söka lyfta sina tunga lemmar mot varandra. Mellan dem porträttet av Liesel, späd och med lutande axlar, med trutande mun och stiliserade flätor, och marmorblocket som var så dyrt och skall bli Eliels första arbete i äkta material. Ett tortyr-

instrument av mässing sitter fast på det, har borrat en vass tagg rätt in i en bröstvårta, som nätt och jämnt frigjorts ur blocket, en annan tagg i rundningen av en navel. Dessa två små former ha något omedelbart och levande, som är olikt Eliels övriga produktion. Alberte kan inte låta bli att tänka på Liesel, känner som en pina var gång hon får syn på taggarna i marmorn —

Väggarnas avgjutningar få relief, alla proven på mänsklig anatomi, armar och ben, händer och fötter — den oundgängliga unga flickan från Seinen, det skadskjutna assyriska lejonet med släpande bakben —

På lådan med lera står Eliels primuskök, som han haft med från Sverige och är stolt över. Det var en tid då dess grannskap utgjordes av tomma sardinlådor och av Eliels kaffekopp, som han gick ut och sköljde under vattenledningen i gården var gång han skulle använda den. Under tidens snabba lopp har det lyckats Liesel att sätta sin prägel på omgivningarna. På väggen hänga nu tre små kastruller snyggt i rad. Där finns en kökshandduk på en spik och en liten hylla med koppar och kärl. Ett par brokiga kuddar höra till divanen. Eliels böcker äro ordentligt uppställda på bordsändan mellan två runda stenar — Liesels verk.

Fågelrösterna utanför överröstas av andra dagens ljud. Där skramlar den första spårvagnen i väg — där piper ett järnvägståg över Parc de Montsouris — där gäspar mannen i rummet bredvid. Någon tappar vatten vid vattenledningen utanför —

Ett lugnt, vackert överljus fyller ateljén, Eliels katt, en ung kissemåns, svart och vit, skjuter rygg och sträc-

ker på sig, stiger med värdighet ut ur sin låda, går till dörren, jamar —

Så måste Alberte upp —

— — —

Över dörren hänger murgrönan i kaskader. På dörren står med stora, svarta, sneda bokstäver: Eliel. Ryktet vill veta att Eliel dessutom heter Svensson, ett namn som han i så fall har lämnat kvar efter sig någonstans på vägen. Nu heter han Eliel. På brev, på hyreskontrakt, på skulpturer, på Montparnasse. Artisten Eliel.

I små rabatter under murgrönan har Liesel planterat blommor, petunia och lejongap och den finbyggda vita blomma som heter "Le Désespoir du Peintre" — "Målarens Förtvivlan". Mot väggen klänger "La Douce Amère" — besksötan, med små starkt gredelina och brandgula kronblad. Det ser prydligt ut, lyser upp i den grå och lite dystra gången, som mellan murar för in till ateljén och fångar sol bara en kort stund av dagen. Många av dem som komma för att tappa vatten eller gå på klo, som ligger i vinkel mot Eliels dörr, stanna ett tag och betrakta anläggningen. Det är karlar i skjortärmar, barfota i tofflorna, konstnärer från de angränsande ateljéerna, en och annan kvinnlig modell med kappan löst svept om sin nakenhet.

Det finns de som uttala sin förvåning över att någonting kan växa här inne i skuggan. Det är bakom en stor hyreskasern och resterna av en gammal trädgård. Den doftar buxbom om kvällarna. När luftdraget är gynnsamt komma strömmar av doft även från parken. Det är nästan som på landet — — —

— — —

Det finns en svår tidpunkt på dagen — den stund, då den vänder och lutar nedåt igen. Det motsvarar inte precis middagshöjden, utan är ett par timmar senare. Solen lämnar gången, murgrönan blir blå. Då är det.

På hotellrummet var det när glansdagern slocknade på fajanskrukans mage. Rummet blev med detsamma underligt hotande och öde.

Inte heller i dag kom man till rätta med sitt eget inre, kom inte de förträffliga, de strävsamma, de som uträtta något, ett fjät närmare. Man lovade visst sig själv i går att något skulle ske. Man skulle rafsa ihop stoff och skriva en korrespondens, om inte annat, tjäna femtio kronor. Nu lider dagen, och där sitter man, stum och istadig invärtes, med fem eller sex rader på papperet.

Alberte reser sig, lagar te, tänder en Maryland, klappar katten, sätter sig igen. Ingenting blir bättre genom dessa bestyr. Inte heller därigenom att hon tar fram Jakobs fotografi och ser på det en stund — det som är taget på ett skeppsdäck.

Han är mager, har ett av dessa ansikten som äro så fattiga på fett, att de små muskelknutarna på ömse sidor om munnen blottas och bli synliga. De ha något tappert, något av oförtruten och härdad vandrare genom det bistra livet. På nionde året lever Jakob på andra sidan av klotet, i Sydamerika, Afrika, Australien, slitsamt och som det faller sig, till sjöss, i gruvor, på farmer, i fabrik då och då — och till sjöss igen. Det är tider då han inte skriver på länge och andra då han meddelar: Jeg har en god jobb nå og legger mig op. Jeg tenker, jeg blir ute for et år enda — — —

Så mycket mera än detta står det inte i breven från Jakob. I åratal har han skrivit: Jeg tenker, jeg blir for et år enda. Bakom de orden ligger Jakobs dröm: att få så mycket lagt åt sidan att han kan köpa jord någonstans, helst i Norge. Den har liksom stelnat i ett par meningar, som inte ens äro riktig norska längre. Gud vet hur mycket som egentligen finns kvar av den?

Men Jakob är den han är, går inga bakvägar, går inte ur vägen för vanligt hederligt arbete. En dag har han kanske trots allt klarat den uppgift som han satt sig — i all stillhet, enkelt och rättfram. Den har bara tagit längre tid än han trodde.

Hur det än artar sig, är Jakob ingen rotlös och rolös, utan mål, utan uppgifter, ingen som lever en liten stund i taget på kort sikt, håller liv i sig i små etapper och inte gör någonting mer än det. Ingen överflödig, som gärna kunde försvinna och vars försvinnande bara skulle vara bra.

Som i ändan av en mörk tunnel skymtar Alberte ett slutperspektiv. Där står en med framräckt hand vid ett gathörn — där ligger ett trasbylte på en bänk någonstans, under ett av portvalven i Louvren, där det alltid ligger folk om natten. Det byltet, det är hon, det har varit en sådan som hon, förlamad och förvirrad inför sitt eget liv —

Hon flyr. Hon kan gå ut och sätta sig på fortifikationerna i det nötta och tilltrampade grå gräset, sitta och se ut över oändligheten av små koloniträdgårdar utanför. Åt det hållet är himmeln vid, molnen driva som staplar av väldiga dynor över den. Barn leka, mödrar sitta på backen med sin sömnad, enkla kvinnor

från smågatorna. Allteftersom det lider mot kväll komma par och lägga sig i gräset, ligga nära varann och tala sakta, bita i strån. Fårflockar trippa förbi. I det stilla eftermiddagsljuset med vallgosse efter sig och hund, med vesperringning från kyrkor långt borta dallrande i luften och rök från trädgårdarnas skräphögar drivande över markerna, verka de idel oskyldig idyll. Till dess plötsligt ett eller flera störta, sträcka benen ifrån sig och tungan ut i dammet, vända ut och in på de små enfaldiga ögonen och hårdhänt skaffas ur vägen för trafiken och få ligga. Slakterierna skola ha dem. Döda eller levande, de kunna hämtas senare. Gammal, upprorisk barndomsvånda reser sig vanmäktig hos Alberte, en vrede som under plågor. Det är bara att gå — — —

Hon vankar in mot staden, skymningens människomyller suger henne med likt en ström. Det dova ljudet av de otaliga stegen mot asfalten slår dövande ihop om henne, på alla håll utvecklar livet en yrande skymningsflora med doft av allt möjligt, svett och möda, dödlig trötthet, lättsinne och alla begär. Men också något stilla lysande slår ut — mänsklig frihetskänsla, den som växer fram ur ett ärligt dagsverke. Den gör sig märkbar i röster, i steg, i mångfaldiga små gester, ligger i det sätt varpå en servett stoppas in under en haka, vin hälles i ett glas, en tidning bredes ut. Den hetsar och eggar, kommer en att gå fortare, som om det skulle hjälpa.

Upp ur métroöppningarna pressas människomassan, kompakt som ett kravlande djur. Den skingras stånkande, avskiljer arter. Det är särskilt en, som Alberte

känner med framför andra, kanske på grund av seanserna hos mr Digby — den som har kämpat sig igenom dagen stående bakom en disk. Det är något knäsvagt över den. Hon måste tänka på fiacrehästarna som drivas fram med dinglande läppar och göra intryck av att hållas uppe endast genom seldonen och farten. Dagarnas obönhörliga krav håller väl arten på benen — — —

Tyst och snabbt glider ett mystiskt element genom svärmen, kommer från bakgårdar, förstäder, från Gud vet vad. Den undersätsige individen med pomaderat hår och mössan ner över ögonen, flickan med hårt ansikte och utan hatt, följande honom i kölvattnet. Hon har en hårfrisyr som tål allt, håller både i slagsmål och i älskog.

De komma med mörkret som kattorna, ha något av farliga och nattliga djurs smygande ljudlöshet. Alphonsine kallar dem ”misstänkta typer”. Det är inte för mycket sagt — — —

Nu går floden med full trafik, bär en med sig. Innan Alberte vet ordet av, är hon nere på Montparnasse, i gamla kvarter, sköljs upp på ”Kuskarnas Mötesplats”, faller till ro där över en tallrik löksoppa — — —

— — —

Det händer att Alphonsine kommer.

Hon gör det bekvämt för sig på Eliels divan, blåser rökringar mot Alberte och kisar grönt mot henne, medan tevattnet kokar — — —

Dörren står öppen ut till passagen. Eftermiddagens vassa, kortvariga solsken ligger som en flammande

fläck i Liesels lilla rabatt, genomlyser petunians breda blad, tänder lejongapen som häftiga bloss mot muren bakom, får gräskanten omkring rabatten att skina som smaragd. Alberte älskar denna lilla stund av dagen, den försonar med mycket. Just nu, med te och frukt på bordet, med den blå röken från cigarretterna drivande i vackra virvlar och på divanen Alphonsine, vitklädd och i gröna örhängen, som passa till ögonen, ger den en intensiv förnimmelse av lättjefullt och solfyllt sommarliv. Funnes bara inte dofterna, som då och då komma från ett visst ställe! — — — De bryta onekligen stämningen — — —

Alphonsine talar om "sina små konstnärer", om allt hon företar sig nu i deras frånvaro. Hon syr sig klänningar, skall egenhändigt kläda över sin divan, skall vara fjorton dagar på landet med sin vän — — —

— Jag är ju inte någon av era små konstnärer, säger Alberte. Det var snällt av er att komma, Alphonsine.

— Jag har ett gott hjärta, säger Alphonsine rättframt. Jag kom att tänka på er häromdagen, på den lilla norskan. Jag sa till min vän, hon är ensam denna demoiselle, jag tänker gå och hälsa på henne.

Hon stöter en cigarrett mot bordsskivan och säger i en ny ton: — Jag tycker om mina små konstnärer och deras vänner, vill dem väl allesammans, vill att alla människor ska vara lyckliga. Hon ler den medinvigdas leende och kisar på Alberte, som böjer huvudet och stryker katten i sitt knä — — —

— Är ni lycklig, Alphonsine? Alberte darrar lite vid sin egen fråga. Den föll så brådstörtat.

Alphonsine betänker sig en sekund. — Jag är inte olycklig, säger hon tankfullt. Och i min ungdom var jag lycklig. Vad vill ni? Man får inte vara otacksam — — —

Och hon summerar sina aktiva: — Jag har mitt arbete, min vän som är snäll mot mig, en god hälsa — det är mycket nog. Jag har haft mina sorger som alla andra. Min stackars man dog, mitt barn också. Jag var ung, jag måste leva, jag blev modell, än sen? Men den gode Guden lät mig träffa goda människor, jag har aldrig haft skäl att beklaga mig. Mina små konstnärer har varit snälla, jo då, allesammans. Och led jag ibland en förlust, fann jag också tröst. Man får lov att vara resonlig, inte begära att ta ner månen.

Alberte säger ingenting. Det sticker bittert till i henne: — Jag begär inte månen — — —

— Det är detsamma, säger Alphonsine. När jag tänker på att också jag kunde haft en liten att resa till och hälsa på ute på landet som så många andra — han var så söt, min unge, han var tre veckor, han kunde redan småle — — —

Hon slår askan av cigarretten och suckar. Alberte ser upp deltagande men hittar ingenting att säga. Detta med saknaden av ett barn förstår hon bara något så när. Hela den saken har något avlägset och främmande.

Alphonsine fördjupar sig inte heller i den men slår om: — Det är mycket vackert att vilja leva uteslutande för sitt arbete, sina ideal, men en kvinna är en kvinna. Och bara hon träffar den rätta. Mademoiselle Liesel — — —

Alberte spetsar öronen, men Alphonsine slår åter om: — Mannen är ett stort barn, mademoiselle. Han blir lätt bortskämd. Och när han blir bortskämd, blir han odräglig — — — alltnog — — —

Det knastrar plötsligt av steg in genom passagen. Alberte nickar i riktning mot klodörren: — Det är bara någon som skall på, jag menar dit bort. Det är tråkigt att det skall ligga här och vara för så många.

Men stegen gå förbi det nämnda stället, stanna utanför. Det knackar försiktigt på dörrkarmen, en röst frågar på norska: — Er De hjemme, fröken Selmer?

— Var så god, svarar Alberte utan entusiasm. Var så god, Ness — — —

Sivert Ness blir lite röd när han får syn på Alphonsine. Så hälsar han med bondsk otvungenhet: — God dag, madame.

— Monsieur. Alphonsines ton är torr. Hon slår askan av cigarretten igen, en gest, som hon stundom använder när hon liksom vill ställa sig själv utanför, frita sig från ansvar. Hon hasar sig långt in på divanen och röker med frånvarande ögon, är definitivt utanför.

Sivert Ness tar en Maryland från det gula paketet, som Alberte skjuter fram till honom över bordet, tänder, sätter den i mungipan, frågar om hon har hört något nytt från Eliel —

Hon har de blå, glimtvis alltför glittrande ögonen rakt på sig. Bakom besöket anar hon en ensamhet lika stor som hennes egen, en hunger efter mänskligt sällskap sådan den kan hopa sig i en i Paris om somma-

ren, när man inte kan språket och alla bekanta äro borta — kanske efter kvinnligt. Hon är van vid att Ness dyker upp emellanåt, sitter där, ganska liten men fyrkantig och satt, liksom trotsande vad som helst, med svart lugg fram i pannan och ögon som inte passa riktigt till det andra, ögon som äro för ljusa och se upp med snabba kast. Det är något bekant i den lilla glimt av listig triumf som plötsligt kan stiga upp från botten rakt igenom mycken ärlig, troskyldig osäkerhet. Styrka, seg vilja bor i dem bakom åtskilligt annat och vågar då och då tro på sig själv. Kanske inbillar hon sig alltihop. Han är den enda landsman som hon umgås med.

För att bota på sin knapphet nyss gör hon frågor om hans arbete, vad han håller på med, om han inte skall på landet i år heller.

— Landet, nej. Man får vara glad att man är här. För resten går det an att fara bort från stan då och då. Till St. Cloud, Meudon, nedför Seinen. Ögonen hålla fast Albertes en sekund: Det friskar upp med en båttur i värmen —

Vad de föregående ihärdiga ögonen på sin tid menade och ville vet ingen. De här vilja i alla händelser ha sällskap på eventuella utflykter. Kanske också få hjälp med att köpa skjortor i Bon Marché, skälla ut conciergen, få någonting översatt, få lektioner i franska. Här sitter hon nu igen med en,'vars blick tvingar sig på henne. Men hon vill inte att man ser på henne på det viset, med ögon som i sin osäkerhet ha säkerhet på botten. Hon är inte den, som de nog kunna få till ditt eller datt, de som inte våga sikta högre, hon är

inte den beskedliga och lagom passande som de ha tur att träffa på, de som inte våga drömma djärvare. Det är hennes öde att belamras med dem.

Egentligen är den här inte blyg, tvärtom — han är bara ovan, lite opolerad, lite rädd att ro längre ut än båten bär. Det finns hos honom mera av ihärdig igel än hos Grönneberg hemma, mera av karl också.

Ser man närmare efter är det en fruktansvärd styrka över hans händer. De äro lugna, ligga där de ligga, flytta inte på sig, om inte för att uträtta någonting. Sivert Ness plockar inte på manschetterna, har inga nervösa rörelser. Det säges på Montparnasse att han har talang. Tills vidare samlar han sympatier genom sin arbetsamhet, sin fattigdom, sina hemgjorda kläder, sin okunnighet i mångt och mycket. Men han är inte som Eliel, som går och larvar i sitt elände, tills någon tar sig an honom. Sivert ordnar för sig på ett eller annat sätt, är otrolig i att ordna för sig, när det behövs. Försakelser äro för honom självklara och naturliga.

Man skall bara aldrig bli rörd över en karl, Alberte vet det av mångårig erfarenhet. Han uppfattar det bara på ett vis. Sedan antingen står man där löjlig eller har honom att dras med.

— En kopp te till? säger hon och är värdinna. Hon vill bort från Seinen och St. Cloud, vill inte till dessa platser tillsammans med Ness.

— Tack så mycket. Egentligen skulle Ness bara titta in, få Eliels adress — han tar fram anteckningsbok och blyerts. Men har fröken Selmer en kopp till så —

Han dricker med armbågarna stödda mot knäna. Det ser ut som om han sutte på en vedlår i ett kök, tänker Alberte och är, trots allt, lite rörd över det troskyldiga i detta. Till sist skakar han koppen för att få allt sockret med, och hennes känslor bli ännu grumligare, så som känslor kunna bli det i drömmen när de strömma fram och tillbaka om varandra utan kontroll. Det är något i Siverts sätt just nu, något av fattig pojke som får reda sig så gott han kan, av en som strävar och gnor och får sitta ned ett ögonblick och vila — av Jakob. Ja, kanske sitter också Jakob på samma vis, som den arbetsman han är, långt borta i främmande land —

Men Sivert sätter från sig koppen, torkar sig om munnen, ser upp, rätar på sig, och grumlet sjunker strax till botten hos Alberte. Hon kan inte med ögonen, kan *inte* med dem.

Oåtspord berättar Sivert att han nu är färdig med tavlan från Rue Vercingétorix, den med de fyra catalpaträden omkring ett — ja, ett litet hus med annonser på, som det kanske inte är värt att nämna. Om inte Alberte har lust att komma in och se på den en dag? Meningen är att försöka få den med på Staten hemma i höst, den måste snart skickas —

— Tusen tack, snuddar Alberte lätt vid frågan. Och hon skyndar sig med en förmodan att det är väl rysligt oroligt att stå så där och måla mittpå gatan?

— Oroligt? Ja, jo, naturligtvis. Det är som om Sivert inte ett ögonblick hade tänkt på den sidan av saken och nu försöker göra den klar för sig. Han småler, sitter framåtböjd igen med armbågarna mot

knäna och ser bort över golvet: Ungarna hemma var värre. Han minns en gång, då de lågo bakom en stengärdsgård, en tio, tolv stycken, och kastade kardborrar både på tavlan och på honom. Ja — de gjorde inte om det — för en gångs skull klaskar han de lugna händerna mot varann, flätar hårt ihop fingrarna. Och åter får Alberte en oklar känsla — en föreställning om styrka som tiger och väntar, når sina mål, bara genom att vara till. Fastän Sivert säkert inte teg och väntade den gången. En kyla kryper över henne vid synen, hon är faktiskt lite rädd för de där händerna. Usch, tänker hon —

Så slår hon det från sig, hon har ju inte det minsta med dem att göra. Hon nämner Liesel, som hon haft brev från, undviker behändigt en fråga, som Sivert liksom händelsevis kommer med: — Är de på samma ställe, Eliel och fröken Liesel? fortsätter att tala om det som Liesel håller på med där borta, en torgscen med bönder —

Sivert småler igen. — Damer, säger han.

Alberte svarar inte.

— Men det är visst kvinnligt att ge sig på just sånt, framhärdar Sivert, och det glittrar i ögonen på honom.

— Vad vet ni om det? Och än en gång ror Sivert inte längre ut än båten bär. — Nenej, det kan så vara, småler han.

En stund senare frågar han, och nu är det som om han kom till saken: — Är det inte bra ensamt här ute?

Men Alberte är inte längre som hon var den första sommaren, då ensamheten höll på att kväva henne och då hon lät folk komma henne inpå livet, bara därför

att de voro människor, och fick ångra det. — Käckt, ett tonsteg för högt, svarar hon att det är härligt att vara ensam, det bästa hon vet.

Det glittrar i Siverts ögon igen, liksom vantroget, som om han gripit henne i en osanning. Han är odräglig. Strax därpå säger han adjö och går.

Alberte följer honom hövligt till dörren, stänger den. Solen är borta, någon går på klo, det är ingen anledning att ha den öppen längre. Hon vänder sig om och möter Alphonsines gröna ögon. Alphonsine skakar energiskt på huvudet: — Inte den där, mademoiselle —

— Men Alphonsine —

— En typ som han. De har inte två sous, men till Paris ska de. Modeller ska de ha, och kärlek ska de ha, modeller gratis och kärlek gratis. Men båda delarna kostar här på Montparnasse. Det är bara utländska demoiseller som är naiva nog —

— Alphonsine —

— En sån som han där behöver er, det nekar jag inte till. Men när ni blivit riktigt utschasad av att stå för honom och sitta för honom, svälta och frysa med honom och kanske underkasta er både det ena och det andra för hans och hans konsts skull, gör han succé en dag, och ni kan packa ihop. Jag har sett fall, jag har sett många fall. Jag är gammal, som ni vet — Alphonsine småler, trött och allvetande.

— Men Alphonsine, jag vill på inga villkor ha honom. Det är för resten inte tal om något sånt — han är en landsman, eller hur? Vi är landsmän och bekanta, det är alltsammans.

— Han vill ha er, svarar Alphonsine torrt. Och det är farligt nog, min lilla. Attention — det är Alphonsine som säger er det.

Alberte skrattar plötsligt högt: — Nej, vet ni vad, det är det ingen fara för.

— Nå, nå, så mycket bättre — Alphonsine slår askan av cigarretten: Han ser mig ut till att gå med baktankar, den där — — —

Trettioåtta grader i skuggan.

Asfalten är som en hettande ugn, luften ute i solskenet brännande låga. Träden dö, rulla ihop bladen som i en sista smärtsam ryckning och låta dem falla. Alberte tycker att hon känner hur rötterna i den lilla runda bit jord, som vart och ett av dem fått på sin lott, förgäves sträcka sig åt alla håll efter utväg och frälsning.

Hästar störta, människor också. Var dag berätta tidningarna om flera fall av värmeslag. De halvnakna arbetarna, som hålla på med sommarens eviga gatuarbeten, leda tanken på straffkolonier i tropikerna, på grymhet och hjärtlös tortyr. Ögonen äro som döda under halmhattarna, svetten strömmar. Men de brunbrända överkropparna stå som brons mot de mörka sammetsbyxorna och det bjärtröda skärpet som håller dem uppe. Den oövervinnlige Sivert är säkert ute och målar dem.

I Seinen flyta fiskarna upp med buken i vädret, dö i tusental i det tjocka, slemmiga vattnet, som stinker ruttenhet och klor. När Alberte om kvällarna passerar broarna på sin omnibustur, med kroppen pressad upp mot det svaga, knappt märkbara luftdrag, som uppstår av farten, ser hon dem, hör passagerarna samtala om dem och om möjligheten av epidemier. De kunna komma av mindre —

Framför småbutiker och husdörrar ha stolar släpats ut, bilda liksom en sammanhängande kedja genom hela staden. Lågmälda, nästan tysta sitta människorna på dem, tusen och åter tusen av småfolk, bleka i ansiktet av värme och död luft. På bänkarna under de svedda träden finns inte en ledig plats. Arbetare äta kväll där, slita med tänderna i långa bröd och dricka vin direkt ur flaskan —

Minnen, fyllda av besvärlig längtan, hemsöka Alberte. Hon minns skvalp mot bropålar, långa, blanka dyningar, lukt av saltvatten och frisk strandbotten — sitter i fören av båten en solnatt, vänd från de andra och med en hand i vattnet, följer med ögonen den glatta, svala formen av vattnets krusning omkring handen, gråsejstimmen som spritta likt silverfiskar i solskenet, båtar längre ut, glidande framåt för årorna, med guld i kölvattnet och dragspel i förstammen —

Eller hon känner smaken av luften sådan den var när man kom ut ibland. Mild luft med tö, luft i vårbrytningen, just som kylan håller på att ge sig. Den låg pärlande på tungan, frisk och mild som vatten.

Hon gungas hem igen, det är mera stilla på gatan. Små brottstycken av samtal nå upp till henne från trottoaren, komma och lagra sig i henne som ett slags bottenfällningar från andra existenser. En mors: — Om du hade ätit upp din soppa — den som inte äter upp sin soppa. En äldre mans: — Det är regeringens fel. Frankrike regeras av idioter. Hade vi bara en annan regering. En ung kvinnas häftiga: — I natt blir det ingenting av, min vän. Jag vänder ryggen till, så mycket du det vet —

Enstaka korta ögonblick kommer som en ansats till lättnad i atmosfären, det är som de sista flämtningarna av sjödjur på land. Från Pont Neuf ser hon månen gå upp i sydväst över Charenton, röd, drucken, vettlös, augustimånen —

När hon till slut stiger av spårvagnen vid Porte D'Orléans och går hem längs fortifikationerna, seglar den högt över tak och stilla trädkronor, mild, blank, gul, följd av en liten stjärna.

— — —

På fjorton dagar har Alberte inte talat med någon människa utom med mannen i handelsboden och conciergen. Hon dryftar temperaturen med dem, utsikterna för lantbruket, deras barns och barnbarns situation, arbete och förhoppningar, en och annan tidningssensation, kattens, hundens och kanariefågelns beteende sedan i går, regeringens förlöpningar, som Alberte inte förstår sig på och som hon uttalar sig om i blindo. Därmed är det slut för dagen. Ateljéerna omkring henne äro avfolkade. Ingen kommer till vattenledningen längre och säger någonting om planteringen.

För öppet fönster, öppen dörr, naken, med kimonon inom räckhåll över en stolrygg, sitter hon i Eliels trasiga länstol med någon av hans böcker och en Maryland, stiger upp då och då, häller vatten över sig och sätter sig igen. Luften står i rummet som en illaluktande massa. Den stora lerskulpturen i sina klutar stinker. Det lägger sig över bröstet, när man kommer in.

Även katten reser sig emellanåt från sin älsklingsplats på en av kavaletterna, sträcker på sig, går ett par gånger runtom sig själv och lägger sig ned igen. Eller

går fram till skålen på golvet, där mjölken fort surnar — — —

Det kostar övervinnelse att gå ut, när kvällen kommer. Ett slags skräck för att göra det börjar smyga sig på henne. Men hon känner den sedan gammalt, vet att hon inte får låta den ta makten över henne. Och hon går. En smula yr och osäker i början, med ett ansträngt uttryck i ansiktet. Hon sätter sig på en bänk i Parc de Montsouris —

Här har sommaren en fredad plats. Mörka, tunga av yppighet stå träd och buskar, släpa med bladmassorna mot marken. Skymningen ligger full av doft, tysta sitta människorna på bänkarna. En försenad fågel flyger hem, den första fladdermusen sveper ljudlöst tätt förbi. Båglampor tändas här och var, gömda bakom kastanjernas jättekronor, kasta stora cirklar av grönaktigt ljus över planerna. Någon borde dansa i det ljuset, fauner och nymfer, rysk balett —

Det händer att någon viskar: — Är ni ensam, mademoiselle? Man svarar hövligt och undvikande, beger sig kort därpå till en annan del av parken —

Albertes lemmar bli svala som marmor i hettan. Lägger hon handen under klänningens urringning, är axeln kylig och glatt som polerad sten. Men i själen är det som om sår ginge upp. Hon kommer hem till den stinkande ateljén, och plötsliga tårar fukta ögonen, hon gömmer ansiktet i händerna.

Och natten går sin gång. Ett virrvarr av halvvaken dröm, fullt av vånda, en rad plågsamma, osäkra uppehåll i dunkla gränstrakter med ett och annat våldsamt, brutalt ryck tillbaka i verkligheten. Plask med ammo-

niak över värkande nyckelben, febrilt skriveri på lappar, som olästa slängas ned i kofferten, ett smärtsamt uppvaknande som från de döda, när katten jamar och vill ut —

Det var något hon skulle ha gjort med sitt liv, något annat än detta. Det går en stig någonstans som hon inte finner. Det är och det är inte hennes eget fel.

Okunnig man vakar alla nätter. Ängslas för likt och olikt. Matt är han, när morgonen bräcker, men samma ve är kvar, som varit.

Samma ve är kvar, som varit. Det står i Havamal. I Eliels exemplar mellan stenarna på bordet. En gammal sanning alltså.

— — —

En dag med samma stillastående hetta öppnar Alberte i ett anfall av pliktkänsla den stora zinkfodrade låren med Eliels lera. Med bortvänt ansikte, för att slippa synen av gråsuggorna som förskräckta kila åt alla håll där nere, manövrerar hon den tröga sprutan, ordnar med de fuktiga trasorna, som ligga över leran. Då höras steg på grusgången, förbi ett visst ställe. Ness, tänker Alberte. Gudskelov att dörren är stängd och att jag har något på mig. Det kunde ha kommit olägligare —

Det knackar. Hon svarar: — Vem är det? I detsamma går dörren upp, och Alberte far samman, släpper trasan och drar sitt lätta plagg tätare om sig, slår armarna omkring sin person, som om det skulle hjälpa, blir stående som förlamad med benen tätt till varandra, medan rodnaden skoningslöst sköljer över henne. Hon känner sig totalt förlorad liksom i gamla dagar

hemma. Det hugger till i henne: Hur skall jag kunna röra mig? Jag kan ju inte röra mig —

— Uh ha, hvad er det De staar og gör? Hvad er det for noget ækelt i den kasse?

Det är dansken med glasögonen som står i dörren, det är inte alls Ness. Till honom hade hon kunnat säga några korta ord: — Vänta utanför — kom igen senare — det passar inte just nu. Vad skall hon säga till den här? Lång, skuggande för solen utanför, står han där med hatten i hand och far med näsduken över pannan. Axelstoppningen flyttar på sig, glasögonen fånga en grön reflex från det stora fönstret längst in i ateljén. Är han en syn, en optisk villa, så är den åtminstone försedd med komplett utrustning. I stor förvirring hör hon sig själv förklara: — Det är lera —

— Är det? Det ser minsann oaptitligt ut. Men såna saker förstår jag mig nu inte heller på. Säg, kommer jag rysligt olägligt?

Nu är det som om det låste sig också för honom. Han yttrar stammande: — Ni måste för all del säga rentut, om ni helst ser att jag går igen — jag — jag. Så bryter han av: Men riktigt snällt av er är det förstås inte, om ni låter mig gå med detsamma i den här värmen. Jag är närapå död —

Alberte ser upp, möter ett leende under glasögonen och återfinner ett slags oväntad balans: — Jag höll på att byta klänning — vill ni vänta lite utanför — ta en stol?

— Följer ni så med ut ur stan åt ett eller annat håll? Med en båt nedför Seinen eller någonting sådant?

Alberte betänker sig bråkdelen av en sekund. Så sä-

ger hon: — Ja, gärna det. En stor lättnad stiger med detsamma upp inom henne, någonting liknande känslan att slippa ut ur ett fängelse.

Hon står orörlig, medan han mycket förstående själv bemäktigar sig närmaste pall och försvinner med den. Bakom den stängda dörren rotar Alberte en liten stund nervöst bland sina två klänningar, fastän det med hänsyn till temperaturen bara kan bli fråga om en av dem — den utan ärmar.

— Har ni tänkt stanna här jämt?

Frågan faller lite på sidan om samtalet, liksom av en händelse, och Alberte känner gamla försvarsanstalter mobiliseras inom sig. Tänkt? Hon har ingenting tänkt. Tänker man sådant? Man räddar sig i land någonstans och väntar på nästa möjlighet. Det gällde att undkomma, och hon undkom hit. Hon svarar sitt lilla sedvanliga: — Jag vet inte — — —

— Det är ju en hel rad somrar som ni har varit här?

— Sju med den här — — —

— Och ni har inte alls varit härifrån?

— Inte alls.

— Men varför? Här finns ju så mycket vackert att se också på andra håll i detta härliga land. Är det ert arbete som hindrar er?

— Jag arbetar inte, svarar Alberte, illa till mods. Detta är en otrevlig stund med halva och tomma svar, som hon gömmer sig bakom. Man har den tillvaro man kan. Hennes är ingenting att visa fram. I regel inbjuder hon inte heller någon att bese den. På Montparnasse går den mycket väl an, men någonting för väluppfostrade människor från ordnade förhållanden är den inte. Likväl sitter nu här en av dem och sysslar med den. Det är hennes eget fel. Vad hade hon här att göra?

— Såå? Det lät på Eliel som om ni skrev i tidningarna?

— Nej, långtifrån — — —

— Så har jag missförstått honom. Nå — men ingenting kan man ju göra på landet också — — —

— Ingenting — — — Alberte är ett ögonblick frestad att svara lite fränt. Alltid skall det då dyka upp en eller annan som hittar hennes ömma punkter och petar på dem. Hon hejdar sig, tänker: I värsta fall får jag göra allvar av att ge Ness några lektioner. Liksom i förbigående svarar hon: Jag har ett par elever — — —

— Jaså? I franska? Ja, men det är ju i alla fall ett arbete. At undervise, det ved jeg skam hvad er. Och de där eleverna, reser inte de heller?

— Nej, svarar Alberte.

— Hör, ni får inte bli ond. Ni har så rätt i att jag bör passa mina egna saker. Jag tycker bara att ni ser blek ut. Och så den här förfärliga hettan, som är här, och luften inne i stan. Det kan inte vara bra för er att gå här på det viset sommar efter sommar.

— När jag nu helst vill gå här, säger Alberte, blidkad men tryckt av denne vilt främmandes omtanke om hennes person.

Mannen som hon talar med ser fundersamt på henne genom glasögonen. Han sitter vänd från ljuset med armbågarna på bordet och en senig, solbränd hand lagd på bordsskivan. När ingen reflex döljer dem, äro ögonen grå, uppmärksamma, då och då lite frånvarande som i eftertanke. Ansiktet är det alltjämt svårt att få något riktigt grepp på. Man vet egentligen ingen-

ting annat om det än att det är skägglöst, brunt och benigt, med en böjning någonstans på näsan. Hans namn är Vejgaard, ett vardagsnamn, som liksom vill halka förbi örat. Kombinerat med det, som han så småningom avslöjar om sig själv, blir resultatet någonting av taktfast tramp i led. En av de förträffliga, en oklanderlig. Man kan önska att man vore som de, i samförstånd med dem är man inte — — —

Bakom honom bilda mörkt löv och grenar ett fylligt mönster mot Seinens grågröna vatten. Framför honom på duken två halvtömda vinglas, kaffekoppar. Blå och nyckfulla rökvirvlar från en snugga och en cigarrett stiga mot ovan, liksom otåligt viftar han bort dem ibland. Det är i Bas Meudon, på en liten restaurang alldeles nere vid stranden, en av dem som basera sin rörelse på friturekokt Seinefisk.

Alberte däremot sitter belyst av kvällssolen, som skiner in på henne mellan grenarna. Det är en av hennes olyckor att hon alltid kommer i full belysning, när andra sitta i skydd av skugga. Ett aldrig helt övervunnet behov att gömma sitt ansikte och sin person bor inom henne sedan barndomen, dyker tidvis upp ur sin undanträngdhet. Ovillkorligen håller hon huvudet lite på sned, så att den profil, där skelandet ses minst, fångar det mesta av ljuset. Hon är en mästare i att förnimma dess spel över dragen.

— De er bestemt en underlig stivsindet lille en? Så ni går här alldeles ensam? Alla era vänner är ju borta, eller hur? Fru Marusjka och fröken Liesel och den amerikanska damen, vad var det nu hon hette? Potter? — Och den norska målaren?

— Ness? Han är inte på landet.

— Jaså, han är här? Ja — och så har ni ju den ryska operasångaren —

Rodnaden stiger våldsamt och plötsligt upp i Albertes ansikte, bultar i örsnibbarna: — Honom känner jag inte — han var på genomresa —

— Nå, det var nu inte så allvarligt menat. Och ni skall inte tro att jag inte tyckte synd om er den där kvällen hos fru Marusjka. Karlen skulle ha kastats ut. Men Eliel bad mig ju om att inte lägga mig i det. Jag kunde inte heller låta bli att ha en smula roligt åt honom, han kom minsann ingen vart, det saa saa grinagtigt ud. Bli nu inte ond igen. En sådan tölp. Har fru Marusjka många vänner av den kalibern?

— En och annan, säger Alberte och möter tappert glasögonen ett ögonblick. Hon ser en glimt av munterhet i dem och förvirras en smula av det.

Det är ett av dessa samtal som med möda hållas i gång tack vare den ena parten. Det släpar sig tungt efter marken, vill inte lätta och ta fart, så att orden locka och hjälpa fram varandra. Överhuvudtaget ångrar Alberte helt tilltaget, ehuru hon sitter sorglöst vid dukat bord och själv har valt restaurangen. Gammal lamslagenhet smyger sig mer och mer över henne, oövervinnlig inre bundenhet.

Vidare mycket om sig själv har hon inte ryckt fram med. Men ett och annat har inte kunnat undvikas. Då ha de fundersamma ögonen sett ännu mer fundersamma ut. Alberte har ibland gjort helt om, liksom inför ett riskabelt hinder som hon i sista ögonblicket bestämt sig för att inte ta, har i hast förskansat sig

bakom språket, hennes alibi i liknande fall. Hon kan inte låta bli att tänka på hur mycket roligare det skulle ha varit att sitta här med Rasmussen. Men något dylikt hade förbjudit sig själv. De köpte vofflor i St. Cloud, våldsammare voro inte deras utsvävningar —

Emellanåt faller samtalet fullständigt till marken. Det blossar till i pipan på andra sidan bordet, det kratsas och petas i den, den knackas ut och stoppas på nytt, ögonen som höra till bli avlägsna och liksom borta i något annat. Men de komma igen, och rösten tar fatt liksom med nytt mod, tar upp helt andra ämnen: — På landet var det varmt, men det var ingenting mot vad det är inne i Paris. Alla avrådde också från att ge sig in hit vid den här tiden, men det gick inte alls att arbeta där ute. Huset var fullt av gäster bittida och sent. Och så var det det här rummet som en fransk student ställt till disposition på fjorton dagar. Det ligger så trevligt, alldeles vid Luxembourgträdgården, strax intill museet. Man ser ned i trädgården — ja. Och ni längtar aldrig hem? försöker rösten sig ånyo med Alberte — — —

— Aldrig, försäkrar Alberte förhärdad. Och möter åter ögonen ett ögonblick. Det är liksom oundvikligt, ett slags nödvändig konsekvens av att stå för sina ord. Det blossar till flera gånger i pipan.

Nere på Seinen blir det livligare fram mot skymningen. Proppfulla ångbåtar anlöpa bryggan, de sorla av röster, av sång och skratt. Roddbåtar glida förbi under grenarna, som hänga ut över vattnet, en och annan kanot, manövrerad av halvnakna roddare. Den lilla kaféträdgården befolkas. Med varje båt strömma nya

gäster till, stuvas ihop, tätt och på varandra, medan skämtsamma ord korsa varandra från bord till bord. Bombarderad från alla håll med goda råd om hur han skall bära sig åt, går värden omkring med en stol, stiger upp och ned och tänder papperslyktorna, som hänga i girlander mellan träden. De glöda fantastiskt mot den ljusa aftonhimmeln, trädkronorna mörkna till silhuetter, skratt pärlar, man vet inte längre riktigt från vem det kommer, luften är ljum, ren, full av doft. Nu ska vi ha mera vin, förklarar Vejgaard.

Den öppenhjärtighet och det behov att ventilera sig själv och sitt eget, som förr eller senare kommer på folk, när de sitta bänkade på en fransk friluftsrestaurang, äro med ens över honom. De få det hela på håll, revidera och sammanfatta. Han lutar sig fram över bordet, suger på sin pipa och förklarar att Paris är staden att arbeta i framför andra, det är det inget tvivel om. Han måste hit ned på ett år eller två, skriva sin avhandling färdig, lära sig språket, leva sig in i denna franska mentalitet, som är och blir världens salt. Men han har studieskulder, har också andra förpliktelser. Han har tänkt igenom saken, det blir att hålla ut ännu en tid där hemma, dras med pojkarna — — — ja, för han undervisar i skolan i Horsens, ger för resten privatlektioner också. I matematik. Det är ingalunda tråkigt, pojkar är inte tråkiga, hurudana de än är för övrigt, han kunde bara behöva lite tid för egen räkning. Nå — det kommer väl så småningom.

Alberte hör på med hövlig uppmärksamhet, sticker då och då in ett ja eller ett nej. Akademiska grader passera under samtalets lopp, i förbigående nämner

han också sin vetenskap, denna den rena tankens byggnad. Alberte ser ett ögonblick linjer och rutor i luften och förbinder ingenting därmed.

Han kommer att tala om sin syster, gift med en affärsman här nere, en svensk, trälast, pappersmassa. De ha det bra, stor våning på Avenue du Roule, landställe i Calvados, bil, två söta barn. Nå — hon har det naturligtvis utmärkt på många vis — Vejgaard bryter av, karvar i pipan med fickkniven — — —

— Någonting på tok med systern, inregistrerar Alberte. Ett eller annat. Hon ser så intresserad ut som hon kan och säger: — Jaså?

En melodi vaknar plötsligt ute i skymningsdunklet, spelad på en ensam violin. En av dessa valser, som bryta in över Paris, äro på allas munnar en tid och förstummas igen, undanträngd av en ny. — Han spiller sgu godt, säger Vejgaard. Han har också ett gott instrument. Alberte tiger visligen. Hon förstår sig inte på att tala musik, hon vet bara att den i regel blir på ett eller annat sätt ödesdiger för henne, går som en eldande eller upplösande ström genom blodet på henne, gör henne bedrövad eller nästan otyglat munter, så att hon måste ta till tystnaden för att inte ge sig över, får henne att se syner. Det kommer ännu en vals utifrån mörkret, den lilla trädgården brusar av bifall.

Under detta har en ung man kommit in i det osäkra ljuset från pappersballongerna, går från bord till bord med hatten i hand. Vejgaard lägger en tvåfrancs i hatten, han tackar också för musiken, säger några erkännsamma ord på sin obehändiga franska och sträcker ut handen efter fiolen, håller den varsamt, lämnar

igen den med ett leende och en nick. Musikanten småler också, inåtvänt och melankoliskt. Han stannar vid Vejgaards och Albertes bord, spelar liksom riktat till dem en av Chopins nocturner. Under den korta tystnad, som följer, sveper han in fiolen i en duk och försvinner, ljudlöst som en skugga, mager och blek, med kläderna i hängande veck, medan bifallet slår upp bakom honom liksom försenat och till ingen nytta.

För Alberte är det som om ett strömdrag från det stora livet där ute höll på att suga henne med sig. Krav välla fram över henne, forsa dunkla och förvirrande som rus genom alla ådror. Medkänsla utan gränser, en värme som skulle kunna föra henne med sig ut i vad som helst. Hon hör sig själv tala fort ett ögonblick om Gud vet vad. Och när Vejgaard sträcker hals efter violinisten och säger: — Vad det är synd i alla fall — strömmar ny värme genom henne vid dessa vanliga ord, någonting liknande en stor tacksamhet.

Från och med nu kommer ett samtal i gång över bordet. Alberte känner att hon lyssnar på ett annat sätt, förnimmer sina små halva yttranden som någonting levande, infogade i ett sammanhang. Hon berättar också något om sig själv, något högst omotiverat för resten. Det är inte riktigt klart hur hon kommit in på det. Det är om hur hon kände det, när hon på sin tid reste hemifrån, den naiva känslan, som grep henne redan ombord på båten, att omsidér ha störtat sig ut i livets brus. Det är komiskt att tänka på — — —

— Nå — det tycker jag inte, kommer det förstående från andra sidan bordet — — —

Hon kom till Trondhjem en kväll. Det var redan

mörkt, det regnade, gatläggningen glänste våt i lyktskenet efter kajen. Droskorna hade uppslagna suffletter — — —

Det var något i ljudet av hästarnas hovar mot stenläggningen, i hjulens skramlande uppåt Bratören, som i högre grad än de stora husen och de många ljusen slog Alberte som kontinentalt, något av världsvimmel. De hade inte stenläggning någonstans i småstaden hemma. Det var gräsligt naivt — — —

— Ja — men fullt naturligt. Just så måste ni ju känna det. Nå — och så kom ni hit ned?

— Jag gick en vinter i Kristiania — — —

— Eliel sa att bägge era föräldrar är döda. Och nästan samtidigt — — —

— Det var en olyckshändelse, svarar Alberte, hon halkar förbi det och säger fort någonting om nödvändigheten av att få komma ut i världen, man kan inte gå hemma jämt. Men hon tyckte om tonen i Vejgaards fråga. Den hade ingen nyans av närgånget deltagande, den trängde sig inte på henne på minsta vis, var välgörande saklig — — —

Sin egen röst däremot sitter hon och lyssnar till, som om den var ute på egen hand. Den talar någonstans i luften utanför henne, är som en annan människas röst. Jag är bestämt lite full, tänker hon förfärad: Vad är det allt jag sitter och säger? Gudskelov att det är en flyktig bekantskap, en av dem som kanske kommer på tal om något år någonstans och som får en att säga: — Herregud, honom har jag visst träffat en gång, när jag tänker efter — — —

Herr Vejgaards ansikte är nu mycket otydligt. Det får bara ett svagt orangefärgat ljus från en döende papperslykta rakt över huvudet på honom. Men då och då blossar det till i pipan. Efter en stund säger detta bristfälligt belysta ansikte: — Varför är ni så tyst?

— Är jag tyst?

— Ja. Men nu börjar ni väl också bli ordentligt trött.

— Kanske, säger Alberte. Hon känner med ens all den friska luften hon fått i sig, vinet hon druckit, som en tvingande tyngd i kropp och lemmar. Hon skulle kunna lägga huvudet mot bordet och somna — — —

— Så får vi väl se att komma hemåt igen. Skål, och tack för att ni kom med, det var snällt av er. Men det var också en god idé av Eliel att skicka mig ett kort och tala om att ni bodde där ute. Annars hade jag inte känt en människa här — — — det havde slet ikke været sjov —

— — —

De följas åt till Montparnasse, där Alberte tar spårvagnen. Vejgaard kommer tillbaka till hur belåten han är över att bo på den här sidan Seinen. Det var ingenting med att bo som han gjorde sist — — —

— Det var för fint, säger Alberte sömnigt och sakkunnigt.

— Netop, svarar den danska rösten så ljust, som om han funnit nyckeln och lösningen till livsviktiga problem. En smula förvånad ser hon upp i de två glasögonen, som spegla en lyktas sken och dölja blicken.

— Tack! Tack för att ni kom! säger rösten igen

och stiger från det första tacket upp på det andra. Og paa Gensyn, säger den och går ned igen.

Ännu mer förvånad trycker Alberte handen som räckes henne, tackar på sitt håll. Inne i spårvagnen sjunker hon bort i slapphet. Väl i säng, somnar hon mot all vana med detsamma.

Det kan inte nekas: dagarna innebära något nytt. Alberte erkänner det för sig själv, om inte förr, så när hon en morgon ljuger Ness mitt upp i ansiktet för att förbehålla eftermiddagen åt sin nya bekantskap. Tidigare skulle hon helt enkelt ha sagt nej, hon hade inte lust. Nu bygger hon upp osanningar, gör anstalter.

Ness har dykt upp igen, brun, hopbränd som till någonting fast och outslitligt av värme och arbete ute i solskenet. Han ser bondaktigt bra ut, nästan en smula tattaraktig, om det inte vore för ögonen, som äro för ljusa, för porslinsblå. Det kan vara vackert med svart hår och blå ögon, hos Ness är det bara tokigt.

Han ämnar sig ut ur staden för att måla, han känner inte mycket till omgivningarna. Skulle inte fröken Selmer kunna visa honom några goda motiv? De kunde ta mat med, äta ute i gröngräset? I skogen någonstans?

Alberte försäkrar att hon är upptagen. Resande hemifrån. Hon rekommenderar honom Charenton, Vincennes, väl vetande att åt de hållen skall hon åtminstone inte, vart det så blir. Har han aldrig varit ditåt? Där är väldigt måleriskt.

När han går, tycker hon lite synd om ryggen på honom, kan kosta på sig det. Den ser ensam ut.

Och hon rotar bland sina klänningar, bestämmer sig åter för den utan ärmar och drar, pärlande av värme,

i väg till Luxembourg eller Parc de Montsouris. Eller hon gör i ordning tebord med öppen dörr mot passagen. Femtio kronor för en korrespondens, som hon för länge sedan hade släppt hoppet att få någonting som helst för, har som en Guds lycka ramlat ned över henne. Hon kan uppträda ståndsmässigt med gott te, goda cigarretter, blommor på bordet. Klodörren har en lugn tid, det bidrar också till en viss festivitas, en omständighet som emellertid går herr Vejgaard fullständigt förbi.

För övrigt slår han sig aldrig länge till ro, tömmer hastigt sin tekopp och vill i väg, ut ur staden eller bort till en av parkerna, sätter såtillvida långtifrån tillbörligt pris på arrangemanget. Det kan göra Alberte lite flat, komma henne att känna sig en aning kränkt på alla lösa existensers vägnar. Hon har lagt en kudde i den trasiga stolen, det syns inte att den har ett hål, känns inte heller, när man sitter. Det ena med det andra, hon har gjort sitt bästa. Men här märker man tydligt, var gränsen går — — —

Överhuvudtaget kan det komma skuggor dragande genom henne. Hon minns en bal från vintern i Kristiania. Det var hos en av kusin Lydias väninnor som till allmän förtjusning inviterade Alberte, fastän Lydia var gift och hemfaren. En utsökt vänlighet med andra ord.

Det var i stora, höga, lite tomma rum någonstans uppe på Frognerveien. Alberte satt mycket. Hon kände ingen och var alldeles utanför. Men det hände ju att en och annan kom anstigande — — —

Då frågade hon sig själv, medan hon tyst och styv

vände runt med dem: Varför kom han och bjöd upp? Var det av medlidande eller därför att han inte visste något annat att ta sig till just nu? Tanken var ingalunda ny, hon hade den med sig från borgarbalerna hemma. Här sattes den på sin spets, här hade ingen förpliktelser av något slag mot henne.

Hon bär på den än. Den reste sig som en orm, när Vejgaard en dag i förbigående sade: — Vi är som två som sköljts upp på en öde ö, är vi inte?

De ha ingenting annat att ta sig till än att hålla ihop, flög det elakt genom Alberte. Hon lät ingenting märka, nickade bara och skrattade lite. När det kommer till kritan, måste det ju vara just detta, som denne glasögonman från en annan värld vill henne, ha sällskap på ön. Såvitt hon kan se, klarar han annars sig själv på alla sätt, vandrar i kyrkor och museer tidigt om morgnarna, ”innan asfalten börjar koka under en”, sitter sedan och studerar hemma, nere i Luxembourgträdgården eller på biblioteken, tar sig fram överallt med sin haltande franska och har förklarat att han inte kommer att sätta sin fot i de stora magasinen. Han har gått där med sin syster, det var förfärligt — — —

Utan besvärligheter är ställningen inte. Det är till exempel ingen hemlighet längre att Alberte inte har en enda elev. — Nå — och de där eleverna? sade Vejgaard redan andra dagen, de voro ute tillsammans. När är det ni har dem? Om morgnarna kanske? Han såg muntert på henne, blossade på pipan. Och Alberte blev plötsligt eldröd, fullständigt överrumplad. Hon, den drivna mästaren i försvarsanstalter, hade glömt att låta eleverna figurera på dagordningen. Detta fak-

tum, inte själva osanningen, gjorde henne flat. Det var inte annat att göra än att skratta och ge sig, säga några lättvindiga ord om att ja, det var nog inte så farligt med dem, inte just nu — — —

Även Vejgaard skrattade.

— Nå, sade han. Lite senare kom det emellertid. Men att ni bara går här på det viset — jag förstår inte riktigt — — —

Själva temperaturen för med sig att man växlar ord om personliga ting. Alberte och Vejgaard sitta mycket, på stolar, på bänkar, på småkaféer, sitta här och sitta där. Stumma som fiskar kunna de ju inte sitta där. De kunna inte heller i all oändlighet språka om vad de se, ha sett, tänka se. Och Alberte kan inte säga mycket om sina erfarenheter av förhållandena, förrän Vejgaard har liksom en tråd att rycka i. Och han rycker. Fundersamt, blossande på pipan och under munterhet, som snabbt går över i allvar igen. — Nå, men så har ni således — — — så är ni således — — — så brukar ni således, hugger han in. Han nystar också upp, han minns. Och som den räknemästare han är lägger han utan svårighet ihop två och två och kommer till fyra. Efter det där med eleverna är Albertes ställning på det hela taget ganska osäker. Hon får gång på gång lov att överge positioner och söka förskansning bakåt i tiden. En inte så helt ringa del av hennes tillfälliga och lösa existens från hotell till hotell utan mål och utan mening har redan nystats upp. Det händer att hon säger: — Jag är rädd att de hemma ska få höra det.

— Nej, nej, nej — — — sådan är jag då inte, säger Vejgaard.

Så fullständigt oklanderlig är han inte själv. Han har till exempel en frånskild hustru gående hemma i Horsens. Om henne talar han som om han hade dåligt samvete. "Egentligen så synd — i grund och botten en söt och rar liten flicka — men det var en barnförlovning, och det går nu för det mesta inte bra, man utvecklar sig så helt olika. Det var i hög grad mitt fel, jag skulle ha vetat bättre. Nå — hon är ung, hon skulle kunna bli lycklig i helt nya förhållanden, bara de gamla hemma ville sluta tro att det kan lappas ihop igen, men sådant blir gärna gamla människors käraste tanke. Ibland har man ju mest lust att springa ifrån allt-ihop — — —"

Jaha, tänker Alberte, hon känner sig nästan en smula rehabiliterad av att även ordnade existenser kunna känna den lusten. Hon överraskar sig själv med att tänka på hur den här mannen kan se ut, när han inte är sommarbrun. Då är han väl så där lärarblek antagligen. Förälskad i honom riskerar hon åtminstone inte att bli. Inte i en lärare med glasögon, bosatt i ett skandinaviskt land. Hela hennes självbevarelsedrift reser sig däremot. Hon är inte långtifrån att betrakta de förhandenvarande omständigheterna som absolut säkra preventiv — — —

— — —

En eftermiddag följer Alberte med till Neuilly, till Vejgaards systers hem. Han glömde några böcker där, när han senast var i staden. Nu visa de sig nödvändiga. Ingen är hemma, men conciergen har nyckel.

Det är ett stort, stilla hus med röd gångmatta uppför vita marmortrappor och en concierge i svart, i stil

med henne hos mr Digby. Hon mäter Alberte från ovan till nedan och meddelar i en ton, som om hon tvådde sina händer, att ett par av tjänstefolket just är i staden. Joseph och kokerskan. — Monsieur har bara att ringa.

Alberte ryggar lite, betänker sig. Är det folk i våningen, ställer saken sig annorlunda, hon passar inte i ramen. Men Vejgaard övertalar henne: — Kom med nu bara. Jag försäkrar att det är riktigt präktiga människor, de är gifta med varann och har varit hos min svåger i åratal. Jag tror att de kunde gå genom eld och vatten för hans skull. De hör till det slags gamla franska tjänare, som man inte finner maken till på andra håll. Så får ni också ett litet intryck av hur min syster har det — — —

De sista orden bestämma Alberte. Denna syster, som är gift med en snäll och förträfflig men alltför gammal man, överöses med livets goda men inte får så mycket som flytta på en blomkruka i det välordnade ungkarlshem hon en gång kommit till, är inte utan intresse. Ett styggt ord undslapp en gång Vejgaard: Gammalmanskärlek. Han försökte släta över det igen, men sagt var sagt. Alberte har liksom en känsla av att få kika in i berget till trollet.

Joseph öppnar. Han har ett runt, blitt ansikte, fullt av helt små rynkor på ytan, som muntert dra ihop sig vid synen av Vejgaard men jämnas ut i bekymrat, nästan förskräckt allvar, när det visar sig att Alberte är medlem av expeditionen. Det är som om någonting vänligt, som han tänkt säga, plötsligt vissnar och dör

på hans läppar. Han går emellertid före, visar vägen in i ett stort, halvmörkt rum, där dämpat ljus faller in i strimmor, slår från luckorna och öppnar fönsterna. När han går, har Alberte känslan att han inte riktigt stänger dörren efter sig.

Vejgaard har redan försvunnit in på sitt rum. Alberte sitter där, i en tung fåtölj Louis Quatorze, och är allt annat än på sin plats. I sin urblekta, ärmlösa, lite för urringade klänning, sin hatt av eget fabrikat och sandaler kontrasterar hon starkt mot möblerna i kungliga stilarter, väggarnas bataljmålningar, i tunga ramar, samlingen av gammalt kinesiskt porslin i montrer och åtskilligt annat. Framför allt mot Joseph. Genom de öppna fönsterna ser hon ut på ett smidesjärnsgaller. Där bortom röras bladen i en platankrona lättjefullt av ett nästan omärkligt luftdrag, som strax domnar bort igen. Doft av god mat blandar sig med rummets atmosfär av instängd luft och bonvax, den följde Joseph i kölvattnet. Hon känner sig bevakad och iakttagen, far samman, när ett stort taffelur av guldbrons plötsligt ger sig till att slå sex klara, klingande slag, liksom om det ville markera att nu kunde det vara nog. Hennes flyktinstinkter röra på sig — — —

Men där är Vejgaard med böcker under armen, intet ont anande naturligtvis, som män äro. Och som den man han är får han en rent förtvivlad idé: — Här luktar sannerligen gott. Aa — — — hun laver en dejlig Mad, det Menneske. Nu ska vi minsann få henne att servera oss en liten god middag. Om det inte blir så mycket, blir det åtminstone utmärkt, det kan jag garantera.

— Nej, tack så mycket! ropar Alberte avvärjande. Men Vejgaard är redan i dörren: — Joseph!

Förbi honom ser Alberte in i en matsal, som med sina dimensioner, sitt halvmörker, sin tunga barock ytterligare bestyrker henne i att vilja härifrån.

Genom dörren föras lågmälda förhandlingar. Vejgaard bemödar sig på sin brutna franska. Joseph replikerar oerhört korrekt med en nyans av kyligt beklagande i rösten: — Vi var inte förberedda på gäster, monsieur — monsieur kan själv tänka sig — — —

— Men någonting kan man väl få, framhärdar Vejgaard. Vi kan gott vänta en stund. Marie Catherine lagar så utmärkt mat — très bon — — —

— Impossible, monsieur. Biklangen i Josephs röst av ledsnad över det inträffade får Albertes bägare att rinna över.

— Jag vill ingenting ha, jag vill gå, säger hon skarpt och högt.

Den långa manspersonen vid dörren vänder sig om, drar upp byxorna, som han på sommarvis har i svångrem: — Jag är gräsligt ledsen, men han vill inte. Jag förstår inte vad det går åt dem i dag. De är annars så tjänstaktiga, vet rakt inte hur väl de vill. Jag var ute i köket till Marie Catherine för att säga god dag till henne — hon var också annorlunda än hon brukar —

— Kom nu bara, låt oss gå.

— Om jag bara kunde förklara mig ordentligt. Alltsammans måste ju vara ett rent missförstånd — — —

— Är det den här vägen? säger Alberte och vill anträda återtåget — — —

— Ja. Nej! Vi går en annan väg, så att han inte

behöver släppa ut oss en gång. Jag är så ledsen, jag vill helst inte se honom mera — — —

De vandra genom rum, där alla luckor äro för. Svagt ljus faller in i vågräta strimmor. Alberte skymtar anhopningar av möbler i överdrag, glimtar av förgyllning, takkronor i tarlatanspåsar, massor av småsaker. På ett håll träffar ljuset ett prisma, brytes, flimrar dämpat och flerfärgat, dallrande mitt i halvmörkret. Foten träder mjukt och djupt.

Gammal undangömd motvilja vaknar inom henne. Hon har en inrotad skräck för rum, fulla av föremål. De tynga ned och vilja hålla en fast, verka tvång och tillrättavisning. Den är i sanning att beklaga, som är gift med allt det här.

Hon törnar emot en bordskant och slår sig. Någonting på bordet vacklar och gripes i sista stund av Vejgaards räddande händer: — Akta er! Slog ni er? Här är lite för fullt — lite bric-à-brac och antikvitetshandel. Men här finns en del vackra gamla saker. Det är skada att allting är övertäckt, det skulle ha roat er att se —

— Å, tack — — —

— Seså, nu är vi i tamburen. Nu ska vi bara gå riktigt tyst, så har vi lurat honom. Nå — det är nog inte så illa ment från hans sida — — —

De äro nästan ute genom dörren, skola just dra igen den efter sig, då Joseph plötsligt står där. Konsternation och sorg stå skrivna i hans vänliga ansikte, han framför med låg röst, liksom konfidentiellt och riktande sig uteslutande till Vejgaard, sina egna och Marie Catherines beklaganden. — De beklaga, beklaga oändligt. Måtte monsieur förstå dem! De vilja ingenting

hellre än att stå till tjänst. Men om monsieur önskar ta emot gäster här uppe, vill monsieur då vara av den godheten att säga till om det på förhand och — Josephs ton blir nästan bedjande — till herrskapet själv. Skulle monsieur däremot önska bo här några dagar, är det ingenting som hindrar, de stanna här till om onsdag, han och Marie Catherine, de önska ingenting hellre än att vara tillmötesgående mot monsieur — —

— Vad är det han säger? frågar Vejgaard. Jeg forstaar sgu ikke Halvparten — — —

Alberte bekvämar sig till att gå emellan och förklara saken: — Asch, vad är det för nonsens, säger Vejgaard argt. Ett sånt hårklyveri. Bed honom dra så långt vägen räcker. För resten skall han få höra av min syster och svåger.

Alberte meddelar Joseph senare delen av detta yttrande. Han hör på henne utan att se henne: — Bien, mademoiselle.

Hon rusar nedför marmortrappans röda matta, hör Vejgaard bakom sig förklara att han förstår sgu inte vad det gick åt karlen, känner conciergens granskande ögon i ryggen och står omsider på gatan igen.

Aftonsolen faller från väster. Platanerna hänga med alla flikar av blad och bark. Skuggan, som ännu för en stund sedan låg i skarpa fläckar under dem på trottoaren, kryper lång och tunn upp efter husväggarna. In över Paris står den kompakta himmel, som en glödhet dag lämnar efter sig. Luften är som fylld av gyllne damm.

Alberte går fort, förargad över hela situationen, försöker att gå den av sig. Hon skulle ha vetat bättre än

att ge sig in i detta, det är på sätt och vis hennes eget fel alltihop.

Vejgaard däremot kan inte släppa det: — Vad jag är ledsen. Vad tog det åt dem?

— Man improviserar inte utan vidare en middag, kommer det från Alberte — — —

— Mat? Å prat. De hade säkert fullt upp med mat, de har så rikligt med allting. Känner jag dem rätt, så hade de minst en hel höna där ute i grytan — — —

Alberte svarar inte längre, fortsätter bara att gå. Vid Porte Maillot vill Vejgaard absolut ha någonting att dricka. — Jag är både törstig och rasande, förklarar han. Och de slå sig ned, omgivna av damm och larm, av storstadens förbrukade andedräkt, sådan den mot kvällen, tjock av bensin och dunster, spys ut efter de stora utfartsvägarna som genom ventiler.

Vejgaard har ännu inte kommit till slut. Något blidkad säger han: — Ett missförstånd är det nu i alla fall. I grund och botten är det två förträffliga människor — — —

Alberte är trött på hela saken. Hon rycker på axlarna: — Ja, just därför. De hade rätt. De försvarade huset, där de tjänar. De trodde att jag var en från gatan.

Orden ha ramlat henne ur munnen, lite liknöjt och vårdslöst, lite för naket liksom. Sådant säger man ju inte till ordentligt folk från Norden. Nu ligger yttrandet där, malplacerat och tryckande. Hon tänker: Om jag någon gång talar rentut, går det alltid på tok. Det är bäst att jag håller mun.

— Det säger ni på skämt, eller hur? Glasögonen

riktas ett ögonblick undersökande mot henne, ge henne tydligt känslan att de inte finna skämtet på sin plats.

Hon försöker att slå bort det: — Jag menar att vi från Montparnasse — vi som inte hör hit — i de här kvarteren, där de inte är vana vid oss — — —

Tystnad. Det blossar flera gånger i pipan. Hårt knackas den ut mot ett stolsben, det blir karvat i den, den behandlas omilt och straffande som om den tillhörde de skyldiga. Så kommer det vredgat: — Jag kan inte med att ni säger sådana där brutala saker. Det — det passar er inte alls. Å — men det är på det hela taget en massa saker, som jag inte kan med, vid Gud det är, Alberte. Ja, förlåt, men ibland får jag lust att gräla på er som på — — —

— På pojkarna hemma, kommer det utmanande från Alberte. Hon ser rakt in i glasögonen.

— Ja, som på pojkarna. Å — jag vet ju mycket väl att någonting riktigt galet gör ni inte. Men ni går här och liksom slarvar bort tillvaron. Ja, *slarvar* bort den. Vad är det också för ett sätt att leva på? Ni målar inte, ni skriver inte, ni gör inte ett skapande grand. Har det inte gått på tok, så kan det göra det. Det finns en del som går här på det viset, bara går här, vill ni bli som de?

Det ger ett ryck i Alberte, ett ögonblick ser hon tydligt trasbyltena som ligga på bänkar. Så säger hon, och hon känner rodnaden stå högt i pannan av trots:

— Det var inte det vi talade om.

— Det kan vara, men nu talar vi om det.

— Vad är det som är galet? Var slutar det rätta och börjar det orätta? Har inte var och en lov att göra

med sig själv vad han vill? Är det orätt att jag står modell? Att jag försörjer mig som jag kan?

I detsamma har hon lust att bita av sig tungan. Vad skulle hon nu säga det där för? Épater les bourgeois, var det det hon ville? Det har i så fall misslyckats. Vejgaard ser inte alls uppskakad ut. Han säger lugnare än nyss och tänder pipan: — Det också? Det förvånar mig inte. Inte det minsta. Det går förträffligt ihop med allt det andra.

Alberte sitter stum en liten stund. Med förundran betraktar hon denne främling, som hon plötsligt blivit så god vän med att de träta med varann om hennes ömmaste punkter. Och som hon till och med tar emot bannor av. Här sitter hon och försvarar sig inte — —

Ett ögonblick senare konstaterar hon något nytt i Vejgaards sätt att se på henne, med små, snabba sidoblickar ner efter klänningen och upp på hatten, medan han fundersamt suger på sin pipa.

En liten främmande och egendomlig förnimmelse, liksom av makt, rör sig djupt i sinnet.

— Det blev således inte riktigt vad ni hade tänkt er, att komma till Kristiania?

— Tänkt? Alberte småler en smula ansträngt och kort. Hur kunna göra det klart för honom hur det var? För en människa som Vejgaard? Omkring allt, som han ibland säger om sig själv, står en bister atmosfär av små förhållanden, av oupphörlig kamp för att ta nya hinder. Han har gett lektioner och åter lektioner ända sen före studenten och sedan genom examen efter examen, skall fortsätta ännu ett gott stycke på samma vis. En kunnig, uthållig simmare och en höna, som fallit i vattnet, det är vad han och Alberte äro jämförda med varandra. Det som för henne var oöverstigliga hinder, en luft omöjlig att andas i, måste för en sådan som han te sig som löjliga bagateller, små barnsliga förevändningar för dagdriveri.

De sitta i gräset i L'Allée des Marmousets i Versailles. På en servett mellan sig ha de resterna av en måltid. När Alberte sträcker på halsen, ser hon den översta linjen av den väldiga, levande, gröna väggen bakom sig stupa i backen uppe vid slottet. Ännu är den varm av sol i ljuset. Men nerifrån kommer sned skugga krypande, blå och maklig. Allt har dimensioner, befriande bredd.

Med en sedan barndomen inneboende längtan efter lövmassor och sommarrikedom, efter överflöd av sol

och skugga, värme, doft och yppighet, omfattar hon parken här ute. Den dag som är insuper hon med samma begärlighet som första gången den kryddade aromen av buxbom och rosor, smaken av hö och sötvatten, som strömmar in från det vida landet runtomkring, det vilsamma lugnet över allting.

Nu väcka Vejgaards ord gamla grumliga minnen hos henne. Hon ser gråbrun, sotig, tilltrampad snö, som ligger avnött och tunn längs trottoaren, vanskötta och härjade husfasader, små förfallna staket, i ett och allt någonting outsägligt nerdraget och tarvligt — — — minns en underlig, ljusskygg söndagsstillhet, stängda mjölkbutiker med tre ensamma ölbuteljer utställda i fönstret, minns särskilt en, som brukade vara öppen. Hård och skrumpnad i sinnet stod hon utanför och fördjupade sig som på trots i dess armod. Utom med de tre ölbuteljerna ståtade den med ett fat blekgräddade småkakor, en pappask med lakritspipor, en annan med små champagneflaskor av skärt socker. Klockan över dörren ringde då och då, en kund slank ut eller in, skuldmedvetet bärande en gräddsnipa.

Det var något sjabbigt och tvivelaktigt över allt och alla i dessa stadsdelar om söndagen. De få människor, som färdades ut och in genom de osnygga portarna, gjorde intryck av att aldrig komma fram annat än när staden låg död och övergiven. De skyndade sig ut och in, slunko fort om hörnen, liksom rädda att bli sedda. Till och med enstaka hundar, som vädrande svansade ut och in i portgångarna och lyfte på bakbenet, gjorde det inte på samma troskyldiga och beskäftiga sätt som annorstädes.

Korsningen av Munkedamsveien och Engens gate, smågatorna upp från Vestbanen, Stubben och Ruselökveien. All ungdom strömmade upp mot bergen. Alberte hade varken skidor, utrustning eller vänner. Hemma på Parkveien sutto farbror och tant och väntade visiter. För att undgå dem och få röra på sig, gick hon ut. Ett behov att dyka så djupt ned som möjligt i olustig fulhet, när hon nu inte hade annat att dyka ned i, drev henne till dessa trakter.

Toppen — — — eller botten — — — nådde man, om man gick de rysliga trapporna genom basarerna upp eller ner till Viktoria Terrasse. Det stank urin i hörnen av trappsatserna, det låg stora spottklyschor på trappstegen. Det var inte vit, orörd snö eller kristallklar vinterluft, det var smuts och förnedring.

Bara ett var mera förnedrande, mera pinsamt — — att *promenera* uppför backarna med farbror och tant, långsamt i galoscher som en gammal människa, medan ungdom på skidor och kälkar myllrade omkring en. Vara bland dem, som försiktigt gjorde halt vid vägkanten, stodo och sågo på, när någon kom susande.

Hon kände det som en kränkning av hela sitt väsen, av själ och kropp. Hon var utsatt för en skam, som hon inte förtjänat och som var bittrare, än hon kunde bära. Hellre då Engens gate — — —

En dag, då hon var med på galoschpromenad, svängde plötsligt en skidlöpare, som kom i full fart nerför nedre delen av backen från Korketrekkeren, upp och stannade, kom tillbaka, springande på skidorna, ropade fröken Selmer, presenterade sig för farbror och tant. Det var Fredrik Lossius, en bekant som

hon träffat för ett par år sedan i de nordliga hemtrakterna. Han hade hört att Alberte var här nere, var glad att träffa henne och så vidare. Ville hon inte komma med ut och åka en kväll? Eller inåt Nordmarken en söndag?

Alberte sade nej tack, hon hade ingen utrustning. Det var sant. Hon hade skänkt de gamla tunnslitna skidorna med rottingbindslena till en fattig pojke i Oset, när hon reste hemifrån. De voro ingenting att visa sig med söder ut, skiddräkten ännu mindre. Hon hade visst i sitt lättsinne tänkt någonting om att nu kom en ny tid — — —

Nå, men utrustning skulle hon väl ha i varje fall, framhärdade Lossius: — Omöjligt att vara *här* utan sportutrustning, otänkbart helt enkelt — — —

Då inföll tant: — Albertes planer voro obestämda tills vidare, ingenting var riktigt avgjort, bäst att vänta lite med anskaffningar. Tack så mycket, herr Lossius.

Han sade adjö och fortsatte ned. Han hade väl menat att vara lite vänlig. Gick det inte, så gick det inte, adjö då. Men tant fann ännu en gång anledning att betona att Alberte skulle få användning för varje öre, vad hon så bestämde sig för, handelsinstitut, hushållsskola eller teknisk skola. Det fanns så mycket man kunde önska att ha, men — Visst en ryslig radikal den där unge Lossius, sades det. Synd om föräldrarna — hyggliga människor —

— Vad tänkte ni nu på? Ni svarar inte på vad jag frågar om. Nå — jag kan ju så någorlunda tänka mig det i alla fall.

Det är Vejgaard. Han ligger på magen i gräset, stödd på korsade armar, är utan hatt och glasögon. Då och då rycker det trött omkring de grå ögonen, som det gör på dem, som överanstränga sin syn. Så glimtar det plötsligt till i dem, blicken blir skarp, kan stå nästan borrande på Alberte ibland. Och åter rör den lilla egendomliga förnimmelsen av makt på sig, längst inne. Hon är faktiskt något av ett problem för den här mannen. Det är inte utan sitt lilla nöje att plötsligt komma med saker, som få det att blossa i pipan, säga till exempel liksom rent en passant: — Det var på det hotellet som det en vacker natt stod en estet mitt i rummet hos mig — — —

— En estet? kommer det genast, desorienterat, med ett bloss.

— Ja, en av de där figurerna från lite varstans, som går här. Frågar man dem om de skriver, målar eller modellerar, svarar de lite undvikande att de är esteter. Så där i största allmänhet. Den här var ungrare. Jag hade glömt att låsa dörren —

— Hm.

Mer blir det vanligtvis inte. Bannor har Alberte fått bara den enda gången vid Porte Maillot. En smula spännande är det i alla fall. Någonting som att våga sig ut på tunn is. Den kan brista.

Men det är förskräckligt vad som kan falla en in. Så som Vejgaard nu ligger där och för den långa, seniga handen genom det ganska långa håret, som gärna vill falla ner i pannan på honom, en gest han ofta har, kommer det över Alberte en högst omotiverad lust att ta hans huvud, ta det mellan sina händer och lägga

det i sitt knä. Ett fullkomligt obefogat medlidande med det väller upp inom henne. Det är som om det funnes dubbel botten i en, mångdubbel. Man vill och vill inte, är full av motsägelser. Det är för väl att de oklanderliga, de med reda och rubriker i känslolivet, inte kunna se in i en.

Det är långt lidet på eftermiddagen. Folk drar bort från parken. Handarbetande mödrar slå ihop de små fällstolarna, ropa till sig lekande barn och troppa av, tålmodigt släpande på dockor och små bleckhinkar, spadar och hopprep och teddybjörnar. Från Hôtel des Reservoirs höres slammer av tallrikar och bordssilver, från villorna längre bort pianoklink och barnskratt, brottstycken av samtal, slag av krocketklubbor, alla möjliga slags godartade små sommarljud.

— Hur kom ni egentligen underfund med att det var franska som ni skulle slå er på? De grå ögonen se forskande på Alberte, och hon tänker sig om, söker att famla sig tillbaka till de oklara föreställningar, som blevo bestämmande för henne den gången. Det var inte bara Paris med allt vad det korta, ljusa namnet hade i sig av löften, det var också något annat, rottrådar, som sträckte sig efter ny och fullständigt främmande mull, aningar, förkänslor, ett skimmer som stod om det lilla hon visste om landet och om varje ord i de oanvändbara meningar hon lärde i skolan: Min farbrors körsbärsträd äro talrikare än min tants äppelträd. Min kusin Annas hus är större än min kusin Karls.

— Det är ju hit man vill, säger hon.

Och med denna djupsinnighet ger sig Vejgaard till tåls. — Ja, jo, det är det.

Men Alberte får ett anfall av meddelsamhet: — Mot slutet av vintern bjöd tant Marianne i Grimstad henne till sig.

Hon kom till en liten backig och stenig stad av små vita hus med röda tak, till en sista rest av Sörlandsvinter, en aning av vår. Kvällar med grön himmel bakom hus och träd i mörk silhuett, begynnande fågelkvitter i skogen. Det rann inte från taken, gick inte över galoscherna någonstans, det hade ju inte varit någon snö att tala om. Landskapet låg inte vitt men brunt, gult och grått under den glasklara vårhimmeln, där en och annan sagolikt stor stjärna blossade fram och månen stod som en skära med en mörk cirkel i. I allt en ny, okänd vår. Och plötsligt en kväll något underbart, något aldrig upplevat — sträck av vildgäss.

Tant Marianne var en liten mager dam, nästan genomskinlig, annorlunda än Alberte tänkt sig henne. Hon såg rådvill och ängslig ut, när Alberte gjorde antydningar om Paris, gned två små tunna händer mot varandra och sade: — Men ensam, barnet mitt? Ensam? På min tid skulle det ha varit fullständigt otänkbart.

Så måtte hon ha rådfört sig med doktor Kvam, en vithårig gammal herre, som kom där i huset och var hennes ungdomsvän och jämnårig med henne. Åtminstone var det från honom som frälsningen kom, plötsligt och oväntat. Han dunkade en dag med käppen i golvet: — Skall man ut, så skall det ske medan man är ung. Låt flickebarnet komma i väg. Ju förr dess hellre. Tiderna har ändrat sig, Marianne.

Och han och tant sammansvuro sig, skrevo till farbror i Kristiania, satte himmel och jord i rörelse. Alberte fick gåvor, älskvärda människor gjorde insamling, gamla vänner till mamma och pappa, uppdykande avlägsen släkt, mobiliserad av doktor Kvam. Hon kom i väg med en anständig reskassa, beräknad för ett års uppehåll. Det var snällt, förfärligt snällt, ingen hade sådana förpliktelser mot henne. Alberte uppfylldes av den beklämda glädje, som kommer i liknande fall. När hon tackade doktor Kvam, klappade han henne på ryggen: — Gud vare med er, barn. Hälsa Pont Neuf från en gammal parisare. Både han och tant Marianne äro döda.

Alberte tystnar. Hon känner ånyo den beska eftersmak, som penninggåvor ha. De äro som skarp medicin, man är tvungen att ta den, om man vill komma på benen. Men de efterlämna liksom en lam punkt inom en, en död fläck i själen, där ingenting vill gro —

Vejgaard reser sig. Liksom avslutande en tankegång säger han: — Ni måste ut. Ni måste hit. Men ni får lov att försöka få något annat av det, än ni gör. Låt oss nu gå och dricka kaffe på det där lilla stället ni talade om, nere vid kanalen.

— — —

Från slottsterrassen se de solen gå ned, sitta där mellan spridda, tysta eller lågmälta människor, medan slottet står upp och ner i bassängerna, guldgrönt i den svinnande dagern. Över de konstfärdigt klippta träden i anläggningarna nedanför krypa skuggorna segrande fram. Klockan ringer angelus i kapellet, buxbomsdoften blandas med doften av lövkoja och heliotrop, med

markens andedräkt från ängarna längre bort. Långt ute i det djupa perspektivet över kanalen står en himmel med rost i, slaggig av hopsamlad hetta, splittras av en och annan avlägsen blixt — — —

Åska blir det inte. Kanske i morgon, kanske en annan dag. Metallskyarna förtätas, lagra sig. Över dem lyfta sig mäktiga bolstrar, färgade av fjärran och sjunken solglöd.

Vejgaard säger: — Så friskt och skönt det är nu. Ska vi inte gå ett litet tag efter kanalen, innan de stänger. Och omkring den runda bassängen ni vet, där vattnet hade fått färg av mittfigurens patina. Det hinner vi nog, tror ni inte?

— Jo — det tror Alberte.

Parken vimlar av nattligt liv. Det sjunger av syrsor på alla håll, rasslar sakta i gräs och löv, piper ibland av småfåglar som drömma, doftar intensivt genom skymningen. En grodunge spritter till och hoppar undan Alberte, hon spritter till själv, de stanna båda, granska varandra. En liten sammetsbrun kropp, som sträcks till språng, samlas igen och sitter. Svarta pärlögon, kvicka, fulla av iakttagelse. En lite förvuxen miniatyrmänniska, en kvällens och skogens mystiska lilla medvandrare på den rullande jorden.

Vejgaard talar med ens om sin barndom. Han känner igen ljudet av gruset under fötterna i mörker under träd, minns hur han som liten åkte hem med sina föräldrar från en bjudning just en sådan varm, skymningsmörk kväll i augusti. Han var sömnig, lurade till på sin mors knä. Men när vagnen kom in i en allé,

vaknade han. Gruset hade ett annat ljud under hjulen där inne under träden, ett annat ljud än om dagen, djupare, hemlighetsfullt. Han måtte ha varit helt liten, han minns inte mera än just detta.

— Det är sådant man minns, säger Alberte. Också hos henne strömma bilder upp från djup i sinnet, minnen av en stor trädgård, av blommor. Hon ser små runda, svavelgula rosor, ett stort träd med lummig krona mittpå en gård. Ett valnötsträd. Det måtte ha varit i Flekkefjord, där hon var en gång som mycket liten.

— — —

— Hör nu, var är vi egentligen någonstans? Och vad var det vi hörde för en stund sedan? Trumvirvlarna långt borta? Det var väl inte?

— Å Gud, utbrister Alberte. Parken är stängd.

Hjärtat hoppar otäckt till i henne. Det är hon som är vägvisare, den som har ansvaret. Hon stannar och ser sig om, ser bara skogsmörkret, som stiger mot ovan omkring henne, dunkla väggar av träd, som skjuta upp i himmeln. En aning av ljus där uppe, en ännu svagare på vägen nedanför.

— Nu maa vi sgu skynde os, säger Vejgaard häftigt. Är ni bara säker på åt vilket håll vi ska?

— Säker? Jorden sjunker under Alberte, hon försöker att klargöra möjligheterna för sig. Genom slottet finns ingen utgång längre. De gingo ned efter kanalen, rundade vid Grand Trianon armen av det väldiga vattenkors, som den bildar, gingo vidare längs den, slogo in på en sneddande sidoväg, kommo in i en

stor allé och ut igen. De gingo fort, stimulerade av kvällsluften, behärskade av det tillbakaträngda behov att röra på sig, som samlas i en under våldsamma värmeperioder. Hon hörde på vad Vejgaard berättade, hon lade inte så noga märke till — — —

Allting är också så oerhört stort, avstånden så oöverkomliga. Nu i mörkret vältra de sig över en som sjö och mörker kunde göra det hemma ibland, med en mäktighet, där man blev till ett ingenting.

— Vi måste försöka komma ut genom en av sidoingångarna. Slottet är stängt. Och hon viker fort in i en nattsvart allé. Hon tänker: Gud, låt det vara den här vägen!

Bredvid sig hör hon Vejgaard: — Seså, låt mig ta er arm åtminstone. Här är ju som i ett bläckhorn. Nu får vi se att sträcka på benen. Det skulle bara fattas — — — Blid är han inte. Rösten håller liksom med våld någonting tillbaka.

Mörkret tätnar omkring dem. Alberte försäkrar att jo, det måste vara den här vägen. Hon hör med vilja förbi en fråga av Vejgaard, om hon väl har varit i de här delarna av parken förr, fortsätter att upprepa att inte annat än hon vet komma de fram vid Trianon. Såvitt hon minns, finnas där vaktbostäder, de få knacka på där — — —

Det grånar också mycket riktigt framför dem. De äro plötsligt ute på en stor, rund ljusning. Från den leda nattsvarta alléer åt alla håll ut i mörkret igen. Vejgaard räknar dem. — Sju säger han. Jag får det till sju. Kan ni sen avgöra vilken som är den rätta?

Alberte ser sig förtvivlad omkring. De äro som byggda av sotsvart mörker alla sju.

Hon står en stund. Så måste sanningen fram.

— Jag vet inte var vi är, bekänner hon.

— Det er sgu en nydelig Historie. Nå — jag hade ju mina aningar. När går månen upp?

— Sent på natten. Någon gång frampå morgonsidan.

Alberte känner sig på allvar som pojkarna, som bli uppläxade, och som den eviga olycksfågel hon är.

— Jag är förfärligt ledsen — det är ju mitt fel, jag — vi måste försöka, det är inte stängsel överallt — — —

— Nå vi är lika goda bägge två, säger Vejgaard kort.

En slapphet smyger sig över Alberte. Hade de kommit ut på Trianonsidan, skulle det inte ha varit långt till staden. Nu är det omöjligt att räkna ut, var de äro. De kunna gå och gå utan att komma till ett hus på länge. Även om de slippa ut ur parken, blir det som att trava på måfå ut i Frankrike. Hon blir dödstrött bara vid tanken och känner sig för övrigt som en förbrytare, som väntar på domen. Bara Vejgaard ville säga något. Där står han, kolsvart och stum.

— Bor det ingen här inne i parken?

— Det är ett hus någonstans vid kanalen. Jag vet inte om det bor någon där. Om jag bara visste riktningen — — —

Ny tystnad. Så komma korta, kyliga ord ut ur mörkret: — Det finns bara ett att göra, vänta tills dagen gryr. Här luktar hö i närheten. Vi får packa

ner er i det. Natten är varm, så något men av det behöver ni väl inte få, det kunde ha varit värre. Vänta nu lite — — —

Hon hör Vejgaard tränga sig genom grenar, hör en duns, som om han hoppade över ett dike, hör honom brumma. Och hon låter sig tas vid armen och föras bort, medgörlig som en arrestant. — Jag är mest ledsen för er skull, får hon fram.

— Å, jag står nog ut med det. Det är som jag trodde, här finns stora höstackar alldeles bredvid. Akta, här är ett dike. Låt mig nu hjälpa er.

— Lägga mig? Jag vill inte lägga mig, försöker Alberte.

— Det är redan mycket daggigt. Nere i höet är det torrt. Seså, ner med er. Vi ska inte ha några förkylningar och såna saker.

Å — kvinnan är i sanning en mannens börda. Tydligt och klart känner Alberte det i detta ögonblick. Om Vejgaard nu inte haft henne att släpa på, skulle han ha gått på, tills han kom under tak. Och lagt sig att sova där, nöjd och belåten. Nu har han fått en varelse att dras med, som inte kan tänkas hålla ut hur länge som helst, kan bli förkyld och så vidare. Och som dessutom är missödets egentliga upphov och som hans hederskänsla förbjuder honom att helt enkelt gå ifrån. Ömklig till mods väntar hon, medan han river och ruskar i höet, gör i ordning ett slags bo, som hon skall ned i. Om han ändå sade ett ord, men nej. — Tusen tack, mumlar hon, när han lägger ett stort fång hö över henne och hårdhänt stoppar det om henne. — Laga

nu att ni får sova lite; så fort det börjar ljusna, måste ni på benen igen, kommer det torrt från mörkret.

Där ligger hon och ser upp i himmeln. Små svarta skyar driva omkring mellan stjärnorna. Trädkronorna stå dunkla och väldiga mot den, vagga sakta då och då. Varma strömmar svepa över ansiktet, fulla av alla slags blomdofter, söta och bittra om varandra. Syrsorna gno på, som gällde det livet. Det låter som om någon utan avbrott skakade en jätteask med nålar i.

Sova? Hon vill inte sova. Om hon bara tordes, skulle hon vilja prata, döva med samspråk allt det plågsamma. Hon hör rasp av en tändsticka, hör de korta dragen i pipan, som tändes. — Hur går det för er, har ni det någorlunda? Jag är så ledsen, så jag kan inte säga det, prövar hon sig skuldmedvetet fram —

— Vill ni nu bara vara så god och försöka sova, kommer det strängt. Och Alberte tiger, törs inte mera. Plötsligt gäspar hon. En sömnighet, lik den hon minns från det hon var barn men aldrig upplever i sitt vuxna liv, sjunker över henne, god och överväldigande — —

— — —

Hon vaknar plötsligt. Högt över trädens kronor seglar månen i oändligheten, hennes barndoms måne, blank och gul.

Små tjocka skyar driva förbi den, dämpat gyllne i ljuset, innan de nå den, gröna som ärgigt silver, när de äro mittför. Följer man dem med ögonen, är det som om man själv seglade i en mjuk och doftande sky. Den doftar hö.

Där är Karlavagnen, onaturligt stor och liksom ensam på himmeln. Den är kullstjälpt, ligger med fistel-

stången spetande i vädret, som en leksaksvagn, kvarlämnad av ett barn. Där stå trädens väldiga formationer kolsvarta mot en färglös himmel, ett rymdens djup, grått och stumt — där fånga kronorna ett metalliskt halvljus, mittemellan silver och guld — där smälta de, upplösas och bli overkliga i månluft. Emellanåt går en susning genom skogen, drar fram nere vid marken, stiger så i höjden och utlöses i sakta vaggning. Natten är som ett mjukt stoff omkring en, tillsatt med extrakt av allt som växer. En syrsa nästan skriker någonstans i närheten.

En plötslig föreställning om att hon kanske är död och hinsides glider flyktigt genom Alberte. Nej — hon är på jorden, mera på jorden än någonsin, underligt djupt och ljuvligt förenad med allt dess liv.

Någonting rör sig alldeles bredvid henne, hö dras över henne och stoppas om. Vid hennes kind snuddar en hand, som hastigt är borta igen. Det ger henne en skön och igenkännande ilning, det är som för länge, länge sedan. Då stoppade också någon om henne. Hon vaknade av det, kände lycka och trygghet och sjönk bort på nytt — — —

— — —

Hon fryser. Fuktighet smyger sig in på henne, ovillkorligen gör hon en rörelse för att komma bättre ner i höet. Då är den påpassliga handen där igen, stoppar till under hakan och om axlarna. Hon ser upp efter ett ansikte, det är redan borta. Himmeln över henne grånar av något som inte är ljus och inte mörker. Ett djupt kuttrande kommer någonstans inifrån skogen. En röst säger: — Nu skall ni strax upp och röra or-

dentligt på er. Inte än. Alberte makar sig lättjefullt ner i höet. Inte riktigt än. Hon vill tillbaka till denna drömlösa sömn, den bästa hon har smakat, vill ner igen i den sköna avgrunden av glömska. Det är som om hon sove av sig års oro och trötthet där nere. Och hon domnar av — — —

— — —

— Nu får ni inte ligga en enda minut till.

Alberte ser upp. Himmeln har en matt rodnad, men nere på jorden ligger ännu det bleka, gråaktiga ljus, som inte är dag och inte natt, bara en väntan.

Hon känner sig kall och lite styv. Likväl har dessa timmars korta sömn i frisk luft förnyat henne, som ett bad kan göra det. Hon gnider sig i ögonen, plockar strån, som hänga ned framför ansiktet, ut ur håret och förklarar: — Så gott har jag inte sovit i hela mitt liv.

— Vill ni nu se att komma på benen och det ögonblickligen.

Alberte sätter sig upprätt. Vejgaard står där, grå och utvakad i ansiktet, med uppslagen krage och frysande axlar. Han stampar med fötterna och har något hemlöst över sig, något av stackars sate som driver ute om natten. Snuggan sticker fattigmansaktigt upp ur fickan på honom. Men ond är han inte längre, han säger tvärtom i en påfallande munter ton: — Nu kan man då riktigt se att ni har vårit ute på äventyr. Hö i håret, dagg i håret. Ni skulle alltid ha det så där ner i nacken, det klär er. Och han får bråttom med att plocka bort höstrån från hennes person, långa, som sitta fast.

Alberte vet det mycket väl. Hennes hår, som uppsatt inte tar sig något vidare ut, har ett vackert och sammanhängande fall, när hon tar ut nackkammen och låter knuten glida, tills den ligger halvt upplöst nere på halsen.

Utan att svara lyfter hon en arm, som hon också vet är vacker, plockar själv liksom i dröm höstrån från ett hår och från en uppslagen krage. Det grå, utvakade ansiktet framför henne är med ens på något vis bekant och nära, har något av tapper vandrare genom det bistra livet, av manligt hård förnöjsamhet, av Jakob, av pappa. I förvirrande blandning välla gamla och nya känslor genom henne. Hon hör sig själv skratta ett alldeles nytt litet skratt, förnimmer något aldrig förr förnummet i miner och rörelser. Det strömmar på inifrån, bryter sig fram, antingen hon vill eller inte — — —

Någonting mjukt och blitt. Och det är inte att ödmjuka sig, inte att gillra snaror. Det är att foga sig för första gången under en livslag, slå ut som ett blad i solskenet. Kanske gör det henne, den fula, vacker. I varje fall gör det henne annorlunda, ger henne något av den självklarhet, som är fåglars och djurs, ett nuets oskyldiga liv.

Hon ser upp, ser in i ett dödligt allvarligt ansikte, sammanbitet, så att en liten knut kommer tydligt fram på vardera sidan av munnen. Det svindlar lite för henne. Hon skrattar igen för att gömma sig.

— — —

De springa genom gräset, som är grått av dagg. Det går trögt för Alberte, hon är styvnad och liksom borta.

Kjolarna bli våta i kanten och daska tungt om benen. Men Vejgaard är obarmhärtig, springa skall hon.

De krypa genom en häck, komma över ett dike ut på en landsväg, en allé utan slut. En bonde på ett grönsakslass säger dem vägen till Versailles, utanför parken. Och de springa igen, tills Alberte inte orkar mera och förklarar att hon är varm.

Det är full dager. Luften dallrar redan av kommande hetta. Efter vägkanten växer barndomens ymniga och ludna flora av hög daggkåpa och hundkäx. Den har någonting av strid vildhet, någonting av varmt och oövervinnligt. Rotad med så starka rötter, att inte det tjockaste lag av landsvägsdamm någonsin får bukt med den, växer den längs alla vägar halva jorden över och står var dag lika rak i morgonljuset. Det ligger liksom ett återseende i att gå vägen fram och se den utan avbrott komma emot sig på ömse sidor.

Versailles sover ännu med tysta, tomma trädgårdar och stängda luckor, när Alberte och Vejgaard hålla sitt intåg där, hand i hand som två skolbarn. — Nu gäller det, om vi kan få någonting till livs, säger Vejgaard. För hungriga, det är vi.

Vid kaféet mittemot stationen går en gäspande garçon och sopar mellan småborden på trottoaren. Med förstående tillmötesgående avbryter han sitt göromål och går in för att skaffa detta morgontidiga, en smula omotiverat uppspelta par, som ser ganska medfaret ut, någonting att äta. Varmt kaffe, mycket kaffe, kaffe med detsamma, beställer Vejgaard. Han sätter sig med armbågarna på bordet och slår ett par gånger den ena

knutna handen i den andra, likt en som har tagit sitt parti i en vansklig angelägenhet.

Tama sparvar närma sig, sopa luften med sina vingslag, slå sig ned på stolsryggarna i närheten och pipa vädjande. Sval ännu och ny ligger dagen under de stora almarna på Avenue de Sceaux.

— Det kan inte fortsätta så här, Alberte. Inte en månad, knappt en vecka längre. Vi får lov att ordna något för dig.

Orolig flyttar Alberte på sig. "Ordna för henne", det kan inte betyda annat än att ta från henne det enda, som det lyckats henne att erövra här i livet. Hon tänker just säga något. Då säger Vejgaard:

— Om du på inga villkor vill med hem nu med detsamma, så måste du till någon familj. Jag vill inte att du går här på det viset — — —

Men Alberte vill på inga villkor med hem. Hon vill något helt annat. Hon tiger, letar tyst efter argument.

— Ja, jag vet ju, vad du tänker säga. Du tänker tala om frihet igen. Frihet? Vad är det för en frihet som du går och har? Ett ynkligt liv är det, som du i grund och botten är för god till. Du är inte fri, du är fredlös.

Där sitter Alberte. Hon skakar på huvudet då och då, säger ja då, ja då. Och hon sluter sig inne bakom sin envishet, sitt lilla trumpna: — Om du bara visste hur det hela egentligen är, Niels.

Men Niels har åter avslutat en tankegång: — Din styvsinthet kunde såmän vara en bättre sak värd. Om du använde den till att arbeta dig igenom med — —

— Igenom vad?

— Herregud, Alberte, igenom det ena eller det andra. Någonting kan vi då göra, allesammans. Och du — ibland får man rentav en känsla att du håller på att låta någonting hos dig gå till spillo. Att du inte kommer på det klara med vad det är på det här sättet, det är då säkert. Här går du, här har du gått i sju år. Språket kan du, och trots din okunnighet har du reda på en hel massa. Kunde jag bara begripa vad det egentligen är som jag tycker så mycket om. När jag synar dig i sömmarna, förstår jag det sannerligen inte.

Han drar Albertes ansikte närmare sitt, stöter näsan upprepade gånger mot hennes: — Styvsint, dum, okunnig — — —

— Ful, ifyller Alberte.

— Ful? Ja, grim som Fandens Oldemor. En liten hedning, en osocial individ, en hopplös figur. Nå — men om onsdag reser jag också hem och gifter mig med en annan, en söt och förnuftig liten flicka, som vet vad hon vill. Och det lilla pariserminnet, det blir ett av de där små minnena man har — — —

Alberte böjer undan huvudet, drar sig lite från honom. Det han nu säger gör mycket ont. — Jag vet vad jag vill, mumlar hon.

— Nej, minsann om du gör. Du lever i oavbruten opposition och tror att det är frihet, oberoende. Du är dummare än jag trodde, Alberte.

— Jaså?

— *Ännu* dummare än jag trodde, det vill inte säga så lite. Men jag skall säga dig vad du håller på med — Vejgaard tar henne om axeln och vänder hennes ansikte mot sitt igen. Du håller på att förkrympa och

förfrysa här med, du gör så visst ingenting annat hela tiden, bara på ett annat sätt än hemma. Du försumpas, det är vad du gör, går och förstörs av brist på allt möjligt, från mat och luft och ordentliga kläder till — — — till godhet och omsorg. Du måste bort från det här, bort från det här smutsiga hotellivet i sjunde klassens hotell.

Ja, säger det inom Alberte. Ja, ja, ja, det är sant alltsammans. Hon tar sin tillflykt till det nya, som är inom henne, det som hon i sitt stilla sinne kallar att vara "annorlunda mot Niels än mot andra människor" Det är en obestämbar serie små tonfall, rörelser, miner, ett sätt att krypa samman i kläderna och skratta, lågt och klart och pärlande — ett skratt som hon själv lyssnar till med förundran och som kommer henne att tänka på kluckandet av karafferna hemma, när det skänktes i fint vin från dem, ett litet ljud av fest och överflöd. — Du är snart tillbaka igen, Niels. Du söker stipendiet och får det. Så hyr vi ett rum i huset där du bor nu, ett av dem med utsikt mot trädgården. Där finns ingen väggohyra. Och du anar inte hur billigt man kan leva här nere. Eller hur praktisk jag är i såna fall. Vi kunde få det bra. Likaväl som många andra här. Och ingen behövde få veta det, ingen.

— — —

Var dag är det kamp om detsamma. Vejgaard arriverar med pipan lyft och rustad med nya argument. Han skjuter undan Alberte och börjar med ens:

— Du längtar hem, Alberte.

— Gör jag?

— Du blev så smal i ansiktet häromkvällen när vi

satt inne på Lavenue en stund och violinisten där inne spelade På solen jeg ser. Jag såg det mycket väl. Och du längtar inte bara hem, du längtar efter ett hem, som — som alla hemlösa. Efter någonstans dit du hör.

Men Alberte skakar på huvudet och nekar. — Jag kan aldrig bli till nytta i det hänseendet, säger hon lågt.

Pipan blossar.

— Jag undrar just vad du går och inbillar dig egentligen. Jag har en soffa och några stolar efter mor, ett gammaldags klaffbord, böcker. Ett par rum, allt som allt. Jag behöll inte mera än det strängt nödvändiga vid skilsmässan. Och jag har inte tänkt mig att du skulle stå över någon spis. Vi kunde i all enkelhet hålla ihop och arbeta var och en med sitt. Det där med att komma springande med nygräddade kakor på ett fat och riva ner gardiner och hänga upp dem igen bryr jag mig inte ett dugg om. Om jag gjorde det, kunde jag ha stannat i det gamla. Ur den synpunkten var det visst fullkomligt.

Men Alberte vet vad hon vet. Hon ser i andanom stortvätt och julstök, känner redan kritiska småstadsögon stirra genom rutorna, ser sig själv, den odugliga, gå från nederlag till nederlag. Och hon går till angrepp från sitt håll: — *Du* längtar ut. Du längtar hit.

— Hit tänker jag också komma. Jag kan bara inte utan vidare springa ifrån det hela där hemma.

— Inte *springa* ifrån det. Resa hem och ordna och komma tillbaka.

— En ordning som kan ta ett år, kanske två. Även om jag får det där stipendiet, som du tror hänger

moget på ett träd och väntar på mig, så kan jag i alla fall inte resa med detsamma. Men nu låter vi den saken vara. Du får gå kvar här, vi måste bara hitta på någonting åt dig.

Alberte suckar. Även hon har sitt, som hon inte utan vidare kan springa ifrån, det är bara svårt att sammanfatta det i ord, det lämpar sig föga för saklig diskussion. Oöverskådliga, kaotiska besittningar, för vilkas skull hon har kämpat och hållit ut, gatorna, myllret, blommorna, det att få vara en som står utanför alltsammans. Den oklara förvissningen att det är här som hon trots allt skall söka och finna vägen att gå. Sin väg.

Dimmor av tvivel stryka igenom henne. Denne tillfällige man på genomresa, vad har hon med honom att göra? Ensamheten har spelat henne ett spratt. Var hon inte liksom färdig att klänga sig till vem som helst? Ger han sig bara av igen, kommer hon att ha glömt honom om, ja, om hur lång tid?

Ingenting är obotligt, allting går över. Från den första stöten i en, som varslar om fara, genom febertiderna av oroligt drömmeri når man säkert fram till frihet igen. En dag har det hela av sig själv fallit bort ur tanken, ligger glömt bakom en.

Hans iver att få henne med, kommer henne stundtals att känna sig som en bricka som skall spelas ut mot en annan bricka. Hon minns ord som han sagt:
— Vi var gifta ett år, så kunde jag inte mer. När en man inte kan, så kan han inte. Det är ohjälpligt. Ja, så blev det förstås tragiskt, och det är det på sätt och vis ännu.

Hans uttalanden om dessa saker äro få och korta. Men Alberte skymtar ett ansikte, en kontur, något blont och häftigt och ständigt rödgråtet, som jämt och ständigt ringer upp i telefonen. Hon tänker: Jag vill inte in i det där, vill inte.

Äktenskap — det är ett tungt knog redan i själva ordet, det låter av tvång och börda. Hon minns väninnorna som gifte sig hemma i småstaden. Kyrkan var proppfull, stadens sömmerskor nästan döda.

Dagen efter stod den nya frun i butiken hos slaktare Schmitt eller hos Ryan, stack med fingret i köttet för att känna om det var mört, tittade in till Holsts och bad dem skicka hem det och det, tog själv med en bit god ost till kvällsbordet, medan folk efter gatan frågade varandra om de hade sett henne, gick andra vägar än vanligt för att få se henne.

Nej, ingenting av allt det där. Det är fyra dagar till om onsdag. Så är det värsta över.

Men hon längtar efter honom var stund han är borta. Han lever i henne, bebor henne. Fransmännen kalla det för att ha vederbörande i blodet. Ingenting kan vara sannare. Och när han en dag mumlade, tillbakahållet och liksom mot sin vilja: — Om jag bara hade dig, skulle jag nog veta att hålla dig kvar, så är det — darrade det i henne av ångest och lycka. Hon förnam som ett sakta lockrop genom sinne och kropp att böja sig och ge sig, vara ödmjuk och tjäna.

Så går hon för att möta honom, lätt som om hon flöge. Hon skrattar sitt nya skratt. Det bor rörelser i en, som man inte visste om, självklara som grenarnas svajande för vinden, tonfall, som man själv förvånad

lyssnar till. En dag är det alltsammans där, och man kan ingenting göra för eller mot.

Långa stunder åt gången äro alla svårigheter som glömda. Alberte känner det nya i sitt eget väsen spela likt ett källsprång, som äntligen funnit väg ut i solen, förlösande, befriande. Hon letar med pekfingret över hans ansikte efter de två små muskelknutarna vid munnen: — Du har dem inte på i dag. Det gillas inte, det är fusk. Var så god och ha dem på varje dag. En lugn förvissning växer upp hos henne: Det ordnar sig nog, ordnar sig på ett eller annat sätt. Till dess Vejgaard plötsligt är kall och fjärran, utan att ett ord av oenighet fallit. Han flyttar på sig, leder samtalet in på ovidkommande ting, reser en mur av korrekta, vanliga ord omkring sig.

Och dagsljuset förlorar sin glans. Avslappnad sitter Alberte där, letar efter något orätt hon gjort, finner ingenting. Och blir själv så småningom kall och stel, förlamad av det oförklarliga och av en gammal pinande tanke: Kanske är det i alla fall något frånstötande hos henne — — —

Dagarna gå. Eftersommarens mäktiga gladiolus står redan i blom omkring den runda bassängen vid Rue Soufflot. Luxembourgträdgårdens rabatter stå fulla av dahlior. Morgnarna äro lite disiga, som om de bure hösten i linda.

Det går som frost genom Alberte, när hon tänker på att hon skall bli ensam igen. Så kan hon plötsligt känna lättnaden av att få det hela på avstånd. Så nära har det kommit, att det är i morgon bittida.

Hon sitter i den röda länstolen vid fönstret. Vejgaard packar. Han har skaffat sig nya böcker och en ny koffert, har köpt några småsaker till de anhöriga hemma och en ring till Alberte i en antikvitetsbutik på Rue des Saints Pères. En gammal ring, en mörk ametist med helt små pärlor omkring. Han har på egen hand fått tag på den och skaffat den. Alberte blir tjock i halsen och en smula beklämd när hon ser på den.

Ingen säger mycket. Vejgaard har det sammanbitna ansikte som kommer Alberte att tänka på livets bistra vandring. Hon känner starkt nödvändigheten att stålsätta sig nu mot slutet. Det är ord, som trots allt liksom ligga färdiga på tungan, liksom hålla på att undslippa henne lite emellan. Hon vill inte säga dem. Hon kunde komma att ångra dem förfärligt, inte bli i stånd

att hålla dem, när allt kom omkring. Nu får det stå i ödets hand.

Vejgaard gör plötsligt helt om, en packe böcker, som han var på väg till kofferten med, lägger han från sig igen. Han sätter sig till hälften upp på kanten av bordet och vippar med en papperskniv mot knät:

— För allra sista gången — kommer du med?

— Låt mig åtminstone få lite tid på mig, säger Alberte undfallande och känner det som en falskhet. Hon kommer aldrig att vilja detta. Hon sätter sig upp bredvid honom på bordet och stryker hans hand medan hon ännu en gång utmålar en plan, som hon gjort upp för den närmaste framtiden: För det första kommer han till jul, hela julmånaden. Hon skall i god tid lägga beslag på ett rum, ordna allting så trevligt. Han skall sitta ostörd hela dagen, göra kolossala framsteg med avhandlingen, ingen telefon skall ringa, här i landet ringer aldrig någon telefon, bordet skall stå alldeles som det här, så att han har utsikt över trädgården. Men i skymningen skola de pusta upp kokselden i cheminéen så att den glöder och lyser över hela rummet, de skola ha kastanjer med nykärnat smör till. På julaftonen midnattsmässa i St. Sulpice — kalkon hos D'Harcourt efteråt. Där är fullt av studenter, glatt och lustigt — — —

— Ja, säger Vejgaard trött. Det blir nog trevligt. Och sedan?

— Sedan? Alberte tvekar lite. Ja — sedan stannar du kanske — — —

Vejgaard ser ännu tröttare ut.

— Om jag nu inte kan det. Om jag måste resa min

väg igen från — från kokselden och allt det andra? Han får med ens det härjade uttryck som hon minns från morgonen i Versailles, detta uttryck av en som måste sträva och hänga i och inte har många glädjeämnen. Och han ser på henne underligt storögt. Alberte måste tänka på blicken hos en fattig man som med ögonen följer rikt folk i full stass. En stark rörelse stiger upp inom henne.

Men Vejgaard säger, och det krusar sig lite bittert omkring munnen på honom i detsamma: — Vi får således lov att ordna någonting för dig, Alberte. Det är väl också för mycket begärt att du så här utan vidare skulle följa med. Jag behöver någon där hemma, det är väl det som gör mig oresonlig. Det är inte gott för en man att vara allena. När man har det som jag, är det fruktansvärt. Ja — så fick jag se dig sitta där hos fru Marusjka den där kvällen. Du satt där lite ensam ibland de andra och var — annorlunda — än de. Jag fick en underlig känsla att jag egentligen alltid hade känt dig. Och den där morgonen i Versailles fick jag den — det intrycket att du kände det på samma sätt. Men det gör du inte, och jag kan ju inte heller vänta att du utan vidare skall göra det. Jag tyckte att det var så naturligt, om du följde med hem, så som du gick här, med rottrådarna liksom spetande ut i luften på måfå. Jag tänkte någonting om att hjälpas åt, så gott vi kunde, menade det väl på mitt sätt. Nå — nu ska vi hitta på en ordning, du skall laga att du får något resultat av den här vintern, och sedan — — —

Alberte har rest sig. Det böljar inom henne, det flackar för blicken. Hon hör hjärtat slå med tunga

och mäktiga slag, som om det mätte ut hennes ödestimme, känner ögonen bli stora i ansiktet, hör sig själv säga med djup, lite dröjande röst: Jag menar det också väl med dig, vill att du skall vara fri och — glad och — ha allt vad du önskar. Det är inte den ting som jag inte kunde göra för dig. Jag skall berätta dig allt, som jag inte har berättat, inte talat om ännu — göra som du vill — — —

Hon ser hans ögon fästa på sig, stora och mörka även de. När hon lägger armen om hans hals, drar han undan huvudet lite, fortsätter att se på henne, som om det gällde att pejla henne i botten. Hon tänker: Om så skall vara, vill jag övervinna till och med den innersta, blanka, vita rädslan för att någon skall komma när mig, vill göra det nu. Och plötsligt jagar denna mörka blick, som fortsätter att se på henne, blodet som en flodvåg genom ådrorna. Hon känner sin egen blick förändras under den, liksom sjunka tillbaka, vändas inåt. Hennes gamla blick viker för en som hon aldrig hittills har ägt. Hon hör Vejgaard säga med skälvande röst: — Alberte. Han tar henne om handlederna. Men hon tvingar sig upp emot honom, spänner kroppen som en fjäder. Och har plötsligt hans armar fast omkring sig.

Det har regnat för första gång på länge, doftar friskt löv från alla planteringar. Luften är kryddad och lätt som om våren, när Alberte och Vejgaard i en skumpande fiacre rulla upp mot Gare du Nord.

Alberte har en gammal vit, broderad underkjol under klänningen. Hon griper sig i att sitta och tänka på denna löjliga omständighet. Ingen går med sådana underkjolar längre, det är antikverat och en smula komiskt, och den har vållat henne en del bekymmer i går och i morgse. Nu kommer den att ses, när hon skall ut ur fiacren. Den passar förfärligt illa till klänningen, verkar söndagspyntad bondkvinna. Men man är ju tvungen att ta på sig vad man har ibland.

Vejgaard håller hennes hand, sitter och dunkar upp och ner med den, medan han memorerar och slår fast:

— Alltså — I dag åtta dar kommer min syster till stan. Jag skriver till henne med detsamma från Köpenhamn eller från färjan. Så hjälper hon dig, Alberte. Jo! Att ordna med ett anständigt logi och med vad du behöver av kläder. Jag vill inte att du går på det viset. Jag tycker bra om dig som du är, men vad man kallar välklädd är du då inte. Det måste bli en genomgripande förändring. Och de gamla sandalerna, som du går omkring med, vill jag inte se mer för mina ögon — — —

Alberte blir röd, minns underkjolen igen och episoden med Joseph. Här sitter hon, tämjd och vingklippt för alla tider, mystiskt bunden till Vejgaard och beroende av honom. Hon vet inte, om det är väl eller illa, är bara foglig intill apati. Ett ögonblick ser hon kläder framför sig, vackra kläder, sådana som hon häftigt önskat att få äga, kläder som passa henne. Men längst inne ligger liksom en liten dimtott, ett orörligt ingenting. Det är inte alldeles säkert att det inte kommer att svälla, gömma bort det som nu uppfyller henne.

— Också om din hemresa får du lov att överlägga med henne, Alberte. Och för resten komma när du själv vill. När du är alldeles säker på att nu vill du. Inte förr.

Alberte trycker hans hand till svar. En tanke kommer smygande: Nu är du säker på mig, så säker så —

På ett ställe hejdas de av trafiken. Vejgaard ser på sin klocka, och hans lilla gest kommer Alberte att tänka på avrättningar, ögonblicken strax före. De likna väl detta. Kanske innehålla de till och med samma lilla mikroskopiska dos nyfikenhet på hur det skall kännas, när allting är över. Hon sitter och tar på ett helt nytt sätt till sig alla intrycken av livet runtomkring, luften, ljuden, storstadstonens ljusa sorl en klar och vacker morgon. Det finns där alltihop ännu, hon har inte lämnat det, inte släppt det ur händerna. Om en liten stund skall hon vara ensam med det igen.

Så blir sinnet strömmande fullt av värme och ömhet. Hon trycker handen hårt, talar om framtiden, stipendiet, lugnet som han äntligen skall få här nere

bara de kommit så långt, biblioteken, friheten från allt, som nu är honom en black om foten.

Vejgaard suckar plötsligt.

— Jag har kommit att tänka på att jag kanske kunde söka mig till någon skola i Köpenhamn, säger han. Det hindrar ju inte att vi reser ut, när vi kan.

Alberte rycker till som stungen av en geting. Dit resa farbror och tant vart år. Där passerar kusin Lydia på sina resor till och från England, där blir det hela satt i glas och ram så det är rent ohyggligt. Hon hör sin egen röst, upprörd, kränkande: — Köpenhamn! Det blir tio gånger värre, Niels, och ångrar sig med detsamma. Detta hade han suttit och funnit ut. Hon trycker handen av alla krafter: Du får stipendiet, begriper du väl. Vad ska vi till Köpenhamn för?

Men Vejgaard är trött, lite frusen i rösten:

— Nå ja, jag skall nog söka det.

Den plågsamma förvåning som kommer över en, när man råkat slå sönder någonting dyrbart, bemäktigar sig Alberte. Han är förstämd, det är förfärligt. Någon möjlighet att använda det slags argument, som visat sig ligga bättre för henne än ord och utläggningar, finns inte här på gatan. Orolig ser hon upp på honom, spejar i mansansiktet efter uppklarnande väder. Och gudskelov, nu kramar han hennes hand tillbaka! Ja, hon är en annan i dag än i går, strömmar över av tacksamhet för ett småleende.

Han tar fram sin anteckningsbok: — Har jag det nu riktigt? Poste restante Alésia? Eftersom det är så viktigt att hålla Eliel utanför. Egentligen är jag glad för att han kommer om ett par dar, det är alltid en män-

niska, och Ness kan du ju inte riktigt med. Du hör av mig från Köln. Och så skall du vara en rar liten flicka, inga seanser mer borta hos den avskyvärda gamla engelsmannen, inga esteter på ditt rum om natten —

Han tar plötsligt hårt om henne: — Jag har en underlig känsla av att jag borde ta dig med nu med detsamma, som du går och står och antingen du vill eller inte. Jag tycker inte alls om att lämna dig ensam kvar. Men du tar åtminstone in på ett anständigt hotell under de här dagarna tills min syster kommer, säg?

— Jo, försäkrar Alberte. Hon känner till ett uppe på Boul' Mich', som är utmärkt. Hon skall ta in där så länge. Hon kysser honom hastigt och häftigt på kinden. Han är sned i underansiktet liksom av rörelse.

I detsamma löses trafikstockningen, kusken piskar på hästen, de rulla vidare i galopp. De ha intet överflöd av tid.

Sedan går allting i hastigt tempo, man får inte tid att samla sig mer, att tänka på något. Det är kofferten som skall vägas, svårigheten att finna en bärare, trängseln vid ingången till perrongen. När de äntligen äro ute vid tåget, har Vejgaard nätt och jämnt tid att kyssa henne en gång, krama hennes händer. En konduktör, som går och smäller igen dörrarna, skiljer dem från varandra: — Om ni skall med, monsieur, så upp med er i vagnen.

Alberte står på perrongen. Tåget börjar redan gå. Då är det plötsligt som om någonting bruste sönder inom henne, någonting som hon inte har sagt tvingar sig fram, hon vill säga att — — —

Men bullret överröstar henne redan. Hon får ett

sista leende, en hälsning med hatten och handen från plattformen. Och Vejgaard är borta. Gråten kväller fram inom henne —

— — —

Två dagar senare sitter Alberte i Parc de Montsouris. Det var ingenting med posten i går, ingenting med morgonposten i dag. Men så kommer det snart med någon senare post, så mycket säkrare, så mycket längre. Mycket kan hindra på resor. En trygg förväntan finns hos henne, en lugn glädje, som omfattar nästa ögonblick, nästa och nästa.

Ett barn kastar sin boll till henne. Lite förvånad över sig själv fångar hon den, kastar tillbaka —

Så äro de i full gång. Alberte har aldrig i sitt liv riktigt lekt. Hon har varit tafatt i sådana saker och stått utanför. Nu leker hon och skrattar högt tillsammans med barnet. Ett stycke därifrån ser barnets mor upp från sitt syarbete, låter det sjunka i knät, följer dem leende med ögonen — — —

III.

Skälvande på handen lägger Alberte från sig boken, tar inte upp den igen. Några ord i den gjorde ont i henne, svedo som salt i sår. Hårda, obarmhärtigt sanna, träffade de prick och skonade inte. Mansord. Tänkta av en man, nedskrivna av en man.

Med värkande tyngd sjunka de ned i henne. Hjärtat stannar ett ögonblick, som det gör vid alla stötar här i livet.

Hon griper efter andra böcker, väljer en annan plats bland de läsande, bläddrar lite, följer med ögonen nya rader. De dansa upp och ned, hon uppfattar inte innehållet. Det hjälper inte att försöka vilja låtsas om ingenting. De stygga orden ligga redan som stenar i själen.

En rysning kommer över henne, hugger ett kallt tag i henne genom kappan uppe mellan axlarna, ett drag från mörknande och ensam kväll. Det är stängningstid. En förödande oro uppstår, smäll av skåpdörrar, rassel av nyckelknippor, hastande steg över stengolvet. Borta vid diskarna rafsas alla de brokiga banden ihop i staplar, äro borta som genom ett trollslag. Biträdenas långa, grå rockar fladdra ut i luften bakom dem av brådska.

I en handvändning är allting tomt, grått, ökenartat. Man har åter tagits i nacken av tillvaron och är värnlös mot den. Med händerna fruset krökta upp i är-

marna skyndar Alberte ut från Odéons arkader bort mot Luxembourgträdgårdens galler och fortsätter längs efter det. Trottoaren glänser fuktigt, känns kall och klibbig genom sulorna — — —

Blåaktig dimma fyller trädgården. Bakom gallrets kraftiga silhuett förtona stammarna bakom varandra som på en smältande pastell. En sista rest av gult finns ännu kvar i kronorna där inne, en aning av döende aftonrodnad hänger i luften över dem, det lyser från en rad fönster i senaten. Oberörd av alla moderiktningar, sentimental och pompier, dör dagen sin stilla, naturliga död över planerna. Ute på gatan har den dräpts av de nytända lyktorna.

Det luktar stekta kastanjer och ruttet löv, bensin, parfym och däven jord. De sista gladiolus lysa hektiskt under båglamporna omkring bassängen vid Rue Soufflot. Röda ända ut i stjälkar och blad av ett djupt, grumligt rött, som sticker våldsamt av mot blomkronornas klara flammor, göra de intryck av att blomstra i raseri och på trots av allt.

Människorna ha höstens brådska i gången, skynda sig från något, till något. Det är lättnad och förväntan över dem, någonting nytt och föryngrat. Eller också springa de därför att de frysa lite, som Alberte.

Endast den blinde tidningsgubben trevar sig långsamt som vanligt längs gallret med ryggen mot det, hållande fast sig med den ena handen, och med den andra framsträckt. Stillsamt och lågt nämner han lite emellan de få tidningar som han säljer, i år liksom i fjol, liksom alla år. Huvudet håller han lite på sned, de ut-

släckta ögonen spegla lyktskenet. Ingen årstid förändrar honom längre.

Alberte stannar, spejar efter en spårvagn. Då hejdar sig någon hastigt framför henne, en liten spänstig människa, som samtidigt sträcker sig i vristerna, Marusjka. Hon är höstklädd och ny. En långstjälkig ros är fastknucken i viträvsboan, som hon har om halsen, pälsmössan sitter lätt på sned på hennes gosshuvud:

— Mademoiselle Alberte! Var har ni hållit hus? Vad gör ni, var bor ni? På Montrouge? En tvärgata till Rue D'Alésia? Min Gud, en sådan idé! Vem är det som ni gömmer er med ända där borta? Men ni ser inte kry ut. Ni är blek, ni har magrat. Ni är väl inte sjuk? Ni rodnar? Varför rodnar ni? Ni ser inte glad ut? Det är väl inget fel? Uppriktigt sagt?

— Nej, långtifrån, säger Alberte.

Och Marusjka börjar tala om någonting annat, men Alberte känner fortfarande hennes ögon som små deltagande sökarljus på sitt ansikte.

— Och Liesel? Den lilla Liesel? Henne ser man inte heller något till. Nå, hon har förlorat sitt hjärta till herr Eliel, jo då, jo då, det vet alla. Men Marusjka har hört att hon går på Colarossi igen, och det är galenskap, rena galenskapen efter den tavla som hon har på höstsalongen. Det är det Marusjka alltid har sagt, Liesel gick och stampade i gammal impressionism, tills hon visste varken ut eller in. Nu i sommar har hon lyckats skaka den av sig, har nått fram till sammanfattning, förenkling, uttryck. Tre förstaplansfigurer, tre färger, i stort sett, brunt, grönt, svart, alltihop bra och samlat, en smula tunt kanske. Marusjka har

tagit flera av sina vänner med till Liesels arbete, kritiskt folk som förstod sig på det, och det är bara en mening, hon är en fin talang, den lilla. Redan det att hon kom in utan ett spår till hjälp, bara det! Och så börjar hon på Colarossi igen, i den där ohyggligt dilettantiska miljön, bland gamla misser. Själv har Marusjka slagit sig ihop med ryssar, fransmän, amerikaner, skandinaver om en ateljé nere på Boulevard des Invalides, i ett gammalt kloster där. Hon skall gärna utverka att Liesel får vara med, fastän de stå trångt och på varann. Där är kamratskap, en verkligt konstnärlig atmosfär, allvar, alla ska säkert göra sitt yttersta för att Liesel skall få plats. Om Alberte vill säga det till henne. Marusjka har varit ute hos Eliel en dag, men det var ingen hemma, åtminstone var det ingen som öppnade. Liesels tavla hänger också bra, tycker inte Alberte?

Men Alberte har inte varit på höstsalongen än.

— Inte än? Den stängs i morgon den femtonde. Så har ni inte heller sett mina arbeten, ett stilleben, ett landskap, storartade bägge två? Min Gud, vad skall det bli av er? Marusjka ruskar Alberte i armen, ser ännu mera granskande på henne, sträcker sig så på tå, högt på de spänstiga vristerna, starka som en danserskas. Hör på! Mitt lillfinger säger mig att det är någonting galet. Gå inte och gräm er och skaffa er bleksot. Titta upp en dag, så får vi språkas vid. Det är inte snällt av er att aldrig komma. I kväll är jag upptagen, men en av de närmaste dagarna, inte sant? Au revoir, courage!

Och Marusjka är borta. Tillsammans med en atle-

tisk man av amerikanskt utseende försvinner hon raskt nedför Boul' Mich'. En gång vänder hon sig om och vinkar till Alberte.

Lite huvudyr tar Alberte sig upp på en Montrouge-Gare-de-L'est. Fattigdomskänslan hos henne har stegrats till ihålighet. Hon kryper ihop i vagnens ombonade människovärme som i en skyddad vrå, sitter en stund och tänker på Liesel, så som man tänker på någonting till hälften glömt. Hon ser henne sällan, vet bara att hon bor hos Eliel, att det är "reizend" men besvärligt, därför att det skall vara hemligt. Det hade kommit av sig själv. Vid hemkomsten från Bretagne sent en kväll for Liesel hem med Eliel för att övernatta, sedan dess bor hon där. Hon talar om solen och sanden i Bretagne, om simturerna i det klara, salta vattnet — grönt och genomskinligt, så att man såg varenda sten på djupet — om sin tavla, som plötsligt blev till, hon vet inte riktigt hur, om Eliels skisser och om bekantskaper som de gjort där borta, med samma lite för häftiga glans i ögonen, samma nervösa iver. Hennes ansikte har blivit magrare under fräknarna. De ha spritt sig från näsan åt alla håll, i år liksom i fjol, liksom alla år. Det går över om vintern. Hennes en smula jäktade person, lastad med matpaket och penselpåsar, står ett ögonblick storögd och med lutande axlar, förskrämd liksom, för Albertes inre öga. Hur står det egentligen till med Liesel? Så tänker hon: Liesel har Eliel. Så länge hon bara har Eliel — — — Och de stygga mansorden, som Alberte läste i Odéon, komma igen, nagga henne på nytt.

— — —

Men när Alberte stiger av spårvagnen vid Montrougekyrkan, står Liesel där. Över en kärra med fisk, sniglar, sjöborrar och krabbor, långsamma, krälande djur, som kämpa med döden, för hon förhandlingar av något slag. Hon är som vanligt lastad med inköp, och dessutom äter hon på någonting, som vid närmare eftersyn visar sig vara en skiva schweizerost. Tankspritt ser hon upp: — Är det ni, Albertchen? Det var längesen.

Det är en krabba som fiskgumman står och väger i handen. Hon håller fram den mot Liesel och berömmer dess egenskaper. På rygg, med klorna hopdragna över den likbleka magen, avvaktar den orörlig sitt blivande öde, medan gumman gungar den upp och ned och försäkrar: — Tung, full, alldeles levande. Titta! Hon petar animerande på den, så att klorna sträckas och krökas, stoppar den i en påse, räcker den till Liesel. Och hon vänder sig till Alberte: — Och ni, madame? En ny krabba väges i handen.

— Nej tack, säger Alberte avvärjande. Inte om jag fick den till skänks, brister det ur henne.

— Ni har orätt, mycket orätt, min lilla dam. Krabbor är utmärkt mat, närande och sund mat. Gumman vänder sig om till en ny kund.

— Men Liesel! Vad skall ni med en krabba?

— Koka den, Albertchen. Koka den. Liesel knuffar hatten till rätta och tar en bit ost.

— Vi kokar då inte *krabbor,* säger Alberte i plötsligt uppror. Det är någonting oerhört, nästan förnedrande med den här krabban, det får ändå vara någon måtta med att underkasta sig naturlagar.

— Ach, säger Liesel. Vi kokar vad som helst, Albertchen. Vänta bara tills er tur kommer. Eliel är förtjust i krabbor. Jag köpte en kokt hos Hazard häromdan, men den fick han ont i magen av. Nu tänkte jag — — —

— Är det ost ni står och äter, Liesel?

Liesel stoppar hastigt sista biten av osten i munnen, skrattar lite förläget. — Ja, kan Alberte tänka sig, hon fick en alldeles oemotståndlig lust efter en bit Gruyère, kunde inte låta bli att köpa den och äta den med detsamma. Det är väl att det är mörkt, och att man är i Paris. Överhuvudtaget har hon repat sig kolossalt på landet, har en aptit så det är riktigt genant. Eliel tror att det är havsluften som fortfarande verkar. Men något tråkigt skall man alltid ha. Nu har Liesel tandvärk, en svår plåga. Hon har inte sovit på hela natten. Den österrikiska medicinaren, som de blevo bekanta med i St. Jean du Doigt, skrev ut någonting häromdan att ha på tanden, men det hjälpte inte. Kanske måste Liesel gå till tandläkare, det som är så dyrt här. Kan Alberte se att hon är svullen på den ena sidan?

— Gå för allt i världen i tid, Liesel, råder Alberte lite vanemässigt. Hon har mellan allting annat på vagnen fått syn på ett stort stycke bläckfisk. Det far igenom henne: Ja, ja, jag skulle koka krabba. Jag skulle koka bläckfisk, om det gällde. Hon känner sig bittert ensam bredvid Liesel, som skall hem och göra i ordning krabban åt Eliel. Dessutom lyssnar hon mittigenom allt, vad Liesel säger, efter någonting som Liesel inte säger, har gjort det hela tiden och under hela hösten, var gång hon träffade henne. Och lyssnar efter

detsamma, när Eliel talar, och när vilt främmande människor göra det. Ingen nämner det som hon tänker på, ingen berättar någonsin att de hört någonting. En gång, strax efter det att Eliel kommit hem, frågade han om dansken hade varit hos henne, om han hade varit trevlig? Och Alberte svarade så lugnt hon kunde att jo då, de hade varit tillsammans ett par gånger, han var inte alls så illa. Sedan har allt varit stumt. Ibland kan Alberte känna det, som om en sammansvärjning vore i gång mot henne, som om alla människor kommit överens om att inte säga ett ord. Ett vanvettigt behov att ruska i folk: Men så tala då, människa, kan komma över henne. Om hon inte gjort det, så är det därför att vi verkligen kunna länge vandra vid randen av sådant utan att göra det.

Hon minns samtalet med Marusjka och refererar det. Men Liesel slår ifrån sig. Vad tänker Alberte på? Skandinaver och ryssar? Och Liesel, som i det stycket är allt annat än duktig, rodnar och är fast, röjer sig, när hon vill förställa sig. Oberäkneliga katastrofer kunna inträffa både i Sverige och i Ryssland, om ryktena först ta fart. Eliel kan ju inte gifta sig, hur gärna han än ville. Det är stora svenska stipendier som inte kunna sökas av gifta män, och naturligtvis måste han tänka på sin konst först och främst. Visst är det dilettantiskt och tråkigt på Colarossi, särskilt nu, då hon verkligen fått ett grepp om någonting, men tills vidare har hon intet val. Att arbeta hemma i ateljén tjänar ingenting till. Eliel vrider jämt och ständigt på kavaletten, går omkring hela tiden. Var Liesel än ställer sig med sitt, får hon honom in i motivet. Dessutom

ha de förköpt sig på ännu ett marmorblock, så att hyra något kan det inte bli fråga om. Men det värsta är de dagarna, då hon måste ligga på soupenten — —

Och Liesel förklarar. Det är ifall någon kommer så tidigt, att hon inte är klädd än. Eliel har många bekanta numera. Det har kommit svenskar hit i höst, som intressera sig för honom och tro att han skall få stipendiet, och Liesel är så trött om morgnarna, fastän hon repat sig på landet. Hon förstår det inte själv. Kanske har hon överansträngt sig en smula med att stå där borta, i alla händelser har hon svårt att komma upp, önskar ibland att hon kunde få ligga en hel dag, bara en enda. Men maten skall lagas. Man måste städa lite. Eliel tycker inte att det gör någonting, men Liesel kan inte stå ut med att ha det så smutsigt. Det är som om golvet upplöste sig i damm, alstrade damm. Ja — så knackar det, innan Liesel är på benen. Och då får hon ju lov att *ligga*. Men det är bara ansträngande. Hon måste vara tyst som en råtta. Och hon är rädd, men rädd att komma till att nysa till exempel. Det händer att vederbörande stannar i timtal. En gång kom en hel skock, hittade på att hämta en modell och tecknade croquis från nio till tolv. Det var till på köpet en dag då Liesel hade tandvärk. Säga något kan hon inte, det är ju inte Eliels fel. Dessutom kommer han bara med att det är väl bäst att hon flyttar tillbaka till hotellet igen, bäst för bägge parter. Men Alberte förstår nog att hon ogärna vill det. Hon ser ivrigt upp:

— Det är ju liksom innerligare, när vi *bor* tillsammans, naturligare?

— Ja, säger Alberte.

Hon känner sig trots Liesels motigheter oändligt fattig bredvid henne. När Liesel med ett sista lite osäkert: — Ni tittar väl in, Albertchen, samlar sina påsar fastare omkring sig och går, ser gatan med ens fientlig och elak ut, alla som passera rotlösa och hemlösa.

— — —

Albertes gata gör ett dystert intryck efter mörkrets inbrott, är bara nödtorftigt upplyst. Men den är ofarlig. Människorna, som bo här, äro inte dåliga människor. Det har i allmänhet bara inte gått något vidare för dem.

Madame Caux ser undersökande ut genom sin lucka. Hon har tarmkatarr och den tjocka mage som följer med. Det står alltid en halvtömd mjölkflaska någonstans i hennes närhet, och hennes ögon äro milda och lidande. För Alberte har hon från första stund fattat ett slags tillgivenhet, behandlar henne tillmötesgående och vänligt, även om hon begär ett visst mått av sinneslugn av henne, när det gäller ödets ofrånkomliga skickelser, såsom till exempel väggohyra och drag. Madame Caux har ett par stående repliker till dem som beklaga sig: — Än sen, om här händelsevis skulle finnas en panka, så kan vi väl inte för det riva ner hela huset. Ni får stänga fönstret bättre, min lilla.

På var avsats i trappuppgången brinner en bar gaslåga. Den flackar övergivet, sprider ett ljus, magert som fattighjälp. Den döljer inte att väggarnas säckväv har slagit sig och fladdrar i draget, men tycks anbragt just för att belysa de mest graverande ställena.

Vid varje sväng av trappan mötes man av den, liksom av en symbol på det kargt utmätta.

I de övre våningarna tjocknar luften. Den lagrar sig här uppe, som den gör i alla hus, och får en extra tillsats av kroppsarbetande människors starkare utdunstningar. Så snart Alberte kommer upp, måste hon öppna fönstret. Vid gynnsam vindriktning strömmar den våta höstdimman upp mot henne från fortifikationerna och landet där bortom. Vid mindre gynnsam slår röken in från skorstenar i närheten, tjock och synlig som på en järnvägsstation.

Hon är i sitt lilla, fula rum.

Bordduken är grön, en bit tjockt ylletyg. Alberte har köpt den billigt i Bon Marché jämte bordet, stolen, madrassen på fötter. För att slippa uppköpsaffären avstod hon från varje antydan till elegans. Föremålen stå där, reducerade så att säga till sin ursprungliga idé av enkelhet. Men den gröna bordduken får på kvällen en betydelse, som man inte utan vidare skulle kunna tilltro den. När ljuset i staken är tänt, omfattar dess sparsamma sken nästan ingenting utom duken, når liksom inte längre. Och de saker, som befinna sig på bordet och inte kunna placeras någon annanstans, bläckhornet, skrivportföljen, asken med brevpapper, få något kusligt dominerande.

Det blir på dem man sitter och ser. Det finns ingen annanstans dit man kan se. Rutorna stå fulla av kvällsmörker. Väggarna stänga överallt på drygt ett stegs avstånd, mörkbruna, tunga i färgen, som om de ville med våld tvinga ögat tillbaka till bordet. Reproduktionerna under glas, som Alberte hängt upp, endast

spegla ljuslågan. Ingenting tar sig ut, allt är för nära inpå. Fajanskrukan står tom och öde i ett hörn på golvet av brist på plats.

Så slutar det oftast med att Alberte sitter vid detta gröna bord, som om hon tagits i nacken och blivit satt där. Hon fogar rader till varandra, stryker och river sönder. Brev, som det inte kan falla henne in att skicka, bli till under hennes händer, en förvirrad samling ord, som ramla över varandra, störtande fram från gömda ställen i själen. Och små korta, bittert hövliga epistlar, ett par meningar bara, en adress, en hälsning, med en bokstav under.

Hon sänder inte av dem. Hon skickade två. Först ett brev, så en kort epistel. Allting gungade för henne, då hon lade dem i brevlådan. Det föreföll henne som om hon skrev till en vilt främmande. Eller till ett foster av sin egen fantasi. Att hon kanske var lite galen. Det kom inte heller något svar på någotdera. Ingenting kommer. Hon kan lika gärna ställa sig och ropa ut genom fönstret, ut i nattmörkret. Det är lika effektivt. Och mindre bittert förödmjukande.

Var dag kommer en tidpunkt, då man måste gå hem till allt detta. Det stängs i Odéon, på museer och bibliotek. Man kan inte ständigt sitta i kyrkor. Gatan blir fuktig och rå. Och även om man alltjämt räknar med alla möjliga eventualiteter, sjukdom, katastrofer, bortkomna brev, och liksom i hypnos begår dåraktiga handlingar, springer till poste restanteluckan gång på gång, fastän damen bakom den sedan länge ser med deltagande på en som på en smått rubbad person, tar métron bort till Avenue du Roule, sätter sig på en

bänk där och stirrar upp mot en rad fönster, så kommer kvällen med sin gräns också för detta. Man sitter och får liksom en stöt för var gång man varsnar liv där uppe. En hand drar ihop gardiner, det elektriska ljuset tändes här, släckes där, skuggan av en människa glider förbi bakom rutorna. Eller en dam kommer ut genom porten. — Hon kan vara vem som helst i det stora huset. Hon kan också vara —

Alberte kämpar med ett förtvivlat och vanvettigt behov att springa efter henne, tala till henne, *ta i henne*. En förfärlig och mystisk dragningskraft utgår från henne. Och ändå ser hon inte ens likadan ut alltid, än är hon blond, än mörk, än är hon ung, än äldre, ibland elegant, ibland enkelt klädd som en som tjänar. En dag ledde hon ett barn vid handen, en annan två små hundar i band. En dag skyndade sig Alberte som driven av tvång förbi henne och sprang tillbaka igen för att få se ansiktet, men hon hade flor, och det var redan en smula skumt. En dag kommo två damer tillsammans ut genom porten. Alberte kände detsamma för dem båda, letade hungrigt efter någonting i gången, i byggnaden både hos den ena och hos den andra.

Hur denna dam än försvinner, när hon blir borta för en, tar en fiacre, stiger upp på en spårvagn, går in i en butik eller ner till métron, så tar hon ens livskraft med sig. Det är som om man inte orkade att släpa sig hem igen. Även till henne hade man ord på läppen som dö ofödda, ligga och bli till gift i sinnet.

Ibland kan Alberte få en känsla av att den förtätade vånda hon bär på måste kunna göra under. Den tanken att nu, om en sekund, händer det något, att det

hela i själva verket bara är en villa och en mardröm, besätter henne. Väntande lyfter hon huvudet, håller andan, stirrar som elektriserad mot dörren. Men dörren rör sig inte. Ingenting kommer fladdrande in under den, ingen lätt glidande fyrkant av papper som rasslar lite med detsamma.

Och det onda är över henne igen, som en klinga efter ryggraden. Förödmjukelse och ångest och ånger krypa sammanslingrade som kalla ormar genom själen. Hon gråter värkande, tårlös gråt, arm och svidande, en grimas bara. En karikatyr av den förlösande flod, som sköljer över sinnet och som man uppstår ifrån, dövad, kanske återfödd och ny.

I alla ådror bultar en betvingande, allomfattande hunger efter värme. Orden tränga sig upp mot munnen och vilja bli sagda, den viskar dem, torr som av törst. Minnen ligga inom henne, som hon inte vågar att närma sig. En kontur lever i henne, ett slags futuristisk tavla. Hon ser en haka, en lite sned mun, två ögon, en hand, en hatt. En hatt! Hon ser det ute i mörkret, och vet inte alltid riktigt var gränsen för verkligheten går —

Det händer att steg komma genom korridoren utanför, stanna vid hennes dörr. De äro inte något under. De höra till Sivert Ness. Han är den ende som kommer, sedan hon flyttat hit.

Han sitter på divanen, bredaxlad och satt, ser bort över golvet, medan han talar, med en lugn, till hälften knuten hand liggande på det ena knät. De tjocka bondkläderna lukta vadmal nu i höstvätan. Då och då ser han upp, och glimten kommer i hans ögon, en glimt,

som Alberte för resten knappast ser längre. Han sitter där åtminstone och hjälper henne över en stunds plågande ensamhet, och för det håller hon honom räkning, hör självsfrånvarande på honom.

Sivert har alltid ett eller annat för sig. Med en liten parlör stickande upp ur fickan använder han varje liten fristund, han unnar sig, till att se sig om. Han driver inte planlöst omkring som Alberte, utan snokar metodiskt upp alla slags museer och samlingar, även sådana, som konstnärer sällan besöka, kommer från myntmuseet och marinmuseet, från avdelningen för motorer och maskiner. Det sista upptäckte han av en händelse. — Jag trodde inte mina ögon, säger Sivert. Jag stod plötsligt mittibland idel skutor. Fina grejor. Modeller av allt möjligt, från tremastare för fulla segel till pansarbåtar, gammalt och nytt om vartannat. Sannerligen jag visste att det fanns sånt i Louvren. Dit skall jag gå igen. Är det något, som jag tycker det är roligt att se på, så är det skutor. Han slår belåtet de starka händerna i varandra.

För övrigt har Sivert sålt på staten hemma i höst. Det har gjort honom ännu lugnare, lite burgnare, inte mycket. Han går alltjämt i de hemmavävda kläderna, svänger sig inte i någon slängkappa. Men han tillstår att han funderar på en vinterrock. Och han har köpt sig en kamin, som han kom över billigt hos lumphandlaren i gatan. Den stod där hela vintern i fjol också, men då kunde han inte tänka på den. Nu håller han på att mura upp den. Det blir bra grejor när det blir färdigt, bara roligt att stiga upp, om det också är lite kallt ute. Annars är det då otäckt om vintern i de där

ateljéerna som ligga på bara marken, han trodde han skulle ruttna upp i fjol, så som det regnade.

Men för Alberte börjar det gå upp att det visst är sjöman som Sivert egentligen är. Hon ser honom tydligt för sig i blå landgångskläder och sixpence, ser honom springa från toft till toft i en båt, kasta loss, hugga i med ett par åror, så att det skummar om dem. Det är något orimligt i att han går här i Paris, klädd i hatt, och sysslar med måleri. Däremot kan man gott tänka sig honom sitta på lediga stunder som sjöfolk på långresa, tålmodig, oändligt stark av tålamod, göra konstfulla skutor inne i buteljer eller brodera dukar och kuddar med två korslagda flaggor och blommor på. Allt det praktiska och självhjälpta hos honom, underkläderna och strumporna, som han berättar att han själv stoppar och tvättar, de fasta, fyrkantiga axlarna, de korta, starka benen, det är sjömannen alltsammans.

Kläderna förvirra och ge honom en oriktig prägel av bonde. Men också det får sin förklaring. En afton tar Sivert fram ett amatörfoto och visar Alberte. Hon ser ett vanligt, vitt, lantligt hus med vindskupor och veranda. Det har kommit lite snett på plåten. En äldre man står nedanför trappan, två kvinnor sitta på trappstegen. Sivert pekar: — Det är far, det är mor, det är Otilie.

Alberte försöker hövligt att urskilja ansikten men ger upp. Fotot är så litet. Hon ser att fadern har långt skägg och båda kvinnorna slätt, benat hår, den äldre schalett över nacken och knut under hakan. — Gården heter Granli, förklarar Sivert. Ett ganska vanligt

namn. Men det finns några granar omkring, som inte kommit med på fotografiet. Far var egentligen sjöman, innan han började med jordbruk. Mor är uppifrån Land — — —

De hemvävda kläderna, tänker Alberte.

— Dom är lite läsare hemma, säger Sivert liksom ursäktande, han stoppar fotot tillbaka på sin plats i plånboken.

— Jaså, säger Alberte.

Annars tala de om Liesel och om att hon kom in på salongen. Sivert kan liksom inte tro annat, än att det mest var en händelse. — Ja, målningen var bra, aldrig hade han trott att Liesel kunde göra någonting så pass, men nu får vi se, säger han. Damer — — För övrigt kan Sivert inte säga annat än att han tycker att det måste kännas lite märkvärdigt för Eliel. Liesels målning var utmärkt placerad, men Eliels skulptur stod i ett hörn.

Alberte förmodar en smula likgiltigt att Eliel är tillräckligt galant att vara glad över detta faktum. — Det bör han väl vara, säger hon.

— Ja, jo. Naturligtvis. Men i alla fall — — Sivert ser fundersamt bort över golvet, som om han försökte tänka sig i Eliels ställe.

Han går tidigt. Han skall upp och mura på eldstaden. Så snart den blir klar, skall han börja med modell. Det är nedrigt dyrt men — — —

Så är han borta. Och det är ingen annan råd än att lägga sig.

Men när gatubullret dör, är det som om en ny värld får liv omkring en. Från alla springor i det stora huset

komma ljud, som man inte hörde förut och som vakna med mörkret. Genom de tunna väggarna, under dörrarna, som sluta till dåligt, sippra de ut obehindrat, samlas i trappuppgången som i en kanal och dallra vidare i alla ens nerver. Trätor och småbarnsgråt, plötsligt uppblossande samtal, stön av kvinnor som våndas under mäns famntag och ibland under mäns slag, sängar som knaka. En och annan högröstad reflexion, beräknad på att höras: Och det i barns närvaro! Att man inte skäms!

Alberte försöker att hålla fast de flimrande mönster som bilda sig på näthinnan, när man sluter ögonen hårt. Mönstren skifta, veckla ut sig ur varandra, färg i färg, slinga i slinga, figur i figur. Hon skymtar landskap, djur. Underliga blommor, som inte äro jordens, spricka ut i mörkret, den ena ur den andra, ormar vältra sig om varandra. Det är vackert eller skrämmande, allteftersom det faller sig, en fantastisk urvärld, dold i den verkliga, synlig när man ser inåt.

Tills hon plötsligt sitter upprest på divanen. Med huggande hjärta, hungrigt stirrande mot dörren — —

— Jag vet ingen annan råd, Alphonsine.

Alphonsine tar av pincenén och gnider glasen. Och hon blir sittande med den mellan två fingrar, med en armbåge stödd mot knäna, och ser ut i luften framför sig.

Pincenén passar illa på Alphonsine, verkar omotiverad på hennes person. Alberte kan aldrig riktigt få i sitt huvud att Alphonsines är annat än en leksak av fönsterglas, en liten skämtsam sak som hon har. Ett faktum är den emellertid. Hon har också ett fodral, som hon omsorgsfullt lägger ned den i.

Nu vippar hon tankfullt med den: — Uppriktigt sagt, det är inte något liv för er, min lilla.

— Men Alphonsine, jag måste leva.

— Naturligtvis måste ni leva. Det är ju just det ni skall, *leva.* Och Alphonsine stiger upp, tar plötsligt Alberte under hakan och vänder hennes ansikte upp emot sig. Vet ni av, att ni är i en ålder då man skall vara lycklig, min lilla? Det är dumt allt det här. Ni bor i ett hål — — —

— Förlåt, Alphonsine — — —

— Ett hål. Jag tycker inte alls om att ni bor som ni gör. Varför har ni övergett Montparnasse och era vänner? Det är inte längre sen än i förrgår som madame Marusjka frågade: Har ni sett något till den lilla norskan? Hon hade mött er vid Luxembourgträdgår-

den, och ni hade lovat att komma. Men ni kommer inte. Hon frågade efter fröken Liesel också. Jag sa ingenting. Jag säger aldrig någonting. Men Marcelle, ni vet Marcelle, min väninna, var ute hos herr Eliel en dag för att höra efter om han hade användning för henne. Hon stod för honom i fjol. Nåväl, hon knackar på, hon hör någon springa uppför trappan till soupenten, just som det öppnas. Hon kommer in, herr Eliel är ensam. Men på en stol ligger broschen, ni vet, som fröken Liesel alltid går med, en kamé, och i soupentetrappan ett strumpeband! Och mittpå golvet en figur i lera, en sådan där stor maskin som herr Eliel alltid gör, kvinnlig, med axlar så här, som på en Botticelli. Och Marcelle, hon är en rackare, Marcelle, hon kan aldrig låta folk vara, hon sa: Eh bien, herr Eliel, ni klarar er utan kvinnlig modell nuförtiden. Ni nöjer er med små detaljer som leder tanken till kvinnan, små antydningar så att säga. Det är duktigt gjort. Hon pekade på broschen och strumpebandet. Och herr Eliel, som inte är mycket slagfärdig, blev röd som en kalkon. Det var lite elakt av Marcelle, men madame Marusjka skrattade gott åt det, när hon hörde det. Nå ja, vi hoppas alla att hon är lycklig, den lilla Liesel, eftersom hon nu en gång älskar herr Eliel. Men ni! Jag skulle inte säga ett knyst, om ni bodde hos en vän. Men att gå bort och installera sig på det där viset bland idel arbetare — å, bra människor, det vet jag nog — men i alla fall, en miljö som inte är er. Vad är det egentligen ni vill där borta?

— Men, börjar Alberte. För det första är det billigt. Tolv francs i månaden, Alphonsine, tolv. Dess-

utom är det inte långt från Eliel och Liesel. Och jag har ingenting emot att se olika sidor av livet.

— De sidor av livet som först och främst intresserar i er ålder tjänar det inte till att söka där. Ni har bildning, en god uppfostran. Jo, jo, jo, det märks att ni kommer från ett respektabelt hem. Jag har inga kunskaper, men det förstår jag i alla fall. Och bland människorna där borta — — —

— Jag har ju ingenting med dem att göra, Alphonsine. Jag bara bor där — — —

— Men ni skulle ha någonting med någon att göra. Det har jag sagt länge. En kopp te till?

Alberte ser upp från det orientaliska mönstret på en av kuddarna på Alphonsines divan. Hon ligger på armbågen och följer med fingret samma slinga, som åter och åter för henne tillbaka till utgångspunkten, oavlåtligt växer ut ur och tillbaka i sig själv.

— Ja tack.

Alphonsine fyller på ur den stora nysilverkannan, lägger i tre sockerbitar, som hon vet att Alberte brukar, och skjuter käxen närmare.

— Ta för er, ni ser ut att behöva någonting att styrka er med.

Alberte har redan vinterns lurande influensaförnimmelser i kroppen. De komma med höstdimman. Hon fryser för jämnan och kan hälla i sig hur många koppar te som helst och hur varma som helst. Hon tar några duktiga klunkar, slår så upp ögonen och möter Alphonsines över koppen. Och plötsligt rinna tårarna nedför Albertes ansikte, stilla, utan ljud eller snyft-

ning, men omöjliga att hålla tillbaka. Generad famlar hon efter näsduken.

— Voyons! säger Alphonsine. Voyons!

Men Alberte har kommit till en punkt, där fördämningar rasa inom en. Bittert leende genom tårarna citerar hon: — Les femmes s'attachent aux hommes par les faveurs qu'elles leur accordent. Les hommes — guérissent — par les mêmes faveurs —

Alphonsine har lagt huvudet på sned. Överraskning står att läsa i hennes ansikte. Albertes tårar rinna rikligt alltjämt.

— Vad är det för någonting? säger Alphonsine till slut. Ett citat eller vad?

— Det är av De La Bruyère.

— Av De La Bruyère? Jaså. Han är inte så dum herr De La Bruyère. Alphonsine trummar med fingrarna mot bordet som för att vinna tid. Så säger hon: Är det någon som gjort er sorg, min lilla?

— Han skriver aldrig, Alphonsine. Alberte snor den dyblöta näsduken och känner sig som om hon rev sönder någonting, någonting hemligt, heligt, fläkte upp det och kastade det från sig i bitar. Men hon kan inte hejda sig.

— Och ni då? Skriver ni? Alphonsine tycks känna sig för. Hon är varsam i rösten.

— Nej — det vill säga, jag har skrivit — — —

— Hm. Kanske ni skulle göra det omigen.

— Nej, Alphonsine.

— Och det var inga missförstånd, ingen oenighet?

Det är det goda med Alphonsine att hon håller sig till det som föreligger och inte frågar mer än högst

nödvändigt. Det är som om hon kände till alla livets alternativ och bara behövde små stickord för att vara på det klara med dem. Hon förutsätter inte att man är en obegåvad person, och ger inte råd ut i luften. Nu tycks hon treva: — Är ni säker på att felet inte ligger hos er själv? Männen är lättstötta, har mycket självkänsla. Blir de kränkta i sin manliga värdighet — — —

— Mot slutet var det inga missförstånd, säger Alberte. Det var bara i början. Han ville ha mig med till sitt land — — —

— Och ni ville inte?

— Nej, jo, det vill säga — vi kunde ha varit så lyckliga här, Alphonsine. Men till sist gick jag då in på — — —

— Var det Amerika? frågar Alphonsine.

— Nej. Inte så långt bort.

— Seså, trösta er, min lilla. Håller han av er — —

— Han har varit gift förr, Alphonsine. Han var skild.

— Ah, säger Alphonsine och blir allvarsam.

Då känner Alberte att hon smalnar i ansiktet. Någonting inom henne är trots allt lika redo till att skrumpna ihop och vissna som till att slå ut och blomstra. Det är väl hoppet, det oförgängliga hoppet. Nu blir det plötsligt mikroskopiskt, och Alberte krymper med det.

Alphonsine klappar henne på kinden.

— Courage! Är det någonting med honom, så kommer han igen, vi vet ju för resten inte alls hur det kan hänga ihop, det kan bero på mångt och mycket.

Och kommer han inte, så kommer det en annan. Det är livet, min lilla, sådant är det.

Ingen kommer, hugger det till i Alberte. — Livet är slut, det är bara döden kvar.

Men Alphonsine står på sig: — Man dör inte av olycklig kärlek. Du gode Gud, då skulle jag ha varit död många gånger om. Det är hårt medan det står på, men det går över. Nå, ni är övergiven och pank. Det är mycket på en gång.

— Ja, säger Alberte.

Alphonsine slår askan av cigarretten: — Mr Digby är inte i Paris. Ni vill inte gå på gatan och inte öppna för gasen, och ni har rätt. Era landsmän?

— Jag känner inga andra än Ness.

— Ni undviker dem. Det finns massor av dem på Montparnasse. Det är oklokt av er att hålla er borta på det viset. Se på ryssarna, de håller ihop, hjälper varann. Inga av dem går omkring ensamma som ni nordbor gör. Jag känner typer — — —

— Ja, jag vet, säger Alberte lite trött. Det är så långt att förklara för Alphonsine hur litet Norge är, hur försiktig man måste vara för att inte något prat om en skall nå hem, att man avskyr de förhållanden, som man har levat under, och hellre uthärdar vad som helst än låter tvinga in sig i dem igen.

— Och arbeta kan ni inte? Sätta ihop någonting till tidningarna?

— Inte nu, Alphonsine. Jag kan inte tänka. Det är som jag vore död, säger Alberte med plötslig öppenhjärtighet.

— Stackars liten. Jag får försöka finna någonting åt er, eftersom ni ovillkorligen vill. En anständig typ, som ni inte riskerar något hos. Till att börja med måste vi muntra upp er lite. Ni är för mycket ensam, går för lite ut. I morgon afton följer ni med mig och min vän på Gaité Montparnasse. Jag vill inte påstå att det är som på Folies Bergère, men artisterna kan vara bra. Och min vän är en bussig pojke. Ni gör oss glada, om ni kommer.

Alphonsine är tillsammans med sin vän från lördag till måndag. De övriga av veckans dagar arbetar han i en automobilfabrik i andra ändan av staden. Han är mekaniker. — En mekaniker, säger Alphonsine: Den vet man var man har. Konstnärerna, de kommer och reser, de älskar här och de älskar där, tror att det skall till för konstens skull och kallar det temperament. De är nervösa och svåra att ha med att göra, har ännu mera självkänsla än de andra. Jag är färdig med konstnärerna vad det anbelangar. Det finns bra typer ibland dem, jag vill inte säga annat, men enfin — — —

Alberte uttrycker lite tvekande sin farhåga att vara till besvär. Hon får samma okonstlade svar som annars:

— Vad vill ni, fröken? Jag har ett gott hjärta.

Alphonsines vän röker pipa. Redan det gör lite ont i Alberte. Hans näsa ser ut som om den varit ute för en olyckshändelse. Man måste tänka på boxning. Men han är lugn, tillförlitlig och söndagsklädd, med hår som krusar sig i nacken.

Alphonsine presenterar Alberte som "en av mina små konstnärer, som det gäller att pigga upp lite".

Monsieur Louis tar pipan ur munnen och skrattar tryggt: — Man skall bara inte ta livet för tungt, inte gå och skaffa sig bleksot. Och han håller ett litet föredrag om denna kalamitet.

Alphonsine understöder honom. Där hör ni, mademoiselle. Man skall lära av männen, de kan konsten att ta det lätt.

— — —

I Rue de La Gaité luktar det pannkaka, potatis i olja, kastanjer. Det sprakar av fräsande flott, pinglar av biografklockor, snurrar av grammofoner. En oavbruten ström av ansikten kommer emot en på trottoaren, i hårda motsättningar under det skarpa ljuset från barer och varietélokaler. Rött, vitt, svart, trötta ögon, fräcka ögon, mot en orolig bakgrund av brokiga affischer. En spårvagn avancerar långsamt under ihållande klämtning genom lördagskvällens stojande, nervösa mängd.

Alphonsine har beställt parkettplatser. Trångt inklämd mellan henne och monsieur Louis, som oupphörligt gör vad han kan, småler mot Alberte vid lustigheterna och tycks ha föresatt sig att hon inte ett ögonblick skall få försjunka i sina egna trista betraktelser, kämpar Alberte med en ensamhetskänsla utan gränser. Vart hon än ser i den lilla proppfulla lokalen, där luften är stinn av puder, damm, tobak och den säregna lukt, som finns i gamla teatrar, sitta människorna två och två. Då hon plötsligt får syn på en kvinna, som tycks sitta ensam några platser längre fram, är det som om all kvinnlig ensamhet vällde in över henne. Den tillknäppta, lite avvisande damen utan sällskap, hon som mötes av ingen, när hon stiger av tåget eller går i land, som ser sig sökande omkring efter ett stadsbud, när andra omringas av glada väntande — — — hon som i kupén eller spårvagnen inte kan slita sina ögon från det pladdrande och skrattande barnet i en främmande mors knä, som böjer sig ned och klappar hunden på vägen, därför att hennes händer aldrig få lov att smeka, äro oroliga av fruktlöst sökande efter någonting att omsluta — — å, Alberte känner henne nu, vet vem hon är, skiljer henne utan svårighet från de andra. Förr såg hon henne aldrig.

Samtidigt är det som om prestationerna på scenen plöjde djupa vägar i sinnet. Den sentimentala sångerskan i släpande klänning som sjunger om månsken och om par, som gå två och två, den helt unga flickan som försöker sig i det burleska och blir utvisslad, därför att hon ohjälpligt ramlar ner i det plumpa, han som imiterar Polin och sjunger soldatvisor och han som imi-

terar Chevalier och sjunger aktuella bagateller, bakom alltsammans, det goda som det dåliga, ligger livets tragik och blöder. Alberte har lust att gråta, när skrattsalvorna runga omkring henne.

Programmets clou är hon som med mörk, lite rostig alt sjunger om apachen. Hon har en enkel, svart klänning, håret ned över öronen, stor röd mun, sneda ögon. En suck av förväntan går genom publiken.

Apachens knep för att lura polisen, hans slavdrivarförhållande till sin flicka, hans blodiga bedrifter i illa upplysta utkanter, hans möte med giljotinen en morgon i den grå gryningen utanför La Santéfängelset. Gatflickans förakt för den som betalar henne, hennes hat till damen, som går förbi, hennes vilda ömhet för honom, som kommer hem med blod på ärmen och vet att nu är det ute med honom, hennes ensamhet den morgon, då hans huvud faller och hon ingenting ser, bara hör bruset genom mängden i samma ögonblick. Brutal och naiv romantik, allt annat än originell, tidens avart av rövarromantiken. Men mänskligt trots och mänsklig lidelse, ömhet och fräckhet, råhet, sentimentalitet och bister, primitiv filosofi få enkla och sanna uttryck i den.

När sångerskan till slut med handen i sidan och ena höften upp slänger ut sin sista refräng: — Je m'en fous, de tout, kommer det från hjärta och går till hjärta. Publiken stampar av förtjusning, och dammet ryker.

Monsieur Louis böjer sig fram mot Alberte och Alphonsine: — Eh bien — — antingen tycker man om den där genren eller man tycker inte om den. Det finns folk som slukar såna saker — — —

Alberte har slukat det. Hon sitter där, lik ett upplöjt land, fullständigt okritisk. Vad som helst med bud från tillvaron går ned i henne som i mylla, tar henne på ett annat vis än förr, med ny och fruktansvärd tragik.

— — —

På hemvägen bjuder monsieur Louis på ett glas i det stora kaféet på hörnet. Det våldsamma, vita ljuset där inne gör ansiktena hårda och fårade, liksom härjade.

I spegelväggarna runtomkring ser Alberte sig själv i olika upplagor, hel profil, halv, framifrån och bakifrån. De se alla sorgliga och vinddrivna ut. Så går det inte an att vara, så kuvad och tilltygad. Ovillkorligen rätar hon på sig, pratar, småler och skålar med monsieur Louis.

— Nå, det går lite bättre nu, eller hur? Det ger någonting annat att tänka på, att få komma ut, om det också inte är på operan? Monsieur Louis lämnar ingenting oförsökt, när det gäller att liva upp Alberte, berättar historier från sin militärtid och framhåller för henne nackdelarna av att leva ensam. Det är inte naturligt, som hon kanske vet och lätt kan tänka sig, inte bra för hälsan, inte sunt. Riktiga, enkelt framställda saker, som Alberte måste hålla med om. Alphonsine nickar bifall. Hon sitter med en armbåge på bordet, läppjar av glaset, som hon håller, och ser sig omkring med lugna, gröna ögon, som liksom genomskådat allt, fatta allt och förlåta allt. Hon verkar överraskande borgerlig i stor skunkkrage och röker inte.

Bägge följa Alberte till porten. Det visar sig att trappljuset för länge sedan är släckt, och Alphonsine bestämmer att Louis skall följa Alberte upp med fick-

lampan. Själv väntar hon i porten så länge. Hon kysser Alberte på kinden till god natt: — Nu sover man, inte sant? I ett sträck till i morgon? Som en snäll liten flicka.

Under munter konversation ledsagar monsieur Louis Alberte upp, säger zut och går på tå i trappavsatserna för att markera hänsynsfullhet mot husets sovande invånare, lyser Alberte, medan hon letar efter nyckelhålet.

Han skakar kraftigt hennes hand till avsked och försäkrar att det varit honom ett verkligt nöje. Och han kilar nerför trapporna med långa skutt. Alberte hör porten öppnas och stängas efter honom och Alphonsine. Och ingenting kan ändra det bittra faktum, att de gå bort tillsammans och äro två, medan Alberte bara är en. Liten och kall i hjärtat trevar hon efter tändstickorna.

Alla äro två. Alphonsine och Louis, Liesel och Eliel, apachen och hans flicka, Marusjka och — — ja, en eller annan.

Alberte sätter sig på divanen. Av gammal vana sticker hon händerna i armringningen, sitter kvar i den ställningen, hopkrupen och böjd, utan tillräcklig företagsamhet att kläda av sig. Refränger bölja genom hennes ådror, dansa häxdans i hjärnan, brygga tillsammans med husets ljud, som så småningom nå henne, en bitter brygd av trots, modlöshet och desperation inom henne.

Sedan de grymma orden av De La Bruyère kommo och besatte henne, har hon inte skrivit en rad, inte ens till att riva i bitar. En tom lamhet kan bemäktiga sig

henne långa stunder åt gången, breder sig, är i armarna, i händerna. Lemmarna bli som bly, hjärnan som dimma bakom pannvalvet. I ett slags slö förundran minns hon tider, då motgång högg smärtande tag i henne som tandvärk, kändes som ett värkande ställe inom en, lokaliserat och våldsamt, eller också som en bultande feber i kroppen. Hon hade små, barnsliga bekymmer. Det kunde vara något orätt som hon gjort, hyran som hängde över henne, handlanden som hade påmint henne om vad hon var skyldig, oro för morgondagen. Och längre tillbaka i tiden andras bekymmer, vuxnas sorger, sådana de kunna fräta inom en medan man ännu är barn och själen hudlös. Det yttrade sig alltsammans som något fruktansvärt och akut. Under den värkande tanken levde andra, som förr eller senare sköto undan den och trängde sig ovanpå. Hoppet, det outtröttliga, sköt åter ut luftrötter i det blå, trots allt. Det onda kunde inte vara beständigt och gjorde det inte heller.

I kväll är det som om hon kände att allting har en ände, också smärtan. Den liksom förbränner sig själv till sist. Man dör av den, eller man gör sig fri från den som något man är färdig med. Allt som är kvar av den är en förkalkning i själen, ett hårt ärr, som inte kan angripas längre.

För första gången på länge tänker Alberte på att hon väl måste se att göra något, ta sig samman, alldeles bortsett från vad Alphonsine kan skaffa henne.

Plötsligt stelnar hon till. Det är någon utanför hennes dörr, tätt bredvid den. Hon mera känner än hör närheten av en människa som står, ljudlöst ändrar ställ-

ning och står igen. Kläder sopa nästan omärkligt mot väggen. Förfärad griper Alberte om nyckeln, håller fast den. Det stora, främmande huset omkring henne är med ens skrämmande fullt av faror, som hon känner sig maktlös inför.

Då bryta rasande viskningar lös där ute, hota gång på gång att slå över i tal och sänkas igen. Brista så ut i ett högröstat utbyte av kraftiga skällsord: — Gamla förbryterska!

— Gamla kamel!

— Sugga!

— Kossa!

En dörr stänges hastigt, en nyckel vrides om. Ett ögonblicks djup tystnad följer detta sista, det lägsta och värsta av alla franska skällsord. Den som sagt det är redan i säkerhet. Nu kallar den andra parten av alla krafter himmelen och dessutom husets invånare till vittne på att det förfärliga ordet har fallit.

Borta i korridoren öppnas och stängas dörrar. Försäkringar att de gamla idioterna ska bli satta på porten, att skandalen har varat tillräckligt länge, att man har för avsikt att underrätta portvakten, husvärden, poliskommissarien, korsa varandra i luften. En kvinnoröst ropar med eftertryck: — Gammalt patrask. Avskräde! En mansröst yttrar med värdighet: — Var så vänliga att vara tysta, mina damer. Klockan går på tolv.

Alberte öppnar sin dörr på glänt — — —

På andra sidan korridoren står en man i nattskjorta, byxor och tofflor och skärmar med handen sitt ljus mot draget. Bakom honom inne i rummet hostar det

länge och slitande. Annars håller oron på att lägga sig, med efterdyningar av förargat mummel bakom dörrarna längs korridoren.

Mannen småler melankoliskt mot Alberte: — Det är era grannar till höger och vänster, mademoiselle, två stackars gamla fruntimmer som är lite — — och han pekar menande på pannan. De kappas om att lyssna vid er dörr och kika i ert nyckelhål, i kväll har det varit rent på tok. Det är ingenting att vara rädd för, men det är till stort obehag. Min hustru, som jag just hade fått att sova, har de också väckt. Hon är sjuk tyvärr. Det hostar åter slitande bakom honom.

Alberte mumlar några deltagande ord, uttalar hopp om att madame måtte få sova igen och bli bättre. Mannen småler melankoliskt som förr, och Alberte skälver plötsligt till som av köld.

Men inne i sitt rum bakom den stängda dörren känner hon något stramas till inom sig, en rasande motvilja mot att gå under, förgås i slams, köld, ensamhet. Längst in i en finns den sega senan som binder en till livet. Ytterst är det den det gäller. Den kan formligen blänka till, en vit glimt i mörkret. Hon förnam den nu. Och hon vill ha värme och glädje och skaffa sig den glädje hon kan.

Alberte vaknar av vattenledningen borta i korridoren. Det hasar av tofflor över stengolvet, vattnet forsar våldsamt ett ögonblick. Det hasar igen. Om en stund brusar vattnet igen.

Madame Bourdarias hämtar vatten i ämbar. Det smäller i bottnen på ämbaret, när strålen träffar den. De gamla fruntimren på vardera sidan om Alberte hämta i hink eller i muggar, i ett eller annat, som fort fylles och rinner över. Dörrar slå oupphörligt. Skyndsamma steg till ett visst ställe avlösa varann. Det dras i strängen, som aldrig fungerar riktigt med detsamma. Det dras ilsknare och ilsknare. Till slut kommer vattnet forsande med buller och brak.

Genom fönstret, som är utbyggt i mansard, ser Alberte himlavalvet. — Titta, sade madame Caux, när hon första gången slog upp dörren på vid gavel. Titta på den här utsikten, känn på den här luften. Det är något annat än i de nedre våningarna. Jag för min del bodde hellre här än i första och andra, jo, mademoiselle. Och madame Caux spände ut bröstet och söp begärligt in luft. Något helt annat än där nere. Och ingen över sig, inga trampande klackar när ni vill sova, inget piano långt in på kvällen. Bara tysta grannar som har sitt arbete och går tidigt till ro. Tolv francs i månaden, gratis kan man nästan säga — — —

Under fönstret står kofferten med böckerna ovanpå, besvärlig att komma ned i. En stängd kista.

Snedtaket är så lågt, att man bara vid den ena väggen kan stå i full höjd. Men vill man absolut stå, så går det för sig att göra det där. Trött på att söka det billigast möjliga, slog Alberte till.

Ute duggregnar det. Det blåser vinterligt och rått från fönstret ut genom springan under dörren. Huttrande samlar Alberte sitt mod och sköljer vatten över sig, medan spritköket susar.

Där komma conciergens steg i trappan in mot korridoren. Där stannar hon. Ännu en gång ser hon igenom brevbunten. Det rasslar nere vid golvet, Något stickes in under en av dörrarna, en röst ropar: — Tack, madame Caux. Stegen gå vidare, stanna igen. Av obotlig vana håller Alberte andan, kaffekoppen skallrar så att hon måste sätta den ifrån sig igen. Men stegen fortsätta, tunga, lite släpande.

Så gör Alberte det som måste göras, om man inte vill alldeles förfalla och bli som den gamla konstiga kurren som hade rummet här före henne och som det går historier om i huset. Han bäddade aldrig sin säng, rummet var ett enda loppbo. Han var ensam och misstänksam och släppte ingen in, förrän madame Caux en dag anmälde honom till fattigvården och de kommo och togo honom.

Alberte vädrar och städar, hämtar vatten för den lilla golvbiten, låtsas inför sig själv som om det vore av vikt.

Där äro de vanliga blodspåren från madame Bourdarias' dörr till vattenledningen längst bort i korrido-

ren. Alberte mår lite illa, när hon ser dem, det är som stick av en syl på en öm punkt. Så förstörd som madame Bourdarias kan en människa bli och ändå hålla det gående. Första gången Alberte såg de röda droppen på golvet, tänkte hon: Någon har skurit sig i fingret. Andra: Här måste finnas någon som lider av näsblod.

Tredje gången gjorde hon madame Bourdarias, som var den enda hon kände och som just kom med sitt ämbar, uppmärksam på dessa ruskiga dropp. Det gick en hastig rodnad över det magra ansiktet med de blida, tåliga ögonen, stämman tiggde om överseende: — Det är jag, mademoiselle, det är jag. Jag försäkrar er att jag gör vad jag kan, men så fort jag tar i en smula, lyfter något, kommer det i alla fall. På sjukhuset säger de att jag skall ligga, de vill ha mig kvar där. Men hur skall det gå med mina barn, mademoiselle?

Alberte blev stående och letade efter någonting att säga, fann ingenting. Strax därpå var madame Bourdarias tillbaka med en trasa och torkade upp: — Det värsta är de unga pojkarna i huset. Tanken på dem plågar mig. Det tjänar inte mycket till att göra rent efter sig, se här. Man blir blyg, när man blir äldre, mademoiselle. Lika blyg som när man växte upp.

Upprörd, som om hon närvarit vid en misshandel, stod Alberte kvar. Nästa dag gjorde hon ett tafatt försök att få bära ämbaret åt madame Bourdarias. En mager och röd, hård och skrovlig hand strök bort hennes från handtaget: — Jag har fyra barn i skolåldern, mademoiselle, och tre hus där jag går som hjälp. Ett ämbar vatten mer eller mindre — — —

Och Alberte förstod det naiva, lite meningslöst påträngande i sin egen åtgärd.

Hon har levat här uppe, så som man lever bland det som går hän över huvudet på en, med återhållen andedräkt så att säga. Och med slutna ögon. De röda fläckarna på golvet, hostan från rummet på andra sidan korridoren, mannen därinifrån med sitt trista småleende, alltid bärande på ett eller annat, på mjölkflaskor och droppande matpaket eller på långa rullar med ritpapper, gulvit som siden i skinnet över det svarta skägget, har hon nog tyckt synd om, på samma sätt som man tycker synd om den misshandlade hästen på gatan, trashanken med framsträckt hand. Man minns det en stund, så tänker man på något annat.

Hon har knappast lagt märke till de två halvgamla kvinnorna, som hon bor vägg i vägg med. Vissna i hår, i kläder, i ögon, på fiendefot med varandra och med hela huset, underligt lika sinsemellan, tassa de omkring som grå skuggor, skrämmande, likt allt som livet låter ligga obrukat bakom sig. De kommo henne att tänka på dammiga gamla ting, med vilka ingenting sker mera. Det skulle inte ha förvånat henne, om de en dag hade ställts undan i en vrå och stode där.

Nu har alltihop fått en förfärande handgriplighet. Hon ser sig om i sin egen tillvaro som i en skräckkammare. Och för första gången på länge rannsakar hon åter sina utvägar.

Egentligen finns det bara en. Hon måste se att skriva ihop någonting igen. Även om Alphonsine snokar upp vad hon kallar en anständig typ, tjänar det inte mycket till för Alberte att presentera sig just nu.

Bilder, som hon sett från hungersnöd i Indien, komma för henne. Bröstkorgen står som en kam, skulderbladen sitta som små misslyckade vingar på ryggen. Nyckelbenen, hennes sorg sedan barndomen, ha åter fått relief. Hon är så mager att hon är förfärlig.

Och nu kräver kroppen sitt, kräver mat. Glupskhet har plötsligt besatt henne. När hon tänker efter, är det längesedan hon åt ordentligt eller överhuvudtaget tänkte på vad hon åt. Vad är det hon har plockat i sig under senare tid? Pommes frites, kokta bönor, kastanjer, spenat, bröd. I andanom ser hon stora tallrikar varm soppa, rykande köttportioner. Kappan är också tunn, skorna si och så, sandalerna omöjliga om vintern.

Hon är skyldig överallt. I mjölkboden, hos handlanden och bagaren. Snart är det hyran. Och panik griper henne. Tillvaron har tagit henne i nacken igen, ruskar henne eftertryckligt.

Det gagnar föga att mönstra sina ägodelar. Någonting som skulle kunna bli accepterat som säker pant äger hon inte utom madrassen på fötter. Bortsett från andra obehagligheter vid transaktionen skulle hennes anseende i huset komma att sjunka under noll, om hon lät bära bort den. Det är inte att tänka på.

Det blir att skriva igen och låna så länge. Rafsa ihop stoff, så gott det låter sig göra, stuva till det och sända i väg det. Det har gått förr, det skall väl gå nu också. Blåfrusen, med styva fingrar griper hon sig an med det, ovant och motvilligt, försöker att hitta minsta ända av en tråd, som tunn och skröplig ligger gömd någonstans inom henne. Man bör helst kunna säga till den, som man lånar av, att här har man korrespon-

densen, här går man med den i handen. Om några dagar är man i besittning av honoraret.

Instinktivt letar hon fram de behagligare momenten i livet omkring sig, minns den titt som hon ibland kan få in till madame Bourdarias om kvällarna, med fyra barn samlade kring en rykande soppskål på en rödrutig duk, medan den väldiga sängen av pitchpine, den tunga hänglampan, som allt småfolk i Paris sätter bo med, om de på något vis kunna, breda sig i rummet, noga aktade och respektabla, lyckligt bärgade undan alla skär. Hon tar också med den rakväxta, klarögda unga hustrun längre bort i korridoren, hon som är från Auvergne, alltid bär sitt spädbarn i famnen och alltid sjunger för det. Monotona melodier, som oupphörligt vända tillbaka till sin utgångspunkt, bondlåtar, som man ovillkorligen trampar takt till. Sådant tycker folk om att läsa på söndagseftermiddagen efter kaffet, de sätta överhuvudtaget pris på idyll och ljussidor. Alberte överväger ett ögonblick att lägga in blodspåren, men låter dem beslutsamt vara och nöjer sig med att antyda storstadsfördärvet i gestalten av den äldste Bourdarias, som är i slyngelåldern och sin mors bekymmer. Ett svep av cigarrett och av "När kärleken dör" ligger alltid kvar efter honom i korridorens sammansatta atmosfär.

Handlanden? Hans färgglada stilleben på trottoaren nere i djupet lyser upp bra i den grå gatan. Det har lite billiga effekter, men är ens ögons tröst. Och det ger anledning att måla på ett sätt, som kan inbringa en små uppmuntrande tillägg i svarsbrevet från redak-

tionen: Er sista korrespondens var mycket underhållande. Vi motse med nöje mera av er hand.

Kål, morötter, våt, färsk sallad, äpplen, apelsiner, ägg, färgade i karmin, blå druvor, guldgula pumpor. Och som ett realistiskt, men inte alltför uppskakande inslag, hans handel med levande och döda kaniner, små ludna djur, som han håller i lådor under borden där ute. De mumsa sallad, sitta på ändan med ena tassen lyft, vädra med rörlig och ängslig nos. Men ödet leker med liv och död, handlanden kommer. Han ser uppför och nerför gatan, visslar och pratar med de förbigående medan han på huk trevar med handen i lådan. Och han hämtar fram ett stycke liv, en hopkrupen bunt uppskrämda nerver, som hänger i två långa öron, försvinner med det i butikens mörker. Strax därpå är han tillbaka med ett lik, det tunnaste, ynkligaste av små lik, en flådd kanin. Han införlivar det med sin utställning.

Här hejdar Alberte sig plötsligt. Förlamad av det ytliga, det ensidiga och billiga i sin egen framställning, sitter hon där modlös ända in i märgen, ihålig av köld och oduglighet. Hon river i bitar vad hon har skrivit och tar på kappan. Liesel och Eliel måste däran. Först och främst måste hon ha ordentlig mat. Hon går ut i ösregnet.

— — —

Det artar sig från första stund föga lovande. Ingen tycks vara hemma. Alberte knackar flera gånger och skall till att gå igen, då dörren plötsligt öppnas. Där står Eliel, omotiverat överraskad i ansiktet. — Ser man på, Alberte! Ja, jag tyckte nog att någon knackade — — —

Alberte meddelar lite förvånad att hon har knackat länge.

— Vad nu då? ropar Eliel. Här sitter jag med doktor Freytag. Visserligen var vi i ganska livligt samtal, men ändå — Och Eliel presenterar doktor Freytag, en lång, mager man med tätt, smålockigt hår. Han reser sig inne i ateljéns dunkel och bockar kyligt för Alberte, och hon känner en ögonblicklig antipati mot honom. Gud vet varför. Det är österrikaren, som Liesel då och då har talat om, en av bekantskaperna från St. Jean du Doigt.

Eliel ber inte Alberte stiga på. Han låter henne stå ute i regnet, medan han upplyser henne om att Liesel inte är hemma. Ja, han vet inte ens var hon håller hus. Han vänder sig om mot doktor Freytag och frågar om han minns vart Liesel sa att hon skulle gå? Var det inte så att det hade kommit någon som hon måste följa omkring, någon på genomresa? Freytag höjer beklagande på axlar och ögonbryn, som den som ingenting vet och verkligen ingenting kan göra åt saken. Hela manövern fyller Alberte med ett obehag, som kommer inte bara av att hon är, lindrigt sagt, överflödig just nu. Doktor Freytags närvaro hindrar henne också att be Eliel om ett tillfälligt lån, något som hon annars kunde ha gjort på grundval av många små ömsesidiga handräckningar under årens lopp. Desorienterad och tom bereder hon sig att gå, fylld av en oförklarlig oro. Den blir inte mindre, när Eliel plötsligt rent i det blå och liksom över huvudet på henne kommer med några bittert humoristiska betraktelser över regnet. — Det

är rent förtvivlat, som det regnar. Det är skamligt. Det är så man kan bli med barn — — —

Denna Eliels gamla vits, som Alberte aldrig har funnit rolig, låter i detta ögonblick rent makaber. Är Eliel inte riktigt slug? Är han inte riktigt nykter? Det har inte regnat annat än i dag. En gammal parisare som Eliel skall väl inte bli med barn för så litet. Här kan ju regna i veckor och månader. Hon ber honom hälsa Liesel och går. — Det skall jag visst det, det skall jag säkert göra, ropar han efter henne, onödigt ljust och frejdigt i tonen. Så står Alberte på gatan igen. Och allting är bara värre än förut. Decemberdagen är kuslig, vånda vilar tryckande över världen.

Det börjar redan skymma. Storstadens vintermörker kommer smygande, grått som döden. Alberte driver i väg neråt Montparnasse, oviss om vad hon nu skall ta sig till, oviss om hur det egentligen hänger ihop med Liesel. Befann hon sig, när allt kommer omkring, på soupenten, fastlåst där uppe av doktor Freytag? Är det något som inte är som det skall mellan henne och Eliel? Äro de ovänner? Ha de blivit upptäckta och avslöjade? Är det verkligen någon i stan, som Liesel måste följa omkring? Är det i grund och botten ingenting, eller försiggår här något gåtfullt och oförklarligt, sorgligt och oundvikligt? Å, det är väl bara penningbristen och vädret som komma Alberte att se allting i svart. Eliel var nog som han brukar vara, lite tanklös och flaxig, upptagen av sitt.

Alberte tar vägen förbi Colarossi och går upp ett slag. Det är föga sannolikt att Liesel är där. Men där

är modellvärme. Man kan stå där en stund och låtsas som om man tittar efter henne, väntar på henne.

Korrigering pågår just. En gråsprängd, vänlig liten herre i gråsprängda kläder och med rött band i knapphålet går från plats till plats, inleder med ett uppmuntrande pas mal, pas mal och fortsätter mera lågmält, konfidentiellt, beledsagande sina ord med avrundande gester över papperet, små svängar med handen, små ryckningar på axeln. Till slut griper han kol eller pensel, gör obarmhärtiga streck kors och tvärs i arbetet, nickar välvilligt och går vidare.

Alberte står så länge det går an. Värmen strömmar lindrande genom henne, medan hon ger sig sken av att spana efter någon över snåret av stafflin, svängande paletter, huvuden på sned och penslar som krampaktigt hållas i sträckt arm för en sista förhoppningsfull måttagning.

Och hon banar sig väg ut igen, mellan damer som ivrigt flockas omkring medelmåttiga akter, förbi den fanatiske tysken som uteslutande intresserar sig för rörelsen och verkligen har bragt det därhän, att hans teckningar i ett och allt likna de leddockor av trä och metalltråd, som man köper hos färghandlarna. Någon står just och beskyller honom för att teckna käppar, inte ben. Han slår med knuten näve i målarstolen, bedyrar: — Es giebt überhaúpt keine Beine nicht. Es giebt nur Stöcke. Men Alberte känner plötsligt starkt vilken hög form av tillvaro det är att kunna stå i en väl upplyst, väl uppvärmd lokal och hävda meningar av detta slag. Meningar överhuvudtaget. Och vilken av-

gjort låg form att traska ihop nästa måltid på söliga, regnvåta gator.

På Rue Delambre finns en liten butik, där hon i åratal begått sina kulinariska lättsinnigheter. Den för konfekt, sötsaker, kaffe, specerier. Det är alltid någonstans att gå in, att stå en stund i ljus och värme och låta tiden gå så länge. En chokladkaka till tre sous är tillräcklig förevändning.

Luften är alltid densamma här inne, mättad av vanilj och kaffe. Bakom disken står den ena av de två förvuxna systrarna, som turas om att stå där. Intresserad gör hon sig underrättad om hur det står till med Alberte, om hon fortfarande bor i kvarteret? — Jaså — har hon flyttat? Men hon håller fast vid sina gamla leverantörer. Det är vänligt av henne, mycket vänligt. Är det Salavins choklad hon vill ha, eller är det något annat märke? Hennes lilla inköp blir långtifrån negligerat, behandlas tvärtom som en sak av vikt. Under tiden tillkallas systern nummer två, som är likadan som den första, modern, som också är likadan, bara äldre, fadern, vithårig med penna bakom örat. Han sköter affärens räkenskaper och går jämt med penna. Alla samlas om Alberte, frågar hur hon mår. — Fröken är alltjämt i Paris? Fröken trivs i Paris? Fröken har varit i stan hela sommarn i år också? Ja — man har ju Bellevue och Meudon, inte sant? Man har Clamartskogen. Och alldeles intill har man Luxembourgträdgården, som är härlig.

Utrymmet är minimalt, utsikten mot den grå gatan trist och enformig. Ett rött kretongförhänge skiljer butiken från ett litet mörkt bakrum, som på en gång

är vardagsrum, matsal, kontor. Men var gång förhänget lyftes, ser Alberte hänglampan lysa över ett dukat bord där inne. Ett långt, blankt bröd kastar ljuset tillbaka, en soppskål ångar på en rutig duk, en karott sallad ser nyblandad och inbjudande ut. Och hunger efter riktig mat gräver på nytt i maggropen på henne, medan hon på sitt håll håller konversationen i gång så gott hon kan. — Har familjen inte varit på landet i år heller? Är det inte så, att de har släkt i Bretagne?

— Jo då, jo visst. Men alla kan inte resa, det är omöjligt för affärens skull. Så reser ingen. Man har varann, man vet inte hur länge. Man håller ihop. Dessutom gör man utflykter om söndagseftermiddagarna, hör på friluftskonserter i Tuilerieträdgården om kvällarna. Det skulle verkligen vara otacksamt, om man inte vore nöjd — — —

När Alberte går, väl vetande att nu samlas de där inne vid den rykande soppskålen igen, tänker hon på att hon kunde ha varit som dessa, full av ro, som dessa, arbetsam, förnöjsam, vänlig, lätt att ha med att göra, fast knuten till dem, som hon fötts ibland. Hur skulle livet då ha artat sig? Året i Kristiania till exempel? Det var ju inte bara Engens gate. Det var också galleriet, museerna, Abelstatyen och vikingaskeppen, Deichmanska biblioteket, farbrors bokskåp, som var ganska innehållsrikt. Det var ett par tre föreställningar på Nationalteatret. Framför allt var det galleriet, där hon ofta gick. Men allt detta endast ökade missnöjet hos henne, drev upp ny oro i sinnet. Och sedan? Rimliga villkor ha gång på gång bjudits henne. Hon kunde

ha rest hem med sina språkkunskaper, levat enkelt och anständigt med hjälp av dem. Hon kunde — — —

Alberte går plötsligt raskt upp mot Rue Campagne Première. Släppa taget vill hon inte. Inte än. Hon ångrar ingenting. Hon kunde inte ha handlat annorlunda vare sig den ena gången eller den andra. Det är någonting som hon skall ha gjort, hon är ute och letar efter det. Det för henne på bittra och ödsliga vägar genom köld och ensamhet. Hon kan endast önska att hon var en annan, slapp att vara den hon är.

Nu vill hon ha mat. Det förekommer henne att kan hon bara få ett par ordentliga måltider i kroppen, kan hon bara för en gång eller två få slippa de uppvärmda bönorna, de halvkalla kastanjerna i det trista skenet från ljuset i staken, så skall hon väl så någorlunda komma på rätt köl igen, få mod att hugga i, med skriveriet till och med, om det gäller. För den som lever på kort sikt kan en måltid framstå som en etapp, en ny chans. Kommer man så långt, kommer man också ett stycke längre. Med den summa, som hon har i fickan, tjänar det ingenting till att presentera sig någonstans, inte ens på "Kuskarnas Mötesplats" Hon skyndar sig.

— — —

I de dystra trapporna i nummer nio hejdas hon ett ögonblick av ett uppträde i en förstuga. En kvinnlig modell, som har slagit en herrock omkring sig, befinner sig i muntert handgemäng med en målare i arbetsrock. De slåss om en pipa, tumla om varandra och skratta, tystna så plötsligt och brottas vidare om pipan med allvarliga, hopbitna ansikten. Alberte fortsätter

uppför trappan med dessa ansikten i hjärnan, bländad av dem för en sekund, som om hon hade sett eld slå fram. Tom och fattig efteråt, som sutte hon själv i askan.

På nästa avsats möter hon Potter.

Potter bär en tömd mjölkflaska och transporterar salladsblad och avgnagda kotlettben löst inpackade i tidningspapper. I det snåla ljuset från gasblosset ser hon äldre ut än annars, härjad och trist. Det går som ett stick genom Alberte, att på det viset gå massor av kvinnor i Potters ålder, när kvällen kommer. Med händerna kramande om avfallet från ett ensamt litet hushåll. Hon känner sig med ens som en dödsdömd som får dödssättet demonstrerat för sig. Vissna, vissna. Som Otilie Weyer hemma. Som Potter och Stoltz och de gamla tossorna i korridoren där hon bor. En desperation reser sig inom henne.

Men det ljusnar i Potters ansikte, som det brukar göra hos ensamma människor, när de träffa på någon. Skall Alberte till henne? I så fall vänder Potter och går upp igen. Hon är på väg till soplåren, sedan tänkte hon gå ut och äta och efteråt till aftonkurs i teckning. Det är längesedan hon såg Alberte. Var håller Alberte hus egentligen? Vad håller hon på med? Hon har magrat. Det är väl ingenting på tok?

— Visst inte, försöker Alberte att skratta bort det.

— Jag saknar er, säger Potter. Jag tycker om er. Och jag vill att ni skall arbeta. Arbeta nu, medan det är tid. När man blivit gammal, är det för sent med allting, med det också. Låt inte männen hindra er,

dear. De hindrar oss under vår bästa tid, sedan sitter vi där. Jag skulle kunna berätta saker och ting för er, massor. Vill ni inte komma med upp?

Potter ser hungrigt på Alberte, liksom ut från en lång, grå dags ensamhet. Och den otäcka frågan, som man med bibehållen frimodighet riktar egentligen endast till dem, som ha det likadant själva och i grund och botten kunna göra varken från eller till, ramlar Alberte ur munnen. Lite förskräckt lyssnar hon själv till orden: — Kan Potter låna henne lite? Hon är i en tillfällig knipa. Och hon mumlar något om ett brev, som låter vänta på sig — — —

Hon ångrar det genast. Potters ansikte förändras, som om hon hade hört något oerhört eller anstötligt. Hon säger beklagande: — Jag är rädd att jag inte kan, dear — — —

En nyans för högt i tonläget skyndar sig Alberte att försäkra att hon väntar det var dag, det ordnar sig nog. Och Potters ansikte blir normalt igen. Oh — hon är glad att höra det. Och det är otrevligt med försenad post, mycket otrevligt. Hon hoppas att det snart ordnar sig. — Vi ses, dear. Hon går vidare med sina kotlettben.

Utanför Marusjkas dörr stannar Alberte ett tag, samlar mod till sig. Marusjka är inte den som man inte kan be om en tjänst, men pengar är pengar. Alberte borde vara härdad, men är det inte. Hon knackar på.

Efter mänsklig beräkning skulle Marusjka nu antingen inte alls svara eller också tätt bakom dörren

uttala det traditionella: — Vem där? Ingenting av detta inträffar. Långt bortifrån, liksom från det avlägsnaste hörnet av ateljén, ljuder ett högt, klart och oförbehållsamt: — Kom in.

Förvånad öppnar Alberte den olåsta dörren, stannar mitt i öppningen, oviss, lite dövad av den kvavt kryddade luft, som slår emot henne, en blandning av doft och värme, som nästan förlamar.

Gardinerna äro dragna för fönstren, den grå kvällen utestängd. Det lyser rött från en liten fotogenkamin nere på golvet, och borta över divanen är en enda gaslåga tänd med en rosafärgad sidenskärm över. Under den tronar Marusjka med benen uppdragna under sig, stödd på alla kanter av färggranna kuddar som en haremsdam.

Hon är i svart kimono med guldbroderier, ett av dessa dyra praktplagg, som man emellanåt tar i och beundrar men aldrig tänker på att köpa. De små korta fötterna sticka fram under kimonofållen, bara och barnsliga. De skära tårna räta hela tiden på sig, den ena efter den andra, liksom i belåtenhet över friheten. Alberte måste tänka på småbarn, som man har löst ur lindorna. I knät har Marusjka Omar Kayam — igenkännlig på det mjuka skinnbandet — i handen en cigarrett. Från det låga bordet bredvid henne stiger en luftig, blå arabesk ringlande i vädret, en rökelselampa är tänd där. Där stå halvt utslagna rivierarosor, det skiner av silverbägaren med cigarretterna i. Böcker ligga vårdslöst i en hög. Det hela bryter så starkt mot trappuppgångens armod, mot gatans regn och tidiga mörker, att Alberte måste samla sig ett tag. Hon är

van att finna Marusjka i mångahanda situationer. I målarförkläde, tillsmort med färg. Eller sittande på en bordskant, inmundigande en av sina underliga måltider med ingredienserna uppradade runtomkring i respektive papper och med en kruka marmelad från Felix Potin mitt i alltsammans. Detta är något nytt.

Marusjka sitter kvar, rör sig inte. Ljuset faller också så välberäknat ned över henne, att det skulle vara synd. Mellan kimonon och det kortklippta håret ha ansikte, hals och bröst något mättat och gräddvitt, en egendomligt fyllig must, här och där förtonande i rosa från skärmen. Det står plötsligt klart för Alberte vad Liesel och Sivert mena, när de med huvudet på sned och kisande ögon äro ense om att Marusjka är någonting att göra av, att hon borde muras upp i tjock färg med en palettkniv. Hon är inte alldeles fri från koppärr, men det är som om det gjorde färgen mustigare. Lika överrumplad som Alberte säger hon oförmedlat: — Vad är det?

— Nej, ingenting. Förhållandena ha slagit benen undan Alberte, hon är så föga på sin plats på Marusjkas ateljégolv just nu, som hon kan vara. Det var inte hon, som skulle komma in genom dörren. Hon bereder sig att dra sig tillbaka.

Men nu stiger Marusjka upp, kommer trippande på nakna tåspetsar över golvet, liten, en smula bred i växten, framför allt spänstig: — Det *är* någonting. Jag ser det på er. Kom igen i morgon. Jag — jag väntar någon, uppriktigt sagt.

— Jag förstår det — — —

— Syns det? Tant pis — — —

— Jag går, Marusjka.

— Hör på — — Marusjka tar Alberte i armen. Är det pengar? Jag ser på er att det är pengar.

Rodnaden stiger i Albertes ansikte:

— Det ordnar sig nog — — —

Marusjka håller fortfarande Albertes arm. Fort, som om det gällde sekunder, ramsar hon upp:

— Jag har betalat tvätterskan, jag har fått ett paket från Bon Marché, jag är utan en sou. Men i morgon går jag till Rue de L'Arbalète och träffar landsmän. I kväll har jag förhinder — — —

Alberte känner sig själv falla ihop lite i axlarna. Marusjkas många puzzletavlor runtomkring på väggarna, djupa och vackra i färgerna som mattor, men så konstruerade att man alltid får lust att ordna och placera om i dem, dansa för ögonen. Ett ögonblick skymtar hon Sivert och Alphonsine, men de äro strax borta igen. Någonting ger vika inom henne.

— *Måste* ni ha dem i dag? Hör på — Marusjkas ansikte strålar förhoppningsfullt upp av en idé som hon fått. Skynda er till Mont de Pitié med någonting. Går ni med detsamma, så hinner ni innan de stänger. Det är inte alls obehagligt, man blir mycket hyggligt behandlad. Ni kan lösa ut det, så snart ni får pengar igen.

Alberte småler en smula bittert: — Om jag bara hade något att gå dit med.

— Någonting har ni väl, en ring, en klocka, en bagatell. Det bör helst vara någonting som ni har på er. Jag tror inte ni har tid att gå hem först — — —

Då bemäktigar sig svagheten Alberte: — Allt jag har, både på mig och hemma, är där för länge sen.

— Comment? Marusjka dunkar Alberte i ryggen. Varför sa ni inte det strax? Se här, ta det här så länge. Och Marusjka fladdrar på tå över golvet, kommer fladdrande tillbaka igen, hänger sin klocka med vidhängande lång kedja om Albertes hals. Här, min lilla. Det är en bra klocka, tjugu karat. Ni får minst hundra francs för den.

Blodröd griper Alberte om Marusjkas händer, försöker hindra henne, få av sig kedjan igen. Men Marusjka håller kvar den med små starka händer, stoppar in klockan under Albertes halslinning, skjuter henne ut genom dörren.

— Jo, jo, jo. Varför inte? Jag behöver inte se på klockan jämt. Alphonsine har klocka och de flesta av mina vänner, det är klockor på gatan, på järnvägsstationerna och kaféerna, världen är full av klockor —

— Men Marusjka, jag vet inte när jag kan lösa ut den igen.

— Tant pis, tant pis. Medan jag kommer ihåg, Liesel, gå till Liesel. Jag såg henne häromdan, hon såg ut som — — nu är det någon i trappan! Gå nu. Kom snart igen, au revoir, courage, ut med er!

Marusjka ger Alberte hastigt en kyss på vardera kinden, snurrar henne runt, skjuter ut henne i förstugan, stänger dörren. Det hörs ett ögonblick hur hon fladdrar på tå, så blir det alldeles tyst. Utan tvivel sitter hon placerad mellan sina kuddar igen.

Långt nere komma steg som inte stanna någonstans, bara fortsätta uppåt. På en gång lättad och nedtryckt

går Alberte emot dem. Om en stund skall hon äta, varm mat, soppa, kött. Hon kan betala hyran på dagen och behöver inte ta sin tillflykt till den lilla tirad, som hon redan gått och förberett sig på, övat sig i för att kunna avleverera den lätt och ledigt: ett misstag, ett försenat brev, ren otur, en affär på några dagar —

Hon kan skaffa sig en lampa, något nytt att läsa —

Stegen äro alldeles under henne. I hast ordnar hon ansiktet, för det fall att det skulle vara någon hon känner och måste hälsa på. Men det är en av amerikanarna, en av de många från Montparnasse. Han ser forskande på Alberte, så som män se på obekanta kvinnor, undersökande, värderande. Och hon hör honom knacka på Marusjkas dörr, hör ett högt och klart:
— Kom in.

Någonting liknande en kramp runt hjärtat tar Alberte ett ögonblick, en saknad, rasande som svält. Så går hon sin väg med klockan, rusar längs våta, glänsande trottoarer, väl vetande att hon är ute i sista stund.

Hon kommer just lagom för att se den tunga porten glida igen och stängas. Där står hon.

— — —

Hemma på sitt rum tänder hon ljuset. Det står där och brinner, kastar skuggor upp efter väggarna, speglar sig svagt och flackande i reproduktionernas glas.

Hon blir sittande med kappan på. Ett av de ögonblick är inne, då hon hatar sig själv och allt omkring sig, sin korgkoffert och sina trasiga sulor, hela sin ut-

armade och ändamålslösa existens. Motvilliga och hårda pressas små svidande tårar fram ur ögonvrårna. Liksom på egen hand viskar munnen trotsiga ord: Jag vill ha det annorlunda, varmt och gott, någon att vara hos, snygga kläder, skinn om halsen, böcker som är mina och som jag inte behöver stå och läsa i Odéon.

En stygg gammal tanke sticker upp huvudet, påpasslig som ett giftigt kryp. Jag kunde gå ut på gatan. Tjäna tio francs, tjugu francs, gömma dem i strumpan och tjäna flera, jag likaväl som andra. Jag är min egen, kan göra med min kropp vad jag vill. Min själ kommer ingen när. Jag kunde göra det för kylans skull, av behov efter mänsklig värme. Duger jag inte annars, så duger jag alltid på gatan.

Så smälter hennes trots. Hon sitter där och vet att detta gör hon inte. Och mindre nu än förr.

Hon har visst en smula feber. Det susar för öronen, hon är kall invärtes och omotiverat varm utvärtes. Skorna har hon sparkat av sig och de genomvåta strumporna. Med händerna instuckna i armringningen och fötterna uppdragna inunder sig förblir hon sittande, medan spenatpaketet, som hon haft med sig hem, upplöses av inre fuktighet och droppar grönt på stolen bredvid. Och upprätt dåsar hon till som droskhästarna —

— — —

När det knackar, vet hon genast vem det är. Som i dröm öppnar hon dörren, utan att ändra ställning och utan att säga något, förblir sittande med benen

uppdragna inunder sig och ser upp på Sivert Ness, som står där och fyller upp, större än vanligt i ny tjock vinterrock och med hatten i hand. Hon ser inte uttrycket i hans ansikte. Ljuset faller inte på det viset. Men hon känner hans blick på sig och möter den liksom på måfå.

Där är hans hand på henne, stryker över axeln och armen. Hon hör honom säga: — Men ni är ju genomblöt, ni sitter här fullständigt genomblöt. Ni får inte göra på det viset, kan ni väl förstå. Ingenting på benen, kallt är här och allting — aldrig sett maken. Han lutar sig ned, känner på de dyblöta skorna och skakar på huvudet: Genomvått alltihop. Det är rena vanvettet det här. En kan bli sjuk av mindre.

Där är handen vid armringningen, drar fram hennes, sluter sig om den. Den har tag i henne, den starka handen, som hon halvt om halvt gått och varit rädd för. Det kommer henne att rycka till i detsamma, som om hon brände sig, någonting rives sönder inom henne. Så är det över. Hon trycker handen.

— Glödhet, konstaterar Sivert. Och han böjer sig ned över henne och säger i en ton, som hon inte trott honom om: Ja det finns nog bara en råd. För nu har ni feber, det syns på ögonen. Han ser sig om ett ögonblick, som om han tog en sista överblick över situationen: Här kan ni inte stanna, här kan man ju ingenstans sätta upp en kamin en gång. Och han böjer sig åter över henne: Hemma hos mig lyser det rött långt ut på golvet nu. Han börjar sätta på henne strumpor och skor, som man gör det på små barn, knyter fasta, ordentliga knutar, som inte kunna gå upp av sig själv.

En tacksamhet bara för hans närhet och för värmen, som utgår från honom, fyller Alberte. Det svindlar för henne, och hon lägger handen på hans axel. Sivert ser upp, tar ett ögonblick med händerna om Albertes båda armar, trycker till en sekund, släpper sedan igen.
— Nu får vi skynda oss, säger han.

IV.

Nordanvinden blåser kall och hård, jagar dammoln genom gatorna. När Alberte går från kärra till kärra och gör inköp och ser grå, frusna ansikten vimla omkring sig, framstår Siverts kamin för henne som ett nästan orättmätigt gott, någonting av oblyg överklasslyx. Hon känner att det luktar illa, otvättat och instängt av många och tänker: Det är inte att undra på. Man skall inte förebrå fattigt folk att de äro smutsiga. För den som har få kläder, bor trångt och jämt har det kallt, blir det till sist en olöslig uppgift att hålla sig ren. Och hon känner det nästan som om hon begick ett svek mot alla dem, som hon vet bara skola hem och frysa vidare.

När Sivert har rakat upp i glöden om morgnarna, skakat ned askan, lyser kaminen långt ut på golvet. En skönt varm region uppstår. I den anbringar Sivert zinkbaljan, tung och ohanterlig för vanligt folk men en bagatell för honom. Sedan är det bara att kliva i, skrubba sig röd och varm, med hettan från glödhålet rakt på huden, och nysta ihop sig på divanen i en ånga av behaglig kaffedoft.

De första dagarna låg Alberte i feber. Hon uppfattade nätt och jämnt att två stora, lugna händer då och då skakade upp huvudkudden och vände på den, att någon stöttade under henne i sängen och gav henne att dricka. Och hon domnade bort igen.

Så kom en kväll, då febern var borta. Underligt uppspelt satt hon nere på divanen, insvept i Siverts nya vinterrock i brist på morgonrock, åt glupskt, pratade och skrattade och hade hela tiden en känsla, att det egentligen var en annan människa som satt där, en helt annan person än den forna Alberte. Eller också låg ett liv tillryggalagt bakom henne, ett nytt började. Gott eller ont, det var så.

Det var samma ohyggliga väder som när hon kom, regnet strömmade över takrutorna. Det droppade in här och där på golvet. Sivert hade ställt fat och skålar under. Själv satt han på sitt vanliga vis, som på en vedlår i ett kök, hörde på Alberte och stack in ett ord då och då. Kaminen lyste som den skulle, varmt och rött.

Då gick med ens något blödande genom Alberte, sorg, längtan, medkänsla, öde, bitter nödvändighet, en ström mot hjärtat av allt möjligt.

Människornas ensamhet blev henne plötsligt så uppenbar. Här sutto de, hon och Sivert, liksom strandade tillsammans, instängda med varandra av regnet och mörkret. Hur snäll hade inte Sivert varit. Och hon gjorde något som hon måste göra, det var liksom förutbestämt att hon skulle göra det, hon lade handen på hans nacke.

Han satt vänd mot eldskenet, hon såg inte heller denna gång hans ögon. Då han sträckte ut armen och lugnt drog henne till sig, kände hon ett ögonblick en stor bedrövelse, men hon gjorde intet motstånd. Och allt det stumma hos Sivert slog ihop över henne.

Efteråt log hon så gott hon kunde, med tårarna strömmande över ansiktet. En omständighet, som inte föreföll att förvåna Sivert det ringaste eller göra honom brydd. Överhuvudtaget — det är något rejält med Sivert. Han förhör sig varken om det förflutna eller om framtiden utan tar allting som det kommer. Och det är skönt. Det låter saker och ting utplånas. Det håller nere grodd, som en gång spirade inom en till ingen nytta och sveddes av.

Han går gnolande mellan staffliet och sin observationspunkt ute på golvet, målar kronärtskockor och andra vegetabilier, utnyttjande det snåla dagsljuset till det yttersta. När Alberte har maten på bordet, gnuggar han belåtet händerna, tycker att allting är utmärkt och är inte den som låter henne böka ensam med allt det tråkigaste utan hjälper till att diska och ställa undan.

— — —

Hon har tagit sig till att stoppa hans strumpor, laga ett och annat som låg. Han ber henne inte om det, han har klarat sig bra själv och kan det väl fortfarande. Det är ett under att Siverts garderob befinner sig i så gott skick. Men när hon andra gången satte sig till det, gjorde han inga invändningar.

De första dagarna hade han modell. Alberte, som låg och dåsade på soupenten, hörde emellanåt hans brutna franska, när han talade med henne där nere. Han gjorde ingen som helst hemlighet av att det fanns någon där uppe, utan gick obesvärat upp och ner och såg till Alberte. — Är det er dam som ligger där uppe? frågade modellen. Er väninna? — Ja, sade Sivert. — Är det grippe hon har? — Ja. — Ja, det är den årstiden nu.

Sivert gjorde modellstudien färdig på några dagar. Så tog han itu med kronärtskockorna. Ibland gör han en hastig skiss av Alberte, där hon sitter och syr på ett eller annat. Om eftermiddagarna går han på croquis.

Då blir Alberte ensam en stund, och den är svår, full av oro. Hon borde arbeta hon också, sätta sig att skriva, se att tjäna lite pengar. Hon har värme, fred, någon att vara hos. Hon uppskjuter från dag till dag.

— — —

En gång var hon uppe på rummet. Det var otrivsamt och obebott, dammigt och kallt. Hon satt på kanten av den öppna kofferten, letade fram plagg som hon skulle ha tag på, stötte oupphörligt på lösa, fullskrivna lappar och en liten ring med en ametist, som hon dragit av fingret och släppt ned i kofferten en afton i höstas. Nu låg den lös och flöt mellan allt möjligt annat, var en liten förlorad och vilsekommen sak, som det var synd om. Den såg förebrående på henne, och hon grät en stund över den. En tanke, som emellanåt snuddat vid henne, dök upp: Döden?

Den kan komma som en isvind, som med en enda pust slår omkull människor som brickor och på en gång lägger en mängd hem öde. Har man först upplevat den, så blir den för alltid en realitet att räkna med. Förr tänker man ju aldrig på den.

Men många av livets förhållanden ligga lika nära till hands. En man kommer till att tycka synd om den lilla förgråtna hustrun, som för sitt liv vill ha honom tillbaka, blir kanske kär i henne omigen. Sådant händer visst ofta. Och De La Bruyère vet säkert också vad

han talar om. Hur som helst, man behöver inte tänka så långt som till döden. Alberte har i alla händelser kommit därhän, att hon orkar se det hela i sammanhang, hon är inte längre bara som en bunt värkande nerver, som tar emot den ändlösa raden av grymma ögonblick likt piskslag. Hon lever vidare, vill det. Och tar emot det som livet bjuder, vad det så kan bli. Ännu kommer det många gånger att hända att bitar av ett ansikte vilja komma för henne. Minnet av en hand, en beröring, ett tonfall slår oförberett ner på henne liksom från ett bakhåll. Ljudet, när Sivert rakar sig om morgnarna — liksom om någon skalade en rå potatis — skall länge fortsätta att skrapa henne på nerverna, smärtande och alltför bekant. Men allt går över. Man lider inte på det viset en gång till. Det blir ett hårt ställe inom en, som inte angripes mera.

Hon läste litet i lapparna eftersom hon nu en gång var där uppe. De överraskade henne, voro som små stycken av liv, slängda om varandra. Den tanken föll henne in, att de kanske kunde trädas upp som på en röd tråd. Hur skulle det bli? Så stoppade hon ned dem igen.

I korridoren mötte hon ingen. Det var mitt i frukosttiden och stilla i trapporna. Madame Caux såg ut genom sin lucka.

— Jaså, mademoiselle hade flyttat till vänner nu under den kalla årstiden? Det gjorde hon rätt i. Vad man än kunde säga om vindsrummen, varma var de inte. Nej, det fanns inga brev. Om någon kommer och frågar efter mademoiselle, vad skall madame Caux då säga? Att mademoiselle är borta på tillfälligt besök?

Hos en väninna? Kommer tillbaka med det första? Bien, mademoiselle.

Och Alberte gick. Med någonting av dåligt samvete. På sätt och vis har hon svikit sin egen existens, det kalla, trista huset, de många människorna, som äro tvungna att fortsätta att bo där.

— — —

Siverts arbeten bestå i landskap, akter, gatubilder, stilleben. Deras styrka är färgen. En rikedom som från en blomsterbukett slår emot en, när Sivert ställer upp sina dukar efter väggen, ett samlat intryck av hud, moln, grönt och stengrått i förening, av doft närapå. Han har ingen märklig eller ny teknik, intresserar sig visserligen för tidens otaliga försök i den riktningen, men målar själv orubbligt på sitt gamla maner, en osammansatt förenkling, som inte influeras av några slags ismer.

— Jag måste måla som jag ser det, säger Sivert. Något annat kan jag inte. Det oaktat kommer han ofta hem med böcker och broschyrer om nya uttrycksformer, kubism och futurism, orfism, dadaism och synkronism. Han sitter allvarlig och fundersam över dem och vill ha reda på vad alla de märkvärdiga orden egentligen innebära. Medan Eliel bara flinar och driver skoj, medan Kalén blir ond och förolämpad, sitter Sivert och spekulerar. — Jag vill åtminstone försöka lista ut vad de där gossarna menar, säger han och stoppar de små häftena i fickan till nästa lediga stund.

När han underställer en målning Albertes bedömande, står hon där lite handfallen. Det är med

målarkonst som med musik. Hon stötes bort eller fängslas, bägge delarna starkt och avgjort. Men hon har svårt att reda ut vari det ligger. Utom mycket annat saknar hon kritisk förmåga. Hon önskar att hon kunde hitta andra ord att säga än de banala: — Det är förtjusande, Sivert, det är utmärkt. Hon är inte duktig i sådant.

Den summa av ansträngning och vilja, som ligger bakom ett genomfört arbete, tycker hon däremot att hon förstår. Nu, när hon ser Sivert stå och måla var dag, kan hon gripas av hans kamp med motivet, så som man alltid gripes av manlig strävan. Han står där förnöjsam, arbetsam, outtröttligt sökande det han vill ha fram, ibland från duk till duk. Han har ett eget suveränt sätt att plötsligt måla med själva tummen, sätta in den i arbetet, som om han boxade med det. Det är livets bistra vandring. Och hon gripes av en önskan att kunna vara till nytta på sitt vis, med att laga mat och det ena med det andra.

En dag då han står och målar på ett av sina stillleben, alla fattiga målares evinnerliga tillflykt, säger Alberte lite ut i luften — hon sitter och tänker på en av Marcel Lenoirs tavlor, en Golgatascen med fast sammanhållna, strängt förenklade grupper i ett fast sammanhållet, förenklat landskap med drivande skuggor från stora skymassor: — Om jag var målare, skulle jag måla tillvaron — —. —

Hon sluter ögonen. Det flimrar plötsligt bakom dem. Människor röra sig mellan trädgrupper och klipppartier. Barn leka och springa, par gå tätt tillsammans eller liksom främmande för varandra. Där sitter en

kvinna ensam och gråter, där ger en annan sitt barn bröstet, där arbetar någon — där sitta ett par gamla —

— Tillvaron, småler Sivert, det var inte litet det.

Alberte öppnar ögonen. Han går just tillbaka från målningen, mönstrar den, anbringar efter moget övervägande en ny färgklick. — De som inte målar själva vill alltid göra symboliska saker, säger han. Det är dilettantismens säkra kännemärke.

Men Alberte, som ännu skymtar en smula av det hon såg, vidhåller: — Tillvaron. Mitt i skulle jag sätta trädet på gott och ont, fullt av äpplen.

— Oj, säger Sivert. Det är sådana allegorier som konsten vimlar av. Hemma har vi Vigeland, lyckligtvis utan något träd på gott och ont. Såvitt jag vet.

— Det kan så vara, fortsätter Alberte med sitt: Jag skulle sätta dit människor som jag kände, Alphonsine och madame Bourdarias och dig, Sivert, målande kronärtskockor — — —

Hon tycker det är skönt att sitta och prata. Så går den tiden.

— Det skulle behöva hållas strängt förenklat, säger Sivert efter en stund. Skulpturalt så att säga — — —

— Precis. Det hela måste ligga i ställningarna, åtbörderna.

Sivert tiger igen, målar, går fram och tillbaka, är borta och tittar till kaminen. Som han sitter där på huk, säger han:

— Ja, motivet betyder ju egentligen så litet. Det kommer an på hur det göres.

Nästa dag, när Alberte lassar av sig sina inköp på bordet, skjuter han över en grov blyertsskiss till henne.

— Titta här, säger han. Någonting i den stilen?

Och han förklarar förgrundsfigurer för henne:

— Jag har inte fått fram det, men så och så har jag tänkt mig ställningen här. Och så där. Det här är ju bara tecknat direkt ur huvudet — — —

Då gör Alberte ännu en gång någonting som hon måste. Det ligger i luften, är bara som en fortsättning.

Hastigt tar hon av sig kläderna, ställer sig i den varma regionen intill kaminen. — På det här viset? säger hon.

— Ja, säger Sivert ivrigt. Han har redan skissboken framme och tecknar.

— — —

Men när Sivert tar henne till sig och heta strömmar flyta genom henne från hans händer, då äro de två ensamma, två förfrusna, som krypa ihop vid livselden och värma sig så gott de kunna. Det är varken orätt eller fult, såsom somliga övermodiga vilja ha det till. Det är deras enkla rätt.

Två fattigas lilla lägereld någonstans i oändlighetens mörker. Skulle de inte ha lov att ha den? En stor ömhet för Sivert stiger upp inom henne, en önskan att ge och åter ge. Och skuggan av en skuldkänsla mot honom, som om hon hade mycket att göra gott igen. Varmt och tryggt är det i hans arm, avstängt från världen och kölden.

Men så vill Sivert somna. Det är rysligt så fort Sivert vill somna. Han gäspar och svarar på tok, medan Alberte ännu har mångt och mycket på hjärtat, saker som ligga liksom uppdämda inom henne och stå i tur att bli sagda. Hon har dem på tungan — — —

Plötsligt kommer en lång snarkning från Sivert. Han griper sig mitt i den, far upp och säger: — Vad?

— God natt, Sivert, säger Alberte slokörad.

— — —

Men det händer att hon blir liggande på armbågen och ser på honom, när han sover. Han blir vacker då, får något av barn och ung pojke. Tanken att han skall dö en gång kommer för henne. Också hon skall dö. De skola försvinna från varandra, sjunka bort åt var sitt håll i oändligheten, inte existera mera för varandra. Doften av hans hår, värmen av armen, det jämna andedraget, det skall vissna och slockna — —

En ensamhetskänsla utan gräns fyller henne. Ansiktet blir vått av tårar. Sivert sover.

— — —

Så går hon från vagn till vagn om morgnarna, kombinerar och lägger ihop, har omsorger och är inte alldeles utan nytta här i världen. En tacksamhet härför fyller henne. När hon kommer hem, händer det att hon får lov att gå rakt fram till Sivert och säga: — Vi har det bra, Sivert.

— Det är ju roligt att du tycker det, säger Sivert. Han målar ostört vidare. Ibland vänder han lite på huvudet och ger henne en hastig kyss. Och Alberte säger sig själv att det var ju visst inte meningen att Sivert skulle lägga bort paletten. Men kanske kunde han ha gjort det ett ögonblick i alla fall. Hon ångrar att hon sade någonting, det hade varit bättre att låta bli.

De ha kommit till varandra från var sin stora ensamhet. De ha drivit i land tillsammans på en fläck i tillvaron och inrätta sig där så gott de kunna. Sivert

är ingen romanhjälte, ingen erövrare i slängkappa. Men han är frisk och stark och duktig. Och glimten i hans ögon, som hon inte kunde med, ser hon inte längre.

Utan krage och halsduk ser han ut som en skomakare. Alberte önskar att hon slapp se honom klädd på det viset. Å andra sidan se de flesta män ut så i den lilla låga fula skjortlinningen med den otäcka lilla runda knappen i. Och Alberte är då sannerligen ingen romanhjältinna. Den gamla broderade underkjolen är långtifrån något tillryggalagt stadium. Den dyker upp gång på gång, till och med på denna årstid. Och den är ingalunda den enda detalj i klädseln som hon skulle kunna önska annorlunda.

Det är något stumt hos Sivert. Ibland kan den tanken snudda vid Alberte att han har något av samma gåtfullhet som djuren, en passivitet, som man inte vet vad den innebär, inte blir klok på. Och hon känner att här ligger något av det fängslande hos Sivert.

När de länge ha varit för sig själva, arbetat tillsammans, pratat tillsammans, lagat måltider tillsammans, kännes allting egendomligt självklart och enkelt, som skulle det så vara. Men när de träffa andra eller träffas igen efter några timmars skilsmässa, kan hon känna sig underligt missräknad och flat en stund. Hon kan gå bort och rätta på hans hatt, ordna hans slips. Liksom om hon behövde korrigera intrycket av honom.

När Alberte för tredje gången knackar på Eliels dörr och ingen svarar, blir hon stående ett slag, rådvill. Det är längesedan hon såg vare sig Liesel eller Eliel. De leva som två inmurade. Eller de leva på var sitt håll igen. Ingen vet mera något om dem. Alphonsine har varit förgäves till Eliels dörr. Marusjkas korta, hastigt avbrutna ord om Liesel en kväll på Rue Campagne Première hade en klang av dunkelt och dåligt varsel. Om det så är Sivert, är han underligt förbehållsam i denna sak. Det låter närmast som om han kunde tänka sig litet av varje, när han säger: — De dyker väl upp igen.

En kväll kunde han berätta att han hade träffat Eliel på Café de Versailles. — Nå? frågade Alberte spänt. — Jo, nej, Eliel förstod inte varför det alltid skulle falla sig så att han inte var hemma, när folk kom och knackade på. Det var en egendomlig slump. Med Liesel var det bara bra, hon hade fortfarande resande bekanta i stan. — Tror du på det, Sivert? sade Alberte. — Ja, varför inte? sade Sivert.

Nu står Alberte här och lika långt är hon kommen. Hon trevar i handväskan efter blyerts och papper, vill åtminstone skriva en lapp att sticka i dörrspringan. Rent tillfälligtvis ser hon upp, ser just på den lilla rutan högt uppe, fönstret till soupenten. Och hon får en glimt av Liesels ansikte, blekt, storögt, så hastigt borta

igen, att Alberte ett ögonblick frågar sig själv om det var inbillning, någonting som hon trodde sig se.

— Liesel, ropar hon, gripen av hejdlös ångest.

Intet svar. Men nu ropar Alberte igen liksom tvingad till det, för att överrösta något. Det var Liesel hon såg. Hon vet det med fruktansvärd visshet. Och hon vet mer. En serie små omständigheter, som hon knappast fäst sig vid, bilda plötsligt ett fullt klart sammanhang för henne. Det har gått Liesel som det går många. Som det gick andra, som Alberte har känt. Som det kunde ha gått och ännu kan gå henne själv. Nu håller Liesel sig instängd där uppe, gömd. Alberte ropar ånyo med all den innerlighet, som det är möjligt att lägga i ett rop: — Det är jag, Liesel. Det är Alberte.

Fönstret öppnas försiktigt. Hes och tunn, full av rädsla för att bli hörd, kommer Liesels röst därifrån:

— Ropa inte, Albertchen, för Guds skull.

— Men vad är det, Liesel? Är ni sjuk? Vad står på? Kan jag hjälpa er? Alberte vet knappast längre vad hon själv säger. Liesels tunna röst har gått henne genom märg och ben.

— Nyckeln ligger över dörren, viskar Liesel. Ni kan komma upp ett ögonblick. Ni får strax lov att gå igen.

Alberte öppnar. Den tunga lerluften faller henne tungt för bröstet. Eliels senaste stora arbete står där, insvept i våta trasor från överst till nederst och breder sig, så det mörknar i rummet av det. Rå vinterfuktighet ligger över allting, tapeten lossnar på väggen intill dörren. Och en oordning, som inte är lik Liesel, råder

överallt. Kläder tillhörande Eliel ligga slängda omkring, som om han bytt i hast. Disk efter flera måltider är uppstaplad omkring primusköket och på golvet. Ingen kudde ligger skylande över hålet i korgstolen, det gapar tomt i öppen dag. Kaminen brinner men i en hög av aska. Uppifrån soupenten kommer Liesels hesa röst:

— Inte se er omkring, Albertchen. Jag har inte varit nere på några dagar, jag vet att det ser förskräckligt ut.

Alberte går uppför soupentetrappan. I Eliels järnsäng med de sneda benen ligger Liesel, och det förefaller Alberte som om det bara är tjocka flätor och stora ögon kvar av henne, så blodlös ser hon ut. Hon är okammad, skyndar sig att lägga flätorna på ryggen.

— Men Liesel, brister det ur Alberte.

Då tillra tårar nerför Liesels ansikte, tyst, och många. Hon säger ingenting på en stund, så lyfter hon oroligt huvudet, ser på klockan, som ligger på en stol bredvid sängen: — Eliel är ute för att hämta hem gips. Han skall gjuta den stora figuren en av de närmaste dagarna. Det brådskar. Den skall vara färdig i sten till vårsalongen. Bara jag är på benen igen, tänker han visst be Ness om en handräckning med formarna.

Det spritter till i Alberte vid namnet Ness. Men hon säger ingenting. Allt är så tryckande här inne, från luften till Liesels tårar — — —

— Han är inte tillbaka ännu på en stund, konstaterar Liesel och torkar sig i ansiktet. Vill ni ge mig lite att dricka, Albertchen? Det står där. Det är tungt att andas här, tycker ni inte?

— Det är väl leran, säger Alberte, på sätt och vis

glad åt varje ord hon kan yttra, som inte har med saken att göra.

— Det är leran. När man är här inne länge i sänder, ligger den liksom här till slut. Liesel tar sig uppe på bröstbenet. Hon dricker begärligt, lägger sig sedan ned igen med en suck. Jag borde kanske inte ha rest på mig för att se ut genom fönstret, men jag kunde inte låta bli. Tiden blir lång, när Eliel är ute, aber so. Om kvällarna, när han är på Versailles, känns det ibland som om jag skulle bli alldeles galen. Men han är ju tvungen att gå.

— Det tycker jag inte alls. Han kunde gärna vara hemma hos er, säger Alberte upprörd. Det är ju värst för er, Liesel, far hon ut och ångrar sig med detsamma, rädd för att ha gått för långt och tagit på det hela med för hårda händer.

Men Liesel säger ut i luften: — Det är viktigt att han visar sig och låtsas om ingenting. Han *måste* gå.

— Hur länge har ni tänkt hålla er här, Liesel? Det är säkert inte bra, ni skulle — — —

— Till om måndag, säger Liesel. Inte en dag längre. Jag längtar så förfärligt ut i luften. Jag var nere häromdagen, men jag fick ont, så jag måste gå och lägga mig igen. Hon ser lite på Alberte. Så säger hon och småler nästan medlidsamt: Ni förstår nog ingenting ni, Albertchen — — —

Hon räcker plötsligt fram handen: — Jag är glad att ni kom. Det var bra att någon kom — — —

Alberte trycker handen. Allehanda onda aningar dra förvirrade genom henne, aningar som göra ont rent fysiskt. Hon törs inte fråga mer.

glad åt varje ord hon kan yttra, som inte har med saken att göra.

— Det är leran. När man är här inne länge i sänder, ligger den liksom här till slut. Liesel tar sig uppe på bröstbenet. Hon dricker begärligt, lägger sig sedan ned igen med en suck. Jag borde kanske inte ha rest på mig för att se ut genom fönstret, men jag kunde inte låta bli. Tiden blir lång, när Eliel är ute, aber so. Om kvällarna, när han är på Versailles, känns det ibland som om jag skulle bli alldeles galen. Men han är ju tvungen att gå.

— Det tycker jag inte alls. Han kunde gärna vara hemma hos er, säger Alberte upprörd. Det är ju värst för er, Liesel, far hon ut och ångrar sig med detsamma, rädd för att ha gått för långt och tagit på det hela med för hårda händer.

Men Liesel säger ut i luften: — Det är viktigt att han visar sig och låtsas om ingenting. Han *måste* gå.

— Hur länge har ni tänkt hålla er här, Liesel? Det är säkert inte bra, ni skulle — — —

— Till om måndag, säger Liesel. Inte en dag längre. Jag längtar så förfärligt ut i luften. Jag var nere häromdagen, men jag fick ont, så jag måste gå och lägga mig igen. Hon ser lite på Alberte. Så säger hon och småler nästan medlidsamt: Ni förstår nog ingenting ni, Albertchen — — —

Hon räcker plötsligt fram handen: — Jag är glad att ni kom. Det var bra att någon kom — — —

Alberte trycker handen. Allehanda onda aningar dra förvirrade genom henne, aningar som göra ont rent fysiskt. Hon törs inte fråga mer.

— Det värsta är ju över. Jag blir snart bra igen, viskar Liesel. Så börja hennes tårar åter att tillra. Men jag blir aldrig mer som förr, Albertchen, aldrig. Jag känner det som om jag blivit förstörd, fördärvad, lemlästad. Liesels läppar skälva med ens som i kramp, hon kramar Albertes hand, ögonen vidga sig som om hon såg skräcksyner. Anknäbben, Albertchen — det är det värsta. De har något som de kallar anknäbben. Som de *spränger* sig in med. Jag grät var gång, jag grät hela natten innan.

Till sist ville jag bara slippa, men har man först börjat — — — Det kunde ha kommit en krympling, Albertchen! Liesel slår händerna för ansiktet och snyftar: Det var så — så förödmjukande — så förnedrande — så. Och hon utbrister med vämjelse: Att ligga där och låta dem hålla på med sig!

— Men Liesel, säger Alberte hjälplöst. Hon förstår bara delvis, skymtar en misshandel, som förekommer henne utan alla rimliga proportioner. Liesel förklarar en smula lugnare: — Om det ändå hjälpte genast. Men jag måste till det gång på gång. Jag var nästan i femte månaden. Det var — det var ett litet barn som kom, en liten kropp, naken, blodig, med armar och ben och allting. Och Liesel klämmer och gnider som i yrsel Albertes hand: Det var så synd om den — så förfärligt synd om den, när de gick och kastade den i — Albertchen! Gör det *aldrig,* vad som än händer! Liesel snyftar förtvivlat. Jag kommer att se det för mig hela livet, Albertchen — — —

Så blir stämman djup som av dolt agg och hån. — De förstår ingenting. De går omkring och gnolar, när det

är gjort. En liten operation kallar de det för, ett litet ingrepp. Jo tack — på en frisk människa. Jag har aldrig varit så frisk i hela mitt liv. Om jag inte hade behövt vara så förtvivlad — — —

Liesel tar med bägge händerna om Alberte, reser sig halvt i sängen: — Men har ni sett vilka outhärdliga ben Eliel har, vilka stora, traskande fötter? Och så som han snörvlar. Någonting liknande en elak glädje går plötsligt över Liesels ansikte. Hon låter sig falla tillbaka i sängen: Jag var sjuk en hel natt. Jag trodde jag skulle dö av smärtor och feber — — —

— Liesel! Alberte klappar Liesel, ger henne att dricka, försöker rådlöst att pyssla om henne lite. Ord finner hon inga. Liesel ligger där utmattad, pärlande av svett, och andas ansträngt. Om en stund säger hon lugnare, i en helt ny ton: — Det värsta är att jag har blivit så stygg. Jo, Albertchen, stygg. Elak. Jag ville själv alltihop, och ändå är det som om jag inte kan med Eliel längre. Som om det var hans skuld. Ja, för ni tror väl inte att det var Eliel som ville det? Hon lyfter på huvudet och ser ihållande på Alberte.

— Nej — säger Alberte osäkert.

— *Ni får inte tro att det var Eliel.* En avglans av Liesels gamla ljusa rodnad far hastigt över ansiktet, hon säger som i en liten snabb parentes: I grund och botten skulle han naturligtvis ingenting hellre vilja, än att vi hade ett litet barn. Jag borde skämmas. Det har varit värre för Eliel än för mig, värst för honom, förstår ni. Och himmeln må veta hur det skulle ha gått för oss, om vi inte hade känt doktor Freytag. Han har hjälpt oss alldeles gratis, fastän det är farligt för

honom. Gud, Albertchen — ni säger väl ingenting! Det är strängt straff på det. Liesel ser skräckslagen på Alberte.

— Nej, Liesel!

— Jag är galen. Jag är alldeles oresonlig. Här ligger jag och får vin och allting. I går fick jag champagne. De är bara snälla mot mig. Och Eliel rår ju inte för att det är omöjligt för honom att gifta sig und so weiter.

— Det blir bättre när ni kommer upp och får gå ut, Liesel, säger Alberte på måfå. Tårarna tillra på henne också. Det blir bra igen, förstår ni väl —

Liesel ser spänt på henne. — Tror ni det? Tror ni att jag kan tycka lika mycket om Eliel igen? När jag kommer ut och inte är här inne jämt? Jag vill så gärna. Kan ni glömma det fula som jag sa om honom? Han har också haft det svårt. Vi trodde gång på gång att nu var det gjort. Det dröjer länge, innan man vill tro att det är så, man försöker att tro allt möjligt annat. Och doktor Freytag var bortrest ett tag. Ja — sedan blev det så rysligt alltsammans — — —

Liesel ser plötsligt oroligt på klockan.

— Nu måste ni gå. Eliel får inte ha en aning om att någon har varit här. Tänk att ni aldrig såg något på mig, Albertchen — — —

— Jag har ju inte sett er på så länge, Liesel.

— Nej, och så är jag mager. Jag tror inte att någon såg någonting. Bor ni fortfarande i det lilla otrevliga rummet?

— Ja, svarar Alberte en smula tvekande. Men jag

funderar på att flytta, tillägger hon för att komma sanningen lite närmare.

— Jag tycker nästan att ni har det bra som inte — Ni behöver åtminstone inte vara rädd för — Liesel ser upp på Alberte som blir röd i detsamma. Och Liesels ansikte påminner ett ögonblick om vissa trötta hustrurs, när de sitta och titta efter unga flickor. Marusjka, säger hon. Hon klarar sig?

— Hon klarar sig.

— Hon har varit gift, säger Liesel. Såna klarar sig alltid. Tack för att ni kom. Gå nu, skynda er.

Och Alberte går. Ute på gatan stannar hon en stund. Någonting inom henne vill tillbaka igen till det lilla kalla rummet, den svåra, ensamma tillvaron där. En längtan kommer över henne att vara den gamla, omöjliga och egentliga Alberte, fri på sitt vis, fri framför allt från den kalla ångesten, som hon inte vill släppa fram men som ligger latent i sinnet.

Men hon går ned mot Rue Vercingétorix. Som om hon droges dit.

— — —

När Sivert några dagar senare får bud från Eliel om gjutningen, beslutar Alberte sig för att titta upp på eftermiddagen liksom rent tillfälligtvis. — Kanske jag träffar Liesel, säger hon. Och om oss två anar de ingenting.

— Kom du, säger Sivert, orubblig som alltid. På mig skall ingen märka någonting. Med förvåning känner Alberte en liten bitterhet inom sig vid dessa Siverts ord. De äro ju riktiga och på sin plats, sagda i bästa mening, och likväl oriktiga, sårande och smärt-

samma. Hon tänker ännu en gång vad hon har tänkt många gånger: Sivert och jag har det bäst, när vi inte har någon förbindelse med omvärlden. Så snart vi har det, kommer någonting fram som är på tok — — —

I dörren till Eliels ateljé hejdar hon sig.

Den liknar en stad i ruiner efter en jordbävning. Som sammanstörtade hus fylla gipsmassorna golvet, väldiga, till synes omöjliga att rubba. Högar av stora bitar och små bitar, högar av grus och damm. Ett lager av vitt puder är överallt, ligger på alla utsprång, hänger tungt i den fuktiga atmosfären, lägger sig på tungan och i näsan, så fort man kommer in.

Eliel och Sivert färdas brådskande mitt i det hela. Det förefaller inte som om någonting är omöjligt för dem att rubba, de bära och flytta stora stycken, avtryck av gigantiska mänskliga formfragment, som öka intrycket av naturkatastrof, av undergång och förödelse. Här ha jättar levat och rört sig.

På en någorlunda avröjd fläck står Eliels runda badkar. Dit transporteras gigantavtrycken, spolas med såpvatten, så att det bubblar och skimrar regnbågsfärgat i håligheterna. Själva se Eliel och Sivert ut som om de genom ett under undsluppit på en tidpunkt, då sammanstörtningen redan var i full gång. De äro i arbetskläder, fulla av fastsittande torra gipsklickar, de ha gipsklickar och gipsdamm i håret. Svettiga och varma, i fullt sjå, pusta de ut förnöjt och gnugga händerna över ett väldigt stycke som avvunnits kaos. Eliel låter svampen plaska över det, så att såpvattnet glimmar som fosfor. Han ropar till Alberte: — Ser man på bara! Det kan man kalla att ha tur och komma

lagom. Liesel är just här och bjuder, på kaffe. Vågar ni er in, så var så god, stig på.

Sivert ropar: — Här har jag sannerligen fått jobb. Rent murarknog.

De göra båda intryck av att vara särdeles i sitt ässe av att lyfta och dra, tvätta och skölja och kliva omkring i skräp och smörja till högt upp på benen, med samma innerliga tillfredsställelse som pojkar i ett raserat bygge. De ha sitt eget ordlösa sätt att göra sig förstådda av varandra, komma överens om sina manövrer med hjälp av blickar och stumma nickar. En gång säger Eliel: — Hör du Sivert Ness, det var allt sabla hyggligt av dig det här.

I vrån vid dörren håller Liesel hus. Dammig och blek, med kjolen upphäftad omkring sig, går hon och ordnar kaffebordet. Hon sätter sig då och då, lite omotiverat och plötsligt. Det är som om hon ramlade ned på divanen, medan hon fortsätter att gnida det som hon har i händerna, koppar eller skedar. Alberte får ont av att se på henne och ramlar ned själv. Hon tar emot kaffekvarnen, som Liesel i ett anfall av kraftlöshet räcker ifrån sig, och vevar den tanklöst med små uppehåll och mycket spill av kaffe. Alltsammans ger henne något av den rädda känsla man fick som barn, när lek, som pågick omkring en, plötsligt, utan att någon visste hur, fick en lömsk och farlig prägel, slog över och gick för långt.

Hon känner behov att ta de andra i armen och säga: Låt oss sluta nu. Det gillas inte längre — — —

— — —

Alberte är för länge sedan i säng, då Sivert kommer hem på kvällen. Han sträcker på sig som efter ett gott dagsverke, förklarar belåten att nu är det gjort. Figuren står där, behöver bara putsning. Så är det rengöringen av ateljén. Det är ju ett hundgöra. Han får väl ge Eliel en handräckning med det också.

— Jag tycker Liesel ser dålig ut, säger Alberte uppifrån soupenten, hon vet inte varför. Hon har inte nämnt något om Liesel till Sivert, har inte rått med det.

Hans svar gör henne plötsligt uppmärksam — — —

— Hon blir väl bra igen, säger Sivert.

Alberte hör att han går omkring där nere och vänder fram dukar, som stå mot väggen, så som han ofta gör, när han varit hemifrån ett tag. Han firar återseende med dem.

Orden äro ingenting. Men tonen biter sig underligt fast i henne.

Inklämt och trångt sitter Alberte på Café de Versailles och bläddrar nervöst i de norska tidningarna. Hon har tagit ett tag i sig själv och skrivit ihop ett par korrespondenser igen. Det var oundgängligt, den enda utvägen. Utan ett ord om saken har Sivert hittills burit de gemensamma utgifterna. I längden förbjuder det sig själv av många skäl, bland annat av det att han inte är någon krösus. Dessutom har Alberte privata förpliktelser. Hon har sitt rum stående, behöver det som reträtt och som alibi. Och hon hade inte pantsatt Marusjkas ur utan lämnat in det hos hennes concierge några dagar senare.

Hon är spänd och orolig. Det hon skrev var annorlunda än annars, lite drastiskt, lite för nära verkligheten. Det är möjligt att hon har vågat sig för långt ut, att det inte blir tryckt en gång. Då sitter hon där igen. Hon kastar "Aftenposten", där stod ingenting, ser sig om efter "Morgenbladet" —

Det är proppfullt. Tobaksrök och värme ligga som ull i lokalen, hänga i lag under taket. Innehållet i glasen lyser matt i den tjocka luften. Musiken, rösterna, trampet av de dansande längre in kommer som ut ur dimma. Hela den kvalmiga atmosfären ligger som ett begagnat men bekvämt och skyddande gammalt plagg omkring en, skön att ty till från dragiga ateljéer, be-

lägna på bara marken eller uppe under himmeln, från rum utan eldstad.

Det är svårt att få tag i tidningarna, svårt att få dem lästa. Det smäller av norska röster och bräker genomträngande av danska. En och annan svensk uttalar sig också efter mera moget övervägande och överröstar då alla omkringsittande. Kalén går omkring och är på sitt värsta humör, uppretad av grippe och sprit, stör och förargar var han kan komma åt. Bredvid sig har Alberte den svenska frun, som sedan i våras följt Kalén och hört ihop med honom. Henne behandlar han plötsligt värre än alla andra. Hon är gråtfärdig, sitter och fumlar med näsduken, torkar sig med den i smyg och upprepar: — Om jag bara kunde få honom att gå hem ändå. Han är ju sjuk, hade trettioåtta i morse. Och nu har någon bjudit honom på absinth. Det är det värsta som kan hända. Vore det inte för att han är en så fin människa, när han är nykter — — — och hon snyter sig.

Där stannar Kalén framför en ung, nyanländ målarinna från Kristiania, frågar pockande och påträngande om hon inte heter fröken Olsson?

— Nei langtifra. På ingen måte. Nykomlingen ser demonstrativt avvisande förbi den druckne mannen.

— Men fröken Olsson har i alla fall kommit hit för att försöka lära sig måla? Eller hur?

— Jeg heter aldeles ikke Olsen, kommer det Kristianiaförnärmat från damen.

— Det spelar ingen roll, ingen roll alls, vad fröken heter, dillar Kalén. Han har ställt sig med bägge handflatorna mot bordet och är inte att rubba. Fröken kan

heta Olsson eller Svensson eller Karlsson eller vad fan fröken vill, det är inte det, det rör sig om. Någonting heter väl fröken i alla fall. Vad jag ville ha fram är att fröken skall fara hem till Norge och få *barn* i stället för att gå här och kasta bort pappas pengar på att lära sig måla. För det lär fröken sig aldrig ändå. Far hem i morgon dag och skaffa sig en *unge*. Så gör fröken så mycken *nytta* fröken nånsin kan —

— Hör nu, hör nu, inskrida lugnande röster från flera håll. Över dem ljuder Kristianiadamens höga, forcerade: — Hvad *er* dette for et fryktelig individ da? Han *er* ikke bare full altså, han er *gal*. *Kan* dere ikke se å få ham bort da?

Den svenska frun kramar Albertes ena hand:

— Kunde jag bara få honom härifrån. Men jag törs ju knappast tala till honom —

Någon har fått Kalén ner på en stol. De hålla på honom och prata honom efter munnen: — Jo, jo visst, alldeles riktigt. Fullkomligt rätt. Så rätt så. Han sjunker också ihop tills vidare, slö och lugnad, som om brodden gått av honom för denna gång. Alberte letar ånyo i tidningshögen. Hon hör fortfarande den norska flickrösten: — Huf — sitter den *grusomme* mannen her enda? Jeg bryr mig altså ikke det *spor* om at folk er fulle, *bare* de ikke blir pöbelaktige. Den påminner så säreget om ett okänt land långt borta som heter Norge. Så tala de i det landet, med tjocka streck under orden, ivriga att få fram *sin* mening, *sin* uppfattning, på ett eller annat sätt olik *alla* andras. Alberte skymtar blå åsar, grå snöluft, spridd bebyggelse, som liksom tvingar till att ropa högt. Annars skulle

kanske ingen höra en. De bo inte tätt, människorna där —

Även efter de danska rösterna lyssnar Alberte ovillkorligen. De ha tonfall som beröra henne, något alltför bekant.

Men från den svenska frun kommer det plötsligt med en liten tillbakaträngd snyftning: — Det är min bröllopsdag i dag —

Alberte lägger ifrån sig tidningen. Det är det minsta hon kan göra —

— Det förfärliga i äktenskapet är att man hela tiden väntar att den andra parten skall säga något helt annat, än han säger, och göra något helt annat, än han gör — — — Ja, fröken förstår mig väl inte —

— Å jo, säger Alberte.

— Se, min före detta man är ju vetenskapsman, zoolog. Han höll jämt till ute på museet hos de uppstoppade djuren. Jag — — —

Och den lilla frun försäkrar att hon ännu har den avskyvärda preparatlukten i näsan, kan känna den när hon vill. Och så boa constrictorn sen, någonting fullkomligt hemskt. Man måste förbi den när man skulle in till tjänsterummet på museet. Den stod i ett hörn, ett tämligen mörkt hörn. Det förfärliga var att man såg den inte, förrän man var alldeles inpå den, så att man hajade till. Hon blev lika illamående varenda gång, vande sig aldrig vid den. Alberte kan själv tänka sig hur vidrig den var med sin tjocka, fjälliga kropp, som slingrade sig kring en trädstam. Man fick kväljningar av den — — —

— Men behövde ni gå dit så ofta? Er man kom väl hem om kvällarna? Alberte frågar lite på måfå, mest för att säga något.

— Visserligen. Men mycket sent. Alltid för sent för att man skulle kunna gå ut och se eller höra någonting. Sen satt han över böcker, han hade ju så mycket han måste gå igenom. Själv gick jag och lade mig förstås — — —

— Hh, säger Alberte, beklämd och rådlös.

— Ja, så fick jag ju resa hit ner, börja måla, något som jag alltid haft lust till. Och värdefulla bekantskaper har jag gjort, lärt känna stiliga människor som blivit av betydelse, verklig betydelse för mig, tragiska öden — — —

Kalén, tänker Alberte mekaniskt.

— Det hindrar inte att det är lite vemodsfullt med sådana här dagar. Minnen kommer upp i en. En fin man i alla fall, en verkligt fin man. Den lilla frun snyter sig igen.

— Det säger ni alltid. Det är Kalén, som sluppit lös igen och nu står och breder sig över bordet.

— Vafalls? Vad menas?

— Små änglar säger alltid, när dom har lämnat en man, att han var i grund och botten så fin och så rar. Det är för att bättra på samvetet eller hur? Vara lite nobel efteråt. Det kan man ju bestå sig med.

— Å — — —

— Vad var er man? frågar Alberte alldeles på tok. Hon har glömt preparaten och boa constrictor, vill gärna visa det intresse hon kan och dessutom göra klart för Kalén att hans taktlösheter bryr ingen sig om.

— Konservator, kommer det stilla.

Kalén viker sig i ett utbrott av den drucknes hejdlösa skratt: — Konservator! Ha-ha-ha — — —

— Är nu det så förfärligt roligt?

— Dyrbart. Fullkomligt dyrbart. Kalén slår sig på knäna, griper ett glas som inte är hans och svingar det: Skål för konservatorn! Han leve! Det här kommer jag att njuta av länge — ha-ha-ha. Och Kalén tömmer det främmande glaset, innan ägaren kan hindra det.

Det blir en stunds uppståndelse. Glasets ägare, en tyst svensk i glasögon, reser sig, mumlar något om bildade människor, vanlig hyfsning. Välmenande själar gå emellan och förklara. Under detta tar den svenska frun på sig, blek och värdig: — Jag står inte ut med den druckne karlen. Jag går nu.

Alberte vill följa henne. Uppträdet har något av katastrof, av sammanbrott. De hjälpa varandra med kapporna. Hon nickar till Sivert, som sitter i samspråk med några danskar vid nästa bord.

Plötsligt hör hon en dansk damröst: — Det var en forfærdelig Ulykke. Det var ogsaa saa frygteligt for hans Kone. Ja, de var egentlig skilt, men da hun fik det at höre, rejste hun jo alligevel lige derned. Men det var allerede forbi. Han kom jo overhovedet ikke til Bevisthed mere.

Alberte står rätt upp och ner som om hon blivit förstenad.

— En bilolycka alltså?

Det är Sivert, deltagande och försiktigt, så som man frågar om sådana saker.

— En stor Lastbil, et af disse Uhyrer som kommer som en Knusemaskine. Lige idet han gik ud fra Banegaarden i Köln og skulde over Gaden. Han blev kastet voldsomt overende, fik Brud paa Hjærneskallen og desuden andre Kvæstelser. Jeg troede at De maaske kendte ham. Han hed Vejgaard. Han var et rart Menneske — — —

Alberte står och stöder sig mot ett bord. Ett tillfälligt bord med tillfälliga ansikten omkring. De se förundrade på henne. Hon ser en stund på dem tillbaka.

Så brister någonting inom henne. Och hon skrattar, högt och pärlande, forcerat och oäkta.

Alle se upp, Sivert från sina två lugna händer. Han reser sig och kommer emot henne, säger lågt och bestämt, halvt på skämt, halvt på allvar: — Hör nu, Alberte — har du druckit för mycket? Det går ju inte an att stå här och skratta åt att den stackars kraken är död. Jag tror, Gud hjälpe mig, att det är flera än Kalén som är fulla här i kväll — — —

Han tar henne om armen för att antyda att nu följer han henne. Nu ska de bara laga att komma därifrån. Framme på golvet mellan borden står den svenska frun, ynklig och missmodig och väntar.

Då skakar Alberte av sig Sivert, går fort ut genom svängdörren, ser sig om ett ögonblick, som om hon inte visste vart hon skulle ta' vägen. Får så plötsligt se spårvagnen, som går förbi hennes gata, stå vid hållplatsen, störtar upp på den. I detsamma sätter den sig i gång.

Var gång Alberte vaknar i sitt otrivsamma lilla rum med de otrivsamma ljuden av fattigfolks gråa liv trängande in genom springan under dörren, morgonbrådskan av hasande tofflor, vattenledningen, som ideligen är i gång, de smällande dörrarna, är det som en bister och hårdhänt påminnelse om att det finns en liten tilltrampad och hård stig över den dimmiga myr, där vi inte se så långt framför oss som från i dag till i morgon. En klippkam finns att treva sig fram på, hård för fötterna men säker. Knoget, det hederliga knoget med ett eller annat. Kanske förfryser någonting hos en under vägen, kanske skrumpnar man ihop, men man behöver inte förlora fotfästet, inte förirra sig bort från sig själv. Och svagheten inom en blir inte tillgänglig för vem som helst, som förfogar över de små dyrkarna till den: ömhet i tonfallet, några av dessa enkla ord, som man bittert längtar efter att få höra, som utmärka en framför andra och genomströmma kropp och själ likt varma källor, godhet mot en i en hård stund.

Som molandet i en blottad nerv känner hon åter den gamla åtrån efter att finna sitt knog och sköta det. Hårt och bittert och sunt, som ett värn mot allt vekt och vacklande inom en.

Allt det andra är som att leka blindbock. Med ögonen förbundna av vår egen längtan rusa vi omkring.

Och i den leken är döden med, sticker med sin dolk, tyst och bakifrån. Till synes har intet hänt. Eller man får det intrycket att något helt annat hänt. Tills plötsligt korten läggas på bordet under omständigheter, som få en att skratta högt som i feberyrsel. Leken har gått för långt för länge sedan.

Den kan också roa sig med att slå hela spel över ända med ett kast. Alberte har sett det med.

En brokig väv av ljust och mörkt i våldsamma kontraster rullas utan uppehåll genom minnet. En sommarnatt i en hövolm, allsköns doft av blommor över ansiktet, torr, flyktig värme från en hand, som snuddade vid kinden, den trygga förnimmelsen av att bli ombonad, som man kände igen från det man var liten —

En morgon, grå av dagg och gryende dagsljus, ett plötsligt spel av nya krafter i kroppen, ett ansikte, som såg på en, så sammanbitet av allvar, att två små muskelknutar vid munnen trädde fram — — —

En disig morgon för öppna fönster, det lilla säregna, nya ljudet av rå potatis som blir skalad, blandad doft av rosor och nylagat kaffe, tonerna av Santa Lucia från ett positiv i närheten — — —

Värmen av en annan människa en hel lång natt igenom, känslan att ha nått åtminstone ett mål på en lång, mödosam vandring, allt detta, som man vaknade upp till, innan dagen och gatan och de tusen glimtarna av andras liv omkring en hade hunnit väcka gammal oro till liv igen — — —

Ett ögonblick på en järnvägsstation, då ord, som man inte förmått sig till att säga, avgörande och starka ord, bröto fram för sent och förgäves.

Och en grumlig dröm, som tog vid, orimlig, förvirrad. Tills man plötsligt väcktes, hårdhänt och skoningslöst. Av korten, som brutalt lades upp.

Resten förmår hon bara att se i sammanhang med någonting gammalt, någonting som hon eljest håller väl nedlåst i sitt inre. Nu är det upplåst för det, hon lever om det igen. En isvind tog henne, virvlade henne med sig genom ett stycke tillvaro nästan som hinsides, där dag och natt flöto i ett. Släppte så ned henne på en kyrkogård framför stora, svarta hål i snön. Omtumlad stod hon och såg kistor sänkas ned i dem och visste att nu tog livet vid igen men annorlunda än förr, fullt av otroligheter.

Varje tanke på döden, alla föreställningar om den äro oupplösligt förbundna med denna första gång.

En vinterafton hemma i småstaden. Den nye provinsialläkarens i Flatangen bröllopsafton. Avtalet var att Alberte skulle ha te färdigt, när mamma och pappa kommo hem. Det kunde bli skönt med något varmt. Mamma trodde att det blev kallt på kajen.

Alberte stod vid fönstret i ett av de mörka rummen och såg dem gå förbi allihop, hela doktor Bervens bröllop. Han själv och frun, som hade kommit från Kristiania ett par dagar i förväg och var så söt, pastor Pios, amtmannens, mamma och pappa, Beda och stadsfogden, doktor Prams, doktor Mos, prostens, i allt nästan tjugu personer.

De gingo fort, kommo fram ur mörkret, drogo genom ljuskretsen under gatlyktan, försvunno i mörkret igen. Herrarna gingo med rockkragen uppslagen, doktor Pram i päls med promenadkäppen stickande rätt

upp ur fickan, som hans vana var. Damerna hade besvär med sina släp, stannade emellanåt ett ögonblick för att ta bättre tag, amtmanskans spetsschal, som hon knutit över skinnmössan, gled bakåt. Hon stod stilla i ljuskretsen, medan Harriet Mo hjälpte henne. Mamma såg upp och vinkade ett tag till Alberte.

Bakefter kommo gatpojkar och ungdom, tjänstflickorna från olika familjer, Lilly Vogel arm i arm med henne från Namsos som ryckt in, sedan Palmine Flor gift sig och blivit så ordentlig och utmärkt.

Allt var så vanligt. Alberte minns tydligt att Jensine passerade matsalen på väg upp för att lägga sig. Med väckaruret i handen gick hon fram i det mörka rummet och ställde sig ett ögonblick i fönstret hon också:

— Går dom neråt nu? Titta på flickorna hos Prams och stadsfogdens. Hon, Beda, ska ju inte vara så dum att vara hos. Dom ska väl också ner och se på, när doktor Berven reser med sin nya fru och egen ångare. Ja, inte skulle nån få mig ner till Stoppenbrinkkajen vid den här tiden. Det är då ett som är säkert. Jag har tänt fotogenköket, vattnet står på.

— Tack, Jensine.

Alberte gick av och an i det kalla, mörka rummet. Ljuset från matsalen föll in över golvet. Hon gick tvärsöver det från mörker till mörker, jämrade litet för sig själv, som hon brukade när hon var ensam:

— Jag vill inte längre, vill inte längre. Tankarna slogos med gamla hopplösa problem.

En afton som otaliga andra, när pappa och mamma voro borta utan henne. Det skulle endast vara gifta par.

Hon var ut och såg till fotogenköket. Det var för högt uppskruvat. Köket var fullt av kall, osande rök.

På vägen in, i tamburen, var det som någonting nådde henne. Oväsen nerifrån gatan, sorl av många röster, höga rop som skuro igenom.

När hon kom till fönstret, var gatan svart av människor. De kommo springande från alla håll, från gränderna och uppifrån Övrebyen. Pojkar, äldre kvinnor, som nätt och jämnt gett sig tid till att kasta på sig en schal och ännu fumlade med den, medan de sprungo, en och annan vuxen karl, som banade sig väg och föste folk åt sidan, Tok-Petra —

Mitt i gatan samlade de sig som i en kanal och strömmade väster ut.

Genom det öppna fönstret hörde hon skräddare Kvandal ropa från sin trappa: — Ta det lugnt, snälla ni! Ingen hörde på honom.

Ur sorlet där nere lösgjorde sig ett par små satser, ett par små orimliga ordsammanställningar: — Stoppenbrinkens gammelkaj — alla storherrskapen i sjön — dom ser inte att få opp dom igen.

Orden verkade på Alberte som oväntade och oförtjänta rapp, gjorde henne rasande. Det var hennes första förnimmelse och det sista hon klart minns. Sedan minns hon endast lösbrutna stycken, så som man minns dröm.

Hon springer nedför gatan med alla de andra, hör då och då rop bakom sig: — Alberte den stackarn — Fröken Selmer — usch, låt henne inte slippa fram, tänk om — kan ingen —

Det fanns de som togo henne i armen. Hon måste slita sig lös —

Sedan var det alla de upplysta fönsterna i den annars så mörka Strandgatan, det påminde på ett irriterande sätt om julafton — mörka hopar som stodo i vägen överallt, så att man inte kom fram. Med vissa mellanrum ett slags procession, flera män tillsammans släpande på tunga, dunkla bördor. Rop nerifrån kajen, lyktor som rörde sig där nere hit och dit.

Rådlös och liksom alldeles utanför drev Alberte omkring mellan grupperna, knuffades i ryggen av folk som ville fram och inte såg vem hon var. Hon minns Jonetta Evensens röst: — Är dom döa? En mansröst svarade kort: — Dom är döa. Och vreden från förr kom över Alberte. Det hela verkade på henne som ett idiotiskt och tarvligt skämt, ett smaklöst uppträde, dumt och omöjligt.

Någon grep henne plötsligt om armen, ledde henne fram genom mängden. En stämma yttrade myndigt: — Öppna väg här, det är en av de anhöriga. Hon gick lydigt, hörde stämman säga: — Nu skall ni vara lugn. Var inte rädd bara. Det är kanske inte så farligt. Alberte fick en känsla av att nu skulle nog alltihop reda upp sig, nu skulle det snart bli slut på dumheterna.

De kommo in i en gång. Där hängde en liten kökslampa på väggen. Och det hela blev plötsligt ännu mera förvirrat. Ty den, som höll henne i armen och talade lugnande till henne, var Ryan, slaktare och vänsterman, bloddrypande och samhällsfarlig, en av

barndomens skräckgestalter. Om slakteriet på hans bakgård gingo de rysligaste rykten barn och barn emellan.

Sedan minns hon otydligt och hoprört fattigt folks små instängda rum, där människor i full aftontoalett och drypande av vatten lågo som det kunde falla sig, på soffor, sängar, träbänkar, bord, golvet. Några bara lågo där, andra höllo de på med, arbetade med deras armar, som de förde upp och ner. Hon minns doktor Mo, så våt att det blev stora sjöar efter honom, där han gick, men i full aktion, utdelande order, kännande på pulsar, lyssnande efter hjärtslag med huvudet mot ett bröst — minns att hon liksom hittade pappa. Han låg alldeles stilla på en soffa, överraskande ung, manlig och beslutsam i ansiktet, minns att någon tog henne bort därifrån, vem vet hon inte.

— — —

— Lägg sig nu ett slag, stackars Alberte, gör det. Orden stå så fast präglade i erinringen. Jämte en hand som låg på hennes knä, när hon öppnade ögonen. En arbetshand, röd och skrovlig, liksom härdad mot allt och av allt. Förvirrad såg hon in i ett tungt, manhaftigt, garvat ansikte, inte bekant och inte heller riktigt obekant. Det varade en stund innan det gick upp för henne att det tillhörde Anna Sletnesset, en människa, som man nästan aldrig såg ute. Hon vakade hos sjuka och hos dem som fingo barn. Som i en virrig dröm hade detta ansikte från livets periferi plötsligt kommit in mitt i ens tillvaro.

Hon satt på andra sidan av ett litet bord, framåtböjd över det, och talade till Alberte, hade visst hållit på en

god stund redan: — Vad nyttar det att sitta här och dåsa? Det blir ni bara sjuk av själv och vad vinner ni med det? Lägg från er den där Dante och gå i säng. Jag sitter ju här, jag skall säga till mesamma om det blir nån ändring.

Men Alberte ville inte lägga sig. Ruggig och eländig satt hon och försökte att samla sig efter sin korta sömn, läsa i boken som hon på måfå tagit ur bokskåpet. Det var Dantes ”Helvede”, den gamla danska översättningen. Fönsterbordet hade flyttats hit bort, en av lamporna nerifrån rummen stod på det med en näsduk över ena sidan av kupan. Allting var tokigt eller bakvänt på det ena eller andra viset. I skuggan mammas nattduksbord, fullt av medicinflaskor och glas med skedar i, på en kudde längre bort mammas orörliga ansikte. Luften var tung av sjukdom och medikamenter. Och av en tjock, jämn värme, som Anna Sletnesset, denna intet ont anande person från gatan, omsorgsfullt höll vid liv och kontrollerade med termometer. Sagolika mängder kol och ved beordrade hon upp utan vidare, och Jensine kom med dem utan att protestera.

Något ofattbart försiggick. Drömmen fortsatte och fortsatte, tidlös, obunden av dag och natt. Nere i rummen låg pappa, vit och stilla, ung och manlig i ansiktet, men från dag till dag skarpare över näsryggen. Ute i staden lågo flera döda, många farligt sjuka, några döende. Ett par läkare hade kommit utifrån amtet, doktor Mo var inte på benen längre, doktor Pram var död. En främmande läkare kom och gick och förklarade för Alberte att det var en Guds lycka för den som fått

Anna Sletnesset. Det behövdes många sådana som hon nu — — —

Hon minns att mamma vaknade ur febern en gång, när doktorn kom, låg där klar och lugn i ögonen och frågade om det var någonting allvarligt, hon ville veta sanningen. Som inbrända i Alberte stå doktorns ord: — Det är allvarligt, fru Selmer, men vi ska hoppas det bästa. Och mammas lite långsamma, liksom väl övervägda: — Det gör varken från eller till. Jag har redan länge varit död. Och hon frågade efter pappa, om han sov fortfarande, om han alltid sov nuförtiden? — Häradshövdingen sover fortfarande, fru Selmer —

— Han behöver vila sig, sade mamma, hennes ögon voro redan lite frånvarande igen, liksom på väg inåt mot någonting gömt. Strax därpå förlorade hon medvetandet och återfick det aldrig — — —

Mycket av detta kom till Alberte som en vetskap, som hon måste tillkämpa sig på nytt, var gång hon vaknade efter en kort och ofrivillig slummer. Tillsammans med Anna Sletnesset vakade hon oavlåtligt, ville inte gå till sängs. Men sjönk tid efter annan bort i plågsamt orolig sömn i sittande ställning.

Var det inte samma natt hon stod borta vid fönstret och såg på Orion? Hon minns, att hon reste sig stel och värkbruten. Trots värmen i rummet frös hon erbarmligt bara hon rörde på sig, småskakade över hela kroppen, där hon stod med rullgardinen dragen åt sidan. Det var gnistrande kallt, den mörka himmeln glittrade av stjärnor, bland dem Orion, lätt att urskilja och känna igen. Bältets tre solar strålade överallt annat där ute. Långt borta lyste kyrkans urtavla som en

måne i natten. Vilken natt av många? Klockan visade fem minuter över två — — —

Det var då, som Alberte överfölls av en ångest för vad som rörde sig djupt nere i henne. Känslan var henne bekant från förr. Det var som när man står vid ett bråddjup och det svindlar för en. Vad ville hon, vad önskade hon, när hon någon gång emellanåt gav sig tid att önska och vilja?

Så sitter hon borta hos Anna Sletnesset igen, vill hålla huvudet upprätt, vill inte sova. Hon hör Anna Sletnesset: — Nu *ska* ni i säng, stackars Alberte.

Hon blir lyft, buren, lagd ner. Skorna tas av henne, en yllefilt lägges över henne — — —

Det är skönt — skönt.

— — —

— Stackars Alberte, nu måste ni stiga opp!

Det är Anna Sletnesset igen. Det är också doktorn. Han står mittpå golvet och ser deltagande ut. Bägge ta Alberte under armarna, leda henne över golvet. Hennes ben äro som sönderslagna. Hon skälver av hjälplöshet — — —

— Har jag sovit?

— Ja, stackars ni.

Anna Sletnessets röst är en annan än förr, så oroväckande mild.

— Är mamma död? Alberte hör sig själv säga dessa förunderliga ord. Det är som om någon stod bredvid henne och sade dem.

— Nej, men det är på slutet nu.

Så står hon framför mammas säng. Ansiktet på kudden är stilla, vitt, lugnt, ögonen klara och strå-

lande. Mamma säger ingenting, men hon ser på Alberte med en öppen och ren blick, en stor barnblick liksom. Och för Alberte är det som om hon aldrig hade sett mamma förut, ömhet, ånger, längtan strömma över henne, när hon lägger sig på knä vid sängen.

Det kommer ett oroligt, spörjande uttryck i mammas ansikte, hon fuktar läpparna med tungan. Nu frågar hon efter pappa, tänker Alberte med förfäran: Vad skall jag svara?

Men mamma säger sakta och tydligt och som med oändlig längtan: — Jakob.

Så blir det förfärligt tyst. Och under tiden försvinner blicken drar sig bort och inåt. Två tomma, stirrande ögon bli kvar. Blind av tårar ser Alberte Anna Sletnessets skrovliga finger varsamt trycka till ögonlocken.

— En skön död, Alberte, riktigt en skön död var det. Anna Sletnesset viskar det, hon klappar Alberte på armen. Albertes tårar upphöra plötsligt att rinna.

Hon reser sig, följer doktorn ner. Taktfullt och skonsamt kondolerar den främmande doktorn henne och trycker hennes hand.

Den dag i dag kan hon känna den förnimmelse, som kom över henne, när hon hade stängt dörren efter honom och gick tillbaka in genom de kalla rummen. Den var lik den man fick, när man kom hem från skolan och gardinerna plötsligt voro nertagna. En förnimmelse av saknad och nakenhet, av kall vind, som obehindrat blåste rätt in på en.

Hon var i köket sedan. Hon ser ännu lampan, som hon ställt ifrån sig på köksbänken, den kalla steken,

som hon letade fram och plötsligt skar skiva efter skiva av, sina egna blå händer, medan de sysslade med detta.

En vild och rasande hunger hade kommit över henne, en varghunger. Hon stoppade skivorna i munnen med fingrarna, svalde utan att tugga ordentligt.

Och hon gick upp till Anna Sletnesset och Jensine, som gingo omkring och gjorde i ordning där uppe. De togo och lade henne, klädde av henne som ett barn och gåvo henne värmekrus i sängen. Ty hon skälvde och skälvde och kunde inte få värme i kroppen — —

Först när allt var över, fick Alberte riktigt reda på vad som egentligen hade hänt. Rutten, urholkad av trämask i både stolpar och plankor, hade den gamla Stoppenbrinkkajen plötsligt inte hållit stånd längre. Den brast under alla de trampande, muntra människorna. Det var flod, iskall och mörk. Så blev det som det blev. Några drunknade, nästan alla de överlevande blevo svårt sjuka, lunginflammationen härjade bland dem och alla slags sviter av den chock de fått. Flera dogo. Det var stor gemensam begravning med flaggning på halv stång i hela staden.

Farbror Thomas i egen person kom resande norr ut. Han hjälpte Alberte att ordna och bestämma. Med hennes fulla samtycke gick allt på auktion. Det blev en penningsumma till henne och Jakob. Hennes del är för länge sedan förbrukad.

— — —

När Alberte nu vaknar i det lilla rummet i Paris och blir liggande i tankar tillbaka på sitt liv, förefaller det henne egentligen som om hon bara drömt både den

gången och andra gånger. Eller råkat in i någonting av misstag. Men det är dröm, som lämnar verklighet efter sig.

Här är nu till exempel Sivert. Han är så verklig som han kan vara. Och han uppträder dagligen. Han ber inte direkt om någon förklaring men sitter som på en vedlår med armbågarna mot knäna och händerna i varandra och ser fundersam ut. Ibland kan Alberte fånga ett uttryck av undrande tvivel i hans ansikte. Han grubblar väl på om hon är vid sitt fulla förstånd.

Mycket säger han inte. Han går så långt som till att antyda att tidpunkten för krisen egentligen kunde ha varit bättre vald. Han var redan i full gång med sin komposition, hade nästan liksom ett hopp om att kunna göra så pass av den till vårsalongen, att han kunde försöka med den. Märkvärdigt att det skulle komma just nu, det här infallet att bo på rummet igen.

Han sitter gärna en stund, frågar liksom i förbigående om hon inte vill gå med ut och äta åtminstone. Kommer sedan så småningom fram med några paket, som han lagt ifrån sig vid dörren, när han kom. Det är bröd, frukt, kokta grönsaker, en och annan stekt kotlett. Alberte känner sig fruktansvärt förödmjukad av det. Men å andra sidan har hon fått båda sina korrespondenser åter med några beklagande ord. Tyvärr, ämnet passade inte riktigt denna gång. Däremot motsåg man med nöje någonting i samma stil som det hon skrivit tidigare. Och så vidare.

Lågmält och generat tackar hon Sivert för det han har med sig. Hon vill betala igen det, när hon får pengar. Sivert rycker på axlarna. — Det betyder ingen-

ting, säger han. Och jag kan ju inte sitta och se på hur du svälter ihjäl här uppe.

Då och då går hon och står för honom för att åtminstone återgälda honom med något. Men detsamma som tidigare och riktigt efter Siverts recept blir det ju inte på långt när. Om hon ändå vore en morgonmänniska och kom tidigt. Men hon är sen, infinner sig inte förrän fram mot frukost. Han får gå och vänta och kan inte ta itu med någonting annat heller. Så skola de äta. Så bekommer kanske frukosten inte Alberte väl. Det händer att hon får lov att gå och lägga sig en stund på divanen, överfallen av ett underligt och obekant illamående. Det ena kommer till det andra, och Sivert går ibland omkring lite otålig, skramlar med dukar och penslar. En och annan suck undslipper honom.

Annars har Alberte lagt på hullet, sedan hon började få ordentlig mat igen. Allting rundar sig mera än förr på hennes person. Var gång hon rycker upp sig och ställer sig i pose igen, motvillig i både kropp och ben, får hon öga på sig själv i Siverts spegel. Den är inte så stor som den hos mr Digby, men i alla fall, man ser inte så litet i den. Hon tänker var gång: Jag är skyldig Sivert att stå. Det är det minsta jag kan göra för honom. Och hon står av gammal vana, tills hon darrar och svajar av det. I ett slags känsla av att beveka dunkla makter, som med förkärlek tvinga oss in i situationer, som vi gruva oss för.

— — —

En dag sitter Alberte på koffertkanten och rotar bland sina lappar. Fönstret står öppet. Rök driver i luften från brinnande skräphögar i de tusen små

koloniträdgårdarna bortom fortifikationerna. Varmt solsken växlar med kalla vinterilar, molntäcket är i häftig drift, med hål av plötsliga ultramarinblå djup. Det är en av februaris enstaka vårdagar.

Hon läser, lägger bort, läser igen. Ovillkorligen börjar hon att ordna lite i röran, hittar emellanåt flera lappar om samma sak. Hon har efter hand kommit underfund med nya drag, har antecknat och slängt ner. Ordnat i små högar formar det sig nästan som uppläggning av material. Av en eller annan orsak vet hon mera om människor och förhållanden än förut, kan fortsätta både här och var. Där hon en gång avbröt, därför att hon skönjde endast halvdunkel, faller nu fullt ljus, där mörker slog stumt emot henne, klarnar det. Samtal, ordväxlingar, som hon skrev ned i hast i känslan av att här låg någonting bakom, ser hon plötsligt tvärsigenom, ser människorna komma och gå både före och efteråt, röra sig i omgivningar, om vilka hon inte vet var hon har dem ifrån — — —

Lite förvånad, halvt road, sitter hon och plockar med lapparna och läser, tar en blyerts och rättar här och där, bättrar på ord och uttryck, blir sedan sittande med en liten bunt papper i handen och huvudet lutat mot fönsterkarmen i en varm glimt av solsken. Då känner hon riktigt hur trött hon egentligen är. Trött av att längta, ta miste, frysa, försmäkta, möda sig med saker som inte voro de rätta. Hon sluter ögonen, ser alltjämt solskenet som rött ljus under ögonlockens väv. Det är gott att sitta så, slappna i kroppen, känna solen och luften över ansiktet, inte frysa.

Då går något upp för henne. Allt det svåra, all förgäves längtan, allt sviket hopp, all smärta och saknad, de plötsliga slagen, som halvt om halvt bedöva en, så att det kanske går år, innan man riktigt fattar vad det var som hände, det är vetskap om livet som kommer till en. Bitter och besvärlig, tung att komma igenom, men den enda vägen till kunskap om sig själv och andra. Av medgång kommer övermod, hos motgång är förstånd att hämta. Efter all medfart kommer kanske alltid en dag, då man tänker: Det gjorde ont, men ett slags befrielse var det i alla fall. En rämna i min okunnighet, en hinna som brast för min syn. I ett slags mild extas viskar Alberte plötsligt upp mot solen: — Gör med mig, liv, vad du vill, men låt mig få förstå, se och komma till insikt.

Hon går bort och lägger sig på divanen, lägger sig skönt till rätta. Solskenet når ända fram till henne, så länge det varar, det röda ljuset flimrar fortfarande bakom ögonlocken. Något av nya möjligheter skymtar, något annat än de gamla tidningarna från tidningsbordet hemma. Morgenbladet och Aftenposten.

Andra former för skriveri kunna tänkas än att sätta ihop tillfälliga korrespondenser till de två. Nya och dristiga tankar röra sig inom Alberte. Om hon skulle försöka! Finna form för en smula verklighet, inte bara i all evighet skriva de vidriga, väluppfostrade kriorna om rent yttre företeelser, lätta att få syn på och lätta att läsa om. Hon likaväl som så många andra. När hon blir mindre trött, vill hon göra allvar av det, söka få fason på ett eller annat nere ifrån kofferten — — —

— — —

Det knackar. Av tillägnad vana sträcker Alberte ut handen och vrider om nyckeln, sätter sig upprätt på divanen: — Var så god, Sivert — — —

Men det är inte Sivert, det är Liesel. Hon kommer förvånad fram i dörröppningen och säger ursäktande: — Det är bara jag, Albertchen. Också Alberte är förvånad, hon lägger sig ned igen. Liesel är en sällsynt gäst, sedan hon flyttat till Eliel. Blek och liten i ansiktet under de tjocka flätorna är hon inte riktigt den gamla Liesel längre. Jag ville bara titta in, förklarar hon.

— Det var snällt av er.

— Ligger ni? Står ni hos mr Digby igen?

— Nej — Alberte är bara lite trött, sover dåligt om nätterna, har väggohyra och oro omkring sig. Det ena med det andra — — —

— Jaså? säger Liesel, hon sitter och ser på Alberte. Plötsligt kommer det något underligt erfaret i Liesels blick, och det slår ner i Alberte som blixten slår ner. Ett ögonblick svindlar det så för henne, att det är som om divanen sjönk undan. Saker som hänt och saker som inte hänt under senare tid rada upp sig som på led. Kallsvett bryter fram vid tinningarna. Hon bad livet göra med sig vad det ville. Det hade inte behövts. Livet överdriver redan sedan länge. Detta är inte möjligt. I detsamma vet hon att så är det. Var har hon haft sina tankar? Hos en rad gamla och nya händelser, som i sin hemskhet flöto ihop liksom i ett vanvettigt virrvarr, som hon inte kunde hålla isär från varandra och ännu inte fullt har fattat. Under tiden hade bister verklighet sin gång.

— Var kan jag få tag i vatten? frågar Liesel.

— Borta i korridoren. Tag med er en kopp.

Liesel kommer med det friska vattnet, och Alberte dricker begärligt. Hon är med ens alldeles torr i gommen och liksom sammanklistrad i halsen.

— Är det bättre nu?

— Ja tack. I ett brådskande behov att prata bort hela intrycket, frågar Alberte om Liesel. Hur står det till med henne? Hur går det att måla? Skall hon ställa ut igen på vårsalongen? Hon får absolut lov att försöka göra det. Under alla orden borrar tanken: Det kan inte förhålla sig så, det är omöjligt, omöjligt, det är ju döden — — —

Liesel förklarar att hon inte kan måla längre. Om hon bara kunde! Hon blir så ohyggligt trött, orkar liksom inte. Dessutom är det bara stilleben som hon kan få hålla på med, och till och med det är ogörligt, när Eliel har modell. Hon kunde gå på Colarossi, men — — —

Och hon tillstår att hon har blivit så gränslöst lat om morgnarna. Det är nästan omöjligt att komma upp, det blir att ligga på soupenten till långt fram på dagen, därför att det jämt och ständigt kommer någon. Eliel deklamerar Havamal för henne: — Lamt går mycket, när du om morgonen sover. Hurtig är till hälften rik. Kan Alberte höra att hon kan svenska? Liesel småler lite, återger långsamt och barnsligt hackande det främmande tungomålet, markerar rytmen med halsen och huvudet: — Men det hjälper inte, Albertchen. Jag är och blir omöjlig. Och ändå måste jag rycka upp mig.

En dag reser Eliel tillbaka till sitt land. Då sitter jag där.

— Han tar er väl med, Liesel?

— Ach, han kan inte gifta sig, Albertchen. Konstnärer passar inte för familjeliv. Särskilt inte skulptörer. De måste vara ungkarlar, inte ha något band på sig — — —

Alberte ligger och ser på Liesel. Hon har gått igenom det alltsammans, ångesten, ovissheten, det oupphörligt gäckade hoppet, plågorna. Nu sitter hon där som ett sorts ömkligt och tillintetgjort eko av Eliel. Alberte hatar plötsligt Eliel — — —

I detsamma knackar det igen, och denna gång är det intet tvivel om vem det är. En svag förhoppning om att rädda situationen tändes ett ögonblick mot all rimlighet hos Alberte, hon lägger fingret på munnen, och Liesel sitter spänd och tyst som en råtta. Men det knackar igen, det ruskas till och med i den låsta dörren: — Det är jag, Sivert. Är du där, Alberte? Jag står här med händerna fulla och har ganska bråttom —

Modstulen inför det som ändå inte kan avvärjas öppnar Alberte. In stiger Sivert, bärande på drypande paket och med ett långt bröd stickande upp ur den ena rockfickan och en blekselleri ur den andra. Liesel ser på honom, och tydligen går ljus efter ljus upp för henne.

Även Sivert ser ett ögonblick överväldigad ut. Så tycker han visst att han klarar situationen förträffligt:
— Ser man på. Där slog jag två flugor i en smäll, när jag för en gångs skull tittade hit upp.

Alberte kan inte ta blicken från ett av paketen. Det

innehåller kokta vita bönor. Hon fick motvilja mot det genast hon såg det. Nu ligger det på bordskanten och blir mer och mer till ett otäckt kladd av genomblött papper och tjock, gul massa. Det vänder sig inom henne, svetten bryter fram som i sjösjuka. Förtvivlat biter hon ihop tänderna, svarar bara korta, enstaviga ord: — Ja. Nej. Hon vill inte se på bönpaketet mera. Men låter hon bli, ser hon det desto tydligare för sitt inre öga. Det skulle packas upp, inte ligga på det viset. Men hon förmår inte närma sig det, och ingen av de andra tycks tänka på saken. De sitta egentligen bara och se förlägna ut båda två.

Så reser hon sig till hälften upp. — Gå ut, laga att ni kommer ut, ropar hon. I detsamma går det så galet som det kan gå. Sivert och Liesel trycka sig båda instinktivt så nära som möjligt till var sin av de trånga väggarna. Å, stönar Alberte och lägger sig. Hon vänder lite på huvudet: Gå, är du snäll, Sivert.

Och Sivert går. Liesel hjälper så gott hon kan med handdukar, som hon hittar på väggen, torkar av Alberte och ger henne vatten, ser rådlös på resultaten av katastrofen. Eländig tar Alberte sig upp, får tag i golvtrasan, vill avhjälpa det värsta. Då tar Liesel den från henne: — Lägg er igen, Albertchen — — —

En stund senare sitter hon på divankanten: — Är det Ness? säger hon sakta.

— Ja.

— Jag skulle kanske inte ha kommit, Albertchen, men jag visste ju ingenting. Det hela är så oväntat. Ni tyckte inte om Ness — — —

Alberte söker lite efter svar. Då säger Liesel:

— Uppriktigt sagt — det är kanske en smula slump vem det blir. Men vi vill ju gärna tycka om den som det nu en gång blivit, inte sant? Hon ser nästan bönfallande på Alberte.

— Jo, Liesel. Vi vill nog det.

Men Liesel säger ivrigt: — Det får inte gå som det gick för mig, lova mig det. Ni kommer till att ångra det hela livet, Albertchen. Hon lutar sig närmare, stirrar Alberte in i ögonen med pupiller som mörkna likt kärr i skogen av tillbakaträngd häftighet. Man blir aldrig som förr, ingenting blir som förr. Jag skulle gärna vilja hålla av Eliel lika mycket igen, men jag kan inte. Nu skall ni ta det lugnt, tala med Ness — —

Hon kysser Alberte på pannan: — Lilla, lilla Albertchen. Och Alberte tycker plötsligt att det är stor tröst och hjälp att Liesel vet detta.

— Jag satt just i dag och tyckte att jag såg ett slags väg i arbetet, säger hon halvt för sig själv. Jag fick sådan lust att skriva, men helt annorlunda än förr — — —

— Å — — Liesel vinkar ifrån sig med handen. Det är ju just då, som det händer. När vi tycker att vi börjar komma någon vart, då kommer det och avbryter allting för oss. Jag blev rädd för det med detsamma jag kom in i dag, Albertchen. Jag såg att det var något — — —

— — —

Nu beror liv och död på Sivert.

Nu gäller det att tränga undan allt det inom en, som inte är han, och klamra sig till det hos honom, som man håller av.

Liesels ord: — Det är kanske en smula slump vem det blir, men vi vill ju gärna tycka om den som det nu en gång blivit, komma gång på gång för Alberte. Och hon letar fram hos sig varje mjuk känsla, som hon har för honom, försöker att tänka sig att ingenting hänt, som liksom med ens gjort allting löjligt och omöjligt för henne.

Hon går och står hos honom så gott hon kan, gör sitt bästa, men så ofta som förr blir det inte. En dag säger Sivert, där han står vid staffliet: — Kom och stanna lite här igen, Alberte.

— Inte än, Sivert. Alberte brister plötsligt i våldsam gråt.

Hon hör honom bakom sig: — Säg nu vad det är, Alberte. Annars förstår jag, Gud hjälpe mig, snart inte ett dyft av alltihop.

Men Alberte kan inte få fram det. — Det är ingenting, ingenting, säger hon. Sivert suckar.

— — —

Med nya ögon följer hon de små vita byltena som arbetarhustrurna bära med sig när de äro ute. De ha ingen till att passa dem, äro bundna av dem från morgon till kväll, få lov att glömma allt annat för det vita byltets skull, offra allt för det. Och uppstudsighet vaknar hos Alberte. Hon tänker: Jag är inte på det klara med mig själv än, har inte kommit någon vart, skall jag nu börja tänka bara på en annan, inte se åt annat håll en gång? Samtidigt kommer hon på sig själv med att lägga märke till hur ett sådant bylte bäres, är klätt, försöker instinktivt att få en glimt av de små, väl övertäckta ansiktena. Alldeles förgäves försöker hon att

föreställa sig hur hennes barn en gång skall komma att se ut. Allt blir dimmigt, hon ser ingenting.

Men här är återigen något av det som man inte fattar med ens.

— — —

Så säger hon det till honom.

De sitta på fortifikationerna i det gamla fjolårsgräset, sitta där som andra par. Borta över Fontenay går månen upp. Det stiger rök från trädgårdarna. Det är en alltför tidigt ljum kväll.

— Vi ska ha ett barn, Sivert. Det faller från Albertes mun som någonting moget, någonting som hon måste säga just i detta ögonblick.

— Vad? säger Sivert. Är du säker, säger han så.

— Ja.

Han sitter och river upp gräs med handen och ser ner. Inom Alberte gör hjärtat några värkande, ovana rörelser. Hon känner själva ödet så nära sig, så omedelbart över sig, har ett ögonblick känning av tråden som spinnes.

— Vi får laga att bli av med det då, Alberte, säger Sivert lågt.

Alberte reser sig. Hon svajar lite, när hon kommit på benen. Sivert tar efter henne, vill stödja henne. Hon drar sig undan, börjar gå.

Han fattar det inte — — —

— Det är så, säger Alberte hårt.

— Ja, ja, ta det nu lugnt. Alberte, det är inte så farligt. Det lär vara en smal sak, när man tar det i tid. Jag vet flera — — —

Alberte känner att hon är vit i ansiktet, det vrider sig kvalfullt av smärta och skam inom henne. Om Sivert bara sagt någonting annat, skulle hon ha hållit förfärligt mycket av honom för det.

Hon bara går, orkar inte svara. Då och då söker sig hans hand till hennes. I en gatukorsning tar han henne om armen, därför att hon är nära att bli överkörd. Hon vrider sig ifrån honom igen, viker av vid Rue d'Alésia — — —

— Kan du inte följa med i kväll åtminstone? Så vi får talas vid.

— Nej, säger Alberte.

I hörnet av hennes gata vill han kyssa henne, försöker att hålla kvar hennes händer: — Tror du inte jag förstår hur svårt du har det. Men vi måtte väl kunna talas vid om det. Kanske är det falskt alarm —

Hon skjuter honom åt sidan, springer bort efter trottoaren, drar våldsamt i klocksträngen. Ovanligt nog går dörren strax upp. Utan att se sig om efter Sivert, som hon hör komma, slår hon igen den efter sig. Hon känner sig som en sten i ansiktet och i själen.

— — —

Dagen efter är Sivert där. Han sitter på divanen som på en vedlår med armbågarna vilande mot knäna och med händer som inte äro fullt så lugna som annars. I dag gnuggar den ena av Siverts händer oavlåtligt den andra.

Och han bekänner att han uppriktigt sagt då och då har spekulerat på om det skulle vara ugglor i mossen, varit nedrigt rädd för det, om han skall vara ärlig —

— Jaså? säger Alberte.

Ja, hon har ju varit nog så konstig på senare tid, för att använda ett milt uttryck. Redan den gången då hon blev hysterisk inne på Versailles — och sprang sin väg utan vidare — — —

— Om du säger ett ord om den saken, utbryter Alberte.

— Nej, jag skall låta bli att tala om det, säger Sivert saktmodigt och fogar sig tydligen redan till en viss grad efter situationen.

Han börjar tala om sin framtid, sin konst. Hemifrån Granli har han inte mycken hjälp att vänta. De har inte mera än att de nätt och jämnt klara sig. Gården är liten och inte skuldfri än. Summan, som han fick när han sålde i våras, är så gott som slut. Nu söker han stipendium. Men — — —

Han känner sig förbannat illa däran. Det är sannerligen inte litet att ta på sig för en man i hans ställning. Bara ansvaret! Tänker Alberte på vad det är för ett ansvar? Det är klart att det är ingenting en man hellre vill, när han kan, än att — — —

Han talar också om hennes framtid, frihet och arbete. Har hon satt sig in i vilket band det blir, så som de har det ställt?

Alberte hör på honom utan att ändra en min. Något som inte kan avvändas har nått henne. Det lägger en kall skugga över tillvaron. Kasta bördan ifrån sig, ja — — Hon gjorde det, om det var möjligt. Men det är inte möjligt. Siverts lösning är ingen lösning.

Han fortsätter med sitt: — Om omständigheterna bara vore annorlunda! Alberte får inte tro att han

inte — — nå, när hon nu får tänka över sakerna, kan de nog få det lugnt och bra igen.

Alberte stiger upp, sätter sig, följer med ögonen skyarnas gång på himmeln där ute. Hon har liksom fått svårt för att tala. Det är som om läpparna vore bundna och inte ville mera. Omsider säger hon lågmält och entonigt: — Jag skall ta några varma bad, Sivert — — mycket varma. Det händer visst att det hjälper. Det andra — — vill jag inte — —

I detsamma tänker hon: Hjälpte det med bad, så såg världen annorlunda ut.

— — —

Alberte har tagit varma bad. På Rue Delambre och Rue D'Odessa och Rue D'Alésia. För att inte väcka uppmärksamhet genom att gång på gång gå på samma ställe. Hon har nästan skållat sig, har härdat ut, tills hjärtat inte kunde mer och allt gick runt. Har låtit den varma kranen strömma så orimligt länge, att hon hotats med att få betala för två bad i stället för ett, nästa gång. Men situationen är oförändrad. Sivert säger att ja, men hon får lov att sätta sig in i hans ställning. Alberte sitter alltjämt där med sitt stenansikte och säger: — Naturligtvis.

Några ord om att han bara skall lämna henne i fred, att hon klarar sig själv, att han inte behöver gå här, ligga färdiga inom henne. Men de komma inte till världen, de dö ofödda som så många av Albertes ord. Att säga dem är som att kapa ett ankartåg och driva ut på havet ensam i öppen båt.

Och Sivert kommer ånyo tillbaka till att bara man inte låter för lång tid gå, så är det inte alls farligt.

Medicinaren, som Eliel känner, lär ha sagt att det är ingenting, en ren bagatell. Sedan är man fri och obunden igen.

— Herregud, om Alberte bara visste! Det hör ju till ordningen för dagen.

— Liesel! Alberte hör något hotfullt i sin egen ton.

— Ja, Liesel? Är det något fel med Liesel? Sivert såg Liesel på gatan häromdagen — — —

— Å! utbrister Alberte i uppror. Som ett fånget djur vankar hon de få stegen mellan fönstret och dörren — — —

Så säger Sivert: — Ja — — Eliel stackars karl, vad skulle han göra? Han hade det inte bättre ställt han heller. Skall en man verkligen låta hela sin framtid, alla sina möjligheter gå ifrån sig för en ofödds skull? Är det rimligt det? Jag förstår honom sannerligen mer än väl, förklarar Sivert. Och han har nog haft sitt, var lugn för det.

Alberte har stannat. — Eliel? säger hon andlöst. Men det var ju?

Sivert ser länge oförstående i golvet: — Ja, det var den där doktorn, som skötte det naturligtvis, det är klart. En stor tur i oturen var det sannerligen för dem att de kände honom. Det är visst en hygglig karl — mänsklig — — —

— Nu får du lov att gå, Sivert, säger Alberte med händerna för ansiktet. Och Sivert, som nu en gång till en viss grad ställer sig ofantligt förstående, reser sig, tar hatt och rock. Han står kvar ett slag, liksom i väntan på att Alberte skall ta bort händerna igen och åt-

minstone se på honom. Men hon gör det inte. Han suckar uppgivet. Och går sin väg för den dagen.

— — —

— Det är ju det fullständiga fördärvet, Alberte, säger han några dagar senare. Och för första gången ser Alberte något blekt och härjat, nästan förvridet, i hans ansikte. Då flyter medkänsla genom henne, underligt segt och långsamt. Den invändiga hårdheten ger med sig, som om den tungt, nästan omärkligt glede undan.

Hon säger ingenting. Men hon lägger för ett ögonblick handen på Siverts arm. Det förefaller också henne som det fullständiga fördärvet. Men dödens och undergångens makter hinna förr eller senare upp en. Man kan se skred komma, översvämningar och andra katastrofer, men det är inte sagt att man kan undgå dem för det. En enda liten smal, obanad och svår stig återstår för henne och Sivert, tung att gå, osäker och avskräckande. Hon känner redan sina fötter snubbla på den många gånger, känner tyngden och bördan. Men på sidan om den finns bara döden. Nu vill inte Sivert försöka den med henne — — —

Plötsligt har hon hans ansikte mot sin axel. Han gömmer det där, en sekund eller två. Det är gossaktigt — som hos en stor pojke som har gjort något orätt och inte vet hur i all sin dar han skall klara det och har ett ögonblicks svaghet hos en syster eller en mor. Hon böjer ned huvudet och kysser denna bekymrade gosspanna för första gången på länge — — —

— — —

Liksom efter en tyst överenskommelse går Alberte igen och står för Sivert. Ingen av dem talar om det, de ha bara börjat med det igen. Det är första gången som Sivert arbetar med en komposition. Han har också hunnit en bit, har gjort en hel del skisser och begynt att samla dem på en stor kartong. Sivert är inte den som riskerar en duk, förrän han vet vad han har gett sig på och det på pricken. Alberte blir fort trött och blir tvungen att lägga sig på divanen, även detta försiggår stillatigande, utan något prat om saken. En dag slår det Alberte att hon kanske instinktivt skönjer någonting liknande räddning här — kanske har hon, innerst inne, bakom allt det andra, börjat tänka på att samla i lada, så gott det går, för en annan än sig själv.

Hädanefter är hon vänligare mot Sivert, pratsammare. Den stygga stenförnimmelsen har liksom lossnat definitivt.

Nå — även Sivert tar ju efter hand utan överflödiga ord sitt parti. Noga taget har han användning för kvinnliga modeller i den situationen. De kunna föra sina kroppar i stolt triumf, de kunna vandra omkring nedtyngda av ve och vånda. Livet manifesterar sig hos dem på mer än ett vis, och intet är så tokigt att det inte är bra för något. Det besannar sig nu liksom så ofta annars.

— — —

Hon har börjat att gå krokvägar för att komma till sin bostad, gör sig liten i trappan och väljer tider då det är mörkt, har lagt sig till med att ha kappan på i tid och otid, att låta den hänga lös och öppen. Ännu ses inte mycket på henne, men klänningarna

börja att tränga. Hon undviker såvitt möjligt samtal med husets folk.

En dag kommer Liesel upp.

— Har ni talat med Ness, Albertchen? Vad sa han? Då stiger plötsligt en känsla av samhörighet med Sivert upp inom Alberte. Kanske också en skymt av kvinnans motvilja mot att medge för sig själv och andra att män, i trots av mycket som inträffat, kunna ha benägenhet att liksom se bortom dem — ha något annat än just dem i sikte.

— Han sa — ja, jo, inte något vidare. Vi får ju lov att hålla det hemligt så länge. Ni förstår — — —

Om Liesel förstår? Med tårar i ögonen tar hon Albertes hand, lägger den mot sin kind ett ögonblick. Är ni glad, Albertchen?

— Glad? Ni förstår, Liesel, vi begriper ju inte hur det skall gå — — —

En het augustiafton vanka de nedför Boul' Mich'. Alberte är nu lite djärvare, vågar sig oftare in mot staden. Vid denna tid äro inga farliga bekanta i Paris. Och hon har ett nervöst behov att röra på sig.

Den nya autobussen St. Michel-Montmartre står just färdig att gå. Och Sivert är ju inte den som inte vill hjälpa på sakerna, så gott han kan. Han drar sig inte för att promenera omkring med den nu ganska förändrade Alberte. Han kommer med förslag, så långt det är honom möjligt. Han föreslår en tur på busstaket.

Han ser inte glad ut för närvarande, Sivert. Men han ser ut som en som är besluten att knoga sig igenom. Alberte å sin sida har sin invändiga stenförnimmelse, något fruset i sinnet, som endast stundvis tinar upp. Hon stelnar till igen gång på gång. Någonting försiggår, som är så överväldigande, att man inte fattar det riktigt. Man blir apatisk, nästan likgiltig. Det får bära vart det vill, helst till döden.

De brumma i väg genom de kvava gatorna. Det är inte längre som på omnibussarna, som vaggade åstad, i skritt, i långsamt trav, alltefter möjligheterna, medan brottstycken av samtal stego upp mot en från alla dem, som sitta på stolar på trottoaren. Nu drunknar allt i motorbuller.

Luften i gatorna upp mot Place Clichy är värre än

någonsin. En vedervärdig brygd av bensinstank och stillastående dunster. — Puh, säger Sivert, vad skulle vi nu hit för? Det hade varit mycket bättre att ta en spårvagn ut ur stan. Det skall bli skönt att få komma hemåt igen.

Men inne på Boulevard Clichy står någonting på. Det vimlar av folk omkring stora tält, som rests längs gångbanan mitt i gatan under de avsvedda träden. Rytanden av lejon höras från ett av dem. Framför ett annat står en neger i krigsrustning, med sköld, pilar och lans, tatueringar och en pinne genom näsan, på en estrad över mängden. Det dova ljudet av stridstrummor slår upp omkring honom, hotfullt som avlägsen åska. Längre bort snurrar en ångkarusell under full musik, blåser gällt till avgång och är tidsmässig på sitt gebit. En rutschbana är i full gång med skrammel och tjut. Väldiga affischer upplysa om att här förevisas bland annat människoätande stammar från det inre av Afrika. Genom den tjocka luften luktar det gräddade munkar, pannkaka och vilda djur.

— Kom, så går vi in, säger Alberte plötsligt. De stå framför negertältet.

Sivert är ett ögonblick betänksam: — Jag vet inte om det är förståndigt av dig att gå in, säger han. Jag har hört att — — —

För egen del skulle han inte ha något emot att se de svarta. Även om alltihopa bara är strunt, kunna de vara väldigt måleriska på sitt sätt.

— Jag *vill* in, säger Alberte kort. Hon känner något av den kalla halsstarrighet, som ofta behärskar henne numera. Går det på tok, så går det på tok.

Inne i tältet vill Sivert ta henne med ut igen.

— Lukten, säger han. Den kan ju ta kål på en — —

Men Alberte tål den. En djup medkänsla, något betvingande har gripit henne, grep henne med detsamma hon kom in. Dessa negrer, som sitta på huk omkring fingerade lägereldar eller stryka omkring på uttrampade, nakna fötter, göra miner åt varann och utbyta anmärkningar, som säkert inte äro smickrande, som kanske äro ytterst råa, om de besökande, hon känner en värme för dem, ett svidande medlidande, likt det man känner med eländiga gycklare och dresserade djur, med allt fattigt som måste visa fram sig offentligt.

De äro i alla åldrar, gamla, unga och barn, mest män och unga gossar men också en gubbe och ett par gamla gummor som likna de preparerade huvuden man kan få se på museer. I ett hörn pågår krigsdans till trumvirvlarna, folk skockar sig där, står på tå för att kunna titta över huvudet på varandra. Sivert klämmer in sig mellan de andra, han har sin lilla skissbok framme, ber Alberte vänta på honom så länge och hellre gå ut ett slag, om lukten skulle övermanna henne.

Hon driver omkring lite i det stora tältet, ser lite på vävning och annat hantverk, som pågår i vrårna, stannar så plötsligt överraskad.

Längst in är det som en liten avdelning för sig själv, ett mindre tält, byggt i det stora. Belyst av en nedhängande lykta ligger en ung negress på knä där inne. Hon håller ett barn på armen, har vikt den röda, ärmlösa klänningen neröver axeln, dragit fram bröstet och ger ungen. Den är insvept i en brokig duk. Al-

berte ser bara baksidan av huvudet och en liten kraftig hand, som gång på gång hugger ner i moderns hull och klämmer belåtet. Just som Alberte närmar sig, släpper den bröstet. Modern lägger den från sig på en matta på golvet, medan hon drar klänningen till rätta. Så lutar hon sig ned och lättar på duken, blir sittande och ser ned på barnet, som mätt och belåtet sträcker på sig, medan ögonen långsamt beslöjas av kommande sömn. Det är en kraftig unge, säkert några månader, rund och fast som en liten barockängel, trots gatluft, damm och allehanda ogynnsamma förhållanden.

Modern drar ihop duken igen, tar barnet på armen och vaggar det sakta, ser oavvänt på det. Bakom henne ge tältväggarna oupphörligt efter för trycket av mängden utanför. Hon tycks inte vara medveten om annat än barnet som hon håller.

Alberte har aldrig sett en sådan ljuvlighet i ett ansikte som i detta, en sådan blid och gränslös ömhet, en sådan lugn, i sig själv vilande, innerlig lycka.

Barnet sover. Modern ser upp. Ögonen äro öppna och milda som på ett snällt och vackert, lite skyggt djur. De glänsa fuktiga, alldeles blå i emaljen omkring de stora, bruna pupillerna. Munnen under den lilla, flata näsan är blekare än ansiktet, knappast röd, men sväller av samma animala godhet, leder tanken på stumma väsens stumma tillgivenhet, deras instinktiva och ursprungliga uttryck för den. Alberte måste tänka på dovhjorten, som slickar sin kalv, hästar, som söka varandra med mulen.

Negerkvinnan ser på Alberte. De stora, fuktiga ögonen vandra upp och ned över hennes person. Så skiljas

läpparna i ett leende, fullt av samförstånd, hon nickar ett par gånger förnöjt från Alberte till barnet och tillbaka igen. Och hon låter sig varsamt glida ned i sittande ställning på golvet av halm och grenar med små vävda mattor utkastade här och var, lutar sig ånyo över barnet på hennes arm och blir sittande så, liksom borta i tålig och lycklig underkastelse, rör sig inte mera.

Men hos Alberte har någonting löst sig i bröstet. För första gången förnimmer hon utan trots och kyla att hon skall bli mor. Fienden, som närmar sig, är ett litet naket barn, värnlöst utan måtta, med bara henne att ty till och lita på. En oändlig medkänsla med det strömmar våldsamt mot hjärtat och mot ögonen, utlöser sig i något varmt och vått nerför kinderna.

Sivert kommer. Han är uppfylld av krigsdansen, "som allt var äkta, minsann". Men nu är det på tid att gå, det är egentligen ett under att Alberte inte fått så mycket som kväljningar en gång. Grinar hon? Nej verkligen? — Vad är det nu då?

— Det är bara lite trötthet, säger Alberte.

Folk sprider sig i tältet, skymmer bort den unga modern. Det är ingenting mera att stå här för. Sivert ledsagar henne mot utgången: — Vi ska få oss någonting att dricka nånstans, säger han. Någonting kallt och friskt.

— — —

Den kvällen följer Alberte med Sivert hem. Hon följer honom till porten, går med in, utan att någon av dem säger någonting om det.

Men när de stå inne i ateljén och han har tänt lampan, säger han halvt skämtande: — Är du nu här igen? Ja, det blir väl det bästa det.

Det har väl sina sidor att gå i trapporna där borta nu, kan jag tänka mig — — —

Han ser sig omkring ett slag: — Vi får väl ordna så gott vi kan här — — —

Då går Alberte bort och tar Siverts hand. Och hon gör som Liesel gjorde med hennes, lägger den mot sin kind — — —

